

**SPRAWOZDANIE
Z DZIAŁALNOŚCI**
Krajowego Ośrodka
Wsparcia Rolnictwa
w 2021 roku

Krajowy Ośrodek
Wsparcia Rolnictwa

Krajowy Ośrodek
Wsparcia Rolnictwa

**Sprawozdanie z działalności
Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa
w 2021 roku**

**Zatwierdził
Dyrektor Generalny
Krajowego Ośrodka
Wsparcia Rolnictwa**

Waldemar Humięcki

Warszawa 2022

Polska
smakuje

www.polskasmakuje.pl
www.produktpolski.gov.pl

Spis treści

Spis treści	3
1. KRAJOWY OŚRODEK WSPARCIA ROLNICTWA – AGENCJA WYKONAWCZA.....	7
1.1. Status prawny Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa	7
1.2. Struktura organizacyjna Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.....	8
1.3. Zakres działalności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa	10
1.4. Beneficjenci i/lub kontrahenci Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.....	14
1.5. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa w badaniu „Polska wieś i rolnictwo”	14
2. GOSPODAROWANIE ZASOBEM WŁASNOŚCI ROLNEJ SKARBU PAŃSTWA.....	16
2.1. Przejmowanie mienia do Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	18
2.1.1. Przejmowanie mienia pochodzącego z byłych ppgr, Państwowego Funduszu Ziemi i innych gruntów rolnych Skarbu Państwa	18
2.1.2. Przejmowanie mienia w wyniku realizacji ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (ugnrSP).....	20
2.1.3. Przejmowanie mienia w wyniku realizacji ustawy o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne	20
2.2. Zagospodarowanie mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.....	21
2.2.1. Przetargi ograniczone i nieograniczone	22
2.2.2. Sprzedaż nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	25
2.2.3. Inne formy trwałego rozdzysponowania mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	31
2.2.4. Dzierżawa nieruchomości Zasobu WRSP	35
2.2.5. Tworzenie ośrodków produkcji rolniczej.....	42
2.3. Grunty pozostające w Zasobie WRSP i ich rozdzysponowanie.....	42
2.4. Inne zagadnienia związane z zagospodarowaniem mienia Zasobu	44
2.4.1. Zarząd i wieczyste użytkowanie nieruchomości Zasobu WRSP	44
2.4.2. Mieszkania i infrastruktura mieszkaniowa	44
2.4.3. Grunty do rozdzysponowania	46
2.4.4. Pozostałe zagadnienia	47
2.5. Nadzór właścicielski nad mieniem Zasobu WRSP	49
2.6. Bezzwrotna pomoc finansowa	50
2.7. Gospodarka finansowa Zasobu WRSP w 2021 r.	51
2.7.1. Wpływy i wydatki związane z gospodarowaniem mieniem Zasobu WRSP w 2021 r.	51
2.7.2. Spłacalność należności bieżących z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP... ..	52
2.7.3. Windykacja należności zaległych z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP.... ..	53
2.7.4. Windykacja należności z tytułu użytkowania nieruchomości Zasobu WRSP bez tytułu prawnego	54
3. REALIZACJA ZADAŃ WYNIKAJĄCYCH Z USTAWY O KSZTAŁTOWANIU USTROJU ROLNEGO	55
3.1. Istotne zmiany przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego wprowadzone w 2021 r.	60
3.2. Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnych oraz decyzje administracyjne wydawane na podstawie art. 2a ust. 4 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.....	62
3.3. Realizacja obowiązku nabycia nieruchomości rolnych na pisemne żądanie zbywcy określonego w art. 2a ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	70
3.4. Prawo pierwokupu oraz prawo nabycia nieruchomości rolnych przysługujące na podstawie art. 3 ust. 4 i art. 4 ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	70
3.5. Prawo nabycia nieruchomości rolnych od spółek osobowych przysługujące na podstawie art. 3b ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	73
3.6. Prawo nabycia nieruchomości rolnych od spółek akcyjnych przysługujące na podstawie art. 3c ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	74
3.7. Nabywanie na własność Skarbu Państwa nieruchomości rolnych w celu poprawy struktury obszarowej gospodarstw rolnych na podstawie art. 4b ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.....	75
3.8. Prawo pierwokupu oraz prawo nabycia udziałów/akcji w spółce kapitałowej przysługujące na podstawie art. 3a ust. 1 i art. 4 ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.....	75

3.9.	Wnioski o wyrażenie zgody na wcześniejsze zbycie lub oddanie w posiadanie innym podmiotom nieruchomości rolnych oraz decyzje administracyjne wydawane na podstawie art. 2b ust. 3 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	76
3.10.	Sprawowanie nadzoru nad spełnianiem przez nabywców nieruchomości rolnych zobowiązań określonych w ustawie (art. 8a ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)	77
3.11.	Uprawnienie w zakresie występowania do sądu z powództwem o stwierdzenie nieważności czynności prawnej (art. 9 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)	78
4.	NADZÓR WŁAŚCICIELSKI NAD SPÓLKAMI	79
4.1.	Nadzór właścicielski nad spółkami hodowlanymi	79
4.1.1.	Hodowla roślin.....	83
4.1.2.	Hodowla zwierząt	85
4.1.3.	Stadniny koni i stada ogierów	89
4.1.4.	Nadzór bezpośredni nad spółkami hodowli roślin oraz hodowli zwierząt gospodarskich	92
4.2.	Wykonywanie praw z udziałów i akcji wobec spółek nabytych w ramach realizacji przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, ustawy o KOWR oraz ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa	92
4.3.	Zagospodarowanie przejętego mienia z zastawu rejestrowego	94
5.	WSPARCIE RYNKU PRODUKTÓW PSZCZELICH	95
5.1.	Wsparcie rynku produktów pszczelich w sezonie pszczelarskim 2020/2021	96
5.2.	Wsparcie rynku produktów pszczelich w sezonie pszczelarskim 2021/2022	98
6.	DZIAŁANIA INTERWENCYJNE W CELU STABILIZACJI RYNKÓW ROLNYCH	102
6.1.	Dopłaty do prywatnego przechowywania towarów rolno-spożywczych	103
6.1.1.	Dopłaty do prywatnego przechowywania masła	103
6.1.2.	Dopłaty do prywatnego przechowywania odtłuszczonego mleka w proszku	104
6.2.	Interwencyjny zakup i sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku	104
6.3.	Interwencyjny zakup i sprzedaż masła	105
6.4.	Interwencyjny zakup i sprzedaż zbóż	106
7.	MONITOROWANIE RYNKÓW ROLNYCH I DZIAŁANIA KONTROLUJĄCE PROCESY PRODUKCJI ORAZ PRZETWÓRSTWA	108
7.1.	Monitorowanie obowiązku zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych.....	108
7.2.	Monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego	110
7.3.	Rejestr pierwszych podmiotów skupujących i monitorowanie wielkości skupu mleka	112
7.4.	Rozliczenie roku kwotowego 2013/2014 i 2014/2015 na rynku mleka.....	115
7.5.	Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina	116
7.6.	Monitorowanie produkcji na rynku cukru	121
8.	MECHANIZMY W RAMACH REGULACJI HANDLU ZAGRANICZNEGO Z KRAJAMI SPOZA UNII EUROPEJSKIEJ	123
8.1.	Działania KOWR w ramach administrowania obrotem towarowym z krajami pozaunijnymi....	123
8.2.	Pozwolenia na przywóz/wywóz i kontyngenty taryfowe.....	125
9.	WSPIERANIE KONSUMPCJI I PROPAGOWANIE ZDROWYCH NAWYKÓW ŻYWIENIOWYCH – REALIZACJA „PROGRAMU DLA SZKÓŁ”	128
9.1.	Realizacja „Programu dla szkół” w roku szkolnym 2020/2021	132
9.2.	Realizacja „Programu dla szkół” w roku szkolnym 2021/2022	134
10.	PROMOCJA PRODUKTÓW ROLNO-SPOŻYWCZYCH.....	138
10.1.	Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych (w ramach WPR).....	140
10.2.	Wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą.....	146
10.3.	Biura zagraniczne Centrali KOWR.....	158
10.4.	Branżowy program promocji polskich specjalności żywnościowych.....	158
10.5.	Działania promocyjne i informacyjne mające na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych.....	160
10.6.	Obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych.....	163
10.7.	Działanie 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020	167
10.7.1.	Poddziałanie 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości”	167

10.7.2.	Poddziałanie 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”	168
11.	WSPARCIE DZIAŁAŃ INNOWACYJNYCH I ROZWOJOWYCH W SEKTORZE ROLNO-SPOŻYWCZYM	171
11.1.	Opracowanie systemu monitorowania marnowanej żywności i efektywnego programu racjonalizacji strat i ograniczania marnotrawstwa żywności (PROM)	175
11.2.	System Satelitarnego Monitorowania Upraw Rolnych (S2MUR)	176
11.3.	Paszportyzacja polskiej żywności	177
11.4.	Wykorzystanie dronów w rolnictwie	178
11.5.	Gięldowy Rynek Rolny	179
11.6.	Pożyczki na wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich z przeznaczeniem środków na finansowanie działań innowacyjnych lub rozwojowych	179
12.	POZOSTAŁE WSPARCIE PRODUCENTÓW ROLNYCH ORAZ INNYCH PODMIOTÓW Z SEKTORA ROLNO-SPOŻYWCZEGO	181
12.1.	Restrukturyzacja zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne	181
12.2.	Portal eRolnik	183
12.3.	Centralny system informatyczny katalogujący Zasób WRSP	184
12.4.	Szacowanie strat spowodowanych wystąpieniem wirusa grypy ptaków na terenie Polski	185
13.	DZIAŁANIA W ZAKRESIE ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII	187
13.1.	Wsparcie działań na rzecz odnawialnych źródeł energii, w szczególności w rolnictwie	187
13.2.	Monitorowanie rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych	187
13.3.	Monitorowanie produkcji biopłynów	193
13.4.	Monitorowanie produkcji biogazu rolniczego	193
13.5.	Ewidencja mikroinstalacji biogazu rolniczego	197
13.6.	Monitorowanie działalności spółdzielni energetycznych	198
14.	REALIZACJA ZADAŃ W RAMACH PROGRAMU OPERACYJNEGO POMOC ŻYWNOŚCIOWA 2014–2020	199
14.1.	Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD)	199
14.2.	Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020	199
14.2.1.	Realizacja Podprogramu 2020 w ramach POPŻ 2014–2020 w 2021 r.	201
14.2.2.	Realizacja Podprogramu 2021 w ramach POPŻ 2014–2020 w 2021 r.	203
14.3.	Program Fundusze Europejskie Pomoc Żywnościowa (FEPŻ) na lata 2021–2027	205
15.	PODSUMOWANIE WYDATKÓW W RAMACH REALIZACJI MECHANIZMÓW WPR, KRAJOWYCH, POPŻ I INNYCH DZIAŁAŃ	206
16.	GOSPODARKA FINANSOWA KRAJOWEGO OŚRODKA WSPARCIA ROLNICTWA W 2021 R.	209
17.	FUNKCJA INFORMACYJNA I TRANSFER WIEDZY	210
17.1.	Opracowania KOWR w ramach upowszechniania informacji rynkowej	210
17.1.1.	Raporty rynkowe	210
17.1.2.	Doraźne opracowania analityczne	211
17.1.3.	Opracowania z zakresu polskiego handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi	212
17.2.	Upowszechnianie informacji o mechanizmach polityki rolnej	213
17.3.	Kreowanie wizerunku KOWR i polityka informacyjna	215
18.	SYSTEM KONTROLI	217
18.1.	Audyt wewnętrzny	217
18.2.	Kontrola wewnętrzna	219
18.3.	Kontrole na miejscu	220
18.4.	Inne zagadnienia	223
19.	WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA	226
19.1.	Organizacja wizyt delegacji zagranicznych oraz udział przedstawicieli KOWR w spotkaniach międzynarodowych	226
19.2.	Wkłady merytoryczne KOWR w związku z pracami międzyresortowych zespołów i komisji ds. współpracy z krajami trzecimi	227
19.3.	Udział KOWR w pracach związanych ze stanowieniem prawa Unii Europejskiej	227
19.4.	Monitorowanie regulacji prawnych UE	228

20.	ZAGADNIENIA ORGANIZACYJNE	229
20.1.	Systemy zarządzania w KOWR	229
20.2.	Teleinformatyka	230
20.3.	Zarządzanie kadrami	231
20.4.	Zamówienia publiczne.....	232
20.5.	Obsługa administracyjna	233
	SPIS TABEL.....	234
	SPIS WYKRESÓW	235
	ANEKSY	237

1. KRAJOWY OŚRODEK WSPARCIA ROLNICTWA – AGENCJA WYKONAWCZA

1.1. Status prawny Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa jest **państwową osobą prawną** działającą na podstawie **ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa** (Dz. U. z 2020 r. poz. 481, z późn. zm.) – zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.), która weszła w życie z dniem 1 września 2017 r. – a także na podstawie **statutu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa** nadanego rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 kwietnia 2017 roku¹.

KOWR, w świetle przepisów art. 2 ust. 1 ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa, posiada status **agencji wykonawczej** w rozumieniu art. 18 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 305, z późn. zm.).

Nadzór nad Krajowym Ośrodkiem Wsparcia Rolnictwa sprawuje minister właściwy do spraw rozwoju wsi. Organem Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa jest **Dyrektor Generalny**, który kieruje KOWR i reprezentuje go na zewnątrz. Dyrektora Generalnego powołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw rozwoju wsi. Dyrektor Generalny wykonuje zadania przy pomocy zastępców Dyrektora Generalnego oraz dyrektorów oddziałów terenowych KOWR.

Zastępców Dyrektora Generalnego powołuje minister właściwy do spraw rozwoju wsi na wniosek Dyrektora Generalnego. Kierowników komórek organizacyjnych w Centrali i ich zastępców, głównego księgowego oraz dyrektorów oddziałów terenowych KOWR i ich zastępców powołuje oraz odwołuje Dyrektor Generalny KOWR.

W 2021 r. p.o. Dyrektorem Generalnym KOWR była Małgorzata Gośniowska-Kola (od 29 października 2020 r.).

Funkcję Zastępców Dyrektora Generalnego KOWR w 2021 r. pełnili: Wojciech Kędzia (od 26 marca 2019 r. do 19 listopada 2021 r.), Marcin Wroński (od 2 grudnia 2019 r.), Sebastian Pieńkowski (od 17 lutego 2020 r. do 12 stycznia 2021 r.) oraz Michał Wiśniewski

¹ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 kwietnia 2017 r. w sprawie nadania statutu Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2022 r. poz. 408).

(od 9 listopada 2020 r.), natomiast p.o. Zastępcą Dyrektora Generalnego KOWR w 2021 r. był Jacek Malicki (od 25 listopada 2021 r.) oraz Krzysztof Dec (od 13 stycznia do 19 listopada 2021 r.).

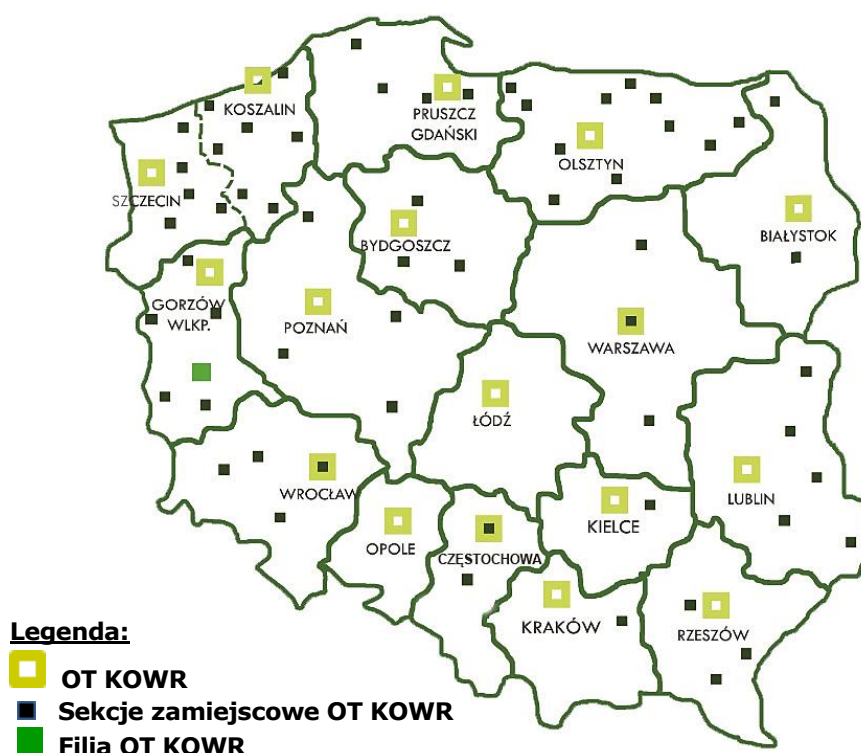
1.2. Struktura organizacyjna Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Struktura organizacyjna KOWR obejmuje cały kraj i umożliwia sprawną obsługę wszystkich beneficjentów oraz kontrahentów. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa posiada wyodrębnione jednostki organizacyjne – **Centralę w Warszawie** oraz **17 oddziałów terenowych (OT)**.

W każdym województwie znajduje się jeden OT KOWR, a w województwie zachodniopomorskim – ze względu na dużą koncentrację mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa po byłych państwowych przedsiębiorstwach gospodarki rolnej – funkcjonują 2 oddziały terenowe KOWR (w Koszalinie i Szczecinie).

Zgodnie z § 4 statutu KOWR oddziały terenowe mają siedzibę w następujących miastach: Wrocław, Bydgoszcz, Lublin, Gorzów Wielkopolski, Łódź, Kraków, Warszawa, Opole, Rzeszów, Białystok, Pruszcz Gdański, Częstochowa, Kielce, Olsztyn, Poznań, Koszalin oraz Szczecin.

Wykres 1. Oddziały terenowe, filia i sekcje zamiejscowe OT KOWR

Źródło: opracowano w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa.

Zgodnie z treścią § 5 statutu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa Dyrektor Generalny może **tworzyć i znosić filie oddziału terenowego KOWR** na wniosek dyrektora oddziału terenowego. Filią oddziału terenowego, w przypadku jej utworzenia, kieruje zastępca dyrektora oddziału terenowego KOWR. Do 31 grudnia 2021 r. w strukturze KOWR została utworzona jedna filia w Zielonej Górze w ramach OT KOWR w Gorzowie Wielkopolskim, która funkcjonuje od 1 grudnia 2017 r.

Ponadto w strukturze organizacyjnej KOWR funkcjonują **sekcje zamiejscowe**, których organizację i zakres działania ustala dyrektor OT KOWR.

Dane kontaktowe jednostek organizacyjnych KOWR zamieszczono w **aneksie nr 5**.

Zgodnie z § 2 statutu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w Centrali wydzielono następujące **piony**, w ramach których na podstawie regulaminu organizacyjnego KOWR wyodrębniono komórki organizacyjne (wg stanu na 31 grudnia 2021 r.):

- **pion innowacji i rozwoju:**
 - Departament Innowacji,
 - Biuro Teleinformatyki,
- **pion gospodarowania nieruchomościami:**
 - Departament Gospodarowania Zasobem,
 - Departament Kształtowania Ustroju Rolnego,
- **pion rynków rolnych:**
 - Departament Rozwoju Rynku,
 - Departament Wsparcia Eksportu,
- **pion nadzoru nad spółkami:**
 - Departament Nadzoru nad Spółkami,
- **pion finansowo-administracyjny:**
 - Biuro Dyrektora Generalnego,
 - Biuro Zarządzania Kapitałem Ludzkim,
 - Biuro Audytu i Kontroli,
 - Biuro Kontroli na Miejscu,
 - Biuro Finansowo-Księgowe,
 - Biuro Prawne i Zamówień Publicznych,
 - stanowiska samodzielne – Doradcy Dyrektora Generalnego KOWR,
- **pion operacyjny:**
 - Biuro Administracyjne,
 - Biuro Analiz i Strategii,
 - Departament Interwencji Rynkowych,
 - Departament Wspierania Konsumpcji.

W skład struktury organizacyjnej **OT KOWR** wg stanu na 31 grudnia 2021 r. wchodziły:

- Wydział Organizacyjno-Prawny,
- Wydział Finansowo-Księgowy i Windykacji,
- Wydział Rozwoju Rynków Rolnych,
- Wydział Kształtowania Ustroju Rolnego i Gospodarowania Zasobem,
- Wydział Kontroli na Miejscu.

Zgodnie z treścią § 2 ust. 3 statutu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w poszczególnych pionach – oprócz departamentów, biur, zespołów lub samodzielnych stanowisk pracy – wydziela się także **biura zagraniczne**². Zgodnie z ust. 5 biura zagraniczne są komórkami organizacyjnymi Centrali prowadzonymi poza granicami kraju w celu wykonywania zadań ustawowych KOWR.

Zgodnie z § 3 ust. 1 statutu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa Dyrektor Generalny może tworzyć **komisje opiniodawczo-doradcze i zespoły problemowe o charakterze stałym lub doraźnym**, określając ich nazwę, skład osobowy, zakres zadań oraz tryb pracy.

1.3. Zakres działalności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

KOWR, zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa, realizuje zadania wynikające z polityki państwa, w szczególności w zakresie wdrażania i stosowania instrumentów wsparcia rolnictwa, aktywnej polityki rolnej oraz rozwoju obszarów wiejskich.

Według zapisów art. 9 ust. 3 ww. ustawy KOWR **wykonuje również zadania inne niż wymienione w ustawie o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa, w szczególności zadania delegowane**, jeżeli odrębne przepisy tak stanowią.

Zgodnie z art. 10 ustawy o KOWR **jednostki sektora finansów publicznych mogą, za zgodą ministra właściwego do spraw rozwoju wsi, powierzać Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa realizację zadań dla nich określonych**, zapewniając KOWR na ten cel odpowiednie środki finansowe.

Wykres 2. Zakres działań Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Źródło: opracowano w Biurze Analiz i Strategii KOWR.

² Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 września 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie nadania statutu Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 1730).

Zakres działalności KOWR jest bardzo zróżnicowany – dotyczy **ponad 60 procesów/mechanizmów/programów/zadań wynikających z ustaw i rozporządzeń, w tym skutkujących i nieskutkujących wypłatą środków finansowych** (wymaganych przepisami unijnymi i krajowymi w odniesieniu do niektórych rynków rolnych, niezwykle istotnych dla organizacji tych rynków i procesów zachodzących w rolnictwie). KOWR m.in. wydaje każdego roku **kilkadziesiąt tysięcy decyzji i innych rozstrzygnięć** w sektorze rolno-żywnościowym.

W 2021 r. do **zadań krajowych KOWR** (w tym realizowanych zgodnie z **art. 9 ust. 2 ustawy o KOWR³**) w zakresie: **gospodarowania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa, kształtowania ustroju rolnego, nadzoru nad spółkami oraz wykonywania praw z udziałów i akcji** należało:

- 1) tworzenie oraz poprawa struktury obszarowej gospodarstw rodzinnych,
- 2) tworzenie warunków sprzyjających racjonalnemu wykorzystaniu potencjału produkcyjnego Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa,
- 3) restrukturyzacja oraz prywatyzacja mienia Skarbu Państwa użytkowanego na cele rolnicze,
- 4) obrót nieruchomościami i innymi składnikami majątku Skarbu Państwa,
- 5) administrowanie zasobami majątkowymi Skarbu Państwa przeznaczonymi na cele rolne,
- 6) zabezpieczenie majątku Skarbu Państwa,
- 7) inicjowanie prac urządzeniowo-rolnych,
- 8) popieranie organizowania gospodarstw rolnych na gruntach Skarbu Państwa,
- 9) udzielanie pożyczek na wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich, z przeznaczeniem środków na finansowanie działań innowacyjnych lub rozwojowych,
- 10) udzielanie: poręczeń, gwarancji kredytowych lub bezzwrotnej pomocy finansowej,
- 11) realizacja zadań wynikających z ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego (ukur), w tym wydawanie decyzji administracyjnych dotyczących obrotu gruntami rolnymi w Polsce,

³ Ustawy, na podstawie których KOWR wykonuje swoje zadania, to przede wszystkim:

- ustawa z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa,
- ustawa z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa,
- ustawa z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego,
- ustawa z dnia 22 maja 2009 r. o funduszach promocji produktów rolno-spożywczych,
- ustawa z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
- ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych,
- ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych,
- ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020,
- ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o wyrobie i rozlewie wyrobów winiarskich, obrocie tymi wyrobami i organizacji rynku wina,
- ustawa z dnia 2 grudnia 2021 r. o wyrobach winiarskich,
- ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,
- ustawa z dnia 9 listopada 2018 r. o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne,
- ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o biokomponentach i biopaliwach ciekłych,
- ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii.

12) wykonywanie praw z udziałów i akcji oraz sprawowanie nadzoru właścicielskiego nad działalnością spółek (w tym: spółek hodowli roślin i zwierząt, spółek w ramach wykonywania ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, spółek utworzonych na podstawie ustawy o KOWR oraz spółek nabytych na podstawie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa).

W 2021 r. do zadań KOWR (w tym realizowanych zgodnie z **art. 9 ust. 2 ustawy o KOWR**) w zakresie **promocji żywności i zwiększania konkurencyjności polskich produktów rolno-spożywczych, stabilizacji rynków rolnych, rozwoju obszarów wiejskich i innowacyjności** oraz **pomocy żywnościowej** należały:

I. Zadania krajowe, wspólnej polityki rolnej oraz w ramach programu pomocy żywnościowej i zwalczania deprawacji materialnej (tzw. zadania własne KOWR):

– **zadania krajowe:**

- 1) monitorowanie rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych, produkcji biogazu rolniczego i biopłynów oraz działalności spółdzielni energetycznych,
- 2) wsparcie działań innowacyjnych i rozwojowych w sektorze rolno-spożywczym,
- 3) prowadzenie działań promocyjnych i informacyjnych mających na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych,
- 4) obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych,
- 5) wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą,
- 6) monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego,
- 7) gromadzenie, analizowanie i udostępnianie informacji dotyczących rynków produktów rolnych i żywnościowych,
- 8) opracowywanie i upowszechnianie informacji związanych z realizacją mechanizmów aktywnej polityki rolnej na rynkach produktów rolnych i żywnościowych,
- 9) restrukturyzacja zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne (udzielanie pomocy w formie przejęcia długu podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne, powstałego w związku z prowadzeniem działalności rolniczej, pod warunkiem przeniesienia własności całości albo części nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa),

– **zadania wspólnej polityki rolnej:**

- 1) monitorowanie obowiązków zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych,
- 2) prowadzenie rejestru pierwszych podmiotów skupujących i monitorowanie wielkości skupu mleka,
- 3) rozliczenie roku kwotowego 2013/2014 i 2014/2015 na rynku mleka,

– **realizacja zadań w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020** jako instytucja pośrednicząca i beneficjent, o którym mowa w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie

Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym⁴ (instytucją zarządzającą programem jest Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej).

II. Zadania delegowane z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa⁵ w ramach wspólnej polityki rolnej (w zakresie wspólnej organizacji rynków produktów rolnych, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich i unijnej polityki promocji)⁶:

- 1) wspieranie realizacji branżowych i/lub międzybranżowych programów promocyjnych i/lub informacyjnych w ramach mechanizmu WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”,
- 2) wdrażanie dwóch poddziałań w ramach działania 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (tj. poddziałania 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” oraz poddziałania 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”),
- 3) realizowanie „Programu dla szkół”,
- 4) prowadzenie interwencyjnych zakupów i sprzedaży towarów rolno-spożywczych,
- 5) realizowanie dopłat do prywatnego przechowywania towarów rolno-spożywczych,
- 6) administrowanie obrotem z zagranicą towarami rolnymi w ramach wspólnej polityki rolnej oraz towarami przetworzonymi nieobjętymi załącznikiem I do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (towarami z grupy non-aneks I),
- 7) wspieranie rynku produktów pszczelich,
- 8) administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina,
- 9) monitorowanie produkcji na rynku cukru.

III. Zadania powierzone z innych podmiotów:

- 1) prowadzenie branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych (działanie powierzone przez Ministerstwo Rozwoju i Technologii).

Ze względu na charakter działalności, jako agencji wykonawczej, katalog zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa ma charakter rozwojowy.

Misją Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa, określoną w strategii instytucji, jest wdrażanie i stosowanie instrumentów wsparcia aktywnej polityki rolnej oraz rozwoju

⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym, z późn. zm.

⁵ Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, jako agencja płatnicza, dokonuje płatności beneficjentom oraz dochodzi zwrotu nienależnych kwot pomocy.

⁶ Zadania, które ARiMR deleguje KOWR, są określone w art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505, z późn. zm.) i realizowane na podstawie umowy zadań delegowanych nr 17/2015_DDD-UM17 zawartej w dniu 28.05.2015 r. oraz umowy zadań delegowanych zawartej w dniu 01.09.2017 r. Skupienie zadań agencji płatniczej w jednym podmiocie (tj. w ARiMR) nie eliminuje możliwości delegowania zadań agencji płatniczej innym podmiotom, co wynika z art. 7 ust. 1 akapit drugi rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylającego rozporządzenia Rady (EWG) nr 352/78, (WE) nr 165/94, (WE) nr 2799/98, (WE) nr 814/2000, (WE) nr 1290/2005 i (WE) nr 485/2008, z późn. zm.

obszarów wiejskich, na rzecz polskich rolników oraz innych podmiotów funkcjonujących w sektorze rolno-żywnościowym, zapewniając jednocześnie kompetentną obsługę.

Zarówno **misja**, jak i **cele strategiczne KOWR**, wytyczające obecne oraz przyszłe kierunki działalności instytucji, wpisują się w cel główny (tj. „**rozwój gospodarczy wsi umożliwiający trwały wzrost dochodów jej mieszkańców przy minimalizacji rozwarstwienia ekonomicznego, społecznego i terytorialnego oraz poprawie stanu środowiska naturalnego**”) oraz cele szczegółowe, kierunki interwencji i działania podstawowego dokumentu strategicznego polityki rolnej oraz rozwoju obszarów wiejskich, tj. „**Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030**” Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi⁷. Z kolei strategia MRiRW jest zintegrowana ze strategią rozwoju kraju **Rady Ministrów – „Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)”**⁸.

1.4. Beneficjenci i/lub kontrahenci Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Beneficjentami i/lub kontrahentami działań KOWR są:

- producenci rolni (w tym rolnicy indywidualni i dzierżawcy) oraz rodzinne gospodarstwa rolne,
- przedsiębiorstwa zajmujące się produkcją, przechowywaniem lub przetwórstwem artykułów rolno-spożywczych oraz zakupem i sprzedażą tych towarów na terenie Polski, państw UE i/lub w krajach pozaunijnych,
- organizacje zrzeszające podmioty gospodarcze i rolników (grupy i organizacje producentów, organizacje branżowe oraz międzybranżowe),
- zbywcy i nabywcy nieruchomości rolnych (w tym rolnicy indywidualni),
- jednostki samorządu terytorialnego,
- mieszkańcy terenów wiejskich (w tym popegeerowskich),
- organizacje pożytku publicznego realizujące zadania związane z rolnictwem, rozwojem obszarów wiejskich lub promocją produktów rolno-spożywczych, a także inne podmioty gospodarcze działające lub zamierzające podjąć działania inwestycyjne na terenie kraju,
- konsumenci (w tym dzieci za pośrednictwem szkół podstawowych),
- osoby najuboższe (za pośrednictwem organizacji partnerskich),
- uczelnie wyższe i jednostki naukowo-badawcze oraz inne instytucje z otoczenia rolnictwa.

1.5. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa w badaniu „Polska wieś i rolnictwo”

W 2021 r., podobnie jak w latach poprzednich, KOWR wraz z ARiMR i KRUS wziął udział w kolejnej edycji koordynowanego przez MRiRW **badania „Polska wieś i rolnictwo”**⁹. Celem głównym badania jest ocena postaw i opinii wobec dokonujących się przemian

⁷ <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/strategia-zrownowazonego-rozwoju-wsi-rolnictwa-i-rybactwa-2030> (odczyt – maj 2022 r.).

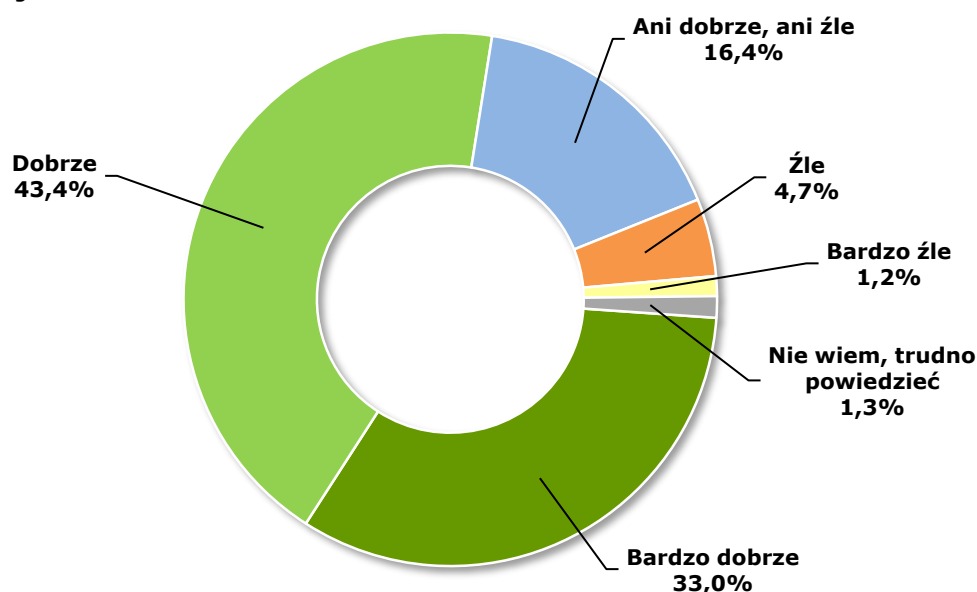
⁸ <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/informacje-o-strategii-na-rzecz-odpowiedzialnego-rozwoju> (odczyt – maj 2022 r.).

⁹ Raporty z badań „Polska wieś i rolnictwo” są dostępne pod adresami:
<https://www.gov.pl/web/rolnictwo/polska-wies-i-rolnictwo>
<https://www.kowr.gov.pl/analiza/badanie-polska-wies-i-rolnictwo>

społeczno-gospodarczych w rolnictwie i na obszarach wiejskich, jak również poznanie opinii na temat działalności organów i instytucji państwa na rzecz rolnictwa oraz obszarów wiejskich.

Jak wynika z badania „Polska wieś i rolnictwo 2021”, ponad 76% respondentów, którzy skorzystali z usług KOWR, oceniło jego działalność dobrze i bardzo dobrze¹⁰. W stosunku do poprzedniej edycji badania, która miała miejsce w 2020 r. – pomimo utrudnień z powodu epidemii COVID-19 – dwukrotnie zwiększył się (z 16,8% do 33%) odsetek respondentów oceniających „bardzo dobrze” jakość obsługi w KOWR.

Wykres 3. **Odpowiedzi udzielone na pytanie „Jak ocenia Pan(i) jakość obsługi w jednostkach KOWR w 2021 r.?”***

* Mieszkańcy obszarów wiejskich, którzy załatwiali sprawy bezpośrednio w jednostkach terenowych KOWR (N=403). Źródło: raport z badania „Polska wieś i rolnictwo 2021”.

Z badania również wynika, że w 2021 r. rolnicy (36,8% wskazań tych respondentów) i mieszkańcy miast (19,3%) wytypowali placówki instytucji zajmujących się rolnictwem, w tym KOWR, jako najbardziej pożądane źródło informacji dotyczących wsparcia dla rolników lub mieszkańców obszarów wiejskich. Świadczy to o tym, że pomimo dynamicznego rozwoju usług administracji cyfrowej, niezwykle istotna pozostaje profesjonalna i ogólnodostępna obsługa bezpośrednia beneficjentów oraz interesantów.

¹⁰ W 2021 r. badanie przeprowadziła firma Grupa BST sp. z o.o. na reprezentacyjnej ogólnopolskiej próbie 2 660 dorosłych mieszkańców obszarów wiejskich i miast, z tego 1 560 mieszkańców obszarów wiejskich oraz 1 100 mieszkańców miast.

2. GOSPODAROWANIE ZASOBEM WŁASNOŚCI ROLNEJ SKARBU PAŃSTWA

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa realizuje zadania w zakresie gospodarowania mieniem Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (**zwanym dalej Zasobem lub Zasobem WRSP**) określone w **art. 9 ust. 2 pkt 1–8 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa** (Dz. U. z 2020 r. poz. 481, z późn. zm.) oraz w **ustawie z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa** (Dz. U. z 2022 r. poz. 514 – **zwaną dalej ugnrSP**), a także w innych przepisach i dokumentach wyznaczających kierunki i zakres działania KOWR na rzecz **prywatyzacji mienia rolnego Skarbu Państwa oraz realizacji założeń polityki społeczno-gospodarczej państwa, zwłaszcza na rzecz wsi, rolnictwa i gospodarki żywnościowej**. Zadania realizowane przez KOWR dotyczą m.in.:

- tworzenia oraz poprawy struktury obszarowej gospodarstw rodzinnych,
- tworzenia warunków sprzyjających racjonalnemu wykorzystaniu potencjału produkcyjnego Zasobu WRSP,
- restrukturyzacji oraz prywatyzacji mienia Skarbu Państwa użytkowanego na cele rolne,
- obrotu nieruchomościami i innymi składnikami majątku Skarbu Państwa.

KOWR realizuje również szereg zadań określonych zwłaszcza w **ustawie z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego** (Dz. U. z 2022 r. poz. 461). Ponadto KOWR wykonuje zadania lub współuczestniczy w wykonywaniu zadań wynikających m.in. z przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej¹¹ i związków wyznaniowych, o ubezpieczeniu społecznym rolników¹², o ochronie środowiska¹³ i ochronie przyrody¹⁴, przepisów o lasach¹⁵ oraz przepisów prawa wodnego¹⁶.

Podstawowym kierunkiem rozdysponowania nieruchomości Zasobu WRSP jest ich wykorzystanie na cele rolnicze. Nieruchomości rolne Zasobu WRSP są w pierwszej kolejności przeznaczane dla rolników indywidualnych zamierzających

¹¹ Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1347).

¹² Ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2021 r. poz. 266, z późn. zm.).

¹³ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2021 r. poz. 1973, z późn. zm.).

¹⁴ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2021 r. poz. 1098, z późn. zm.).

¹⁵ Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2022 r. poz. 672).

¹⁶ Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2021 r. poz. 2233, z późn. zm.).

powiększyć gospodarstwa rodzinne lub dla osób posiadających kwalifikacje rolnicze mających zamiar utworzyć gospodarstwa rodzinne. W tym celu KOWR organizuje **przetargi ograniczone** dedykowane dla tych grup osób. Dzięki temu rolnicy mają możliwość skorzystania z szerokiej oferty nieruchomości rolnych przeznaczonych **głównie do dzierżawy** na warunkach określonych w ogłoszeniach przetargowych. KOWR podejmuje szereg działań sprzyjających zwiększeniu lub zapewnieniu wieloletniej stabilizacji potencjału produkcyjnego gospodarstw rodzinnych. Poza szeroką ofertą przetargową z zapewnieniem wieloletnich umów dzierżawy rolnicy mają możliwość przedłużania okresu dzierżawy gruntów już dzierżawionych nawet na kolejne 15 lat.

Nieruchomości wydzierżawione oraz rozdysponowane w innych „nietrwałych” formach są objęte przez KOWR **nadzorem właścicielskim**. Nieruchomości rolne, którymi nie są zainteresowani rolnicy indywidualni, przeznaczane są do rozdysponowania w **przetargach nieograniczonych**. KOWR oferuje w ten sposób na **cele inwestycyjne** nieruchomości rolne z Zasobu WRSP, bardzo atrakcyjne z punktu widzenia rozwoju przedsiębiorczości, przeznaczone zarówno pod: inwestycje typu „greenfield”, parki technologiczne i przemysłowe, centra logistyczne, usługowe, handlowe oraz biznesowe, jak i nowoczesne osiedla mieszkaniowe. Nieruchomości te, ze względu na swój charakter, sprzyjają efektywnemu podnoszeniu walorów gospodarczych terenu i aktywizacji zawodowej okolicznej ludności. Dużym atutem nieruchomości oferowanych przez KOWR jest ich atrakcyjne położenie, bezpośrednio lub w bliskiej odległości od węzłów komunikacyjnych. Część nieruchomości wchodzi w skład Specjalnych Stref Ekonomicznych.

Oferta KOWR obejmuje również **obiekty zabytkowe (zespoły dworskie i pałacowo-parkowe)**. Atutem nabycia od KOWR obiektów wpisanych do rejestru zabytków jest możliwość uzyskania przez kupującego do 50% obniżki ceny sprzedaży nieruchomości. Obniżka przyznawana jest tym nabywcom nieruchomości zabytkowych, którzy zobowiążą się do wykonania prac renowacyjnych obiektów i wykonają je w wyznaczonym terminie pod nadzorem wojewódzkiego konserwatora zabytków i w uzgodnieniu z nim. KOWR oferuje także grunty, które posiadają **pokłady złóż kopalin** oraz nieruchomości kwalifikujące się pod **budowę farm fotowoltaicznych i wiatrowych**.

KOWR wspiera rozwój Polski lokalnej i wpływa na trwałe podnoszenie warunków życia ludności na obszarach wiejskich i miejsko-wiejskich m.in. poprzez **nieodpłatne przekazywanie nieruchomości na rozwój infrastruktury o charakterze publicznym**. Ważną działalnością jest **współpraca z jednostkami samorządu terytorialnego** polegająca na **nieodpłatnym przekazywaniu gruntów i mienia** Zasobu WRSP na realizację zadań własnych oraz udzielanie **bezzwrotnej pomocy finansowej**. Na bazie nieruchomości Zasobu WRSP jednostki samorządu terytorialnego realizują inwestycje infrastrukturalne m.in. w zakresie: wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, cmentarzy, ochrony zdrowia, pomocy społecznej, edukacji publicznej, kultury oraz sportu.

KOWR uczestniczy jako strona w postępowaniach: administracyjnych, geodezyjnych, planistycznych i scaleniowo-wymiennych. Grunty Zasobu WRSP stanowią również bazę do realizacji **zadań o charakterze regionalnym i krajowym zawartych w ustawach oraz specustawach** (np. drogowych, teleinformatycznych, środowiskowych).

Założone cele KOWR w zakresie gospodarowania Zasobem WRSP realizowane są przez tworzenie warunków sprzyjających racjonalnemu wykorzystaniu jego potencjału z uwzględnieniem zabezpieczenia majątku Skarbu Państwa. W celu zapewnienia warunków do poprawy struktury obszarowej gospodarstw rodzinnych oraz do racjonalnego wykorzystania potencjału produkcyjnego kontynuowane są **procesy restrukturyzacji i prywatyzacji mienia Zasobu WRSP**.

2.1. Przejmowanie mienia do Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa

Zgodnie z **art. 13 ugnrSP do 30 czerwca 2000 r.** do Zasobu WRSP przejmowane były: **nieruchomości rolne Skarbu Państwa**, niewydzielone geodezyjnie **las**y wchodzące w skład tych nieruchomości, a także **inne nieruchomości i składniki mienia pozostałe po likwidacji państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej (ppgr) oraz ich zjednoczeń i zrzeszeń**. Nieruchomości nieprzekazane do Zasobu WRSP ostatecznymi decyzjami w tym terminie stały się z mocy prawa własnością gmin, na których terenie były położone.

Do Zasobu WRSP wchodzi także nieruchomości rolne **przejmowane na rzecz Skarbu Państwa na podstawie przepisów szczególnych i nabywane na własność Skarbu Państwa przez państwowe jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej**, a także nabywane m.in. **w trybie ugnrSP, ukur i ustawy o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne**¹⁷.

2.1.1. Przejmowanie mienia pochodzącego z byłych ppgr, Państwowego Funduszu Ziemi i innych gruntów rolnych Skarbu Państwa

Przejmowanie większości mienia pochodzącego z byłych ppgr zakończyło się w połowie lat 90. XX w. W kolejnych latach były przejmowane do Zasobu WRSP jedynie niewielkie powierzchnie – przeważnie lasy, grunty leśne i zadrzewione niewydzielone geodezyjnie oraz sporadycznie inne grunty przejmowane aneksami do wcześniejszych protokołów zdawczo-odbiorczych. Przejmowane były również grunty z Państwowego Funduszu Ziemi (PFZ) oraz inne grunty rolne Skarbu Państwa. Nieruchomości rolne Skarbu Państwa nieprzekazane do Zasobu WRSP ostatecznymi decyzjami do 30 czerwca 2000 r. z mocy prawa przeszły na własność jednostek samorządu terytorialnego¹⁸.

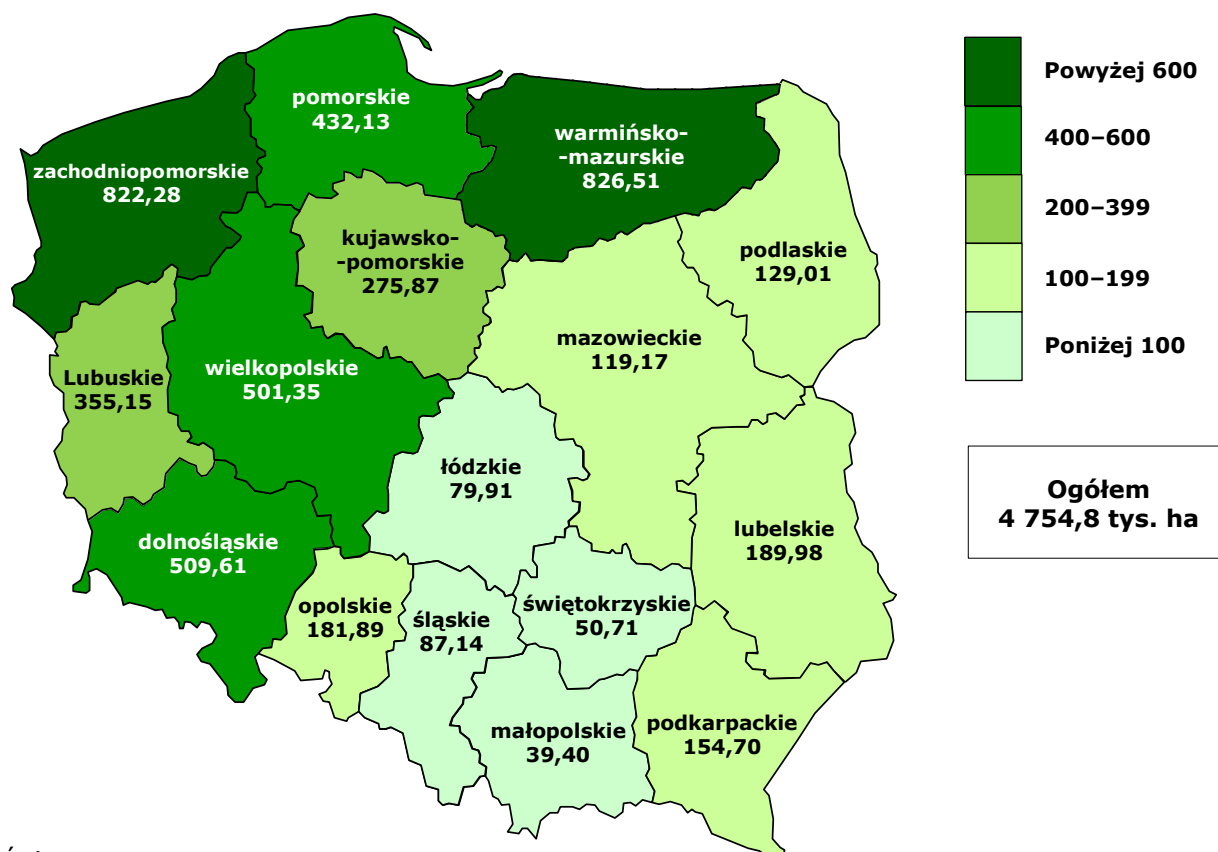
W 2021 r. przejęto do Zasobu WRSP grunty przede wszystkim w trybie przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego i o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne, a także grunty pochodzące z odkupów realizowanych w trybie ugnrSP.

¹⁷ Ustawa z dnia 9 listopada 2018 r. o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne (Dz. U. z 2019 r. poz. 33).

¹⁸ Por. np. art. 60 ustawy z 13 października 1998 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz. U. z 1998 r. Nr 133, poz. 872, z późn. zm.).

Od początku gospodarowania Zasobem WRSP (tj. od 1992 r.) do końca 2021 r. przejęto ze wszystkich źródeł 4 754,8 tys. ha, w tym 3 762,4 tys. ha (79,1%) z byłych państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej.

Wykres 4. **Grunty Skarbu Państwa przejęte do Zasobu od 1992 r. wg stanu na 31 grudnia 2021 r. w podziale na województwa (w tys. ha)**

Źródło: dane KOWR.

Przejęte do Zasobu WRSP nieruchomości (głównie w wyniku uwarunkowań lokalizacyjnych byłych ppgr z uwagi na ich przeważającą powierzchnię) położone są przede wszystkim w rejonach północnej i zachodniej Polski. Miało to swoje konsekwencje również w **lokalizacji Zasobu WRSP w 2021 r., gdyż na terenie 6 województw (zachodniopomorskiego, wielkopolskiego, dolnośląskiego, warmińsko-mazurskiego, lubuskiego i pomorskiego) nadal znajdowało się 1,01 mln ha gruntów (72,5% ogółu gruntów Zasobu)**. Mniejsza powierzchnia Zasobu WRSP w pozostałych województwach ogranicza możliwości KOWR w zakresie aktywnego oddziaływania na poprawę struktury obszarowej rolnictwa indywidualnego w centralnych, południowych i wschodnich rejonach kraju.

Od 1992 r. do 2000 r., poza gruntami, do Zasobu WRSP przejęto także pochodzący z byłych ppgr i innych podmiotów majątek trwały i obrotowy o wartości księgowej **8,6 mld zł netto** oraz blisko **2 mld zł** zobowiązań byłych ppgr, w tym zobowiązania z tytułu kredytów i pożyczek w kwocie 887,4 mln zł¹⁹. W wyniku prowadzonych działań na rzecz restrukturyzacji

¹⁹ Stan na dzień przejmowania protokołami zdawczo-odbiorczymi.

zobowiązań, zwłaszcza w trybie bankowych postępowań ugodowych, **przejęty dług został w całości uregulowany do końca 2000 r.**

W rzeczowej strukturze przejętego majątku trwałego dominują budynki i budowle. Obok **budynków gospodarczych**, służących bezpośrednio produkcji rolniczej, przejęto także **337,5 tys. mieszkań** wraz z towarzyszącą infrastrukturą (m.in. kotłownie, hydrofornie oraz oczyszczalnie ścieków), jak również obiekty przemysłu rolno-przetwórczego, handlowe i usługowe, w tym²⁰: **829 gorzelni, 6 winiarni, 4 browary, 213 masarni i rzeźni, 881 suszarni zbóż i zielonek, 615 mieszalni pasz, 36 młynów i kaszarni, 63 chłodnie**, a także **366 sklepów, 122 hotele, zajazdy, restauracje i bary, 751 obiektów o charakterze socjalnym, kulturalnym i sportowym oraz 2 383 zabytkowe zespoły dworskie i pałacowo-parkowe**²¹.

2.1.2. Przejmowanie mienia w wyniku realizacji ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (ugnrSP)

Stosunkowo niewielkie powierzchnie gruntów pozyskiwano w trybie art. 29 ust. 4 i 5 ugnrSP, gdzie zastosowano prawo pierwokupu na rzecz Skarbu Państwa przy odsprzedaży nieruchomości przez nabywcę w okresie 5 lat od jej nabycia od ANR/KOWR, a także prawa odkupu [na podstawie ugnrSP lub ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1740, z późn. zm.), zwanej dalej Kodeksem cywilnym] – również w okresie 5 lat, licząc od dnia nabycia od ANR/KOWR²².

Łącznie notarialne oświadczenia woli skorzystania z prawa pierwokupu i odkupu złożono:

- **od początku działalności w 1992 r. do końca 2021 r. w stosunku do 2 670,3 ha,**
- **w 2021 r. w stosunku do 12,1 ha – dotyczyło odkupu (przypadki pierwokupu i nabycia gruntów w trybie art. 32a ust. 1 w 2021 r. nie wystąpiły).**

2.1.3. Przejmowanie mienia w wyniku realizacji ustawy o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne

Na podstawie ustawy z dnia 9 listopada 2018 r. o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne (Dz. U. z 2019 r. poz. 33) KOWR może przejąć dług podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne powstały w związku z prowadzeniem działalności rolniczej pod warunkiem przeniesienia własności całości albo części nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa.

²⁰ Według stanów wymienionych w protokołach zdawczo-odbiorczych.

²¹ W Zasobie WRSP dokonuje się weryfikacji przejętych obiektów, a w miarę potrzeby – zmiany ich kwalifikacji, przeznaczenia lub funkcji, ewentualnie likwidacji. Zespoły dworskie i pałacowo-parkowe podlegają przeglądom przy udziale wojewódzkich służb konserwacji zabytków, w wyniku których weryfikowany jest m.in. status i zakres rzeczowy obiektów tworzących „zespół”, jak również są wprowadzane do ewidencji nowe zespoły dworskie i pałacowo-parkowe, już uznane w Zasobie WRSP przez służbę ochrony zabytków za obiekty zabytkowe.

²² Stosownie do treści art. 46 ust. 1 i 2 ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 624, z późn. zm.) KOWR z dniem 1 września 2017 r. z mocy prawa wstąpił w ogół praw i obowiązków zniesionych Agencji Nieruchomości Rolnych (ANR) oraz Agencji Rynku Rolnego (ARR), z wyjątkiem praw i obowiązków, w które wstąpiła ARiMR. Wobec tego m.in. Zasób WRSP w całości został powierzony KOWR i gospodarowanie tym Zasobem odbywa się w sposób ciągły.

W latach 2019–2021 KOWR przejął ogółem **1 049,7 ha**, w tym **653,6 ha** (62,3%) w 2021 r. Wszystkie przejęte grunty zostały wydzierżawione dotychczasowym właścicielom (więcej na ten temat w podrozdziale „**Restrukturyzacja zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne**”).

2.2. Zagospodarowanie mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa

Przejęte do Zasobu WRSP nieruchomości, zwłaszcza pochodzące z większych obszarowo gospodarstw (zakładów, folwarków) pegeerowskich, przed ich dalszym rozdysponowaniem poddawano restrukturyzacji. Jej istotą było wydzielenie mniejszych jednostek gospodarczych, nie tylko zdolnych do samodzielnego, racjonalnego funkcjonowania, ale także „dopasowanych” do możliwości organizacyjnych i finansowych nowych użytkowników. Z uwagi na występujące pod wieloma względami zróżnicowanie ppgr (powierzchnia, rozłóg, ukierunkowanie produkcyjne, sposób organizacji gospodarstw itp.) dla każdego przedsiębiorstwa był opracowywany indywidualny program restrukturyzacji. W programach tych uwzględniano także potrzebę przygotowania możliwie szerokiej i zróżnicowanej oferty nieruchomości, w tym również niewielkich powierzchni, które – mimo że same nie tworzyły gospodarstwa – mogły służyć poprawie struktury obszarowej już istniejących, okolicznych gospodarstw indywidualnych.

Dodatkowym efektem restrukturyzacji gospodarstw pegeerowskich było wyodrębnienie i wydzielenie majątku o charakterze „nieprodukcyjnym”, zwłaszcza budynków mieszkalnych wraz z towarzyszącą im infrastrukturą oraz obiektów służących działalności socjalnej (kulturalnej, oświatowej), obiektów sklepowych, hotelowych, zespołów dworskich i pałacowo-parkowych. Państwowe przedsiębiorstwa gospodarki rolnej w całym okresie swego istnienia spełniały szereg funkcji, także o charakterze społecznym i kulturalnym. Często w świadomości pracowników i okolicznych mieszkańców funkcjonowały jako ośrodki wielokierunkowo aktywizujące lokalną społeczność. Państwowe przedsiębiorstwa gospodarki rolnej prowadziły też działalność gospodarczą inną niż rolnicza (np. handlową, usługową lub wytwórczą).

Wydzielenie składników mienia niezwiązanego z produkcją rolniczą, a zwłaszcza mienia „społeczno-socjalnego”, nie tylko odciążało finansowo „część gospodarczą”, ale było jednym z koniecznych warunków przygotowania tych nieruchomości do prywatyzacji. Równocześnie wyodrębnione obiekty najczęściej stanowiły przedmiot odrębnych transakcji trwałego rozdysponowania lub umów czasowego użytkowania (głównie dzierżawy). Zasób mieszkaniowy był trwale rozdysponowywany w osobnym trybie, przede wszystkim był sprzedawany dotychczasowym najemcom lub przekazywany nieodpłatnie uprawnionym podmiotom (gminom, spółdzielniom mieszkaniowym).

W stosunku do gospodarstw zajmujących się hodowlą roślin i zwierząt programy restrukturyzacji brały pod uwagę ocenę stopnia przydatności i potrzeby utrzymania tej działalności. W wyniku dokonanego przeglądu część ośrodków hodowlanych zlikwidowano, natomiast dla tych, które okazały się niezbędne dla rozwoju polskiej hodowli, ponownie określono zadania hodowlane (stosownie do aktualnych i przewidywanych potrzeb rolnictwa) oraz dostosowano powierzchnię i inny majątek do powierzonych zadań.

Pierwszy etap restrukturyzacji przejętego mienia zakończono w latach 90. XX wieku. Był to proces trudny, ale stosunkowo krótkotrwały. Znacznie bardziej długotrwałym procesem jest wykonywana tzw. wtórna restrukturyzacja. Dotyczy ona nieruchomości pozostających wprawdzie w Zasobie WRSP, ale w przeważającym stopniu rozdysponowanych w różnych formach czasowego zagospodarowania, nierzadko na podstawie wieloletnich umów – zwłaszcza umów dzierżawy. Restrukturyzacja takich nieruchomości musi być rozłożona w czasie. W tych przypadkach KOWR korzysta z prawa do wyłączenia gruntów z większych obszarowo dzierżaw (zwłaszcza powyżej 300 ha) i przeznaczają je do odrębnego zagospodarowania, przede wszystkim na potrzeby rolników indywidualnych powiększających gospodarstwa rodzinne. Ten etap restrukturyzacji polega także na dalszym racjonalizowaniu powierzchni gospodarstw spółek hodowlanych oraz przygotowywaniu kolejnych nieruchomości do prywatyzacji.

KOWR zagospodarowuje nieruchomości i inne mienie Zasobu WRSP w różnych formach przewidzianych przepisami prawa. Rozdysponowanie w sposób trwały, polegające na przeniesieniu prawa własności, obejmuje przede wszystkim: sprzedaż, nieodpłatne przekazanie uprawnionym podmiotom oraz wniesienie aportem do spółek prawa handlowego. Nieruchomości pozostające w Zasobie zagospodarowywane są również poprzez formy nietrwałego rozdysponowania, zwłaszcza dzierżawę. Część nieruchomości, które nie mogły być rozdysponowane również w tej formie (np. z powodu czasowego braku zainteresowania nimi), a także nieruchomości stanowiące zorganizowane gospodarstwa, które „wróciły” z dzierżawy, do czasu kolejnego rozdysponowania w przeszłości przekazywano okresowo w administrowanie. **Stosunkowo niewielkie powierzchnie pozostawały w takich formach rozdysponowania jak zarząd i wieczyste użytkowanie.**

2.2.1. Przetargi ograniczone i nieograniczone

Poprawie struktury obszarowej, a zwłaszcza tworzeniu warunków do powiększania części już istniejących gospodarstw rodzinnych, sprzyjają także uregulowania określone w ukur oraz stosowanie przez KOWR przetargów ograniczonych. Przetargi ograniczone są organizowane przede wszystkim dla rolników indywidualnych powiększających gospodarstwa rodzinne. Od początku obowiązywania tego uprawnienia (od połowy czerwca 1999 r.) rozstrzygnięto przetargi ograniczone dla rolników na powiększenie gospodarstw rodzinnych – **na zakup 233,6 tys. ha** oraz **na dzierżawę 439,0 tys. ha.**

Sprzedaż i dzierżawa nieruchomości Zasobu WRSP są realizowane w trybie przetargów publicznych organizowanych zgodnie z uregulowaniami określonymi w ugnrSP oraz w przepisach wykonawczych wydanych przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi²³.

²³ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 30 kwietnia 2012 r. w sprawie szczegółowego trybu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa i ich części składowych, warunków obniżenia ceny sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków oraz stawek szacunkowych gruntów (Dz. U. poz. 540, z późn. zm.) oraz rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 stycznia 2009 r. w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania przetargów na dzierżawę nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz. U. z 2021 r. poz. 1944).

Od początku gospodarowania Zasobem (tj. od 1992 r.) do 31 grudnia 2021 r. odbyło się 1 506,0 tys. przetargów, z tego:

- **1 094,7 tys. przetargów na sprzedaż, w których zaoferowano grunty o łącznej powierzchni 3,8 mln ha, w tym rozstrzygnięto 345,9 tys. przetargów na powierzchnię 1,6 mln ha,**
- **411,3 tys. przetargów na dzierżawę, w których zaoferowano grunty o łącznej powierzchni 7,6 mln ha, w tym rozstrzygnięto 339,0 tys. przetargów dotyczących łącznej powierzchni 4,7 mln ha²⁴.**

Skuteczność przetargów mierzona liczbą przetargów rozstrzygniętych w relacji do przetargów odbytych wyniosła w przypadku sprzedaży 32%, a w przypadku dzierżawy – 82%.

W 2021 r. przeprowadzono 28,0 tys. przetargów, z tego 22,6 tys. przetargów na sprzedaż i 5,4 tys. przetargów na dzierżawę. W przetargach tych zaoferowano do nabycia 14,7 tys. ha oraz 34,9 tys. ha do dzierżawy. Rozstrzygnięto 5,9 tys. przetargów na sprzedaż 3,5 tys. ha oraz 3,7 tys. przetargów na dzierżawę 28,5 tys. ha²⁵.

W 2021 r. skuteczność **przetargów na sprzedaż** (ograniczonych i nieograniczonych) mierzona liczbą przetargów rozstrzygniętych do przetargów odbytych wyniosła 26% (w 2020 r. – 20%), a skuteczność przetargów mierzona powierzchnią rozstrzygniętych przetargów do zaoferowanej powierzchni do sprzedaży wyniosła 24% (w 2020 r. – 21%).

Skuteczność **przetargów na dzierżawę** nieruchomości Zasobu WRSP mierzona liczbą przetargów rozstrzygniętych w relacji do przetargów odbytych wyniosła 68% (w 2020 r. – 78%). Skuteczność przetargów mierzona powierzchnią rozstrzygniętych przetargów do powierzchni zaoferowanej do dzierżawy wyniosła 82% (w 2020 r. – 85%).

W KOWR istnieje możliwość **przeprowadzania przetargów przy użyciu środków komunikacji elektronicznej**. W związku z panującą od 2020 r. **sytuacją epidemiczną**. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi – w porozumieniu z KOWR – w 2020 r. zmienił rozporządzenia w sprawie sprzedaży i dzierżawy gruntów Zasobu WRSP²⁶. Dzięki ściśle

²⁴ Część gruntów była oferowana i wystawiana do przetargów więcej niż jeden raz.

²⁵ Należy zwrócić uwagę, że od momentu ogłoszenia przetargu do jego przeprowadzenia, a następnie do czasu zawarcia umowy upływa pewien okres – w szczególnych okolicznościach nawet kilku miesięcy. W rezultacie zdarza się – zwłaszcza na przełomie roku – że w innym okresie sprawozdawczym przeprowadza się przetarg, a w innym jest zawierana umowa. Dotyczy to zarówno przetargów nieograniczonych, jak i ograniczonych oraz odnosi się do transakcji zarówno sprzedaży, jak i dzierżawy. Ponadto samo rozstrzygnięcie przetargu (tj. wyłonienie potencjalnego nabywcy lub dzierżawcy) nie gwarantuje zawarcia stosownej umowy, gdyż niekiedy, mimo wygrania przetargu, kontrahent nie przystępuje do jej zawarcia.

²⁶ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 kwietnia 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego trybu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa i ich części składowych, warunków obniżenia ceny sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków oraz stawek szacunkowych gruntów (poz. 683) oraz rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 kwietnia 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania przetargów na dzierżawę nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (poz. 682).

współpracy i działaniom podjętym przez Kierownictwo KOWR instytucja była przygotowana zarówno pod względem technicznym, jak i organizacyjnym, aby w dniu wejścia ww. rozporządzeń rozpocząć wdrażanie nowych przepisów, wykorzystując do tego celu środki komunikacji elektronicznej. Stosowne informacje dotyczące takich możliwości znajdowały się w ogłoszeniach o przetargu, w których wskazywano warunki dla uczestników przetargów, jakie należy spełnić, aby w nich uczestniczyć i wydzierżawić lub kupić grunty Zasobu WRSP. **W 2021 r. KOWR przeprowadził 3 834 przetargi elektroniczne na sprzedaż i 550 przetargów elektronicznych na dzierżawę.**

Przepisy ustawy z dnia 6 maja 1999 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 49, poz. 484) i ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego umożliwiły ANR/KOWR aktywne kształtowanie zmian struktury agrarnej, poprzez nadanie jej prawa organizowania przetargów ograniczonych, w których uczestniczyć mogą osoby wskazane w tej ustawie. Najliczniejszą grupą, dla której organizuje się przetargi ograniczone, z uwagi na dyspozycję art. 24 ust. 1 pkt 1 ugrn SP są rolnicy zamierzający powiększyć gospodarstwo rodzinne²⁷.

Łącznie – od połowy 1999 r. do końca 2021 r. – w ponad 47,6 tys. przetargach ograniczonych zaoferowano do sprzedaży 328,0 tys. ha oraz w 45,5 tys. przetargach ograniczonych – 554,7 tys. ha do dzierżawy. Rozstrzygnięto 21,9 tys. przetargów ograniczonych na sprzedaż 235,9 tys. ha (w tym 233,6 tys. ha dla rolników zamierzających powiększyć gospodarstwo rodzinne) oraz 36,3 tys. przetargów ograniczonych na dzierżawę 474,6 tys. ha (w tym 439,0 tys. ha dla rolników zamierzających powiększyć gospodarstwo rodzinne).

W 2021 r. zorganizowano 1 180 przetargów ograniczonych na sprzedaż 1 850 ha (w tym 1 170 przetargów na 1 834 ha dla rolników zamierzających powiększyć gospodarstwo rodzinne) i **2 825 przetargów ograniczonych na dzierżawę 28,8 tys. ha** (wszystkie dla rolników indywidualnych). **Rozstrzygnięto 353 przetargi ograniczone na sprzedaż 650 ha** (w tym 343 na 635 ha na rzecz rolników powiększających gospodarstwo rodzinne). W 2021 r. powierzchnia sprzedana w przetargach ograniczonych stanowiła 18,6% gruntów sprzedanych w przetargach ogółem. **Rozstrzygnięto 2 244 przetargi ograniczone na dzierżawę 25,1 tys. ha** (wszystkie na rzecz rolników indywidualnych).

Skuteczność przetargów ograniczonych na sprzedaż mierzona liczbą przetargów rozstrzygniętych do przetargów odbytych wyniosła 30%, a skuteczność przetargów ograniczonych mierzona powierzchnią rozstrzygniętych przetargów do zaoferowanej powierzchni do sprzedaży wyniosła 35%. Analogiczny wskaźnik dla przetargów ograniczonych na dzierżawę wyniósł odpowiednio 79% i 87%. Średnia powierzchnia nieruchomości sprzedanych w przetargach ograniczonych wyniosła 1,8 ha i była o 1,1 ha wyższa od średniej powierzchni wszystkich nieruchomości rolnych sprzedanych w trybie przetargowym i bezprzetargowym w 2021 r.

²⁷ Ukur wprowadziła definicję gospodarstwa rodzinnego – jednym z kryteriów uznania gospodarstwa za gospodarstwo rodzinne jest jego powierzchnia użytków rolnych, która nie może przekraczać 300 ha.

2.2.2. Sprzedaż nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa

Od początku gospodarowania Zasobem (tj. od 1992 r.) do końca 2021 r. z Zasobu WRSP sprzedano 2 726,0 tys. ha gruntów, tj. 57,3% powierzchni przejętej do Zasobu, w tym 2 622,6 tys. ha gruntów bez transakcji obejmujących: grunty pod budynkami (również mieszkalnymi) i wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin i pod wodami), a także grunty nierolne.

Tabela 1. Powierzchnia gruntów sprzedanych z Zasobu WRSP* wg grup obszarowych**

Wyszczególnienie	Od 1992 r. do 31.12.2021 r.			W 2021 r.		
	Ogółem	z tego		Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)						
do 2,00	136 195	133 933	2 263	2 067	1 981	86
2,01–4,99	147 225	143 495	3 730	186	161	26
5,00–9,99	182 001	175 666	6 336	99	99	-
10,00–19,99	289 952	275 359	14 592	255	221	34
20,00–49,99	694 488	624 412	70 076	617	548	69
50,00–99,99	221 688	189 164	32 524	341	341	-
100,00–499,99	702 941	472 708	230 233	-	-	-
100,00–299,99	x	x	x	-	-	-
300,00–499,99	x	x	x	-	-	-
500,00–999,99	187 484	89 437	98 047	-	-	-
1000,00 i więcej	60 639	16 622	44 017	-	-	-
Ogółem	2 622 614	2 120 796	501 819	3 566	3 351	215
w tym do 99,99	1 671 550	1 542 029	129 521	3 566	3 351	215
100,00 i więcej	951 064	578 767	372 297	-	-	-

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami) oraz grunty nierolne.

** W 2004 r. wprowadzono dodatkowe przedziały obszarowe 100,00–299,99 ha i 300,00–499,99 ha w związku z ustanowieniem obszaru gospodarstwa rodzinnego na 300 ha.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

Od dnia wejścia w życie przepisów ustawy z dnia 14 kwietnia 2016 r. o wstrzymaniu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw (tj. od 30 kwietnia 2016 r.) **podstawową formą zagospodarowania państwowych gruntów stała się dzierżawa, a nie jak w ubiegłych latach sprzedaż.** Zgodnie z przepisami ww. ustawy sprzedaż nieruchomości lub ich części wchodzących w skład Zasobu WRSP została wstrzymana na 10 lat, z wyłączeniem:

- nieruchomości i ich części przeznaczonych w:
 - miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lub
 - studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, lub
 - ostatecznej decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu na cele inne niż rolne, w szczególności na parki technologiczne, parki przemysłowe, centra biznesowo-logistyczne, składy magazynowe, inwestycje transportowe, budownictwo mieszkaniowe, obiekty sportowo-rekreacyjne, lub
- nieruchomości położonych w granicach specjalnych stref ekonomicznych, lub

- domów, lokali mieszkalnych, budynków gospodarczych i garaży wraz z niezbędnymi gruntami oraz ogródków przydomowych, lub
- nieruchomości rolnych o powierzchni do 2 ha.

Ustawowe ograniczenia i uwarunkowania, które zaczęły obowiązywać od dnia wejścia w życie przepisów ustawy z dnia 14 kwietnia 2016 r. o wstrzymaniu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw, spowodowały że sprzedaż nieruchomości rolnych możliwa jest na ściśle określonych warunkach i dotyczy jedynie następujących sytuacji:

- gdy nieruchomość rolna ma powierzchnię do 2 ha,
- w przypadku nieruchomości rolnej o większej powierzchni (po uzyskaniu zgody Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi) o ile sprzedaż taka jest szczególnie uzasadniona ze względów społeczno-gospodarczych.

Wobec tego w 2021 r. OT KOWR przygotowywały do sprzedaży głównie nieruchomości o powierzchniach do 2 ha. Niewielkie powierzchniowo nieruchomości rolne nie cieszyły się zainteresowaniem rolników, co miało wpływ na niską skuteczność ogłaszanych przetargów. Pomimo zaoferowania do sprzedaży gruntów rolnych w przetargach ograniczonych na rzecz rolników indywidualnych grunty znalazły nabywców jedynie w co piątym przypadku. W większości były to nieruchomości pochodzące z byłego Państwowego Funduszu Ziemi, charakteryzujące się niską bonitacją gleb.

W 2021 r. nastąpiła również sprzedaż nieruchomości rolnych o większej powierzchni, po uzyskaniu zgody Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Wydano 45 zgód na sprzedaż 408,4 ha, w tym 15 zgód na sprzedaż gruntów o powierzchni 2–5 ha (łącznie 46 ha). Sprzedano 39 nieruchomości o powierzchni 635,9 ha.

W 2021 r. zrealizowana sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP wyniosła 4 872 ha.

Z tej powierzchni uprawnionym podmiotom sprzedano **bez przetargu 1 405 ha** (w tym 1 119 ha dzierżawcom w ramach przysługującego im prawa pierwszeństwa w nabyciu), a **3 467 ha sprzedano w trybie przetargowym**. W ogólnej powierzchni sprzedanych nieruchomości **sprzedaż gruntów rolnych wyniosła 3 570 ha**, w tym **3 566 ha**, dla których badano średnie ceny sprzedaży gruntów rolnych.

W strukturze obszarowej gruntów sprzedanych w 2021 r., podobnie jak w latach ubiegłych, dominowały – pod względem liczby zawartych umów – nieruchomości mniejsze obszarowo. W ogólnej liczbie **3 886 zawartych umów sprzedaży** (bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, wodami i służące do wydobywania m.in. kopalin, a także grunty nierolne²⁸) 3 765 umów

²⁸ KOWR monitoruje zmiany cen i czynszów płaconych za grunty rolne przez nabywców i dzierżawców nieruchomości Zasobu. Z tego względu z obserwacji wyłączono transakcje dotyczące gruntów zabudowanych lub o specyficznym charakterze (np. pod wodami, samodzielными obiektami, służące do wydobywania kopalin), a także gruntów nierolnych. Nie uwzględniono także transakcji charakteryzujących się ekstremalnymi cenami lub czynszami. W rezultacie obserwacja dotyczy około 97% gruntów sprzedanych i 98% gruntów wydzierżawionych. Monitorowanie obejmuje dane na moment zawarcia umowy, co oznacza, że nie wyłączono z niego umów anulowanych

(96,9%) stanowią umowy zawarte na zakup nieruchomości o powierzchni do 2 ha, a 77 umów (2,0%) zawarto na zakup nieruchomości o powierzchni od 2,01 do 9,99 ha. Na nieruchomości o powierzchni od 10 do 99,99 ha zawarto 44 umowy (1,1%), a na sprzedaż nieruchomości o powierzchni 100 i więcej ha nie zawarto umów. W 2021 r. średnia powierzchnia sprzedanych nieruchomości na 1 umowę wyniosła 0,92 ha i wszystkie dotyczyły grup obszarowych do 100 ha. Nieruchomości pochodziły głównie z byłego Państwowego Funduszu Ziemi i były mniej atrakcyjne rolniczo.

Tabela 2. **Liczba umów zawartych na sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP* wg grup obszarowych****

Wyszczególnienie	Od 1992 r. do 31.12.2021 r.			W 2021 r.		
	Ogółem	z tego		Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)						
do 2,00	201 231	198 024	3 207	3 765	3 634	131
2,01–4,99	46 444	45 306	1 138	63	54	9
5,00–9,99	25 629	24 737	892	14	14	-
10,00–19,99	20 467	19 470	997	20	18	2
20,00–49,99	21 242	19 284	1 958	19	17	2
50,00–99,99	3 126	2 685	441	5	5	-
100,00–499,99	3 022	2 156	866	-	-	-
100,00–299,99	x	x	x	-	-	-
300,00–499,99	x	x	x	-	-	-
500,00–999,99	295	143	152	-	-	-
1000,00 i więcej	37	12	25	-	-	-
Ogółem	321 493	311 817	9 676	3 886	3 742	144
w tym do 99,99	318 139	309 506	8 633	3 886	3 742	144
100,00 i więcej	3 354	2 311	1 043	-	-	-

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami) oraz grunty nierolne.

** W 2004 r. wprowadzono dodatkowe przedziały obszarowe 100,00–299,99 ha i 300,00–499,99 ha w związku z ustanowieniem obszaru gospodarstwa rodzinnego na 300 ha.

Źródło: dane KOWR.

W całym okresie działania na Zasobie WRSP (w latach 1992–2021), na ogólną liczbę 321,5 tys. umów sprzedaży (również bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, także mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, wodami i służącymi do wydobywania kopalin, jak też grunty nierolne), 201,2 tys. umów (62,6%) dotyczyło nieruchomości do 2 ha, a 72,1 tys. umów (22,4%) zawarto na sprzedaż gruntów w przedziale od 2,01 do 9,99 ha. Na sprzedaż gruntów o powierzchni od 10 do 99,99 ha zawarto 44,8 tys. umów (13,9%), a na sprzedaż nieruchomości o powierzchni 100 ha i więcej – 3,4 tys. umów (1,1%).

Nabywcami nieruchomości Zasobu WRSP są zarówno osoby fizyczne, jak i prawne.

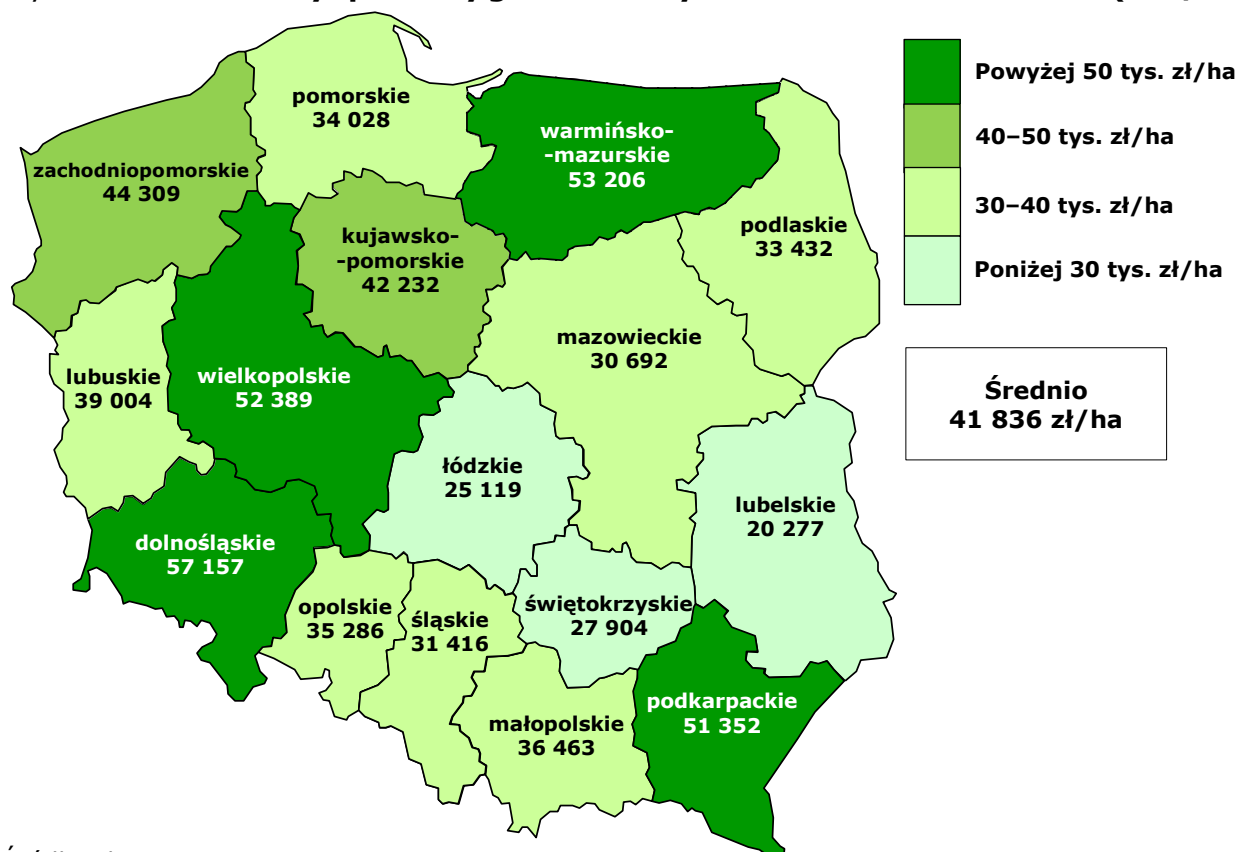
Struktura udziału obu tych grup nabywców wskazuje, że w całym okresie działania na Zasobie WRSP (w latach 1992–2021) osoby prawne stanowiły około 3,0% ogółu nabywców (wg liczby zawartych umów), jak również były one zainteresowane nieruchomościami większymi obszarowo.

lub rozwiązanych, a w części dotyczącej dzierżawy nie uwzględniono także zmiany obszaru dzierżaw aneksami do wcześniej zawartych umów. Uzyskiwane w przetargach ceny transakcyjne gruntów rolnych Zasobu WRSP oraz poziomy czynszów w grupach obszarowych wynikają m.in. z czynnika koniunktury oraz lokalnych różnic w popycie na zakup lub dzierżawę.

W 2021 r. średnia powierzchnia nieruchomości sprzedanych na 1 umowę osobom prawnym wyniosła 1,49 ha (1,44 ha – w 2020 r.), a osobom fizycznym – 0,90 ha (1,22 ha – w 2020 r.).

W 2021 r. najwyższą średnią cenę za 1 ha uzyskano w województwie dolnośląskim (57 157 zł/ha), a następnie warmińsko-mazurskim (53 206 zł/ha), wielkopolskim (52 389 zł/ha) i podkarpackim (51 352 zł/ha). W transakcjach sprzedaży gruntów rolnych zawartych przez KOWR w 2021 r. uzyskano za 1 ha średnią cenę w wysokości **41 836 zł**.

Wykres 5. Średnie ceny sprzedaży gruntów rolnych z Zasobu WRSP w 2021 r. (w zł/ha)

Źródło: dane KOWR.

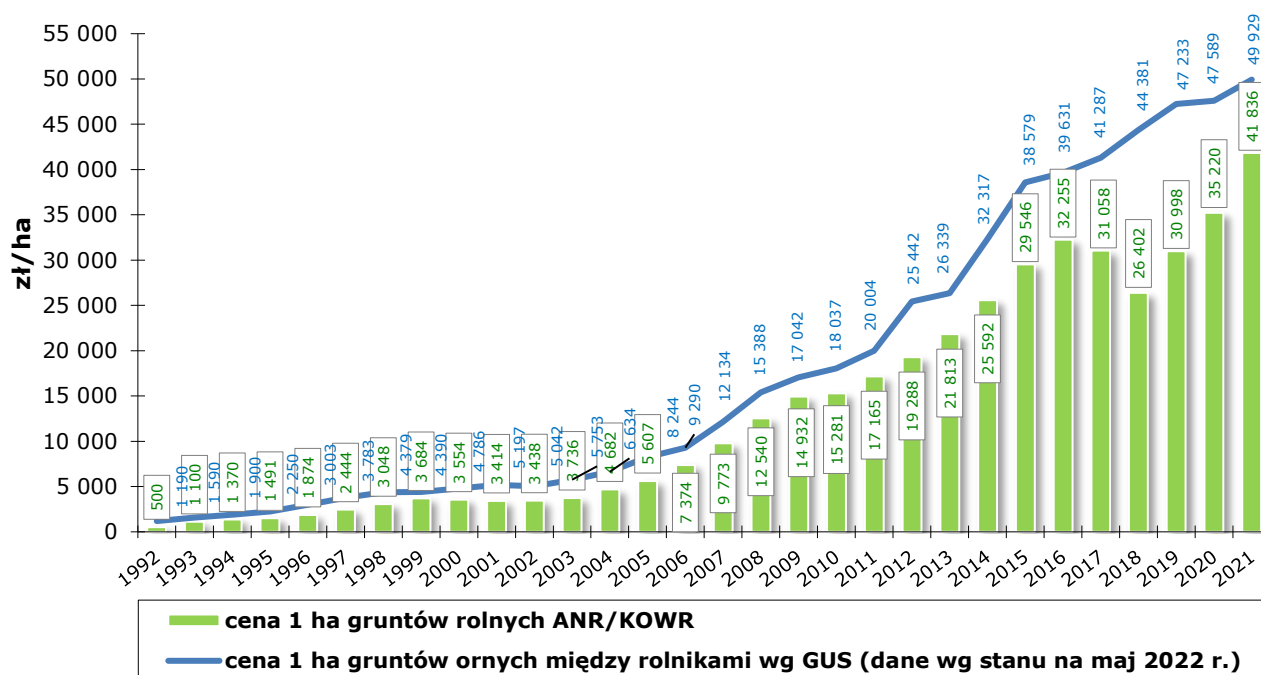
Od 2004 r. do 2016 r. średnie roczne ceny uzyskiwane za grunty rolne miały wyraźną tendencję rosnącą. Dotyczyło to wszystkich grup obszarowych i regionów kraju. W latach 2017–2018 nastąpił spadek cen (w 2017 r. o 4% w porównaniu z 2016 r., a w 2018 r. o 15% w porównaniu z 2017 r.). Natomiast wzrost cen sprzedaży gruntów rolnych odnotowano kolejno w 2019 r. (o 17% w stosunku do 2018 r.), w 2020 r. (o 14% w porównaniu do 2019 r.) i w 2021 r. (o 19% w porównaniu do 2020 r.).

Tendencje wzrostowe cen **gruntów rolnych** występują w obrocie prywatnym. Jak wynika z informacji GUS, ceny użytków rolnych wynosiły w 2021 r. średnio w kraju 48 784 zł/ha (od 31 755 zł/ha w województwie zachodniopomorskim do 68 378 zł/ha w województwie wielkopolskim). Wzrost cen sprzedaży użytków rolnych w obrocie prywatnym w 2021 r. w porównaniu z 2020 r. wyniósł 4,5%.

Z porównania danych GUS i ANR wynika, że średnie ceny **gruntów ornych** w obrocie prywatnym w latach 1992–2005 były o 40–50% wyższe niż średnie ceny gruntów rolnych

uzyskiwane przez ANR. Od 2006 r. różnica ta zmalała i utrzymuje się na poziomie 20–30%. Przy analizie powyższych danych należy mieć na uwadze, że w skład średniej ceny gruntów rolnych uzyskiwanej przez ANR wchodziły ceny gruntów ornych, łąk, pastwisk i nieużytków. Natomiast GUS do 2004 r. podawał dane dotyczące średnich cen tylko gruntów ornych, a od 2005 r. podaje średnie ceny oddzielnie dla gruntów ornych i łąk, jednak dla kontynuacji porównań podano ceny gruntów ornych wg GUS. W 2021 r. średnia cena za grunty orne w obrocie prywatnym wyniosła **49 929 zł/ha**.

Wykres 6. **Ceny gruntów rolnych uzyskiwane przez ANR/KOWR i ceny gruntów ornych w obrocie prywatnym wg GUS**

Źródło: dane KOWR i Bank Danych Lokalnych GUS (data odczytu – kwiecień 2022 r.).

Oprócz nieruchomości Zasobu WRSP sprzedawano także obiekty rolno-przemysłowe, usługowe i handlowe, zespoły dworskie i pałacowo-parkowe, jak również jeziora (mające charakter wód stojących) oraz stawy. Do końca 2021 r. sprzedano m.in.: 616 gorzelnii, winiarni i browarów (73%), 583 suszarnie zbóż i zielonek (66%), 388 mieszalni pasz (63%), 85 obiektów hotelowo-restauracyjnych (70%), 303 sklepy (83%) oraz 1 500 zabytkowych zespołów dworskich i pałacowo-parkowych (63%)²⁹. W 2021 r. sprzedano 21 nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, z zastosowaniem obniżenia ceny sprzedaży³⁰.

Z przejętych **272,8 tys. ha** gruntów pod jeziorami³¹, na podstawie ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne (Dz. U. z 2021 r. poz. 2233), przekazano regionalnym zarządom gospodarki wodnej i marszałkom województw 236,1 tys. ha i sprzedano 2,2 tys. ha (dotyczy jezior o wodach stojących). Z powierzchni **48,6 tys. ha** przejętych stawów

²⁹ Procentowy udział sprzedanych obiektów odnosi się do ich stanu po weryfikacji.

³⁰ Zgodnie z art. 30 ust. 4 ugnrSP.

³¹ Po uwzględnieniu zmian klasyfikacyjnych wód.

sprzedano 23 tys. ha i przekazano nieodpłatnie 7,5 tys. ha. W dzierżawie pozostawało 16,8 tys. ha, zaś w zarządzie i wieczystym użytkowaniu – 2,4 tys. ha.

Równolegle prowadzono sprzedaż gruntów o charakterze inwestycyjnym. W 2021 r. powierzchnia sprzedaży gruntów nierolnych wyniosła **1 301,9 ha**, w tym **1 295,0 ha**, dla których badano średnie ceny sprzedaży gruntów nierolnych. Dokonano **2 158 transakcji sprzedaży**, a średnia cena 1 ha gruntów wyniosła **511,0 tys. zł**. Na wyżej wymienioną cenę najbardziej wpływały transakcje sprzedaży w OT w: Częstochowie, Warszawie, Białymstoku, Szczecinie i Poznaniu. Najwięcej gruntów nierolnych w 2021 r. sprzedano w OT w Gorzowie Wlkp. (237 ha), Olsztynie (207 ha) i Częstochowie (150 ha). Wśród nabywców gruntów nierolnych przeważały osoby fizyczne, które stanowiły 86% nabywców ogółem.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami³² nieruchomości Zasobu mogą także nabywać cudzoziemcy po uzyskaniu stosownych zezwoleń. Od początku gospodarowania Zasobem WRSP do końca 2021 r. **cudzoziemcy zakupili 2 448,6 ha** (tj. około 0,1% wszystkich sprzedanych gruntów) na podstawie **400 zawartych umów**. **W 2021 r. cudzoziemcy zakupili 137,1 ha na podstawie 29 zawartych umów**. Były to w większości grunty o charakterze nierolnym. Niezmiennie od kilku lat głównymi (pod względem liczby zawartych umów) nabywcami gruntów Zasobu WRSP są inwestorzy niemieccy, niderlandzcy i duńscy, a nieruchomości nabywane przez cudzoziemców znajdują się głównie na terenie województw: warmińsko-mazurskiego, śląskiego, dolnośląskiego, zachodniopomorskiego oraz lubuskiego.

Nabywcami nieruchomości Zasobu WRSP mogą być również podmioty polskie z udziałem kapitału zagranicznego, niebędące cudzoziemcami. Od 1 stycznia 2001 r. nie jest wymagana zgoda organów administracji państwowej na zawarcie umowy sprzedaży nieruchomości Zasobu podmiotom z udziałem zagranicznym, niebędącym cudzoziemcami (jak również dla umów dzierżawy – także przez cudzoziemców), wobec tego brak jest możliwości dokładnej identyfikacji tych podmiotów³³. Można jedynie szacować, że do końca 2021 r. podmioty te kupiły z Zasobu WRSP nieruchomości o powierzchni **65,5 tys. ha**, tj. 2,4% wszystkich gruntów sprzedanych przez ANR/KOWR³⁴. W 2021 r. zostały zawarte 2 umowy sprzedaży nieruchomości Zasobu WRSP na rzecz podmiotów polskich z udziałem kapitału zagranicznego, niebędących cudzoziemcami, na łączną powierzchnię 16,1 ha.

Szczególną grupę nabywców nieruchomości Zasobu WRSP stanowią osoby fizyczne, określane jako **Zabużanie**. Nabywanie nieruchomości Zasobu przez Zabużan uregulowała ustawa z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2097), a przed jej wejściem w życie – ustawa z dnia 12 grudnia 2003 r. o zaliczaniu na

³² Ustawa z dnia 24 marca 1920 r. o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców (Dz. U. z 2017 r. poz. 2278).

³³ Ustawa z dnia 19 listopada 1999 r. Prawo działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 101, poz. 1178, z późn. zm.) uchyliła ustawę z dnia 14 czerwca 1991 r. o spółkach z udziałem zagranicznym m.in. w części dotyczącej uzyskiwania przez podmioty z udziałem kapitału zagranicznego zgody Ministra Skarbu Państwa na przeniesienie własności lub używanie mienia państwowej osoby prawnej.

³⁴ Liczba umów i powierzchnia obejmuje korektę z wcześniejszych okresów.

poczet ceny sprzedaży albo opłat z tytułu użytkowania wieczystego nieruchomości Skarbu Państwa wartości nieruchomości pozostawionych poza obecnymi granicami państwa polskiego (Dz. U. z 2004 r. Nr 6, poz. 39, z późn. zm.).

Osoby z uprawnieniami zabużańskimi mogą uczestniczyć w organizowanych przetargach na sprzedaż nieruchomości Zasobu. Od wejścia w życie przepisów ww. ustaw do końca 2021 r. Zabużanie zakupili z Zasobu 5,5 tys. ha za łączną kwotę 102,7 mln zł, w tym „uprawnieniami” zapłacili 97,2 mln zł (94,6%). W 2021 r. osoby z uprawnieniami zabużańskimi nabyły z Zasobu WRSP 0,5 ha w ramach jednej umowy o wartości 11 tys. zł, z czego uprawnieniami zapłacili 10 tys. zł.

KOWR, niezależnie od sprzedaży Zabużanom nieruchomości Zasobu WRSP, został ustawowo zobowiązany do przeznaczania na **Fundusz Rekompensacyjny** (utworzony w celu wypłaty Zabużanom rekompensat w postaci pieniężnej) wpływów ze sprzedaży nieruchomości Zasobu WRSP z ich częściami składowymi – realizowanej w trybach przetargowych o łącznej powierzchni nie mniejszej niż 400 tys. ha – oraz wpływów z tytułu odpłatnego korzystania z mienia Zasobu WRSP. Sposób naliczania zobowiązania wobec funduszu określił Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi w drodze rozporządzenia³⁵.

W 2021 r. do Funduszu Rekompensacyjnego została przekazana kwota 270 mln zł.

Łącznie od 2006 r. do końca 2021 r. Fundusz Rekompensacyjny został zasilony kwotą 5 573,8 mln zł.

2.2.3. Inne formy trwałego rozdysponowania mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa

Ustawa z 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, a także inne przepisy, upoważniają bądź zobowiązują KOWR do **nieodpłatnego przekazywania części gruntów Zasobu WRSP uprawnionym podmiotom**. W latach 1992–2021 przekazano nieodpłatnie jednostkom samorządu terytorialnego (głównie gminom) z różnych tytułów – 59,8 tys. ha gruntów, Lasom Państwowym – 155,2 tys. ha, kościelnym osobom prawnym różnych wyznań – 90,3 tys. ha oraz innym uprawnionym podmiotom – 66,3 tys. ha.

Nieodpłatne przekazywanie gruntów Zasobu WRSP na rzecz jednostek samorządu terytorialnego (gmin, powiatów, województw) realizowane jest w szczególności na cele związane z inwestycjami infrastrukturalnymi wykonywanymi przez te jednostki w ramach zadań własnych, przy czym majątek przekazywany jest gminom z niezbędnymi gruntami, służącymi wykonywaniu innej działalności niż gospodarcza (np.: parki, przedszkola, świetlice).

Nieruchomości wchodzące w skład Zasobu WRSP mogą zostać w drodze umowy nieodpłatnie przekazane na własność jednostce samorządu terytorialnego:

- na cele związane z realizacją inwestycji w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 8 lipca 2010 r. o szczególnych zasadach przygotowania do realizacji inwestycji w zakresie budowli przeciwpowodziowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1812),

³⁵ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 września 2017 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz. U. poz. 1746, z późn. zm.).

- w celu umożliwienia realizacji miejscowego planu odbudowy, o którym mowa w ustawie z dnia 11 sierpnia 2001 r. o szczególnych zasadach odbudowy, remontów i rozbiórek obiektów budowlanych zniszczonych lub uszkodzonych w wyniku działania żywiołu (Dz. U. z 2020 r. poz. 764, z późn. zm.),
 - przeznaczone w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lub studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy lub decyzji na cele związane z realizacją inwestycji infrastrukturalnych służących wykonywaniu zadań własnych w zakresie wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwienia odpadów komunalnych, ochrony zdrowia, pomocy społecznej, edukacji publicznej, kultury i kultury fizycznej, zakładania i rozszerzania cmentarzy komunalnych albo jeżeli położony jest na nich cmentarz (zgodnie z art. 24 ust. 5 pkt 1 ugrnSP),
 - zabudowane obiektami infrastruktury technicznej towarzyszącej budynkom mieszkalnym wraz z mieniem niezbędnym do korzystania z tej infrastruktury (zgodnie z art. 44 ugrnSP).
- Zapis ustawy dotyczy tylko części zadań jednostek samorządu terytorialnego.

Tabela 3. **Nieodpłatne przekazywanie gruntów z Zasobu WRSP**

Nieodpłatne przekazanie gruntów z Zasobu WRSP	Od 1992 r. do 31.12.2021 r. (w ha)	W tym w 2021 r. (w ha)
– jednostkom samorządu terytorialnego	59 813	406
– Lasom Państwowym	155 237	511
– na rzecz kościelnych osób prawnych	90 337	150
– innym uprawnionym podmiotom (np. parkom narodowym, spółdzielniom mieszkaniowym, Polskiej Akademii Nauk, Izbowi Rolniczym, Krajowej Radzie Izb Rolniczych, państwowym szkołom wyższym lub państwowym jednostkom badawczo-rozwojowym, fundacjom i organizacjom pożytku publicznego, nadanie na własność osobom – dożywotnim użytkownikom)	66 338	319
– grunty pod wodami, przekazane organom właściwym do spraw gospodarowania wodami publicznymi	240 776	2 883
– wniesione jako aport do spółek	24 716	0
– rozdysponowane trwale w pozostałych formach	37 011	120
Ogółem	674 228	4 391

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

Przejęciu przez jednostki samorządu terytorialnego podlegały nieruchomości z Zasobu na podstawie przepisów ustawy z dnia 13 października 1998 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz. U. Nr 133, poz. 872, z późn. zm.). W związku z art. 60 ww. ustawy mienie Skarbu Państwa będące we władaniu instytucji i państwowych jednostek organizacyjnych przejmowanych z dniem 1 stycznia 1999 r. przez jednostki samorządu terytorialnego (na podstawie ww. ustawy oraz tzw. ustawy kompetencyjnej³⁶), z tym dniem stało się z mocy prawa mieniem właściwych jednostek

³⁶ Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej – w związku z reformą ustrojową państwa (Dz. U. Nr 106, poz. 668, z późn. zm.).

samorządu terytorialnego. Przepis ten dotyczy także mienia Zasobu WRSP będącego w zarządzie państwowych jednostek organizacyjnych, które z dniem 1 stycznia 1999 r. zostały przejęte przez jednostki samorządu terytorialnego (domy opieki społecznej i średnie szkoły rolnicze przejęte przez starostów).

Przekazywanie nieruchomości na rzecz Lasów Państwowych odbywało się z uwzględnieniem przepisów ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2022 r. poz. 672)³⁷ oraz założeń „Krajowego programu zwiększania lesistości”. Lasy przejęte do Zasobu, po ich geodezyjnym wydzieleniu, przekazano nieodpłatnie Państwowemu Gospodarstwu Leśnemu – Lasy Państwowe. Grunty wchodzące w skład Zasobu mogły być również przekazane nieodpłatnie Lasom Państwowym – do zalesienia. Przekazanie gruntów wydzielonych geodezyjnie przeznaczonych do zalesienia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (albo w decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu) następowało na wniosek ANR/KOWR w drodze decyzji starosty. Inne grunty nadające się do zalesienia, ale nieprzewidziane na ten cel w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego można było przekazywać nieodpłatnie Lasom Państwowym w drodze umowy.

Od 1992 r. do końca 2021 r. przejęto do Zasobu WRSP łącznie ponad 170 tys. ha lasów, gruntów leśnych i zadrzewionych, w tym 109,5 tys. ha lasów. Niezależnie od ich sukcesywnego przekazywania Lasom Państwowym są one rozdysponowywane w takich samych formach jak pozostałe grunty, tj. są sprzedawane, przekazywane w dzierżawę lub przekazywane nieodpłatnie innym uprawnionym podmiotom.

Według stanu na 31 grudnia 2021 r. w Zasobie pozostawało **28,4 tys. ha lasów**, w tym 14,6 tys. ha rozdysponowano nietrwale w formie dzierżawy. Pozostała powierzchnia znajduje się na działkach nierozdysponowanych, rozdrobnionych, położonych w większości w Polsce północno-zachodniej.

Do końca 2020 r. zgłoszono Lasom Państwowym około **166 tys. ha gruntów do zalesienia**, w tym 144,6 tys. ha objęto przeglądami, w wyniku których zakwalifikowano do przekazania około 132,4 tys. ha. Faktycznie przekazano protokolarnie 138,5 tys. ha. Przekazania dotyczą w dużej mierze gruntów klas VI i VIz położonych na wododziałach i zbiornikach wód podziemnych oraz stanowiących enklawy i półenklawy wśród lasów zarządzanych przez Lasy Państwowe oraz przylegające do takich lasów.

Rozpatrywanie wniosków kościelnych osób prawnych³⁸ o zaspokojenie roszczeń z tytułu utraty własności nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa następuje w postępowaniu regulacyjnym. Regulowanie tych roszczeń może polegać na:

³⁷ Ustawa z dnia 26 listopada 2010 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją ustawy budżetowej (Dz. U. Nr 238, poz. 1578, z późn. zm.) uchyliła art. 24 ust. 4a ugnrSP w brzmieniu: „Agencja może nieodpłatnie przekazywać Lasom Państwowym wydzielone geodezyjnie lasy, a także grunty nadające się do zalesienia, inne niż określone w ust. 4. Przekazanie następuje w drodze umowy zawartej między Prezesem Agencji a Dyrektorem Generalnym Lasów Państwowych.”.

³⁸ Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1347).

- przywróceniu własności upaństwowionych nieruchomości rolnych i nierolnych lub ich części, wówczas gdy znajdują się one w Zasobie WRSP,
- wydzieleniu z Zasobu odpowiednich nieruchomości zamiennych w przypadku braku możliwości przywrócenia utraconej nieruchomości rolnej oraz w razie jednoznacznego stwierdzenia braku możliwości zrealizowania uprawnień kościelnych osób prawnych z mienia innych jednostek niż KOWR, które władają upaństwowionymi nieruchomościami rolnymi.

Niezależnie od możliwości zaspokojenia roszczeń kościelnych osób prawnych w postępowaniach regulacyjnych mogą one także występować o nieodpłatne przyznanie nieruchomości na utworzenie lub powiększenie gospodarstw rolnych albo na cele sprawowania kultu religijnego lub działalności w zakresie m.in. charytatywno-opiekuńczym i oświatowo-wychowawczym.

Do 31 grudnia 2021 r. przekazano z Zasobu WRSP kościelnym osobom prawnym łącznie 90,3 tys. ha (w 2021 r. wykazano korekty przekazanych powierzchni dotyczące poprzednich okresów sprawozdawczych). Jednocześnie **w 2021 r. kościelnym osobom prawnym przekazano 150 ha**. Zdecydowana większość postępowań dotyczyła nieodpłatnych przekazania nieruchomości osobom prawnym Kościoła Katolickiego (91,5% przekazanej powierzchni).

Niezależnie od wymienionych głównych tytułów nieodpłatnych przekazania gruntów **KOWR przekazuje nieruchomości Skarbu Państwa innym podmiotom uprawnionym w trybie ugnrSP lub w trybie innych przepisów**. Z łącznej powierzchni **66,3 tys. ha** największy areał został przekazany na rzecz osób – dożywotnich użytkowników (18,7 tys. ha) oraz **parkom narodowym** w związku z utworzeniem parku lub zmianą jego granic (13,4 tys. ha). Ponad 10,2 tys. ha przekazano też byłym właścicielom w trybie przywracania własności nieruchomości.

Od 1992 r. do 31 grudnia 2021 r. w aportach do spółek prawa handlowego wniesiono 24,7 tys. ha (w 2021 r. nie było takich przypadków). Przedmiotem wniesienia aportem było również: 132 zabytkowe zespoły dworskie i pałacowo-parkowe, 176 obiektów socjalnych, kulturalnych i sportowych, 66 mieszalni pasz, 51 gorzelni, winiarni i browarów, 43 sklepy, 40 suszarni zbóż i zielonek. Do spółek wniesiono także w formie aportów 1 760 mieszkań.

Wykonując zapisy ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne, **przekazano wody i grunty pokryte wodami**, które z mocy prawa przeszły w trwałe zarząd wymienionych w tej ustawie podmiotów. Od 1992 r. do 31 grudnia 2021 r. podmiotom tym (regionalnym zarządom gospodarki wodnej i marszałkom województw) zostało przekazane 240,8 tys. ha, w tym 2,9 tys. ha w 2021 r. Według stanu na 31 grudnia 2021 r. do przekazania pozostawało około 30,1 tys. ha gruntów. Tempo przekazywania gruntów pod wodami nie zależy od KOWR, gdyż zgodnie z zapisami ustawy ich przejście stwierdza właściwy starosta na wniosek zainteresowanego.

Od 1992 r. do 31 grudnia 2021 r. z Zasobu WRSP trwale rozdysponowano także na pozostałe cele **37,0 tys. ha** (przekształcenie prawa użytkowania wieczystego w prawo własności, rozdysponowanie w trybie przepisów o scalaniu i wymianie gruntów oraz zniesienie współwłasności). W 2021 r. w tej grupie rozdysponowań z Zasobu WRSP przekazano 120 ha.

Zgodnie z art. 24 ust. 7a ugrnSP Prezes ANR, na wniosek ministra właściwego do spraw rozwoju wsi w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw gospodarki, mógł do końca 2010 r. nieodpłatnie (w drodze umowy) przekazać na własność zarządzającemu **specjalną strefą ekonomiczną** – w rozumieniu ustawy z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych (Dz. U. z 2020 r. poz. 1670, z późn. zm.) – nieruchomości wchodzące w skład Zasobu WRSP **przeznaczone w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego na cele inwestycyjne**. Podmiotom zarządzającym specjalnymi strefami ekonomicznymi przekazano łącznie około **300 ha**. W wyniku wprowadzenia ustawy z dnia 26 listopada 2010 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją ustawy budżetowej, z dniem 1 stycznia 2011 r. zakończyła się możliwość nieodpłatnego przekazania nieruchomości zarządzającym specjalnymi strefami ekonomicznymi.

Na podstawie ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. o Krajowym Zasobie Nieruchomości (Dz. U. z 2021 r. poz. 1961), KOWR przekazuje do KZN nieruchomości wchodzące w skład Zasobu WRSP **przeznaczone w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego na cele mieszkaniowe. Do 31 grudnia 2021 r. przekazano z Zasobu WRSP do KZN łącznie 597,6 ha gruntów.**

Nieodpłatne przekazania pomniejszyły wpływy finansowe z tytułu zagospodarowania gruntów Zasobu WRSP, ale służyły rozwojowi lokalnych społeczności.

Ogółem od 1992 r. do końca grudnia 2021 r., w wyniku sprzedaży oraz nieodpłatnego przekazania z różnych tytułów uprawnionym podmiotom, z Zasobu WRSP ubyło 3 400,2 tys. ha (71,5% powierzchni przejętej), w tym 9,3 tys. ha w 2021 r.

2.2.4. Dzierżawa nieruchomości Zasobu WRSP

Głównym kierunkiem nietrwałego rozdysponowania i zagospodarowania nieruchomości Zasobu jest dzierżawa. Od początku gospodarowania Zasobem WRSP w 1992 r. dzierżawa nieruchomości rolnych była dogodnym sposobem użytkowania znacznych powierzchni, niewymagającym angażowania dużych środków finansowych, jak ma to miejsce przy nabywaniu nieruchomości. Wykupowi podlegały tylko ruchome środki trwałe i majątek obrotowy (głównie produkcja w toku), a płatność była często rozkładana na raty.

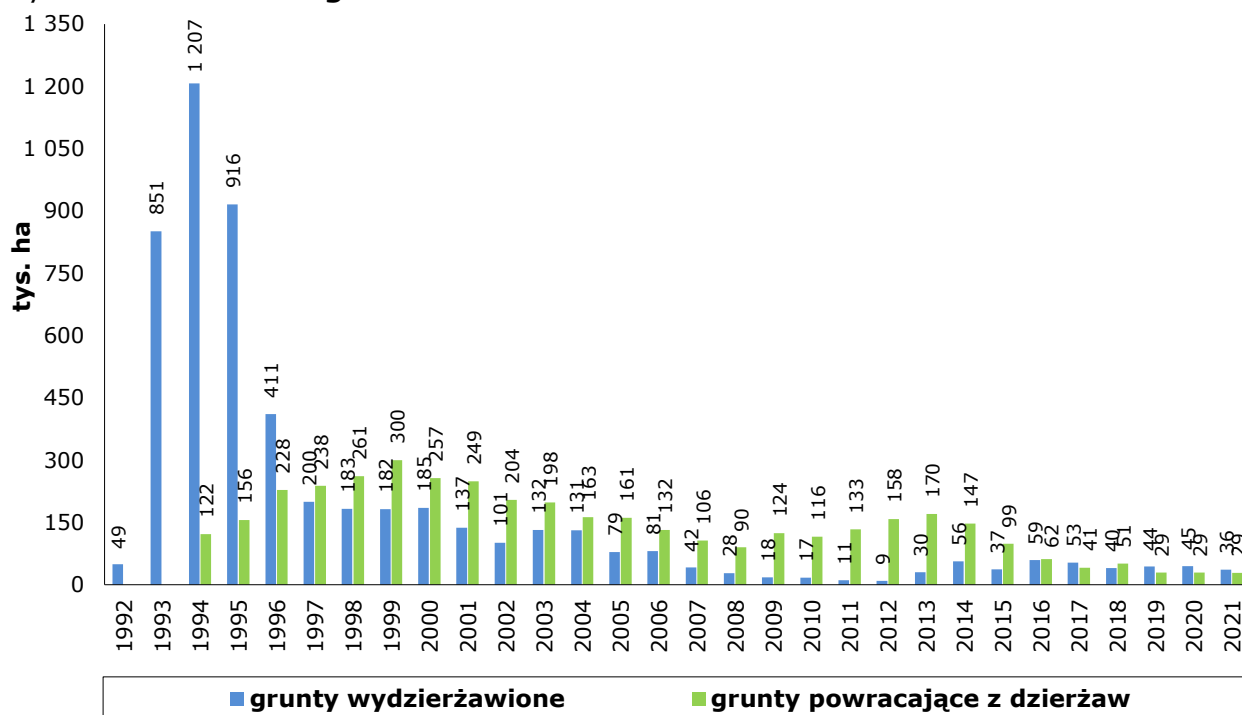
Zgodnie z ustawą o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa **umowy dzierżawy zawierane są na czas oznaczony**. Długość okresu zależy od charakteru i przeznaczenia nieruchomości (rolna zabudowana albo niezabudowana, pod budowę i eksploatację elektrowni wiatrowych). **Przy ustalaniu okresu dzierżawy, który w przypadku rolników indywidualnych – aby zapewnić stabilność funkcjonowania ich gospodarstw rodzinnych – co do zasady wynosi 10 lat, jest uwzględniana możliwość udziału dzierżawcy w programach finansowanych lub współfinansowanych ze środków pomocowych.** Wdzierżawienie nieruchomości rolnych na okres dłuższy niż 10 lat, z wyjątkiem nieruchomości pod budowę i eksploatację elektrowni wiatrowych, może nastąpić w szczególnych sytuacjach, np. gdy:

- nieruchomość wymaga poniesienia znacznych nakładów finansowych, aby było możliwe prowadzenie na niej działalności,

- przedmiotem dzierżawy są nieruchomości stawowe lub też grunty, na których znajdują się plantacje kultur wieloletnich,
- przemawiają za tym względy społeczno-gospodarcze (np. możliwość stworzenia nowych miejsc pracy, profil produkcji).

Działania KOWR pozytywnie wspierają poprawę struktury obszarowej gospodarstw rolnych poprzez wydłużanie dotychczas zawartych umów dzierżawy. W procedurze przedłużania dzierżawy wprowadzono stosowne preferencje korespondujące z obowiązującą polityką państwa w zakresie rozwoju gospodarstw rodzinnych.

Wykres 7. **Dzierżawa gruntów Zasobu WRSP w latach 1992–2021**

Źródło: dane KOWR.

Od początku działalności (tj. od 1992 r.) do 31 grudnia 2021 r. zaoferowano dzierżawcom 7,6 mln ha (w tym część gruntów więcej niż jednokrotnie), a wydzierżawiono (dane narastające) 5,1 mln ha (również część gruntów więcej niż jednokrotnie), na podstawie 358,9 tys. zawartych umów.

W 2021 r. wydzierżawiono ogółem 35,79 tys. ha, w tym 35,76 tys. ha gruntów rolnych na podstawie 3,8 tys. zawartych umów³⁹.

W całym okresie rozdysponowania Zasobu WRSP (w latach 1992–2021) dominowały umowy zawierane na dzierżawę działek rolnych do 1 ha (stanowiły 42,5% liczby wszystkich umów). W umowach zawieranych w 2021 r. dzierżawy tak małych nieruchomości stanowiły 23,1% ogólnej liczby zawartych umów (w 2020 r. – 23,8%). W 2021 r. w grupie obszarowej od 1,01 do 9,99 ha liczba zawieranych umów dzierżawy kształtowała się na poziomie 44,4% (w 2020 r. – 42,5%), a udział umów w grupie obszarowej 10–99,99 ha wyniósł 31,9% (w 2020 r. – 37,9%).

³⁹ Bez umów przedłużanych lub przywróconych.

Tabela 4. **Powierzchnia gruntów wydzierżawionych z Zasobu WRSP* wg grup obszarowych****

Wyszczególnienie	Od 1992 r. do 31.12.2021 r.			W 2021 r.		
	Ogółem	z tego		Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)						
do 1,00	75 842	75 518	323	432	426	5
1,01–1,99	93 044	92 407	637	586	577	9
2,00–4,99	172 937	170 750	2 188	2 320	2 295	25
5,00–9,99	204 901	200 699	4 202	3 874	3 828	46
10,00–19,99	346 938	337 826	9 112	11 207	11 029	178
20,00–49,99	550 058	519 438	30 620	10 464	10 342	122
50,00–99,99	351 792	313 266	38 526	3 090	3 033	57
100,00–499,99	1 333 990	917 783	416 206	3 783	3 227	556
100,00–299,99	x	x	x	3 473	3 227	246
300,00–499,99	x	x	x	310	-	310
500,00–999,99	980 508	419 180	561 328	-	-	-
1000,00 i więcej	940 203	180 090	760 113	-	-	-
Ogółem	5 050 214	3 226 958	1 823 256	35 756	34 757	999
w tym do 99,99	1 795 513	1 709 905	85 609	31 972	31 530	442
100,00 i więcej	3 254 701	1 517 053	1 737 647	3 783	3 227	556

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin i pod wodami) oraz grunty nierolne.

** W roku 2004 wprowadzono dodatkowe przedziały obszarowe 100,00–299,99 ha i 300,00–499,99 ha w związku z ustanowieniem obszaru gospodarstwa rodzinnego na 300 ha.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone. Źródło: dane KOWR.

Dzierżawcami nieruchomości są zarówno osoby fizyczne, jak i prawne. Od początku działalności w 1992 r. do 31 grudnia 2021 r. osoby fizyczne zawarły (narastająco) 98,0% ogólnej liczby umów dzierżawy, które obejmowały 63,9% wydzierżawionej powierzchni. Dzierżawcy, będący osobami fizycznymi, dzierżawili najczęściej nieruchomości o małych obszarach, zwłaszcza do 1 ha (43,1% umów zawartych przez osoby fizyczne). Osoby prawne natomiast częściej dzierżawiły nieruchomości duże, głównie w przedziale 100–499,99 ha (21,1% ogółu zawartych umów przez osoby prawne).

Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego stanowią niewielką grupę dzierżawców.

Z uwagi na brak możliwości bieżącego monitorowania zmian w strukturze własności kapitału w spółkach prawa handlowego dane w tym zakresie mogą mieć jedynie charakter szacunkowy. Na 31 grudnia 2021 r. w dzierżawie przez cudzoziemców znajdowało się **59,4 tys. ha** nieruchomości Zasobu, a w dzierżawie przez podmioty z udziałem kapitału zagranicznego niebędące cudzoziemcami – **17,1 tys. ha**. Wśród dzierżawców będących cudzoziemcami dominują (pod względem liczby zawartych umów) inwestorzy niemieccy, duńscy i niderlandzcy (69%), a według powierzchni podmioty brytyjskie, niemieckie, niderlandzkie i duńskie (55,4 tys. ha, tj. 93% powierzchni pozostającej w dzierżawie przez cudzoziemców).

Tabela 5. Liczba umów zawartych na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP* wg grup obszarowych**

Wyszczególnienie	Od 1992 r. do 31.12.2021 r.			W 2021 r.		
	Ogółem	z tego		Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)						
do 1,00	152 468	151 808	660	867	855	12
1,01–1,99	66 395	65 993	402	406	400	6
2,00–4,99	55 734	55 104	630	736	728	8
5,00–9,99	28 823	28 244	579	522	516	6
10,00–19,99	24 719	24 103	616	792	780	12
20,00–49,99	18 107	17 168	939	362	358	4
50,00–99,99	5 097	4 561	536	43	42	1
100,00–499,99	5 625	4 134	1 491	22	18	4
100,00–299,99	x	x	x	21	18	3
300,00–499,99	x	x	x	1	-	1
500,00–999,99	1 415	632	783	-	-	-
1000,00 i więcej	561	135	426	-	-	-
Ogółem	358 944	351 882	7 062	3 750	3 697	53
w tym do 99,99	351 343	346 981	4 362	3 728	3 679	49
100,00 i więcej	7 601	4 901	2 700	22	18	4

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin i pod wodami) oraz grunty nierolne.

** W roku 2004 wprowadzono dodatkowe przedziały obszarowe 100,00–299,99 ha i 300,00–499,99 ha w związku z ustanowieniem obszaru gospodarstwa rodzinnego na 300 ha.

Źródło: dane KOWR.

Czynsze uzyskiwane za grunty rolne oscylowały przez początkowe lata funkcjonowania Zasobu WRSP wokół równowartości 2 dt pszenicy rocznie za 1 ha, mimo wahań wynikających przeważnie z indywidualnych cech dzierżawionych nieruchomości (jakość gruntów, rozłóg i lokalizacja), a także powodowanych czynnikami koniunkturalnymi oraz mimo różnic w lokalnym popycie na dzierżawę. W umowach dzierżawy zawieranych od 2003 r. do 2016 r. poziom czynszu za grunty rolne systematycznie wzrastał. W 2019 r. i 2020 r. odnotowano poziom czynszu dzierżawnego na poziomie odpowiednio 7,8 dt i 9,4 dt pszenicy za 1 ha. **W 2021 r. średni czynsz za 1 ha gruntów wynosił 13,3 dt pszenicy**, co oznacza, że nastąpił wzrost o 29,5% w stosunku do 2020 r. Ocenia się, że było to wynikiem większego udziału przetargów licytacyjnych w procesie rozdysponowania gruntów Zasobu WRSP.

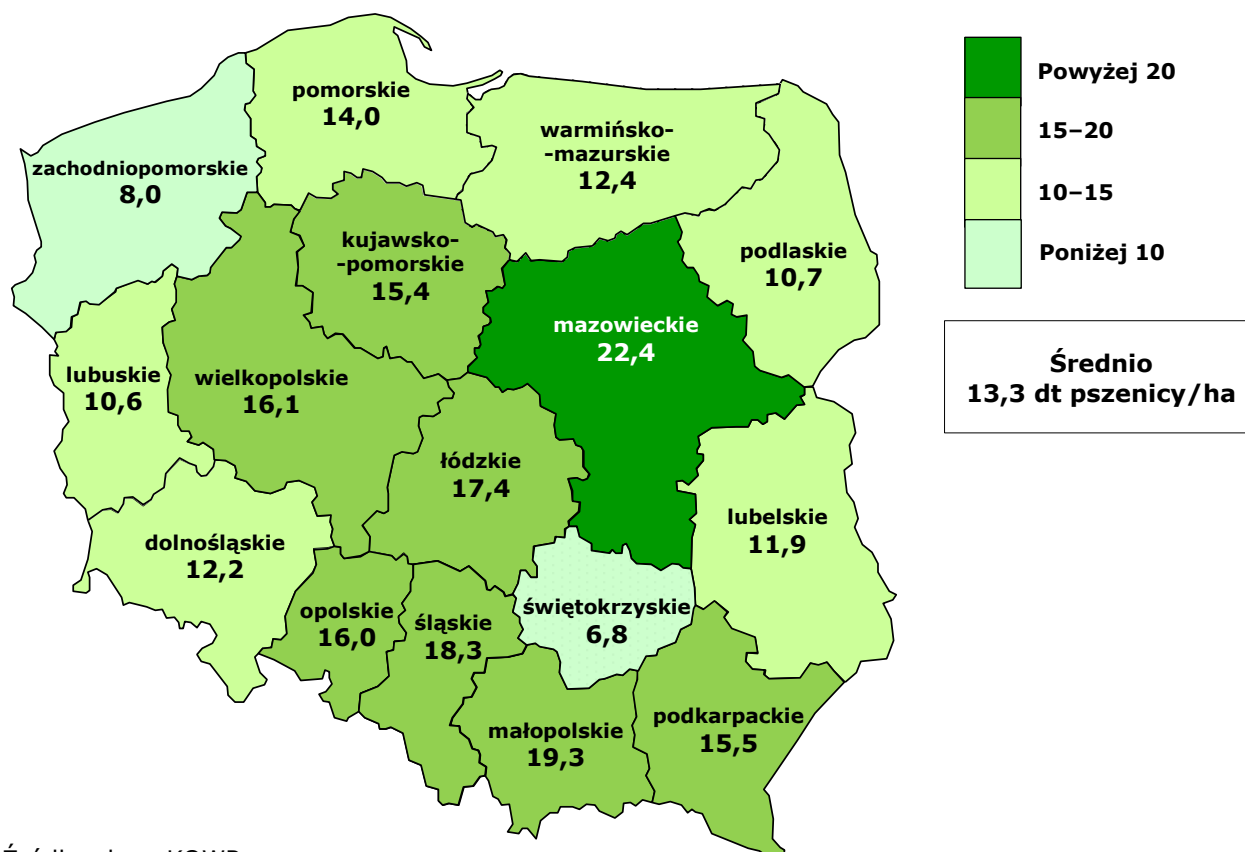
Przetargi ograniczone ofertowe były najczęściej stosowane w Polsce północno-zachodniej. Co do zasady przetargi ograniczone ofertowe były organizowane na wniosek rolników i organizacji rolniczych. W odróżnieniu od przetargów licytacyjnych czynsz dzierżawny w trybie przetargu ofertowego jest niezmienny i ustalany na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 1 sierpnia 2016 roku⁴⁰.

W 2021 r. średni czynsz w równowartości pszenicy oferowany przez dzierżawców za 1 ha gruntów rolnych wyniósł **13,3 dt**, podczas gdy w umowach zawieranych w 2020 r. –

⁴⁰ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 sierpnia 2016 r. w sprawie sposobu ustalania wysokości czynszu dzierżawnego w umowach dzierżawy nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz. U. z 2022 r. poz. 433).

9,4 dt, 2019 r. – 7,8 dt, w 2018 r. – 7,1 dt, w 2017 r. – 7,7 dt, w 2016 r. – 12,6 dt, a w 2015 r. – 11,5 dt. Średni czynsz za grunty rolne (bez czynszu za części składowe) dla wszystkich trwających umów dzierżawy na 31 grudnia 2021 r. wyniósł równowartość **5,5 dt pszenicy**.

Wykres 8. **Średnia wysokość czynszu dzierżawnego uzyskanego w 2021 r. (dt pszenicy/ha) w poszczególnych województwach**

Źródło: dane KOWR.

Najwyższe czynsze w 2021 r. uzyskano w województwie mazowieckim (22,4 dt/ha), małopolskim (19,3 dt/ha) i śląskim (18,3 dt/ha), a najniższe w świętokrzyskim (6,8 dt/ha) i zachodniopomorskim (8,0 dt/ha).

Według stanu na 31 grudnia 2021 r. w dzierżawie znajdowały się nieruchomości Zasobu WRSP o powierzchni 1 062,0 tys. ha, tj. o 6,9 tys. ha więcej⁴¹ niż wynosiła powierzchnia będąca w dzierżawie na koniec grudnia 2020 r. (1 055,1 tys. ha).

Wśród gruntów pozostających w dzierżawie znajdowały się m.in. grunty pod stawami rybnymi – 16,8 tys. ha i jeziorami o wodach stojących – 1,1 tys. ha.

Dzierżawcami nieruchomości są zarówno osoby fizyczne, jak i prawne. Według stanu na 31 grudnia 2021 r. liczba umów dzierżawy z osobami fizycznymi wyniosła **64,5 tys.** i stanowiła 96,9% wszystkich umów dzierżawy (66,6 tys.). Osoby fizyczne z pozostających w dzierżawie **1 062,0 tys. ha** dzierżawiły 62,3% powierzchni (tj. 661,6 tys. ha). W 2021 r. liczba umów dzierżawy wzrosła o 1,6 tys. w stosunku do umów dzierżawy na koniec 2020 r.

⁴¹ Z uwzględnieniem korekty stanów i umów zawartych w 2020 r.

Tabela 6. **Powierzchnia gruntów Zasobu WRSP pozostających w dzierżawie wg grup obszarowych, w podziale na osoby fizyczne i prawne wg stanu na 31 grudnia 2021 r.**

Wyszczególnienie	Stan na 31.12.2021 r.		
	Ogółem	z tego:	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)			
do 1,00	8 556	8 444	112
1,01-1,99	13 751	13 573	178
2,00-4,99	41 638	40 878	760
5,00-9,99	58 540	57 394	1 146
10,00-19,99	133 008	130 806	2 202
20,00-49,99	167 453	160 077	7 376
50,00-99,99	90 369	78 105	12 264
100,00-299,99	185 197	114 021	71 176
300,00-499,99	124 441	44 426	80 015
500,00-999,99	74 766	11 643	63 123
1000,00 i więcej	164 285	2 210	162 076
Ogółem	1 062 006	661 578	400 427
w tym do 99,99	513 316	489 278	24 038
100,00 i więcej	548 689	172 300	376 389

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

W dzierżawie znajdowały się także obiekty rolno-przemysłowe, usługowe, handlowe i obiekty zabytkowe, w tym: 283 zespoły dworskie i pałacowo-parkowe, 124 gorzelnie, 238 suszarni zbóż i zielonek, 142 mieszalnie pasz, 41 masarni i rzeźni, 22 obiekty socjalne, kulturalne oraz sportowe.

Tabela 7. **Liczba umów dzierżawy gruntów Zasobu WRSP pozostających w dzierżawie wg grup obszarowych, w podziale na osoby fizyczne i osoby prawne wg stanu na 31 grudnia 2021 r.**

Wyszczególnienie	Stan na 31.12.2021 r.		
	Ogółem	z tego:	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa (w ha)			
do 1,00	17 806	17 530	276
1,01-1,99	9 615	9 492	123
2,00-4,99	13 117	12 912	205
5,00-9,99	8 116	7 958	158
10,00-19,99	9 306	9 154	152
20,00-49,99	5 730	5 503	227
50,00-99,99	1 301	1 137	164
100,00-299,99	1 052	670	382
300,00-499,99	329	121	208
500,00-999,99	112	18	94
1000,00 i więcej	76	2	74
Ogółem	66 560	64 497	2 063
w tym do 99,99	64 991	63 686	1 305
100,00 i więcej	1 569	811	758

Źródło: dane KOWR.

Dzierżawa, jako sposób użytkowania czasowego, z założenia posiada cechę rotacji. Wraz z upływem czasu część wcześniej wydzierżawionych nieruchomości wraca do ponownego rozdysponowania. Wiąże się to zarówno z wygasaniem umów dzierżawy w związku z upływem terminów, na jakie zostały zawarte, jak również z rozwiązywaniem umów⁴², a także wyłączeniem części nieruchomości z trwających umów dzierżawy. **W 2021 r. z dzierżawy powróciło 28,9 tys. ha.**

Tabela 8. **Struktura obszarowa umów dzierżawy zawartych, zakończonych i aktualnych***

Wyszczególnienie	Wydzierżawiono od 1992 r. do 31.12.2021 r.		Wygasło lub rozwiązano** od 1992 r. do 31.12.2021 r.		Stan na 31.12.2021 r.	
	Liczba umów	Powierzchnia	Liczba umów	Powierzchnia	Liczba umów	Powierzchnia
Grupa obszarowa (w ha)						
do 1,00 ha	152 468	75 842	134 662	67 286	17 806	8 556
1,01–1,99 ha	66 395	93 044	56 780	79 293	9 615	13 751
2,00–4,99 ha	55 734	172 937	42 617	131 299	13 117	41 638
5,00–9,99 ha	28 823	204 901	20 707	146 361	8 116	58 540
10,00–19,99 ha	24 719	346 938	15 413	213 930	9 306	133 008
20,00–49,99 ha	18 107	550 058	12 377	382 605	5 730	167 453
50,00–99,99 ha	5 097	351 792	3 796	261 423	1 301	90 369
100,00–499,99 ha	5 625	1 333 990	4 244	1 024 352	1 381	309 638
500,00–999,99 ha	1 415	980 508	1 303	905 742	112	74 766
1000,00 i więcej ha	561	940 203	485	775 918	76	164 285
Ogółem	358 944	5 050 214	292 384	3 988 208	66 560	1 062 006

* Liczba umów – w szt., powierzchnia – w ha, bez gruntów pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, gruntów o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin i pod wodami), a także gruntów nierolnych. Zestawienie nie obejmuje także przypadków wyłączonych z analiz z uwagi na ekstremalnie wysokie czynsze.

** Łącznie z gruntami wyłączonymi z dzierżawy. Pozycja „wygasło lub rozwiązano” ma charakter wynikowy w grupach obszarowych („wydzierżawiono” minus „stan”). Pozycja „stan” zawiera przesunięcia w grupach w wyniku wyłączeń lub zmian obszaru aneksami oraz jako skutek zmian geodezyjno-gruntowych.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

Wydzierżawienie 35,76 tys. ha gruntów rolnych w 2021 r. było możliwe dzięki przygotowaniu do dzierżawy znacznej powierzchni gruntów. Analiza struktury nieruchomości będących w dzierżawie na 31 grudnia 2021 r. wskazuje, że 26,8% umów „czynnych” (17,8 tys. umów – 8,6 tys. ha) nadal dotyczyło nieruchomości o powierzchni do 1 ha, a 2,4% liczby wszystkich umów „czynnych” (1,6 tys. umów – 548,7 tys. ha) dotyczyło nieruchomości 100 ha i większych.

Największa liczba umów dzierżawy wygasła lub została rozwiązana w grupach obszarowych do 10 ha (87,1% wszystkich umów wygasłych lub rozwiązanych i 71,0% wszystkich umów zawartych). Umowy te dotyczyły tylko 10,6% powierzchni. Umowy na dzierżawę relatywnie małych powierzchni często były zawierane na stosunkowo krótkie okresy. Największe powierzchnie gruntów pochodziły z grup obszarowych 100 ha i więcej – ogółem 67,9% powierzchni (łącznie z gruntami wyłączanymi z trwających umów).

⁴² Pod pojęciem „rozwiązanie umowy” rozumie się także sytuacje, gdy umowy kończą się przed terminem na skutek skorzystania przez dzierżawcę z pierwszeństwa nabycia.

Na 31 grudnia 2021 r. umowy na dzierżawę nieruchomości do 1 ha obejmowały powierzchnię 8,6 tys. ha (0,8% powierzchni Zasobu WRSP pozostającej w dzierżawie), natomiast umowy na dzierżawę nieruchomości 100 ha i większych dotyczyły 548,7 tys. ha (51,7% powierzchni aktualnych dzierżaw).

2.2.5. Tworzenie ośrodków produkcji rolniczej

W 2020 r. wdrożono proces tworzenia **ośrodków produkcji rolniczej (OPR)**, tj. wyodrębnionych z Zasobu WRSP nieruchomości, które wraz z innymi składnikami mienia, tworzą nierozdzielalną, zorganizowaną całość gospodarczą, o powierzchni przekraczającej 50 ha, której podział byłby nieuzasadniony ekonomicznie. Do programu przeznaczono **3 lokalizacje** znajdujące się na terenie OT KOWR w Poznaniu, na bazie których utworzono:

- OPR Dąbki o powierzchni 274,2 ha ukierunkowany na produkcję krzewów owocowych i ozdobnych oraz hodowlę zwierzyzny łownej i koni ras szlacheckich,
- OPR Grąblewo o powierzchni 310,2 ha ukierunkowany na chów i hodowlę bydła mlecznego,
- OPR Stara Dąbrowa o powierzchni 427,2 ha ukierunkowany na produkcję trzody chlewnej.

KOWR, po uzyskaniu stosownych zgód MRiRW, przeprowadził przetargi nieograniczone na wydzierżawienie tych nieruchomości na okres 10 lat, w wyniku których wyłonił dzierżawców.

2.3. Grunty pozostające w Zasobie WRSP i ich rozdysponowanie

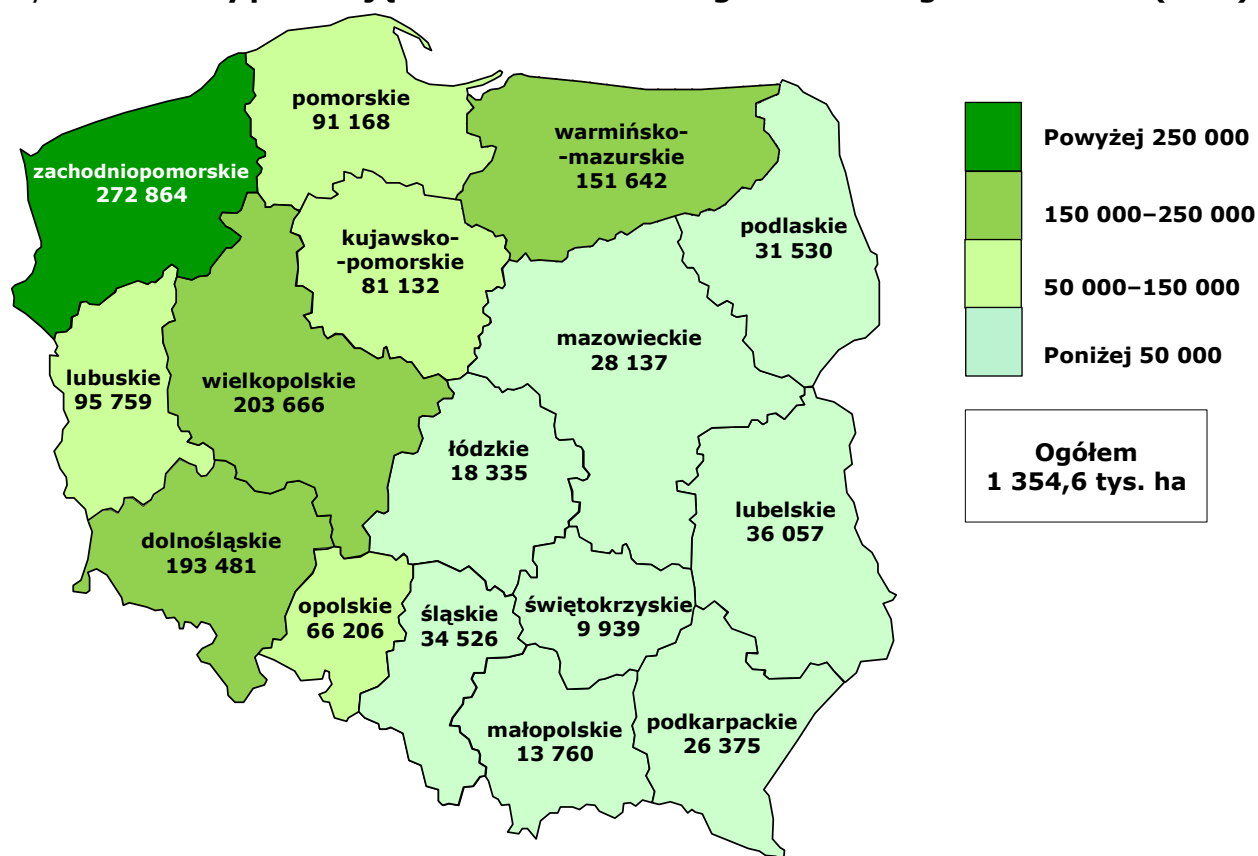
Według stanu na 31 grudnia 2021 r. w Zasobie WRSP znajdowały się nieruchomości Skarbu Państwa o powierzchni 1 354 577 ha.

Tabela 9. **Stan zagospodarowania gruntów Zasobu WRSP od początku działalności (tj. od 1992 r.) do 31 grudnia 2021 r. (w tys. ha)**

Grunty przejęte do Zasobu WRSP	4 754,8
Grunty rozdysponowane trwale, z tego:	3 400,2
– sprzedano	2 726,0
– przekazano, w tym nieodpłatnie	674,2
Ogółem pozostaje w Zasobie WRSP, z tego:	1 354,6
– w dzierżawie	1 062,0
– w trwałym zarządzie	17,7
– w wieczystym użytkowaniu	52,6
– w innych formach rozdysponowania „nietrwałego” (np. dożywotnie i bezumowne użytkowanie)	10,8
– „obce grunty w Zasobie WRSP” (grunty, które z mocy prawa przeszły w gestię innych podmiotów, lecz pozostają w ewidencji Zasobu do czasu ich protokolarnego przekazania tym podmiotom)	32,8
– pozostaje do rozdysponowania	178,8

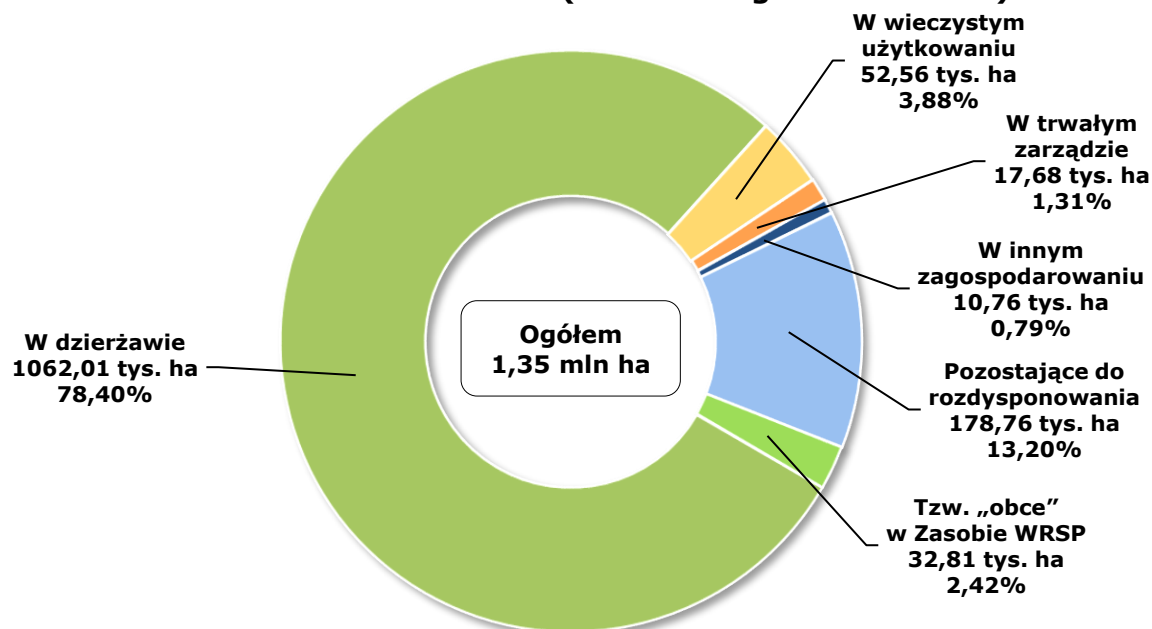
Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

Wykres 9. **Grunty pozostające w Zasobie WRSP wg stanu na 31 grudnia 2021 r. (w ha)**

Źródło: dane KOWR.

Wykres 10. **Powierzchnia Zasobu WRSP (stan na 31 grudnia 2021 r.)**

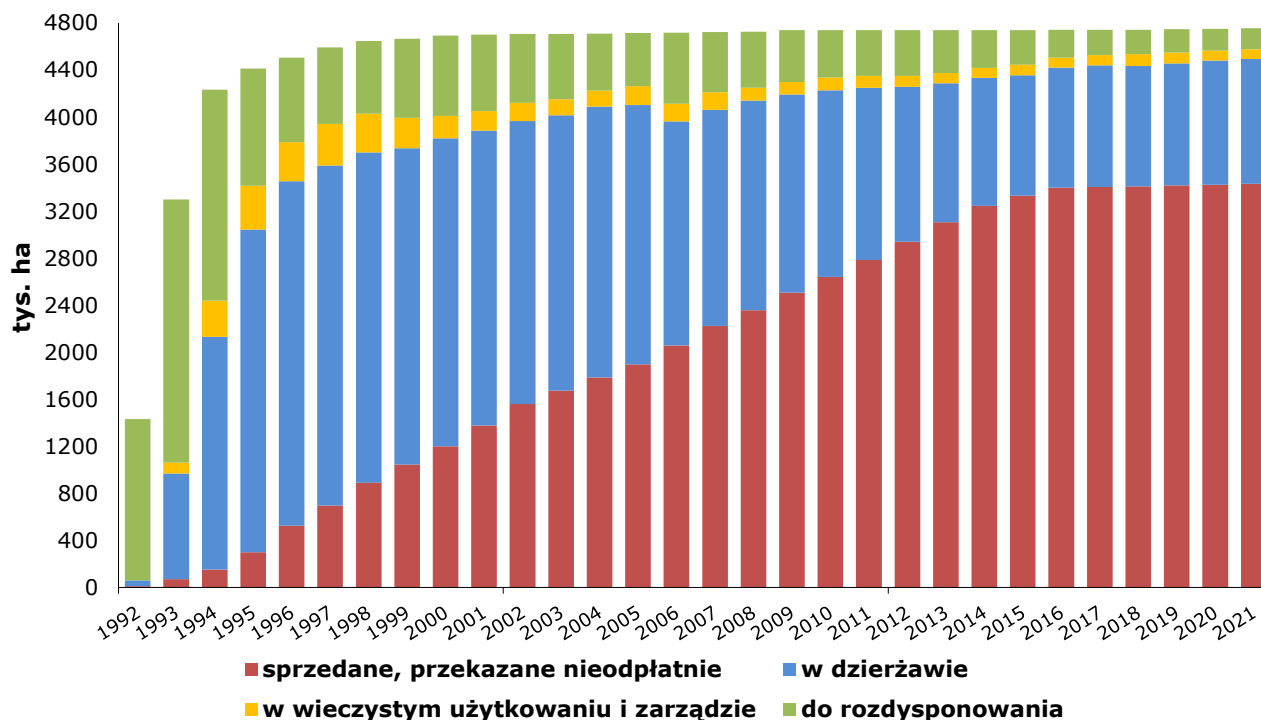

Źródło: dane KOWR.

Powierzchnia gruntów Zasobu WRSP obejmowała także 32,8 tys. ha (2,4%) gruntów określanych jako „obce grunty w Zasobie”. Były to grunty, które z mocy prawa przeszły w zarząd lub na własność innych podmiotów, lecz nie zostały jeszcze protokolarnie przejęte. W powierzchni tej dominują grunty pokryte wodami płynącymi, fizycznie nieprzejęte

jeszcze z Zasobu przez PGW Wody Polskie. Jeśli się potraktuje te grunty jako faktycznie trwale rozdysponowane, to ogółem z Zasobu WRSP ubyło **3 433,0 tys. ha**, tj. **72,2% powierzchni gruntów przejętych**.

Wykres 11. **Rozdysponowanie gruntów Zasobu WRSP w latach 1992–2021**

Źródło: dane KOWR.

2.4. Inne zagadnienia związane z zagospodarowaniem mienia Zasobu

2.4.1. Zarząd i wieczyste użytkowanie nieruchomości Zasobu WRSP

Formami użytkowania mienia Skarbu Państwa są: zarząd (trwały zarząd) i wieczyste użytkowanie. Obserwowany jest proces wygaszania zarządu (trwałego zarządu) oraz wieczystego użytkowania (zrzeczenie, wygaśnięcie, zamiana na prawo własności lub przekształcenie w prawo własności, sprzedaż wieczystemu użytkownikowi). Na 31 grudnia 2021 r. w obu tych formach znajdowało się blisko **70,3 tys. ha**, z tego w zarządzie państwowych jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej – 17,7 tys. ha, a w wieczystym użytkowaniu – 52,6 tys. ha.

2.4.2. Mieszkania i infrastruktura mieszkaniowa

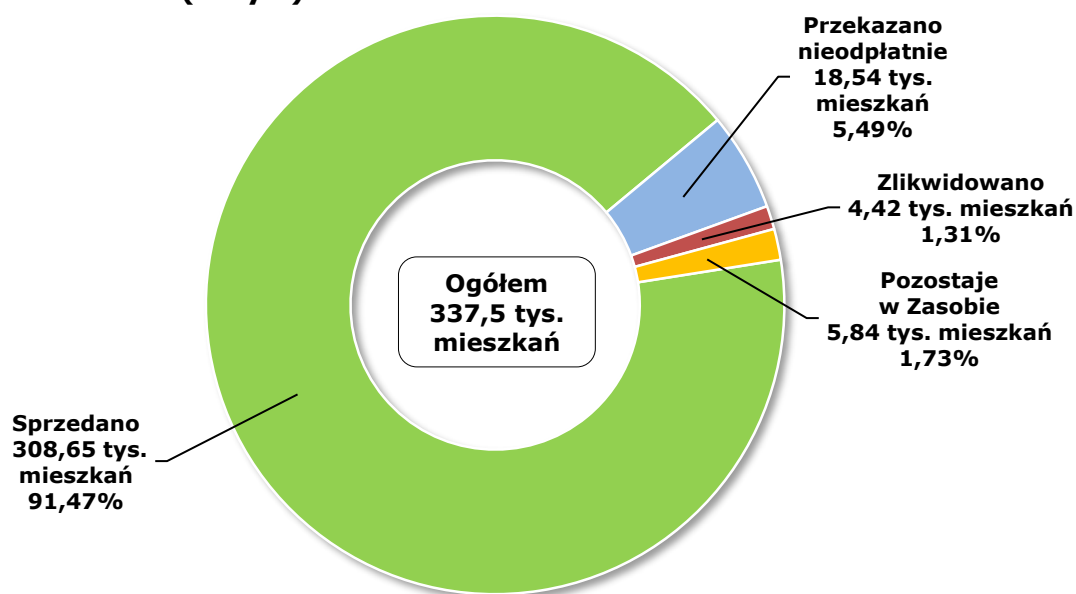
W wyniku restrukturyzacji mienia przejętego do Zasobu, głównie po zlikwidowanych ppgr, został wyodrębniony **majątek służący celom socjalnym**, w tym także mieszkania, które najemcy mogą wykupić na preferencyjnych warunkach.

Do 31 grudnia 2021 r. do Zasobu przejęto **337,5 tys. mieszkań**⁴³. W 2021 r. – przede wszystkim z ujawnienia w wyniku przeprowadzonych inwentaryzacji, podziału lokali i korekty

⁴³ Z uwzględnieniem 2,2 tys. mieszkań, które powstały w Zasobie WRSP (na skutek zakończenia inwestycji rozpoczętych, adaptacji na mieszkania innych pomieszczeń i podziału lokali), a także korekt stanów ewidencyjnych.

stanów ewidencyjnych – wprowadzono do ewidencji 29 mieszkań. Od początku działalności w 1992 r. do końca 2021 r. sprzedano blisko **308,7 tys. mieszkań** (91,5% przejętych), w tym **175 mieszkań sprzedano w 2021 r.** Od początku działalności trwale rozdysponowano w wyniku nieodpłatnego przekazania i wniesienia aportem ponad 18,5 tys. mieszkań, w tym 25 mieszkań w 2021 r. Nieodpłatne przekazania dotyczyły uprawnionych podmiotów – spółdzielni i gmin, ponadto 1,8 tys. mieszkań wniesiono aportami do spółek. Zlikwidowano 4,4 tys. mieszkań. Według stanu na 31 grudnia 2021 r. w Zasobie WRSP pozostawało **5,8 tys. mieszkań** (tj. 1,7% przejętych mieszkań).

Wykres 12. **Rozdysponowanie mieszkań Zasobu WRSP wg stanu na 31 grudnia 2021 r. (w tys.)**

Źródło: dane KOWR.

Liczba mieszkań sprzedawanych najemcom od 1994 r. – w którym sprzedano blisko 75,7 tys. mieszkań – systematycznie się obniża. Pomimo przysługujących nabywcom bonifikat, a także szeroko stosowanej praktyki rozkładania ceny na raty maleje zainteresowanie nabywaniem mieszkań na własność. W 2021 r. sprzedano 175 mieszkań, w 2020 r. – 213 mieszkań, w 2019 r. – 166 mieszkań, w 2018 r. – 128 mieszkań, w 2017 r. – 255 mieszkań, w 2016 r. – 364 mieszkania, a w 2015 r. – 470 mieszkań.

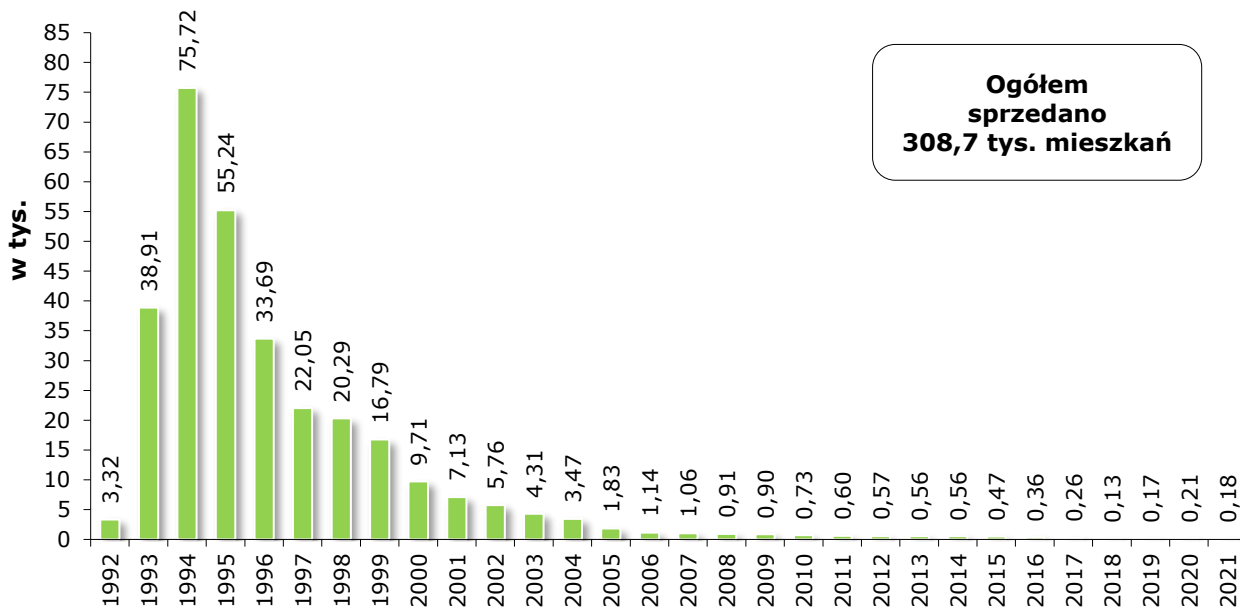
Do ważniejszych powodów spadku zainteresowania nabywaniem mieszkań na własność należą:

- wyczerpywanie się w Zasobie WRSP mieszkań o stosunkowo dobrym standardzie oraz atrakcyjnie zlokalizowanych, o czym może świadczyć fakt, iż część najemców nie skorzystała w ostatnich latach z przedstawionej oferty nabycia, mimo że wielokrotnie tę ofertę ponawiano,
- konieczność ponoszenia przez nabywców wszystkich kosztów utrzymania wykupionych mieszkań,
- brak chęci zakupu mieszkań na własność, niezależnie od ceny zakupu, przez część najemców nieposiadających spadkobierców zainteresowanych takimi mieszkaniami.

Część mieszkań pozostających nadal w Zasobie WRSP nie może być zaoferowana najemcom do nabycia z przyczyn formalnoprawnych. Szacuje się, że około 3 tys. mieszkań, które są położone w obiektach zabytkowych lub w budynkach niesłużących wyłącznie zaspokajaniu

potrzeb mieszkaniowych albo funkcjonalnie związanych z działalnością gospodarczą, nie będzie przeznaczonych do sprzedaży najemcom.

Wykres 13. **Sprzedaż mieszkań z Zasobu WRSP w latach 1992–2021**

Źródło: dane KOWR.

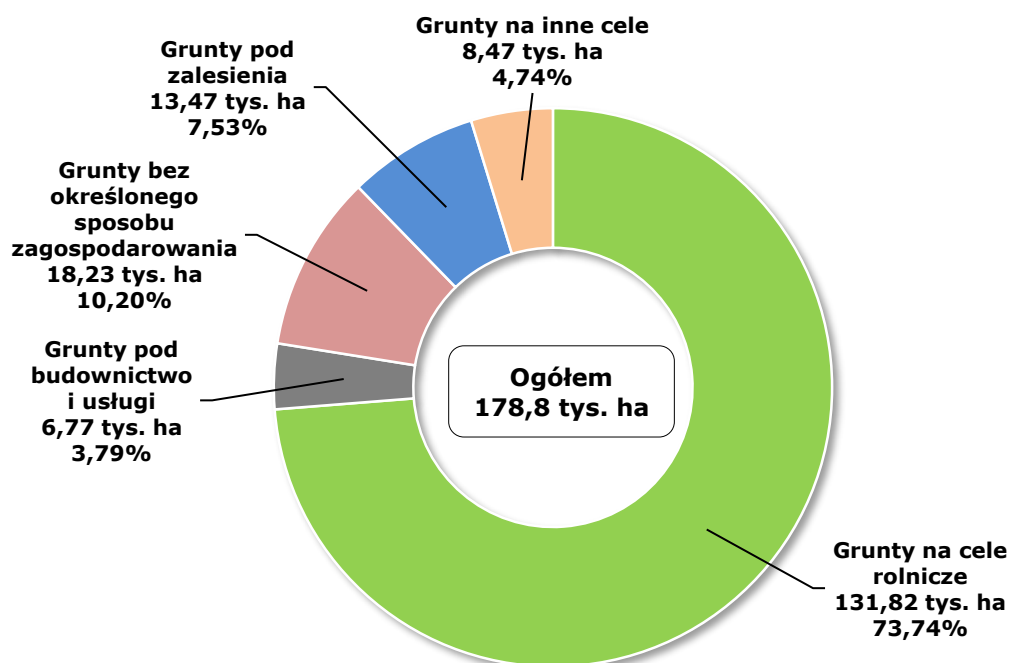
Pomimo że większość mieszkań przejętych do Zasobu została sprzedana najemcom lub przekazana uprawnionym podmiotom (zwłaszcza gminom i spółdzielniom mieszkaniowym), pozostające w Zasobie WRSP mieszkania nadal stanowią problem organizacyjny i finansowy, ponieważ największe wydatki wiążą się z koniecznością dokonywania konserwacji i remontów mieszkań pozostających w Zasobie oraz związanej z nimi infrastruktury, pokrywaniem części kosztów związanych z utrzymaniem mieszkań, których najemcami są emeryci i renciści zwolnieni z opłacania czynszu najmu⁴⁴, a także faktem, że pewna liczba lokatorów uchyla się od płacenia czynszu lub ponoszenia opłat za świadczone usługi (np. kanalizację, wywóz śmieci, utrzymywanie porządku na terenie).

2.4.3. Grunty do rozdysponowania

Na 31 grudnia 2021 r. w ogólnej powierzchni gruntów Zasobu pozostawało do rozdysponowania **178,8 tys. ha**, tj. o 6,9 tys. ha mniej niż na koniec 2020 r. Ocenia się, że znaczna część gruntów do rozdysponowania charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem (zajmują 381,4 tys. działek) oraz innymi niekorzystnymi cechami (np. nieuregulowanymi stosunkami wodnymi, zakamienieniem, położeniem na skarpach, urwiskach i między wałami przeciwpowodziowymi). Średnia powierzchnia działki nierozdysponowanej wynosi 0,47 ha. W poszczególnych OT KOWR średnia powierzchnia waha się od 0,2 ha w południowo-wschodniej i centralnej Polsce do 0,9 ha w części północnej, południowej i zachodniej. Tak duża liczba nieruchomości wymaga poniesienia znacznych nakładów pracy (w tym uregulowania stanu geodezyjno-prawnego), aby w przyszłości dokonać ich rozdysponowania.

⁴⁴ Na podstawie art. 47 ugrnSP.

Wykres 14. **Grunty Zasobu WRSP pozostające do rozdysponowania oraz szacunkowa ocena możliwości ich zagospodarowania według kierunków (stan na 31 grudnia 2021 r.)**

Źródło: dane KOWR.

Dokonana w jednostkach terenowych KOWR szacunkowa ocena przydatności tych gruntów do różnych celów (wg stanu na koniec 2021 r.) wskazała, że znaczna część gruntów (131,8 tys. ha – 73,7%) może być sprzedana lub wdzierżawiona kontrahentom KOWR na cele związane z produkcją rolną z tym, że większość z tych gruntów jest o niskiej przydatności rolniczej i znacznym rozdrobnieniu.

Kolejna grupa gruntów (28,7 tys. ha – 16,1%) określona jest jako kwalifikująca się do wykorzystania w celach nierolniczych – zwłaszcza pod zalesienia i budownictwo, a także na cele rekreacji i związane z ochroną przyrody. Dla pozostałych gruntów (18,2 tys. ha – 10,2%) nie zdefiniowano możliwych kierunków ewentualnego wykorzystania. Ocenia się, że znaczna część tych gruntów charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem oraz innymi niekorzystnymi cechami (np.: nieregulowanymi stosunkami wodnymi, zakamienieniem, położeniem na skarpach, urwiskach i między wałami przeciwpowodziowymi).

Według szacunków na koniec 2021 r. w użytkowaniu osób trzecich (bez tytułu prawnego) znajdowało się **8,1 tys. ha**. Największa część areału (96,9%) dotyczyła gruntów nie wydanych przez dotychczasowych dzierżawców po rozwiązaniu umów dzierżawy. Niewielka część dotyczyła gruntów samowolnie zajętych przez bezumownych użytkowników.

2.4.4. Pozostałe zagadnienia

W obszarze gospodarowania Zasobem WRSP wpływ na realizację powierzonych zadań KOWR mają m.in.:

- **brak w wielu gminach obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także wieloznaczność (alternatywność) zapisów w studiach**

uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz związana z tym niepewność co do przyszłej funkcji nieruchomości. Może to utrudniać identyfikację gruntów, które są i mają być w przyszłości przeznaczone na cele rolne. Przykładem może być uwzględnianie w studiach dla terenu całych gmin bądź ich znacznej części możliwości lokalizacji np.: siłowni wiatrowych, usług rekreacyjnych i turystycznych lub aktywizacji gospodarczej. Przy ograniczonej możliwości ustalenia, które tereny będą w przyszłości służyć wyłącznie produkcji rolniczej, a które można wykorzystać w alternatywny sposób, trudno jest określić wartość rynkową gruntów, a na jej podstawie – właściwą cenę sprzedaży. W takich sytuacjach podejmowanie decyzji o sprzedaży nieruchomości przez KOWR jest utrudnione;

- **trudności w odzyskaniu władania nieruchomością od byłych dzierżawców oraz innych bezumownych użytkowników (w wypadku odmowy dobrowolnego wydania nieruchomości).** Problem bezumownego korzystania i odmowy wydania KOWR nieruchomości Zasobu WRSP zauważalny jest od lat w skali całego kraju. Podejmowane są także działania systemowe, których celem jest wyeliminowanie lub znaczące ograniczenie skali tego zjawiska. Według stanu na 31 grudnia 2021 r. w bezumownym użytkowaniu znajdowały się nieruchomości Zasobu WRSP o powierzchni 8,1 tys. ha. Odmowa wydania nieruchomości dotyczyła w większości byłych dzierżawców (96,9%). W przypadkach, w których stwierdzono bezprawne zajęcie gruntów Zasobu WRSP, a użytkownicy odmawiają ich wydania, KOWR powiadamia odpowiednie instytucje o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

Niezależnie od tego bezumowni użytkownicy (zarówno byli dzierżawcy, jak i osoby samowolnie zajmujące grunty Zasobu WRSP) wzywani są do wydania nieruchomości. W przypadku odmowy wydania w określonym terminie lub uchylania się od wydania KOWR występuje z pozwami do sądów, a tam gdzie jest to możliwe, kierowane są wnioski bezpośrednio do komornika. Za okres bezumownego korzystania z nieruchomości naliczane jest wynagrodzenie, które od 3 grudnia 2011 r. stanowiło równowartość pięciokrotności wywoławczej wysokości czynszu, który byłby należny od tej nieruchomości, gdyby była ona przedmiotem umowy dzierżawy po przeprowadzeniu przetargu. Po wejściu w życie w dniu 26 czerwca 2019 r. ustawy z 26 kwietnia 2019 r. o zmianie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego i niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1080)

6-krotnie podniesiono wysokość wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości wchodzącej w skład Zasobu WRSP – obecnie osoba władająca nieruchomością wchodzącą w skład Zasobu bez tytułu prawnego jest zobowiązana do zapłaty na rzecz KOWR wynagrodzenia za korzystanie z tej nieruchomości w wysokości stanowiącej 30-krotność wywoławczej wysokości czynszu, który byłby należny od tej nieruchomości, gdyby była ona przedmiotem umowy dzierżawy po przeprowadzeniu przetargu. Spowodowało to **zwiększenie skuteczności przejmowania przez KOWR odzyskiwania powierzchni z bezumownego użytkowania**, gdyż w ciągu trzech lat uległa ona zmniejszeniu o **68,7%** (na koniec 2018 r. wyniosła 25,9 tys. ha, ale po wejściu w życie ustawy, na koniec 2019 r. zmniejszyła się do 17,3 tys. ha, na koniec 2020 r. zmniejszyła się do 11,1 tys. ha, aby na koniec 2021 r. osiągnąć poziom 8,1 tys. ha).

2.5. Nadzór właścicielski nad mieniem Zasobu WRSP

Rozdysponowanie większości mienia Zasobu WRSP w różnych formach powoduje, że istotnym zadaniem jest nadzór właścicielski sprawowany przez KOWR. Jednym z głównych celów nadzoru jest zapewnienie prawidłowego wykorzystywania majątku Skarbu Państwa przez jego użytkowników, w tym także zgodności sposobu jego użytkowania z zapisami zawartymi w umowach oraz z wymogami wynikającymi z przepisów szczególnych. Nadzorem objęte są też nieruchomości trwale rozdysponowane, gdzie na nabywców nałożone zostały określone zobowiązania. KOWR sprawuje nadzór właścicielski nad sposobem wykorzystywania mienia Zasobu WRSP przekazanego użytkownikom poprzez wszystkie swoje komórki organizacyjne, zwłaszcza przez oddziały terenowe.

Pomimo zmniejszającej się liczby obiektów budowlanych pozostających w Zasobie w 2021 r. KOWR nadal przeznaczał środki finansowe na ich remonty, konserwację i modernizację.

Nadzór właścicielski prowadzony nad realizacją obowiązków wynikających z umów dotyczących zagospodarowania Zasobu WRSP jest niezbędny głównie dla oceny prawidłowego i zgodnego z przeznaczeniem, wykorzystania nieruchomości na zasadach określonych w umowie (decyzji).

W ramach realizowanego nadzoru właścicielskiego w 2021 r. przeprowadzono między innymi kontrolę wykonywania obowiązków wynikających z umów lub decyzji dokonując lustracji w terenie. Przeprowadzono **6 566 kontroli** (planowych i pozaplanowych) dotyczących:

- **5 468 umów dzierżawy** nieruchomości (w tym 641 umów nieruchomości zabudowanych i 4 827 umów nieruchomości niezabudowanych),
- **141 umów sprzedaży nieruchomości**, których cena rozłożona została **na raty**,
- **12 umów sprzedaży nieruchomości** obejmującej **obiekty zabytkowe**,
- **453 umowy nieodpłatnego przekazania nieruchomości** na własność jednostkom samorządu terytorialnego, w myśl art. 24 ust. 5 pkt. 1 i 2 ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, na cele związane z inwestycjami infrastrukturalnymi służącymi wykonywaniu zadań własnych,
- **8 umów nieodpłatnego przekazania nieruchomości** na rzecz innych podmiotów,
- **484 inne umowy (m.in. użytkowania wieczystego)**, w których określone są obowiązki związane z realizacją umowy lub decyzji.

Dzierżawa nieruchomości Zasobu WRSP

W wyniku kontroli 5 468 umów dzierżawy, w odniesieniu do 4 066 umów nie stwierdzono żadnych uchybień i nieprawidłowości w wywiązywaniu się dzierżawców z postanowień zawartej umowy. W pozostałych 1 402 umowach stwierdzono ogółem 2 329 uchybień, z czego 1 111 dotyczyło 385 umów dzierżawy nieruchomości zabudowanych, a 1 218 uchybień odnosiło się do 1 017 umów dzierżawy nieruchomości niezabudowanych.

Sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP

Przeprowadzono kontrole 141 umów sprzedaży nieruchomości, których cena została rozłożona na raty lub w umowach sprzedaży zapisano inne zobowiązania nabywcy. Kontrole te wykazały

15 uchybień. Natomiast kontrola 12 umów sprzedaży nieruchomości obejmujących obiekty zabytkowe wykazała 8 uchybień.

Nieodpłatne przekazanie nieruchomości Zasobu WRSP

Przeprowadzone kontrole 453 umów nieodpłatnego przekazania nieruchomości na własność, w 119 wypadkach wykazały nieprawidłowości w sposobie użytkowania nieruchomości przekazanych nieodpłatnie jednostkom samorządu terytorialnego. KOWR w odniesieniu do 41 umów zażądał zwrotu aktualnej wartości pieniężnej tych nieruchomości.

Inne umowy (decyzje)

W wyniku kontroli 484 innych umów (decyzji) w 86 umowach stwierdzono uchybienia i podjęto stosowne czynności pokontrolne.

2.6. Bezzwrotna pomoc finansowa

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa realizuje zadania, o których mowa w art. 24 ust. 10 ugnrSP, m.in. w formie udzielania **bezzwrotnej pomocy finansowej**. Bezzwrotna pomoc finansowa może dotyczyć:

- budowy, remontu oraz przebudowy budynków i lokali, obiektów infrastruktury technicznej oraz innego majątku, przekazanych na podstawie art. 43 ust. 2 i art. 44 ugnrSP bez uprzedniego doprowadzenia ich do należytego stanu technicznego (art. 24 ust. 12 pkt 1 ugnrSP),
- działalności wydawniczej, prowadzenia badań naukowych, szkoleń, konferencji, seminariów i konkursów w zakresie zadań KOWR (art. 24 ust. 12 pkt 2 ugnrSP),
- budowy, remontu oraz przebudowy urządzeń, obiektów i sieci energetycznych, wodno-kanalizacyjnych, ciepłowniczych oraz telekomunikacyjnych, przekazanych na podstawie art. 24 ust. 6 ugnrSP bez uprzedniego doprowadzenia ich do należytego stanu technicznego (art. 24 ust. 12 pkt 3 ugnrSP),
- przedsięwzięć edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych realizowanych na obszarach wiejskich (art. 24 ust. 12 pkt 4 ugnrSP).

Beneficjentami bezzwrotnej pomocy finansowej mogą być:

- gminy, spółdzielnie mieszkaniowe oraz jednostki państwowe i komunalne (przejmujące urzędnia, obiekty i sieci w trybie art. 24 ust. 6 ugnrSP prowadzące działalność w tym zakresie) na cele, o których mowa w art. 24 ust. 12 pkt 1 i 3 (tj. na doprowadzenie mienia nieodpłatnie przekazanego tym jednostkom do stanu technicznego umożliwiającego jego sprawną eksploatację),
- jednostki samorządu terytorialnego, nieposiadające osobowości prawnej państwowe i samorządowe jednostki organizacyjne, fundacje, stowarzyszenia, zrzeszenia, związki zawodowe, związki pracowników, organizacje społeczno-zawodowe rolników, kościoły i związki wyznaniowe, szkoły wyższe oraz jednostki badawczo-rozwojowe – na cele, o których mowa w art. 24 ust. 12 pkt 2 i 4 ugnrSP, tj. w zakresie działalności wydawniczej, prowadzenia badań naukowych, szkoleń, konferencji, seminariów i konkursów w ramach zadań – o których mowa w art. 24 ust. 12 pkt 2 ugnrSP – a także

przedsięwzięć edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych realizowanych na obszarach wiejskich zgodnie z art. 24 ust. 12 pkt 4 ugrnSP.

W 2021 r., na podstawie wydanych **187 decyzji**, KOWR udzielił 19 439,36 tys. zł bezzwrotnej pomocy finansowej. Ponadto wypłacono 100 tys. zł na podstawie decyzji wydanej w 2020 r., co daje łączną kwotę **19 539,36 tys. zł** wypłaconej pomocy w 2021 r., z tego:

- **14 351,14 tys. zł** wypłacono gminom i spółdzielniom mieszkaniowym na doprowadzenie mienia nieodpłatnie przekazanego tym jednostkom do stanu technicznego umożliwiającego jego sprawną eksploatację. Gminy otrzymały 14 117,63 tys. zł, a spółdzielnie mieszkaniowe – 233,51 tys. zł,
- **5 188,22 tys. zł** przekazano na realizację zadań określonych w art. 24 ust. 12 pkt 2 ugrnSP, tj. na działalność wydawniczą, prowadzenie badań naukowych, organizację szkoleń, konferencji, seminariów i konkursów w zakresie zadań, o których mowa w art. 6 ugrnSP, a także przedsięwzięć edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych realizowanych na obszarach wiejskich zgodnie z art. 24 ust. 12 pkt 4 ugrnSP.

W ramach bezzwrotnej pomocy finansowej w kwocie **14 351,14 tys. zł**, która została udzielona gminom i spółdzielniom mieszkaniowym na doprowadzenie przekazanego im mienia do należytego stanu technicznego, 12 747,41 tys. zł (88,8%) dotyczyło inwestycji w zakresie budowy i remontu dróg oraz chodników, a 1 603,73 tys. zł (11,2 %) było związane z finansowaniem infrastruktury gospodarki wodno-ściekowej (sieci wodociągowych i kanalizacyjnych, oczyszczalni ścieków, stacji uzdatniania wody).

2.7. Gospodarka finansowa Zasobu WRSP w 2021 r.

Zgodnie z art. 20 ust. 1 ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa prowadzono odrębnie własną gospodarkę finansową KOWR oraz gospodarkę finansową Zasobu WRSP. Wydatki związane z wykonywaniem zadań wynikających z ugrnSP oraz ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego pokrywane są z wpływów uzyskiwanych z rozdysponowania mienia Zasobu WRSP oraz gospodarowania nim.

2.7.1. Wpływy i wydatki związane z gospodarowaniem mieniem Zasobu WRSP w 2021 r.

Wpływy z gospodarowania mieniem Zasobu WRSP w 2021 r. wyniosły **2 143 285 tys. zł**. Główną pozycję stanowiły wpływy ze sprzedaży mienia Zasobu WRSP, które wyniosły 1 555 509 tys. zł (tj. 72,6% wpływów z gospodarowania mieniem Zasobu WRSP), a następnie wpływy z odpłatnego korzystania z mienia Zasobu w kwocie 569 915 tys. zł (26,6%). Wpływy z odsetek od środków na rachunkach bankowych wyniosły 1 860 tys. zł. Pozostałymi wpływami w kwocie 16 001 tys. zł były wpływy z oprocentowania pożyczek oraz z innych źródeł (np. odsetki za zwłokę w zakresie wpływów z rozdysponowania mienia Zasobu WRSP i wadnia przepadające na rzecz Zasobu WRSP).

Wydatki ogółem w 2021 r. wyniosły **1 360 376 tys. zł**, z tego:

- **523 736 tys. zł** stanowiły przekazy zewnętrzne w 2021 r. (38,5% wydatków ogółem), tj.:
 - 188 709 tys. zł – zrealizowany w 2021 r. przekaz do budżetu państwa, z tego:

- o 168 709 tys. zł było różnicą między wysokością zobowiązania wobec budżetu ustaloną za 2020 r., a kwotą odprowadzonych zaliczek za ten rok oraz kwotą przekazaną do innych jednostek sektora finansów publicznych,
- o 20 000 tys. zł – zaliczkowe wpłaty do budżetu tytułem rozliczenia za 2021 r.,
- 270 027 tys. zł – środki, które KOWR przekazał do Funduszu Rekompensacyjnego (łącznie od 2006 r. do 31 grudnia 2021 r. Fundusz Rekompensacyjny zasilono kwotą 5 573 865 tys. zł),
- 65 000 tys. zł – zrealizowany w 2021 r. przekaz do Funduszu Składowego Ubezpieczenia Społecznego Rolników,
- **452 488 tys. zł** – wydatki na koszty funkcjonowania KOWR (33,3% wydatków ogółem),
- **384 152 tys. zł** – wydatki związane z działalnością w zakresie gospodarowania mieniem Zasobu WRSP (28,2% ogółu wydatków).

Tabela 10. **Gospodarka finansowa Zasobu WRSP w 2021 r.**

Lp.	Wyszczególnienie	tys. zł
I.	Wpływy ogółem związane z gospodarowaniem mieniem Zasobu WRSP, z tego:	2 143 285
1.	Wpływy ze sprzedaży mienia Zasobu WRSP	1 555 509
2.	Wpływy z odpłatnego korzystania z mienia Zasobu WRSP	569 915
3.	Inne wpływy z działalności w zakresie gospodarowania i rozporządzania mieniem Zasobu WRSP	17 861
II.	Wydatki ogółem, z tego:	1 360 376
1.	Przekazy zewnętrzne	523 736
2.	Środki na koszty funkcjonowania KOWR	452 488
3.	Wydatki w zakresie gospodarowania mieniem Zasobu WRSP, z tego:	384 152
-	inwestycje i remonty dotyczące mienia Zasobu WRSP	40 939
-	realizacja ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	112 441
-	bezwrotna pomoc finansowa	19 539
-	utrzymanie mienia niezagospodarowanego	45 384
-	wydatki związane z rozdysponowaniem mienia Zasobu WRSP	12 866
-	wpłaty do urzędu skarbowego z tytułu VAT	119 831
-	pozostałe wydatki	33 152

Źródło: dane Biura Finansowo-Księgowego KOWR.

2.7.2. Spłacalność należności bieżących z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP

Należności bieżące z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży, których termin płatności przypadał w 2021 r., wynosiły 1 963 193 tys. zł. Na podstawie art. 700 k.c. obniżono czynsz dzierżawny o 1 283 tys. zł, co stanowiło 0,07% należności ogółem. Dzierżawcy i nabywcy nieruchomości zobowiązani byli do zapłaty kwoty 1 961 910 tys. zł, z czego w terminie uregulowano 1 877 906 tys. zł. Odroczone płatność należności w kwocie 9 457 tys. zł, rozłożono do spłaty w ratach należności na kwotę 2 110 tys. zł oraz umorzono 263 tys. zł⁴⁵.

⁴⁵ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 października 2017 r. w sprawie szczegółowych przesłanek odroczenia, rozłożenia na raty lub umorzenia należności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa oraz trybu postępowania w tych sprawach (Dz. U. poz. 2116).

Tabela 11. **Wskaźniki spłacalności należności bieżących (w %)**

Wyszczególnienie	Spłaty należności	Odroczenia	Rozłożenia na raty	Umorzenia
- z tytułu dzierżawy	92,51	0,52	0,20	0,05
- z tytułu sprzedaży nieruchomości	96,81	0,47	0,08	0,001
- z tytułu sprzedaży ruchomych środków trwałych i majątku obrotowego	99,10	0,00	0,02	0,01
Ogółem	95,72	0,48	0,11	0,01

Źródło: dane Biura Finansowo-Księgowego KOWR.

Wskaźnik spłacalności należności bieżących ogółem w 2021 r. wyniósł 95,7%, wskaźnik spłacalności należności bieżących z tytułu dzierżawy – 92,5%, a wskaźnik spłacalności należności bieżących z tytułu sprzedaży nieruchomości Zasobu WRSP – 96,8%.

2.7.3. Windykacja należności zaległych z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP

Zaległe należności, których termin płatności przypadał w poprzednich okresach sprawozdawczych (tj. przed 1 stycznia 2021 r.) wynosiły 1 325 632 tys. zł, z czego na podstawie art. 700 k.c. obniżono należności z tytułu czynszu dzierżawnego o kwotę 2 264 tys. zł (0,17%).

Dzierżawcy i nabywcy mienia Zasobu WRSP zobowiązani byli do uregulowania kwoty 1 323 368 tys. zł należności zaległych. W 2021 r. spłacono 148 123 tys. zł, odroczone spłatę 138 tys. zł oraz rozłożono na raty 16 374 tys. zł. W stosunku do 4 321 tys. zł należności nieściągalnych podjęto decyzję o umorzeniu.

Tabela 12. **Wskaźniki windykacji należności zaległych (w %)**

Wyszczególnienie	Spłaty należności	Odroczenia	Rozłożenia na raty	Umorzenia
- z tytułu dzierżawy	7,66	0,00	0,46	0,59
- z tytułu sprzedaży nieruchomości	23,94	0,03	2,84	0,12
- z tytułu sprzedaży ruchomych środków trwałych i majątku obrotowego	0,16	0,00	0,33	0,20
Ogółem	11,19	0,01	1,24	0,33

Źródło: dane Biura Finansowo-Księgowego KOWR.

Z kwoty 1 323 368 tys. zł wymagalnych w 2021 r. należności zaległych ogółem:

- 159 916 tys. zł (12,1%) stanowiły zaległe należności w czynnych umowach,
- 1 163 452 tys. zł (87,9%) stanowiły zaległe należności w rozwiązanych umowach dzierżawy i umowach sprzedaży, w których wypowiedziano warunki rozłożenia ceny sprzedaży na raty.

Według stanu na 31 grudnia 2021 r. ogółem należności z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP, które nie zostały uregulowane w terminie, wynosiły 1 226 586 tys. zł. W stosunku do 31 grudnia 2020 r. zaległe należności na koniec okresu zmniejszyły się o 5 975 tys. zł (tj. o 0,49%). Na kwotę nieuregulowanych na koniec 2021 r. zaległości składały się należności z tytułu kapitału w kwocie 547 956 tys. zł (44,7% zaległości ogółem) oraz

z tytułu oprocentowania i odsetek ustawowych za zwłokę w kwocie 678 630 tys. zł (55,3% zaległości ogółem).

Tabela 13. **Należności zaległe wg stanu prawnego umowy**

Wyszczególnienie	Wymagalne w 2021 r. (tys. zł)	Uregulowane w 2021 r. (tys. zł)	Wskaźnik windykacji (%)
- w umowach czynnych	159 916	97 816	61,17
- w umowach rozwiązanych i wypowiedzianych	1 163 452	50 307	4,32
Ogółem	1 323 368	148 123	11,19

Źródło: dane Biura Finansowo-Księgowego KOWR.

Wskaźnik windykacji należności zaległych ogółem w 2021 r. wyniósł 11,2%, przy czym wskaźnik windykacji zaległości w umowach czynnych ukształtował się na poziomie 61,2%, natomiast w umowach rozwiązanych i wypowiedzianych wyniósł 4,3%.

2.7.4. Windykacja należności z tytułu użytkowania nieruchomości Zasobu WRSP bez tytułu prawnego

W 2021 r. wymagalne należności z tytułu bezumownego użytkowania nieruchomości, które począwszy od czerwca 2019 r. naliczane są w wysokości 30-krotności wywoławczego czynszu dzierżawnego, który byłby należny od tej nieruchomości, gdyby była ona przedmiotem umowy dzierżawy po przeprowadzeniu przetargu, wynosiły 644 823 tys. zł. Bezumowni użytkownicy uregulowali łącznie 9 167 tys. zł należności wymagalnych. Odroczone spłatę należności w kwocie 20 tys. zł, rozłożono na raty należności w kwocie 702 tys. zł, a w stosunku do należności nieściągalnych w kwocie 1 269 tys. zł podjęto decyzję o umorzeniu.

Tabela 14. **Wskaźniki windykacji wg okresów zapadalności należności**

Wyszczególnienie	Wymagalne w 2021 r. (tys. zł)	Uregulowane w 2021 r. (tys. zł)	Wskaźnik windykacji (%)
- należności bieżące – zapadłe w okresie sprawozdawczym (w 2021 r.)	142 033	3 197	2,25
- należności zaległe – zapadłe w okresach poprzednich (przed 1 stycznia 2021 r.)	502 790	5 970	1,19
Ogółem	644 823	9 167	1,42

Źródło: dane Biura Finansowo-Księgowego KOWR.

Wskaźnik windykacji należności z tytułu użytkowania nieruchomości Zasobu WRSP bez tytułu w 2021 r. wyniósł 1,4%, przy czym wskaźnik windykacji należności bieżących ukształtował się na poziomie 2,2%, natomiast należności zaległych – 1,2%.

Szczegółowe tabele dotyczące gospodarowania przez KOWR Zasobem WRSP zamieszczono w **aneksie nr 2**.

3. REALIZACJA ZADAŃ WYNIKAJĄCYCH Z USTAWY O KSZTAŁTOWANIU USTROJU ROLNEGO

Uregulowania objęte **ustawą z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego** (Dz. U. z 2022 r. poz. 461) – zwaną dalej **ukur** – stanowią jeden z elementów polityki rolnej państwa prowadzonej m.in. w trosce o zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego obywateli oraz sprzyjanie rozwojowi obszarów wiejskich. Przepisy ww. ustawy, wraz z kolejnymi jej nowelizacjami, mają na celu wzmocnienie ochrony i rozwoju gospodarstw rodzinnych, zapewnienie właściwego zagospodarowania ziemi rolnej w Rzeczypospolitej Polskiej oraz wspieranie zrównoważonego rolnictwa prowadzonego w zgodzie z wymogami dobrej praktyki rolniczej i ochrony środowiska. W myśl art. 23 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej **gospodarstwa rodzinne** stanowią podstawę ustroju rolnego państwa⁴⁶. Z kolei zgodnie z art. 5 ust. 1 ukur **gospodarstwo rodzinne** zostało prawnie zdefiniowane jako prowadzone przez rolnika indywidualnego gospodarstwo rolne, w którym łączna powierzchnia użytków rolnych jest nie większa niż 300 ha.

W 2021 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa realizował m.in. **zadania określone w ustawie o kształtowaniu ustroju rolnego** związane z:

- poprawą struktury obszarowej gospodarstw rolnych,
- przeciwdziałaniem nadmiernej koncentracji nieruchomości rolnych,
- zapewnieniem prowadzenia działalności rolniczej w gospodarstwach rolnych przez osoby o odpowiednich kwalifikacjach,
- wspieraniem rozwoju obszarów wiejskich,
- wdrażaniem i stosowaniem instrumentów wsparcia rolnictwa,
- aktywną polityką rolną państwa.

Na podstawie przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego KOWR mógł m.in. **nabywać nieruchomości rolne na rynku prywatnym. Nabyte nieruchomości wchodzą w skład Zasobu WRSP, a następnie są przeznaczane głównie na powiększanie przez rolników indywidualnych gospodarstw rodzinnych.**

Przedmiotowa ustawa, dając prawne podstawy nabywania nieruchomości rolnych do Zasobu WRSP, spowodowała zwiększenie zakresu oddziaływania państwa na politykę rolną kraju. Przepisy ustawy umożliwiają m.in. wykorzystanie gruntów rolnych pochodzących z obrotu

⁴⁶ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.).

prywatnego do wspierania pozytywnych przemian strukturalnych w rolnictwie oraz wprowadzają mechanizmy wspomagające rozwój gospodarstw rodzinnych.

Ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego reguluje m.in. **obrót określonymi ustawą nieruchomościami rolnymi na rynku prywatnym**, tj. jeśli nabycie takich nieruchomości rolnych następuje między osobami fizycznymi oraz osobami prawnymi. Pod pojęciem „nabycie nieruchomości rolnej” należy rozumieć przeniesienie własności nieruchomości rolnej lub nabycie własności nieruchomości rolnej w wyniku dokonania czynności prawnej lub orzeczenia sądu albo organu administracji publicznej, a także innego zdarzenia prawnego. Do **nabycia nieruchomości rolnej** może dochodzić m.in. w wyniku: sprzedaży, zamiany, darowizny, zasiedzenia, zniesienia współwłasności, stwierdzenia nabycia spadku, działu spadku, podziału majątku wspólnego, przysądzenia własności, wniesienia nieruchomości jako aport do spółki prawa handlowego, podziału spółki, przekształcenia spółki cywilnej w spółkę kapitałową, łączenia spółek kapitałowych. Przepisy ukur dotyczące **nabycia nieruchomości rolnej** stosuje się odpowiednio do nabycia:

- użytkownika wieczystego nieruchomości rolnej albo udziału w użytkowaniu wieczystym nieruchomości rolnej,
- udziału we współwłasności nieruchomości rolnej,
- gospodarstwa rolnego.

Nabywcami nieruchomości rolnych mogą być **zasadniczo rolnicy indywidualni**. Określone ustawą wyjątki od powyższej reguły dotyczą nabycia nieruchomości rolnej:

1) przez:

- a) osobę bliską zbywcy (zdefiniowaną jako: zstępnych, wstępnych, rodzeństwo, dzieci rodzeństwa, rodzeństwo rodziców, małżonka, osoby przysposabiające i przysposobione oraz pasierbów),
- b) jednostkę samorządu terytorialnego,
- c) Skarb Państwa lub działający na jego rzecz KOWR,
- d) spółkę prawa handlowego:
 - której wyłącznym udziałowcem albo akcjonariuszem jest Skarb Państwa, będącą operatorem systemu przesyłowego albo posiadającą koncesję na przesyłanie paliw ciekłych w rozumieniu ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne,
 - która jest operatorem systemu dystrybucyjnego gazowego w rozumieniu ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne w przypadku nabycia nieruchomości rolnej na cele związane z budową, modernizacją lub rozbudową systemu dystrybucyjnego gazowego,
- e) spółkę kapitałową lub grupę kapitałową, o których mowa w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 18 marca 2010 r. o szczególnych uprawnieniach ministra właściwego do spraw energii oraz ich wykonywaniu w niektórych spółkach kapitałowych lub grupach kapitałowych, prowadzących działalność w sektorach energii elektrycznej, ropy naftowej oraz paliw gazowych, w przypadku nabycia nieruchomości rolnej na cele związane z budową, modernizacją lub rozbudową mienia określonego w art. 1 ust. 2 tej ustawy,

- f) osoby prawne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania,
 - g) parki narodowe, w przypadku nabycia nieruchomości rolnej na cele związane z ochroną przyrody,
 - h) osobę, która zbyła nieruchomość rolną na cele związane z realizacją Inwestycji lub Inwestycji Towarzyszącej w rozumieniu ustawy z dnia 10 maja 2018 r. o Centralnym Porcie Komunikacyjnym – w okresie 3 lat od dnia zawarcia umowy – albo została z niej wyłączone na te same cele,
 - i) przez Spółkę Celową, o której mowa w ustawie z dnia 10 maja 2018 r. o Centralnym Porcie Komunikacyjnym,
 - j) spółdzielnię produkcji rolnej w wyniku:
 - wykonania prawa pierwokupu, o którym mowa w art. 147 § 2 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze, lub
 - zbycia wkładu gruntowego przez członka tej spółdzielni,
 - k) członka spółdzielni produkcji rolnej, mającego wkład gruntowy w tej spółdzielni, w przypadku zbycia na jego rzecz wkładu gruntowego przez innego członka tej samej spółdzielni,
 - l) osobę, która zbyła nieruchomość rolną na cele związane z budową morskiej farmy wiatrowej w rozumieniu ustawy z dnia 17 grudnia 2020 r. o promowaniu wytwarzania energii elektrycznej w morskich farmach wiatrowych wraz z zespołem urządzeń służących do wyprowadzenia mocy w rozumieniu tej ustawy, w okresie 3 lat od dnia zawarcia umowy, albo została z niej wyłączone na te same cele,
- 2) o powierzchni mniejszej niż 1 ha,
 - 3) w wyniku dziedziczenia oraz zapisu windykacyjnego,
 - 4) na podstawie art. 151 lub art. 231 Kodeksu cywilnego,
 - 5) w toku postępowania restrukturyzacyjnego w ramach postępowania sanacyjnego,
 - 6) na podstawie art. 118 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników,
 - 7) na podstawie art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych,
 - 8) na podstawie art. 125 ust. 3 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami,
 - 9) na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze,
 - 10) w toku postępowania egzekucyjnego i upadłościowego,
 - 11) w wyniku zniesienia współwłasności, podziału majątku wspólnego po ustaniu małżeństwa oraz działu spadku,
 - 12) w wyniku podziału, przekształcenia bądź łączenia spółek prawa handlowego,
 - 13) położonej na obszarze górniczym lub terenie górniczym w rozumieniu ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze,
 - 14) na potrzeby budowy morskiej farmy wiatrowej w rozumieniu ustawy z dnia 17 grudnia 2020 r. o promowaniu wytwarzania energii elektrycznej w morskich farmach wiatrowych wraz z zespołem urządzeń służących do wyprowadzenia mocy w rozumieniu tej ustawy.

Inne podmioty mogą nabywać nieruchomości rolne po **uzyskaniu stosownej zgody Dyrektora Generalnego KOWR wyrażonej w drodze decyzji administracyjnej** (tj. zgody, o której mowa w **art. 2a ust. 4** ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego). W tych sprawach organem wyższego stopnia jest minister właściwy do spraw rozwoju wsi.

Wprowadzając kolejne zmiany w przepisach o kształtowaniu ustroju rolnego, ustawodawca określił jednocześnie, jakich nieruchomości rolnych nie będą one dotyczyły. **Spod działania ustawy w zakresie dotyczącym nabycia wyłączone zostały:**

- 1) nieruchomości rolne o powierzchni mniejszej niż 0,3 ha,
- 2) nieruchomości rolne będące drogami wewnętrznymi,
- 3) nieruchomości rolne położone na obszarach przeznaczonych w planach zagospodarowania przestrzennego w całości na cele inne niż rolne,
- 4) grunty rolne zabudowane o powierzchni nieprzekraczającej 0,5 ha, które w dniu 30 kwietnia 2016 r. były zajęte pod budynki mieszkalne oraz budynki, budowle i urządzenia niewykorzystywane obecnie do produkcji rolniczej, wraz z gruntami do nich przyległymi umożliwiającymi ich właściwe wykorzystanie oraz zajęte na urządzenie ogródka przydomowego – jeżeli grunty te tworzyły zorganizowaną całość gospodarczą oraz nie zostały wyłączone z produkcji rolnej w rozumieniu ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych,
- 5) nieruchomości rolne, które w dniu 30 kwietnia 2016 r. w ostatecznych decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu przeznaczone były w całości na cele inne niż rolne, a decyzje te: nie wygasły, nie stały się bezprzedmiotowe, nie zostały zmienione albo nie zostały uchylone,
- 6) nieruchomości rolne wchodzące w skład Zasobu WRSP, o którym mowa w ustawie z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa,
- 7) nieruchomości rolne sprzedane na podstawie art. 42 ust. 1 lub 6 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa,
- 8) nieruchomości rolne, w których grunty oznaczone w ewidencji gruntów i budynków jako grunty pod stawami, stanowią co najmniej 70% powierzchni nieruchomości.

Ponadto ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego nie dotyczy nieruchomości gruntowych innych niż rolne (tj. budowlanych, przemysłowych, leśnych itp.) oraz nieruchomości lokalowych (samodzielnych lokali wraz z udziałem w nieruchomości wspólnej). Przepisy ww. ustawy dotyczą natomiast nieruchomości tzw. mieszanych, tj. takich nieruchomości gruntowych, gdzie tylko część jest rolna (przy czym określony w ustawie limit „mniej niż 0,3 ha” odnosi się do powierzchni całej nieruchomości, a nie do powierzchni części rolnej).

Ustawodawca **przyznał KOWR uprawnienia** służące do realizacji wyżej wymienionych zadań ustawowych, w zakresie:

- 1) wydawania decyzji administracyjnych dotyczących zgód na nabycie nieruchomości rolnych, o których mowa w art. 2a ust. 4 ustawy,
- 2) wydawania decyzji administracyjnych dotyczących zgód na wcześniejsze zbycie nieruchomości rolnych oraz oddanie ich w posiadanie innym podmiotom, o których mowa w art. 2b ust. 3 ustawy,

- 3) prawa pierwokupu oraz prawa nabycia nieruchomości rolnych – w przypadku zbywania nieruchomości rolnej,
- 4) nabywania na własność Skarbu Państwa nieruchomości rolnych w celu poprawy struktury obszarowej gospodarstw rolnych – na pisemne wystąpienie właściciela danej nieruchomości rolnej,
- 5) prawa nabycia nieruchomości rolnych od spółek osobowych, które są właścicielem lub użytkownikiem wieczystym nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni co najmniej 5 ha – w przypadku zmiany wspólnika lub przystąpienia nowego wspólnika do spółki,
- 6) prawa nabycia nieruchomości rolnych od spółek akcyjnych – w przypadku podjęcia przez spółkę akcyjną, która jest właścicielem lub użytkownikiem wieczystym nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni co najmniej 5 ha – uchwały, o której mowa w art. 27 ust. 2 pkt 3a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych,
- 7) prawa pierwokupu oraz prawa nabycia udziałów i akcji spółek kapitałowych, które są właścicielami lub użytkownikami wieczystymi nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni co najmniej 5 ha – w przypadku zbywania udziałów lub akcji takich spółek,
- 8) obejmowania i nabywania – za zgodą ministra właściwego do spraw rozwoju wsi – akcji i udziałów w spółkach prawa handlowego,
- 9) wnioskowania do sądu o orzeczenie nabycia własności nieruchomości rolnej przez KOWR działający na rzecz Skarbu Państwa – w przypadku niewywiązania się nabywcy z obowiązków określonych ustawą,
- 10) występowania do sądu z powództwem o stwierdzenie nieważności czynności prawnej – jeżeli została ona dokonana niezgodnie z przepisami ukur.

Równoległe ustawodawca **nałożył na KOWR obowiązki**, do których należą przede wszystkim:

- 1) nabywanie przez KOWR nieruchomości rolnych na pisemne żądanie zbywcy – w przypadku niewyrażenia zgody na nabycie nieruchomości rolnej,
- 2) obejmowanie i nabywanie – na wniosek ministra właściwego do spraw rozwoju wsi – akcji oraz udziałów w spółkach prawa handlowego,
- 3) sprawowanie nadzoru nad spełnianiem przez nabywców nieruchomości rolnych zobowiązań określonych w ustawie, tj.:
 - a) zobowiązania do prowadzenia działalności rolniczej na nabytej nieruchomości – jeżeli nabycie nieruchomości rolnej nastąpiło za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w formie decyzji administracyjnej wydanej na wniosek zbywcy oraz nabywcy – osoby fizycznej,
 - b) zobowiązania do zamieszkiwania w okresie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości na terenie gminy, na obszarze której położona jest jedna z nieruchomości rolnych, która wejdzie w skład tworzonego gospodarstwa rodzinnego – jeżeli nabycie

- nieruchomości rolnej nastąpiło za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w formie decyzji administracyjnej wydanej na wniosek nabywcy – osoby fizycznej,
- c) zobowiązania do rozpoczęcia realizacji inwestycji celu publicznego w terminie 12 miesięcy od dnia nabycia nieruchomości rolnej oraz zrealizowania tej inwestycji w terminie określonym we wniosku – jeżeli nabycie nieruchomości rolnej nastąpiło za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w formie decyzji administracyjnej wydanej na wniosek inwestora,
 - d) obowiązku do wykorzystywania nabytej nieruchomości rolnej na cele rolnicze – jeżeli nabycie nieruchomości rolnej nastąpiło za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w formie decyzji administracyjnej wydanej na wniosek uczelni,
 - e) obowiązku prowadzenia przez nabywcę nieruchomości rolnej gospodarstwa rolnego, w skład którego weszła nabyta nieruchomość rolna, przez okres co najmniej 5 lat od dnia nabycia przez niego tej nieruchomości, a w przypadku osoby fizycznej prowadzenia tego gospodarstwa osobiście,
 - f) przestrzegania zakazu zbycia nabytej nieruchomości rolnej oraz zakazu oddania jej w posiadanie innym podmiotom – w okresie 5 lat od nabycia tej nieruchomości rolnej.

3.1. Istotne zmiany przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego wprowadzone w 2021 r.

W 2021 r. ustawa z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego była dwukrotnie nowelizowana. Jedną ze zmian wprowadzona została przepisami art. 96 ustawy z dnia 17 grudnia 2020 r. o promowaniu wytwarzania energii elektrycznej w morskich farmach wiatrowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 234, z późn. zm.) i weszła w życie w dniu 18 lutego 2021 r. Ustawodawca powyższą nowelizacją dodał do katalogu określonego w art. 2a ust. 3 ukur **dwa nowe przypadki**, w których uregulowania zawarte w art. 2a ust. 1 i 2 ww. ustawy nie będą dotyczyć nabycia nieruchomości rolnej. Powyższa zmiana oznacza, że nabycie nieruchomości rolnej:

- przez osobę, która zbyła nieruchomość rolną na cele związane z budową morskiej farmy wiatrowej w rozumieniu ustawy z dnia 17 grudnia 2020 r. o promowaniu wytwarzania energii elektrycznej w morskich farmach wiatrowych wraz z zespołem urzędzeń służących do wyprowadzenia mocy w rozumieniu tej ustawy, w okresie 3 lat od dnia zawarcia umowy – albo została z niej wyłączone na te same cele,
- na potrzeby budowy morskiej farmy wiatrowej w rozumieniu ustawy z dnia 17 grudnia 2020 r. o promowaniu wytwarzania energii elektrycznej w morskich farmach wiatrowych wraz z zespołem urzędzeń służących do wyprowadzenia mocy w rozumieniu tej ustawy nie wymaga wcześniejszego uzyskania zgody Dyrektora Generalnego KOWR na nabycie danej nieruchomości rolnej wyrażanej w drodze decyzji administracyjnej (tj. zgody, o której mowa w art. 2a ust. 4 ukur) czy też posiadania przez nabywcę np. statusu rolnika indywidualnego.

Powyższa zmiana spowodowała jednocześnie swoistego rodzaju „przesunięcie” w zakresie możliwych do zastosowania w danych przypadkach uregulowań dotyczących wprowadzonych mechanizmów oddziaływania państwa na rynek obrotu nieruchomościami rolnymi.

Wyłączenie wskazanych przypadków z konieczności uzyskania zgody, o której mowa w art. 2a ust. 4 ukur, powoduje objęcie ich regulacjami w zakresie przysługującego KOWR prawa pierwokupu i prawa nabycia nieruchomości rolnej.

W określonych ww. ustawą sytuacjach, w wypadku sprzedaży tej nieruchomości rolnej Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa działającemu na rzecz Skarbu Państwa przysługuje prawo pierwokupu tej nieruchomości (art. 3 ust. 4 ukur). Jeśli natomiast nabycie takiej nieruchomości rolnej następuje w wyniku:

- zawarcia umowy innej niż umowa sprzedaży lub
- jednostronnej czynności prawnej lub
- orzeczenia sądu albo organu administracji publicznej albo orzeczenia sądu lub organu egzekucyjnego wydanego na podstawie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym lub
- innej czynności prawnej lub innego zdarzenia prawnego (w tym zasiedzenia, dziedziczenia oraz zapisu windykacyjnego, podziału, przekształcenia bądź łączenia spółek prawa handlowego)

KOWR przysługuje prawo nabycia tej nieruchomości (art. 4 ust. 1 ukur).

Druga z wprowadzonych w 2021 r. zmian legislacyjnych odnosiła się do sposobu zawiadamiania o złożonym przez KOWR oświadczeniu woli o wykonaniu przysługującego mu uprawnienia ustawowego (tj. wskazanego wyżej prawa pierwokupu oraz prawa nabycia). Należy zauważyć, że pierwotna data (1 lipca 2021 r.) wejścia w życie przepisów art. 98 ustawy z dnia 18 listopada 2020 r. o doręczeniach elektronicznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 569) przesunięta została na 5 października 2021 r.

W myśl nowego brzmienia art. 3 ust. 10 ukur KOWR zawiadamia zobowiązanego z prawa pierwokupu o wykonaniu prawa pierwokupu nieruchomości rolnej przesyłką poleconą nadaną za potwierdzeniem odbioru w placówce pocztowej operatora pocztowego w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe, przekazując mu:

- 1) imię i nazwisko notariusza, który sporządził oświadczenie o skorzystaniu z prawa pierwokupu, oraz siedzibę jego kancelarii notarialnej,
- 2) datę sporządzenia oświadczenia o skorzystaniu z prawa pierwokupu,
- 3) numer repertorium, pod którym zarejestrowano oświadczenie o skorzystaniu z prawa pierwokupu oraz
- 4) numer elektronicznego wypisu aktu notarialnego tego oświadczenia, pod którym został on zarejestrowany w Centralnym Repozytorium Elektronicznych Wypisów Aktów Notarialnych prowadzonym przez Krajową Radę Notarialną.

Do powyższego zawiadomienia dołącza się także stosowny wypis aktu notarialnego zawierającego oświadczenie o skorzystaniu z prawa pierwokupu. W związku z powyższym w Biuletynie Informacji Publicznej KOWR, obok dotychczas publikowanej treści oświadczenia KOWR o wykonaniu prawa pierwokupu, dodatkowo publikowane jest także wyżej wskazane zawiadomienie. Powyższe stosuje się odpowiednio do prawa nabycia.

3.2. Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnych oraz decyzje administracyjne wydawane na podstawie art. 2a ust. 4 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Zgodnie z postanowieniami **art. 2a** ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego nabycie nieruchomości rolnej **przez podmioty inne niż rolnik indywidualny** oraz podmioty wymienione w **art. 2a ust. 3 pkt 1** ww. ustawy lub w przypadkach innych niż ustawowo określone (art. 2a ust. 3 pkt 1a–12 ukur) **może nastąpić jedynie za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w drodze decyzji administracyjnej**. Wydanie takiej decyzji następuje **na wniosek** (art. 2a ust. 4 ukur). Ustawodawca określił, że przy wydawaniu ww. zgód priorytetem ma być zapewnienie należytego prowadzenia działalności rolniczej oraz przeciwdziałanie nadmiernej koncentracji gruntów rolnych w rękach jednego podmiotu.

Określone ustawą wyjątki od powyższej reguły dotyczą m.in.: osób bliskich zbywcy, jednostek samorządu terytorialnego oraz Skarbu Państwa, a także określonych ustawą przypadków (np. nabycia nieruchomości rolnej w wyniku dziedziczenia, nabycia nieruchomości rolnej o powierzchni mniejszej niż 1 ha lub w wyniku zniesienia współwłasności, podziału majątku wspólnego po ustaniu małżeństwa oraz działu spadku). Pełen katalog wyjątków określony został w art. 2a ust. 3 ukur.

Zgoda Dyrektora Generalnego KOWR na nabycie nieruchomości rolnej o powierzchni 1 ha i większej (tj. zgoda, o której mowa w art. 2a ust. 4 ww. ustawy), wydawana jest na wniosek:

1) **zbywcy nieruchomości rolnej**, jeżeli:

- wykaże, że nie było możliwości sprzedaży nieruchomości rolnej rolnikowi indywidualnemu, chyba że nabycie tej nieruchomości ma nastąpić na podstawie innej niż sprzedaż czynności prawnej,
- nabywca nieruchomości rolnej zobowiąże się do prowadzenia działalności rolniczej na nabywanej nieruchomości rolnej,
- w wyniku nabycia nieruchomości rolnej nie dojdzie do nadmiernej koncentracji gruntów rolnych;

2) **osoby fizycznej zamierzającej utworzyć gospodarstwo rodzinne**, która:

- posiada kwalifikacje rolnicze,
- zobowiąże się do prowadzenia działalności rolniczej na nabywanej nieruchomości rolnej,
- zobowiąże się do zamieszkiwania w okresie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości rolnej na terenie gminy, na obszarze której położona jest jedna z nieruchomości rolnych, która wejdzie w skład tworzonego gospodarstwa rodzinnego;

3) **osoby fizycznej zamierzającej powiększyć gospodarstwo rolne**, jeżeli:

- przyznano jej pomoc, o której mowa w art. 3 ust. 6 lit. a ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020,
- nabycie nieruchomości rolnej będzie zgodne z warunkami przyznanej pomocy, o której mowa w art. 3 ust. 6 lit. a ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz

Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020,

- zobowiąże się do prowadzenia działalności rolniczej na nabywanej nieruchomości rolnej,
- zobowiąże się do zamieszkiwania w okresie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości rolnej na terenie gminy, na obszarze której położona jest jedna z nieruchomości rolnych, wchodzących w skład posiadanego gospodarstwa rolnego,
- w wyniku nabycia nieruchomości rolnej nie dojdzie do nadmiernej koncentracji gruntów rolnych;

4) **uczelnia**, jeżeli nieruchomość rolna:

- jest niezbędna dla realizacji przez nią celów dydaktycznych lub prowadzenia badań naukowych lub prac rozwojowych,
- będzie wykorzystywana na cele rolnicze;

5) **nabywcy nieruchomości rolnej**, jeżeli:

- nieruchomość rolna jest położona w obszarze rozmieszczenia inwestycji celu publicznego stanowiącej realizację celów, o których mowa w art. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami lub w granicach linii rozgraniczających teren lokalizacji takiej inwestycji ustalonych w ostatecznej decyzji administracyjnej,
- zobowiąże się do rozpoczęcia realizacji inwestycji w terminie 12 miesięcy od dnia nabycia nieruchomości rolnej,
- określi termin zrealizowania inwestycji, o której mowa w tiret pierwsze.

Ustawowe warunki uzyskania ww. zgody wiążą się nierozdzielnie zarówno z przedmiotem nabycia, jak i z osobą nabywcy. Stosowne wnioski o wyrażenie zgody na nabycie konkretnej nieruchomości rolnej przez określoną osobę składa się w OT KOWR właściwym ze względu na położenie nieruchomości rolnej.

W przypadku wniosku, o którym mowa w art. 2a ust. 4 pkt 1) ukur, tj. składanym przez zbywcę na nabycie nieruchomości rolnej o powierzchni 1 ha i większej przez osobę niebędącą rolnikiem indywidualnym – w celu wykazania przez zbywcę przesłanki dotyczącej braku możliwości sprzedaży nieruchomości rolnej rolnikowi indywidualnemu – konieczne jest m.in. zamieszczenie **ogłoszenia o zamiarze sprzedaży nieruchomości rolnej na portalu teleinformatycznym udostępnionym przez KOWR**. Publikacja takiego ogłoszenia nie wypełnia przywołanej przesłanki – muszą również zostać spełnione wszystkie inne wymogi określone w art. 2a ust. 4a–4h ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.

Ogłoszenie o zamiarze sprzedaży nieruchomości rolnej powinno zawierać co najmniej informacje określone przez ustawodawcę w art. 2a ust. 4d ww. ustawy, tj.:

- oznaczenie sprzedawanej nieruchomości rolnej z podaniem danych z ewidencji gruntów i budynków dotyczących jej oznaczenia, powierzchni, klasy bonitacyjnej i rodzaju użytków rolnych oraz numeru księgi wieczystej albo zbioru dokumentów prowadzonego dla tej nieruchomości,
- opis budynków i innych składników majątkowych wchodzących w skład sprzedawanej nieruchomości rolnej,

- informację o przeznaczeniu sprzedawanej nieruchomości rolnej w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, w miejscowym planie rewitalizacji, w miejscowym planie odbudowy, a w przypadku braku miejscowego planu – informację o lokalizacji inwestycji celu publicznego, informację o sposobie zagospodarowania terenu i warunkach zabudowy ustalonych w ostatecznej decyzji o warunkach zabudowy, natomiast w przypadku braku ostatecznej decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu – informację o ustaleniach studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- cenę nieruchomości rolnej,
- termin składania odpowiedzi na to ogłoszenie, który nie może być krótszy niż 30 dni licząc od dnia zamieszczenia go w ww. systemie teleinformatycznym.

Ogłoszenie zamieszcza w systemie teleinformatycznym zbywca nieruchomości rolnej albo uprawniony pracownik OT KOWR (właściwego ze względu na położenie nieruchomości rolnej), na złożony do tego oddziału wnioski przez zbywcę nieruchomości rolnej (art. 2a ust. 4b pkt 1 ukur).

Zgodnie z omawianymi przepisami ww. ustawy odpowiedź na takie ogłoszenie może złożyć rolnik indywidualny zamierzający kupić daną nieruchomość rolną na określonych warunkach. Stosownie do postanowień art. 2a ust. 4e ustawy odpowiedź na ogłoszenie o zamiarze sprzedaży konkretnej nieruchomości rolnej:

- zawiera co najmniej:
 - proponowaną cenę zakupu nieruchomości rolnej,
 - imię i nazwisko rolnika indywidualnego, który zamierza kupić nieruchomość rolną, wraz z podaniem adresu zameldowania na pobyt stały,
 - oświadczenie podmiotu składającego odpowiedź na to ogłoszenie, że jest rolnikiem indywidualnym,
- składa się za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, o którym mowa w ust. 4a ustawy lub w OT KOWR właściwym ze względu na położenie nieruchomości rolnej, we wskazanym w ogłoszeniu terminie, przy czym termin uważa się za zachowany także, jeżeli przed jego upływem odpowiedź na to ogłoszenie została nadana w polskiej placówce pocztowej operatora wyznaczonego w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe,
- uważa się za oświadczenie woli o zamiarze zawarcia umowy sprzedaży nieruchomości rolnej,
- złożona w OT KOWR przekazywana jest niezwłocznie zbywcy nieruchomości rolnej.

Uważa się, że warunek, o którym mowa w art. 2a ust. 4 pkt 1 lit. a ukur został spełniony, jeżeli:

- żaden rolnik indywidualny nie złożył odpowiedzi na ogłoszenie o zamiarze sprzedaży nieruchomości rolnej zamieszczone w systemie teleinformatycznym, o którym mowa w art. 2a ust. 4a ustawy oraz
- podana w ogłoszeniu o nieruchomości rolnej cena nieruchomości rolnej niezabudowanej lub bez nasadzeń nie przewyższa o 50% lub więcej średniej ceny gruntów rolnych dla danej klasy bonitacyjnej gruntu w danym województwie za kwartał poprzedzający dzień podania średniej ceny gruntów rolnych przez GUS, chyba że zbywca nieruchomości rolnej dysponuje operatem szacunkowym, z którego wynika, że cena nieruchomości

rolnej przewyższa o co najmniej 50% średnią cenę gruntów rolnych dla danej klasy bonitacyjnej gruntu w danym województwie za kwartał poprzedzający dzień podania średniej ceny gruntów rolnych przez GUS.

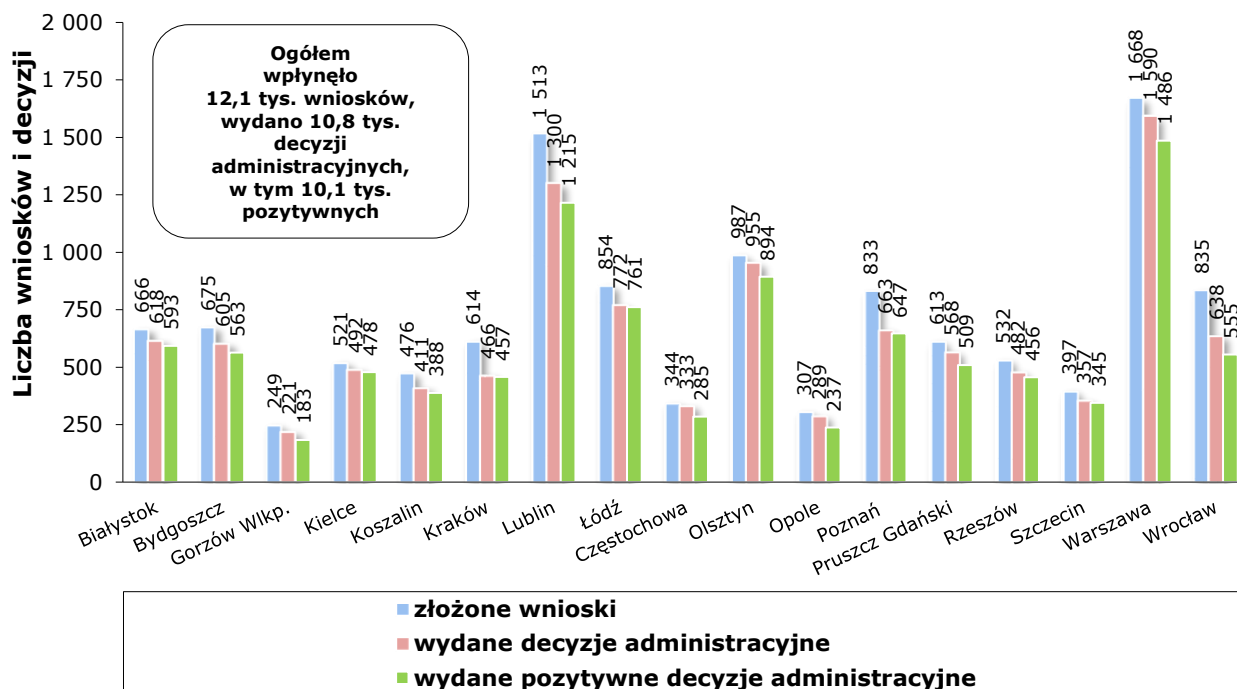
Ponadto uważa się, że odpowiedź na ogłoszenie o zamiarze sprzedaży nieruchomości rolnej nie została złożona również w przypadku, gdy:

- proponowana cena nieruchomości rolnej była niższa o ponad 5% niż określona w tym ogłoszeniu i nie została zaakceptowana przez zbywcę nieruchomości rolnej lub
- została złożona po upływie terminu wskazanego w ogłoszeniu o nieruchomości rolnej.

Należy również mieć na uwadze zapisy art. 2a ust. 4h ustawy stanowiące, iż jeżeli wniosek, o którym mowa w ust. 4, został złożony po upływie 6 miesięcy od dnia upływu terminu, o którym mowa w ust. 4d pkt 5, Dyrektor Generalny KOWR odmawia wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości rolnej.

Wyrażenie przedmiotowej zgody na nabycie danej nieruchomości rolnej nie oznacza, że w każdym przypadku dojdzie do planowanego nabycia (tj. przeniesienia własności nieruchomości rolnej na wskazanego w decyzji nabywcę). Uzyskanie wspomnianej decyzji daje właścicielowi prawne możliwości zbycia konkretnej nieruchomości, nie stanowi zaś zobowiązania do dokonania planowanych czynności prawnych.

Wykres 15. **Wnioski i decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych wydane na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2021 r. wg OT KOWR**

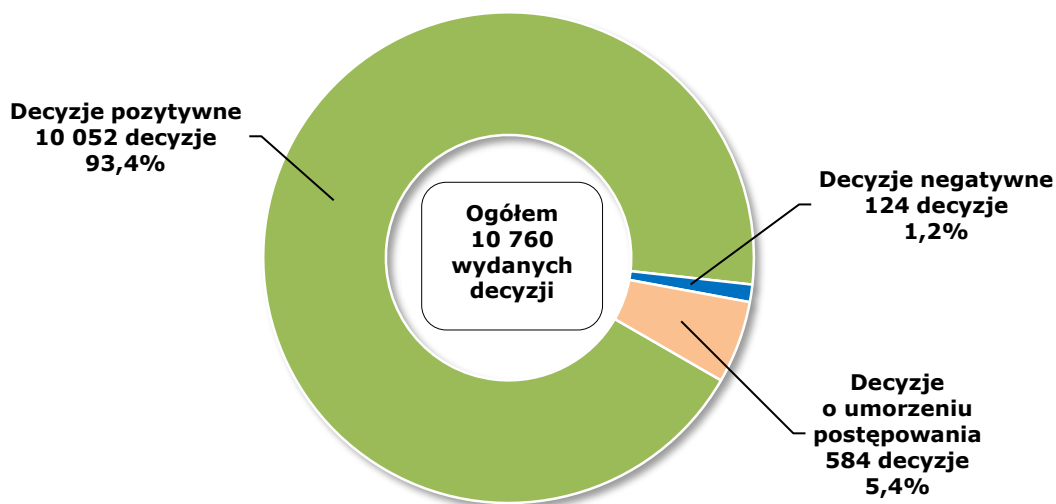

Źródło: dane KOWR.

W 2021 r. do OT KOWR wpłynęły łącznie **12 084 wnioski** o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **58,64 tys. ha**. W OT KOWR wydano łącznie **10 760 decyzji administracyjnych**, które dotyczyły nieruchomości rolnych o powierzchni **52,89 tys. ha**, z tego:

- 10 052 decyzje pozytywne (dla nieruchomości o powierzchni 47,76 tys. ha), co stanowiło 93,4% wszystkich wydanych decyzji,
- 584 decyzje o umorzeniu postępowania (dla nieruchomości o powierzchni 4,19 tys. ha),
- 124 decyzje negatywne (dla nieruchomości o powierzchni 0,94 tys. ha).

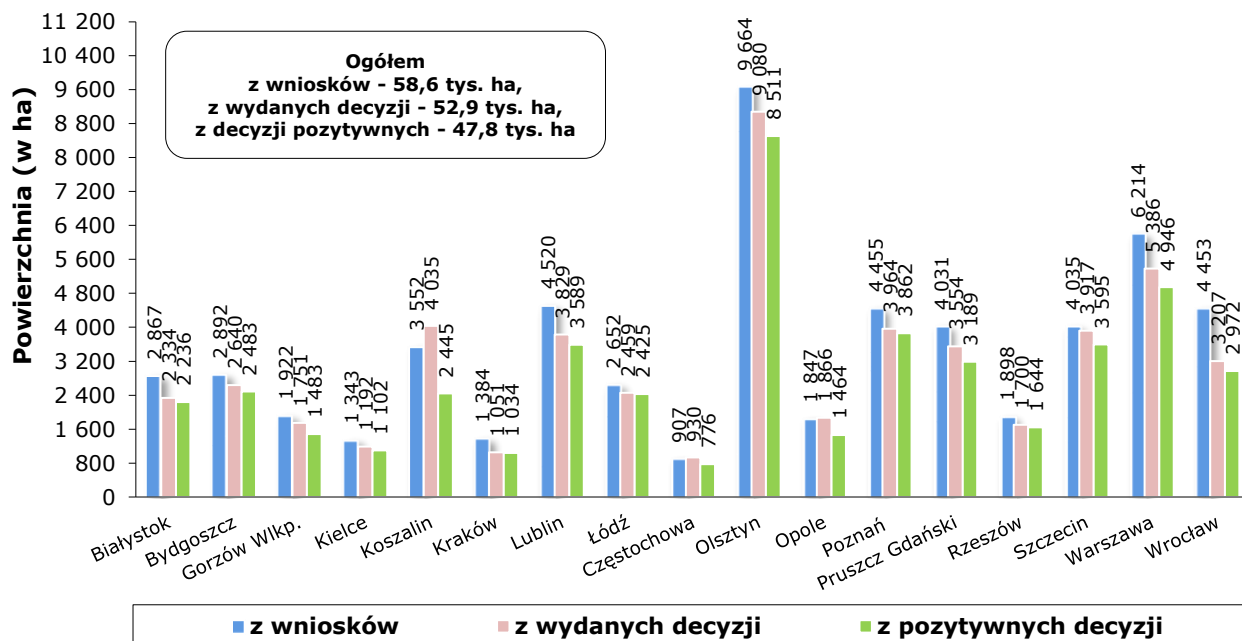
Wykres 16. **Decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych wydane w 2021 r. na podstawie art. 2a ust. 4 ukur**

Źródło: dane KOWR.

Spośród wydanych w 2021 r. decyzji pozytywnych 622 dotyczyły zgody na nabycie nieruchomości rolnych przez osoby prawne (6,2% wszystkich pozytywnych decyzji). **Blisko 94% udzielonych w 2021 r. zgód dotyczyło nabycia nieruchomości rolnych przez osoby fizyczne.**

Wykres 17. **Powierzchnia wynikająca z wniosków i wydanych decyzji administracyjnych na nabycie nieruchomości rolnych na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2021 r. wg OT KOWR**

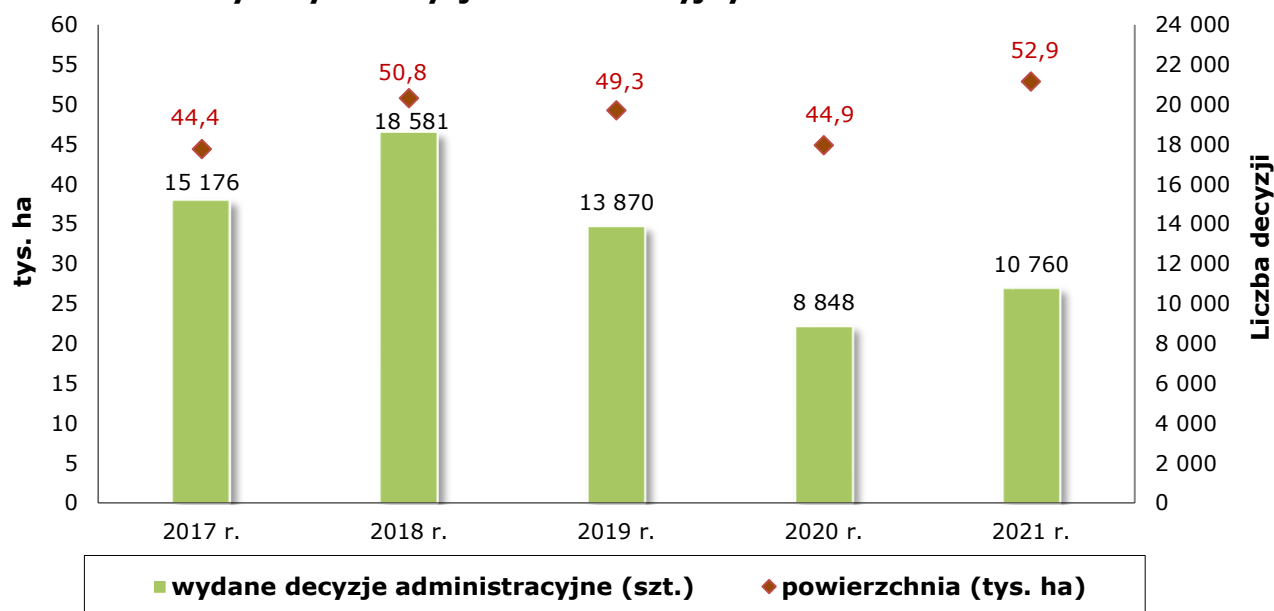

Źródło: dane KOWR.

Dodatkowo **1 286 spraw** zakończono w inny sposób (tj. pismem o pozostawieniu wniosku bez rozpoznania lub postanowieniem o odmowie wszczęcia postępowania).

Od wydanej przez Dyrektora Generalnego KOWR decyzji administracyjnej dotyczącej zgody na nabycie nieruchomości rolnej przysługuje stronom odwołanie do organu wyższego stopnia, w rozumieniu przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego, którym jest w takich przypadkach minister właściwy do spraw rozwoju wsi. W 2021 r. wniesiono łącznie **15 odwołań** do organu wyższego stopnia od decyzji dotyczących nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni 297 ha. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, jako organ II instancji, utrzymał w mocy 7 decyzji Dyrektora Generalnego KOWR, a w stosunku do jednej decyzji Dyrektora Generalnego KOWR – umorzył postępowanie administracyjne.

Wykres 18. **Decyzje administracyjne na nabycie nieruchomości rolnych wydane na podstawie art. 2a ust. 4 ukur oraz powierzchnia wynikająca z wydanych decyzji administracyjnych w latach 2017–2021**

Źródło: dane KOWR.

Osobie niezadowolonej z rozstrzygnięć organu odwoławczego w powyższym zakresie przysługuje prawo wniesienia skargi do sądu administracyjnego. Żadna decyzja administracyjna wydana w 2021 r. dotycząca zgody na nabycie nieruchomości rolnych nie została zaskarżona do wojewódzkiego sądu administracyjnego w 2021 r.

Tabela 15. **Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnej na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2021 r. wg OT KOWR**

Oddział terenowy KOWR	Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnych, które wpłynęły do KOWR (art. 2a ust. 4 ukur), z tego:								Liczba spraw zakończonych w sposób inny niż wydanie decyzji administracyjnych, tj.:	
	Ogółem		Od zbywców (art. 2a ust. 4 pkt 1 ukur)		Od nabywców (art. 2a ust. 4 pkt 2-5 ukur)				Pismo o pozostawieniu wniosku bez rozpoznania	Postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania
					Ogółem		W tym od osób fizycznych (art. 2a ust. 4 pkt 2-3 ukur)			
	Liczba wniosków	Powierzchnia nieruchomości	Liczba wniosków	Powierzchnia nieruchomości	Liczba wniosków	Powierzchnia nieruchomości	Liczba wniosków	Powierzchnia nieruchomości	(w szt.)	(w szt.)
(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w szt.)	
Białystok	666	2 867,0377	331	1 210,0751	335	1 656,9626	332	1 649,2319	49	4
Bydgoszcz	675	2 891,7851	225	909,2689	450	1 982,5162	450	1 982,5162	24	28
Gorzów Wlkp.	249	1 921,7260	126	1 036,1925	123	885,5335	123	885,5335	26	5
Kielce	521	1 343,1565	246	639,8683	275	703,2882	274	638,4085	25	11
Koszalin	476	3 551,9712	391	3 031,4297	85	520,5415	85	520,5415	42	8
Kraków	614	1 383,9560	430	986,4596	184	397,4964	182	384,2555	45	45
Lublin	1 513	4 520,4863	546	1 690,1949	967	2 830,2914	967	2 830,2914	66	20
Łódź	854	2 652,4089	356	1 060,0861	498	1 592,3228	497	1 582,1625	52	17
Częstochowa	344	906,5060	236	599,7539	108	306,7521	108	306,7521	16	0
Olsztyn	987	9 664,1739	566	5 806,6669	421	3 857,5070	421	3 857,5070	72	2
Opole	307	1 846,5694	103	404,6822	204	1 441,8872	204	1 441,8872	5	7
Poznań	833	4 455,1864	331	1 840,0194	502	2 615,1670	499	2 576,5209	113	74
Pruszcz Gdański	613	4 030,6050	362	1 756,6205	251	2 273,9845	251	2 273,9845	68	22
Rzeszów	532	1 898,4015	293	994,7488	239	903,6527	238	902,3476	31	19
Szczecin	397	4 035,2949	256	2 692,9862	141	1 342,3087	140	1 339,2587	36	2
Warszawa	1 668	6 214,2093	863	3 545,7125	805	2 668,4968	805	2 668,4968	0	174
Wrocław	835	4 453,1509	425	2 474,9873	410	1 978,1636	408	1 975,0236	149	29
Ogółem	12 084	58 636,6250	6 086	30 679,7528	5 998	27 956,8722	5 984	27 814,7194	819	467

Źródło: dane KOWR.

Tabela 16. **Decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnej na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2021 r. wg OT KOWR**

Oddział terenowy KOWR	Decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych (art. 2a ust. 4 ukur), z tego:											
	Ogółem		Decyzje pozytywne				Decyzje negatywne				Decyzje o umorzeniu postępowania	
			Ogółem		Z tego dla nabywców – osób prawnych		Ogółem		Z tego na wniosek zbywcy			
	Liczba	Powierzchnia nieruchomości	Liczba	Powierzchnia nieruchomości	Liczba	Powierzchnia nieruchomości	Liczba	Powierzchnia nieruchomości	Liczba	Powierzchnia nieruchomości	Liczba	Powierzchnia nieruchomości
(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	
Białystok	618	2 334,1549	593	2 235,9569	35	174,6030	3	8,7478	3	8,7478	22	89,4502
Bydgoszcz	605	2 639,5292	563	2 483,3752	15	111,8452	0	0,0000	0	0,0000	42	156,1540
Gorzów Wlkp.	221	1 751,0404	183	1 483,4128	17	529,3213	20	81,0937	19	77,7537	18	186,5339
Kielce	492	1 191,6887	478	1 101,5980	23	53,7227	0	0,0000	0	0,0000	14	90,0907
Koszalin	411	4 034,6110	388	2 444,8801	23	282,7880	2	270,0229	1	3,6035	21	1 319,7080
Kraków	466	1 050,9395	457	1 034,4977	13	67,6262	0	0,0000	0	0,0000	9	16,4418
Lublin	1 300	3 828,5574	1 215	3 589,3950	47	327,0951	2	4,0208	0	0,0000	83	235,1416
Łódź	772	2 458,5400	761	2 425,0985	23	175,0773	2	15,3785	1	3,1716	9	18,0630
Częstochowa	333	929,7014	285	775,7266	24	119,8228	1	5,0460	0	0,0000	47	148,9288
Olsztyn	955	9 080,1062	894	8 510,6249	35	2 337,8428	2	11,5900	2	11,5900	59	557,8913
Opole	289	1 866,1930	237	1 463,9036	3	16,0772	2	4,7870	1	2,0690	50	397,5024
Poznań	663	3 963,5750	647	3 862,4753	43	987,8247	0	0,0000	0	0,0000	16	101,0997
Pruszcz Gdański	568	3 553,8876	509	3 188,7236	19	380,7058	3	9,9053	2	8,1753	56	355,2587
Rzeszów	482	1 699,6348	456	1 643,9838	13	46,3738	6	8,8214	5	7,5163	20	46,8296
Szczecin	357	3 916,9685	345	3 594,8297	34	1 893,5180	2	293,1444	2	293,1444	10	28,9944
Warszawa	1 590	5 385,6996	1 486	4 946,4347	222	1 478,8169	10	24,6289	4	8,7747	94	414,6360
Wrocław	638	3 206,7581	555	2 972,3651	33	250,5817	69	201,9726	60	176,1739	14	32,4204
Ogółem	10 760	52 891,5853	10 052	47 757,2815	622	9 233,6425	124	939,1593	100	600,7202	584	4 195,1445

Źródło: dane KOWR.

3.3. Realizacja obowiązku nabycia nieruchomości rolnej na pisemne żądanie zbywcy określonego w art. 2a ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Ustawodawca, dopuszczając możliwości niewyrażenia zgody na nabycie nieruchomości rolnej, nałożył na KOWR **obowiązek nabycia nieruchomości rolnej na pisemne żądanie zbywcy**. Żądanie dotyczy przypadków, gdy decyzja negatywna wydana została po przeprowadzeniu postępowania wszczętego na wniosek zbywcy. Ustawodawca, ograniczając właścicielowi nieruchomości rolnej możliwości zbycia swojej własności, jednocześnie stworzył mu możliwość żądania, aby KOWR nabył tę nieruchomość. Powyższe dotyczy sytuacji, gdy nie było chętnych do nabycia danej nieruchomości rolnej wśród podmiotów ustawowo uprawnionych (przede wszystkim rolników indywidualnych) oraz gdy nie została wyrażona zgoda na nabycie tej nieruchomości przez osoby wskazane przez zbywcę w jego wniosku. Nałożony na KOWR obowiązek nabycia nieruchomości rolnej w ww. okolicznościach jest więc swoistego rodzaju „rekompensatą” dla właściciela, który tym samym „zachowuje” jeden z podstawowych atrybutów swojego prawa własności, tj. prawo do nieruchomości. Jeżeli właściciel chce zbyć swoją nieruchomość, to ma taką możliwość, jeżeli nie na rzecz wskazanej przez niego osoby, to na rzecz Skarbu Państwa.

Ustawodawca określił jednak dwa wyjątki od stosowania powyższego przepisu, a mianowicie, gdy zgody na nabycie nieruchomości nie wyrażono, ponieważ:

- zbywca nieruchomości rolnej nie wykazał, że nie było możliwości sprzedaży nieruchomości rolnej rolnikowi indywidualnemu lub
- w wyniku nabycia nieruchomości rolnej doszłoby do nadmiernej koncentracji gruntów rolnych.

W przypadku wpłynięcia żądania zbywcy nieruchomości rolnej, KOWR obowiązany jest w terminie 2 miesięcy od dnia jego otrzymania poinformować zbywcę o wysokości ceny odpowiadającej wartości rynkowej nieruchomości rolnej określonej przez KOWR przy zastosowaniu sposobów określenia wartości nieruchomości przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami. Zbywca może wówczas (w terminie miesiąca) wystąpić do sądu o ustalenie ceny lub złożyć pisemne oświadczenie o cofnięciu żądania nabycia tej nieruchomości przez KOWR.

W 2021 r. do OT KOWR nie wpłynęło żadne żądanie zbywcy o nabycie nieruchomości rolnej. OT KOWR nie powiadamiały zbywców o cenie nieruchomości rolnej. W dwóch przypadkach zbywcy złożyli oświadczenia o cofnięciu swoich żądań, z którymi wystąpili do KOWR we wcześniejszych latach. W 2021 r., na podstawie art. 2a ust. 6 ukur, KOWR nie nabył żadnych nieruchomości rolnej.

3.4. Prawo pierwokupu oraz prawo nabycia nieruchomości rolnej przysługujące na podstawie art. 3 ust. 4 i art. 4 ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

W wypadku sprzedaży nieruchomości rolnej – w sytuacjach określonych w ustawie – KOWR działającemu na rzecz Skarbu Państwa przysługuje **prawo pierwokupu tej nieruchomości**, natomiast **prawo nabycia nieruchomości rolnej** przysługuje KOWR, jeżeli nabycie danej nieruchomości rolnej następuje w wyniku:

- zawarcia umowy innej niż umowa sprzedaży lub
- jednostronnej czynności prawnej lub

- orzeczenia sądu, organu administracji publicznej albo orzeczenia sądu lub organu egzekucyjnego wydanego na podstawie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym lub
- innej czynności prawnej albo innego zdarzenia prawnego, w szczególności:
 - zasiedzenia nieruchomości rolnej, dziedziczenia oraz zapisu windykacyjnego, którego przedmiotem jest nieruchomość rolna lub gospodarstwo rolne,
 - podziału, przekształcenia bądź łączenia spółek prawa handlowego.

Powyższe uprawnienia (tj. prawo pierwokupu i prawo nabycia) polegają na tym, że w przypadkach określonych w ukur, **KOWR przysługuje prawo „wejścia” w miejsce nabywcy i nabycia nieruchomości na warunkach określonych (m.in. przez strony umowy) oraz za zapłatą ceny danej nieruchomości rolnej.**

Jeżeli KOWR przysługuje **prawo pierwokupu** określonej nieruchomości rolnej, to strony transakcji (tj. sprzedający i kupujący) zawierają najpierw warunkową umowę sprzedaży, która powinna być niezwłocznie przesłana do KOWR. Prawo pierwokupu nieruchomości rolnej KOWR może wykonać w ciągu miesiąca od otrzymania zawiadomienia o treści zawartej warunkowej umowy sprzedaży. Przepisy Kodeksu cywilnego dotyczące pierwokupu nieruchomości stosuje się w takim wypadku odpowiednio. Oświadczenie KOWR o nabyciu danej nieruchomości rolnej na podstawie przysługującego prawa pierwokupu składane jest w formie aktu notarialnego. Jeżeli cena sprzedaży nieruchomości rażąco odbiega od jej wartości rynkowej, KOWR może w terminie 14 dni od dnia złożenia oświadczenia o wykonaniu prawa pierwokupu wystąpić do sądu o ustalenie ceny tej nieruchomości. Niezłożenie w terminie przez KOWR oświadczenia o nabyciu danej nieruchomości, pisemne poinformowanie zobowiązanego o niekorzystaniu przez KOWR z prawa pierwokupu lub upływ określonego terminu bez reakcji ze strony KOWR oznacza możliwość zawarcia przez strony docelowej umowy przenoszącej własność tej nieruchomości.

Jeżeli następuje **nabycie nieruchomości rolnej**, w stosunku do której KOWR przysługuje prawo nabycia, niezwłocznie zawiadamia się o tym KOWR. Zawiadomienia dokonuje nabywca nieruchomości rolnej albo sąd, organ administracji publicznej lub organ egzekucyjny. Do zawiadomienia, obok dokumentu potwierdzającego nabycie nieruchomości rolnej, dołącza się wypisy z ewidencji gruntów i budynków dla wszystkich działek będących przedmiotem nabycia.

Zawiadomienie o nabyciu nieruchomości rolnej należy przesłać do OT KOWR właściwego ze względu na miejsce położenia danej nieruchomości. Prawo nabycia nieruchomości rolnej KOWR może wykonać w ciągu miesiąca od otrzymania skutecznego zawiadomienia. Przepisy dotyczące pierwokupu nieruchomości stosuje się w takim wypadku odpowiednio. Oświadczenie KOWR o nabyciu danej nieruchomości rolnej na podstawie przysługującego prawa nabycia składane jest w formie aktu notarialnego. Jeżeli cena nieruchomości rolnej, wynikająca z treści czynności prawnej, rażąco odbiega od wartości rynkowej tej nieruchomości, KOWR może w terminie 14 dni od dnia złożenia oświadczenia o wykonaniu prawa nabycia wystąpić do sądu o ustalenie ceny dla tej nieruchomości. Niezłożenie w powyższym terminie przez KOWR ww. oświadczenia o nabyciu danej nieruchomości lub pisemne poinformowanie właściciela nieruchomości o niekorzystaniu przez KOWR z prawa

nabycia, lub upływ określonego terminu bez reakcji ze strony KOWR oznacza, że KOWR nie skorzystał z możliwości nabycia tej nieruchomości.

Ustawodawca określił katalog wyłączeń w zakresie ww. uprawnień. W związku z tym KOWR nie przysługują uprawnienia w zakresie prawa pierwokupu oraz prawa nabycia m.in. w sytuacjach, gdy nabycie nieruchomości rolnej następuje:

- przez osobę bliską zbywcy,
- za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR, o której mowa w art. 2a ust. 4 ustawy,
- przez spółdzielnię produkcji rolnej nabywającą od członka tej spółdzielni wkład gruntowy,
- przez członka spółdzielni produkcji rolnej mającego wkład gruntowy w tej spółdzielni, w przypadku zbycia na jego rzecz wkładu gruntowego przez innego członka tej samej spółdzielni.

Tabela 17. **Prawo pierwokupu nieruchomości rolnych przysługujące KOWR (zgodnie z art. 3 ust. 4 ukur) – dane dotyczące warunkowych umów sprzedaży nieruchomości rolnych w 2021 r. wg OT KOWR**

Oddział terenowy KOWR	Akty notarialne (umowy warunkowe), które wpłynęły do KOWR		Akty notarialne, w których KOWR oświadczył wolę skorzystania z prawa pierwokupu (art. 3 ust. 4 ukur)		
	Liczba aktów notarialnych	Powierzchnia nieruchomości wymieniona w aktach notarialnych	Liczba aktów notarialnych	Powierzchnia nieruchomości wymieniona w aktach notarialnych	Cena podana w aktach notarialnych*
	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w zł)
Białystok	2 165	2 243,6904	13	109,9180	2 623 000,00
Bydgoszcz	2 108	1 722,9922	0	0,0000	0,00
Gorzów Wlkp.	902	958,9693	13	83,0874	2 533 500,00
Kielce	2 003	1 760,4351	14	110,0994	3 938 790,20
Koszalin	1 261	811,4487	3	92,8501	1 783 000,00
Kraków	3 815	2 577,8836	12	54,1132	3 220 000,00
Lublin	3 364	2 976,3418	37	114,1181	3 681 908,20
Łódź	3 020	2 235,0354	2	10,6948	656 000,00
Częstochowa	2 022	1 314,7271	0	0,0000	0,00
Olsztyn	3 338	4 836,1293	23	653,2654	23 248 155,20
Opole	737	614,6707	3	1,7282	41 000,00
Poznań	2 570	2 877,2586	1	12,5400	277 170,00
Pruszcz Gdański	2 428	2 200,9669	7	100,1452	4 218 400,00
Rzeszów	3 548	2 615,4101	23	173,3690	3 596 952,62
Szczecin	1 363	1 202,0425	4	194,4355	5 383 743,70
Warszawa	5 350	4 607,3827	6	353,3471	14 441 111,00
Wrocław	2 273	2 671,9918	10	323,1704	11 097 504,40
Ogółem	42 267	38 227,3762	171	2 386,8818	80 740 235,32

* W razie skorzystania z uprawnień określonych w art. 3 ust. 8 ukur należy podać cenę z umowy warunkowej.
Źródło: dane KOWR.

W 2021 r. do OT KOWR wpłynęło:

- **42 267 warunkowych umów sprzedaży** dotyczących nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **38,23 tys. ha**, w stosunku do których KOWR przysługiwało prawo pierwokupu na podstawie art. 3 ust. 4 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego,

- **3 385 zawiadomień** dotyczących nieruchomości rolnych o powierzchni **9,55 tys. ha**, w stosunku do których KOWR przysługiwało prawo nabycia na podstawie art. 4 ust. 1 ww. ustawy.

W 2021 r. KOWR złożył **171 oświadczeń o skorzystaniu z prawa pierwokupu** w stosunku do nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **2,39 tys. ha**. Złożono również **13 oświadczeń o skorzystaniu z prawa nabycia** nieruchomości rolnych o powierzchni **500,95 ha**.

Tabela 18. **Dane dotyczące zawiadomień w zakresie przysługującego KOWR prawa nabycia nieruchomości rolnych (zgodnie z art. 4 ust. 1 ukur) w 2021 r. wg OT KOWR**

Oddział Terenowy KOWR	Zawiadomienia, które wpłynęły do KOWR		Akty notarialne, w których KOWR oświadczył wolę skorzystania z prawa nabycia (art. 4 ust. 1 ukur)		
	Liczba zawiadomień	Powierzchnia nieruchomości, których dotyczą zawiadomienia	Liczba aktów notarialnych	Powierzchnia nieruchomości	Cena podana w aktach notarialnych*
	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w zł)
Białystok	112	852,7079	1	74,0400	1 556 000,00
Bydgoszcz	127	318,1523	0	0,0000	0,00
Gorzów Wlkp.	71	349,2628	0	0,0000	0,00
Kielce	257	339,0594	0	0,0000	0,00
Koszalin	38	186,7359	0	0,0000	0,00
Kraków	355	947,5188	0	0,0000	0,00
Lublin	287	505,7680	4	13,4040	493 116,67
Łódź	288	1 009,6484	0	0,0000	0,00
Częstochowa	194	397,3922	0	0,0000	0,00
Olsztyn	164	1 159,5258	5	388,9025	11 795 500,00
Opole	78	219,7014	0	0,0000	0,00
Poznań	242	770,8395	0	0,0000	0,00
Pruszcz Gdański	104	387,5264	0	0,0000	0,00
Rzeszów	366	484,6446	0	0,0000	0,00
Szczecin	71	254,2817	0	0,0000	0,00
Warszawa	474	991,8278	2	3,3901	77 536,66
Wrocław	157	373,4716	1	21,2142	564 750,00
Ogółem	3 385	9 548,0645	13	500,9508	14 486 903,33

* W razie skorzystania z uprawnień określonych w art. 3 ust. 8 w zw. z art. 4 ust. 3 ukur należy podać cenę z zawiadomienia.

Źródło: dane KOWR.

Złożenie przez KOWR notarialnego oświadczenia o nabyciu nieruchomości w trybie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego nie jest równoznaczne z faktycznym przejęciem nieruchomości przez KOWR. Przejęcie nieruchomości od dotychczasowego właściciela następuje na podstawie protokołu zdawczo-odbiorczego lub w razie sporu z zainteresowanym – na drodze postępowania sądowego.

3.5. Prawo nabycia nieruchomości rolnych od spółek osobowych przysługujące na podstawie art. 3b ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Ustawodawca określił możliwość nabycia przez KOWR nieruchomości rolnej na podstawie art. 3b ust. 1 ukur, ale – jak pokazała praktyka – tego rodzaju przypadki nie występują zbyt często. W razie dokonania czynności prawnej, w wyniku której **nastąpiła zmiana bądź przystąpienie nowego wspólnika do spółki osobowej**, która jest właścicielem

lub użytkownikiem wieczystym nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni co najmniej 5 ha, KOWR przysługuje prawo nabycia tych nieruchomości (za wyjątkami określonymi w art. 3b ust. 6 ukur, tj. gdy zmiany te dotyczą osób bliskich).

Powyższe prawo jest specyficznym uprawnieniem różniącym się od prawa nabycia nieruchomości rolnej, o którym mowa w art. 4 ust. 1 ww. ustawy, gdyż KOWR – wykonując swoje uprawnienie – może nabyć nieruchomość rolną, mimo że nie była ona przedmiotem obrotu.

Spółka osobowa jest obowiązana powiadomić KOWR o zmianie wspólnika bądź o przystąpieniu nowego wspólnika do spółki w terminie miesiąca od dnia dokonania czynności prawnej, w wyniku której nastąpiła ta zmiana bądź przystąpienie nowego wspólnika. Do powiadomienia dołącza się wypis z ewidencji gruntów i budynków dla wszystkich nieruchomości rolnych stanowiących własność lub użytkowanie wieczyste spółki. KOWR w terminie miesiąca od otrzymania ww. powiadomienia spółki może złożyć oświadczenie o nabyciu nieruchomości rolnych za zapłatą ceny odpowiadającej ich wartości rynkowej, którą określa przy zastosowaniu sposobów ustalania wartości nieruchomości przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami (tj. na podstawie wyceny rzeczoznawcy majątkowego). Przepisy dotyczące pierwokupu nieruchomości stosuje się w takim wypadku odpowiednio. Spółka, w terminie miesiąca od dnia otrzymania oświadczenia KOWR o nabyciu nieruchomości rolnych, może wystąpić do sądu o ustalenie ich ceny.

W 2021 r. do OT KOWR wpłynęło **18 powiadomień** o zmianie lub przystąpieniu nowego wspólnika do spółki osobowej. Na podstawie art. 3b ust. 1 ww. ustawy KOWR przysługiwało prawo nabycia nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **288,73 ha**. KOWR nie złożył żadnego oświadczenia o skorzystaniu z prawa nabycia nieruchomości rolnych od spółek osobowych na podstawie art. 3b ust. 1 ww. ustawy.

3.6. Prawo nabycia nieruchomości rolnych od spółek akcyjnych przysługujące na podstawie art. 3c ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

W przypadku podjęcia przez spółkę akcyjną – która jest właścicielem lub użytkownikiem wieczystym nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni co najmniej 5 ha – uchwały, o której mowa w art. 27 ust. 2 pkt 3a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych, KOWR działający na rzecz Skarbu Państwa może złożyć oświadczenie o nabyciu tych nieruchomości. Przepisy dotyczące pierwokupu nieruchomości stosuje się w takim wypadku odpowiednio.

Spółka jest obowiązana powiadomić KOWR o powyższej uchwale w terminie miesiąca od dnia jej podjęcia, dołączając do powiadomienia wypis z ewidencji gruntów i budynków dla każdej nieruchomości rolnej stanowiącej własność spółki. Nabycie nieruchomości następuje za zapłatą ceny odpowiadającej ich wartości rynkowej ustalonej przy zastosowaniu sposobów określenia wartości nieruchomości przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami.

Spółka, w terminie miesiąca od dnia otrzymania oświadczenia KOWR o nabyciu nieruchomości rolnych, może wystąpić do sądu o ustalenie ich ceny.

Jest to specyficzne uprawnienie, gdyż KOWR – wykonując swoje uprawnienie – może nabyć nieruchomość rolną, mimo że nie była ona przedmiotem obrotu. **W 2021 r. tego rodzaju przypadki nie wystąpiły.**

3.7. Nabywanie na własność Skarbu Państwa nieruchomości rolnych w celu poprawy struktury obszarowej gospodarstw rolnych na podstawie art. 4b ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Ustawodawca powierzył KOWR **nabywanie na własność Skarbu Państwa nieruchomości rolnych w celu poprawy struktury obszarowej gospodarstw rolnych**. Właściciel nieruchomości rolnej może skierować do KOWR pisemny wniosek w tej sprawie. Nabycie następuje po cenie odpowiadającej wartości rynkowej nieruchomości.

W 2021 r. do OT KOWR wpłynęło **19 wniosków** od sprzedających nieruchomości rolne o powierzchni ponad **180,46 ha**. KOWR kupił **4 nieruchomości rolne** o łącznej powierzchni blisko **33,64 ha**, na nabycie których wnioski wpłynęły do KOWR w 2020 r. W przypadku 10 spraw KOWR nie nabył nieruchomości, m.in. ze względu na brak przydatności do poprawy struktury obszarowej gospodarstw rolnych, wycofania wniosku, niez zaakceptowania przez zbywcę zaproponowanej ceny nabycia nieruchomości. Pozostałe 9 spraw nie zostało zakończonych w 2021 r.

3.8. Prawo pierwokupu oraz prawo nabycia udziałów/akcji w spółce kapitałowej przysługujące na podstawie art. 3a ust. 1 i art. 4 ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Zgodnie z przepisami art. 3a ust. 1 oraz art. 4 ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego KOWR przysługuje **prawo pierwokupu oraz prawo nabycia udziałów/akcji w spółce kapitałowej** określonej ustawowo (poza wyjątkami wskazanymi w ustawie, np. zbyciem udziałów lub akcji na rzecz osoby bliskiej). W przypadku zbywania udziałów lub akcji takich spółek KOWR może nabyć udziały lub akcje tych spółek. Prawo pierwokupu przysługujące KOWR dotyczy sytuacji, gdy sprzedawane są udziały oraz akcje spółek kapitałowych określonych ww. ustawą, natomiast z prawem nabycia przysługującym KOWR mamy do czynienia w sytuacji, gdy doszło do nabycia udziałów oraz akcji w takiej spółce na podstawie innego tytułu niż sprzedaż.

Przed nabyciem udziałów i akcji spółki KOWR przysługuje prawo przeglądania ksiąg i dokumentów spółki. Uzyskane przez KOWR informacje stanowią w takich przypadkach tajemnicę przedsiębiorstwa w rozumieniu ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.

Do wykonania ww. praw stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące skorzystania przez KOWR z prawa pierwokupu oraz prawa nabycia nieruchomości rolnej.

Ustawodawca określił, że do czynności prawnych związanych z realizacją prawa pierwokupu, o którym mowa w art. 3a ust. 1 ustawy, oraz uprawnienia KOWR, o którym mowa w art. 4 ust. 6 ustawy, w stosunku do umów zawartych przed dniem 26 czerwca 2019 r. stosuje się dotychczasowe przepisy. W związku z tym w odniesieniu do umów warunkowych sprzedaży

udziałów/akcji lub innych czynności prawnych zrealizowanych do dnia 25 czerwca 2019 r., w przypadku wpływu takiej warunkowej umowy sprzedaży udziałów/akcji lub stosownego zawiadomienia, KOWR miał miesiąc na złożenie notarialnego oświadczenia o skorzystaniu z przysługującego prawa pierwokupu lub prawa nabycia udziałów/akcji. Ponadto powyższe uprawnienia KOWR dotyczyły spółek prawa handlowego, które były właścicielami nieruchomości rolnych.

W nowelizacji ukur ustawodawca określił, że przepisy ustawy w zakresie prawa pierwokupu i prawa nabycia udziałów i akcji od dnia 26 czerwca 2019 r. odnoszą się do spółek kapitałowych, które są właścicielami lub użytkownikami wieczystymi nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni nie mniejszej niż 5 ha. Zmieniono także termin realizacji przez KOWR przysługujących mu uprawnień, który został określony na 2 miesiące. Ponadto zmianie uległ sposób zawiadomienia.

W 2021 r. do OT KOWR wpłynęło od spółek kapitałowych **2 476 zawiadomień**, z tego:

- 2 426 zawiadomień dotyczyło sprzedaży udziałów/akcji na łączną kwotę 652,1 mln zł,
- 50 zawiadomień dotyczyło nabycia udziałów/akcji na kwotę 348,7 mln zł (tj. przypadków, w których KOWR przysługiwało prawo nabycia udziałów/akcji zgodnie z art. 4 ust. 6 ww. ustawy).

KOWR złożył **6 oświadczeń** o skorzystaniu z prawa pierwokupu **488 udziałów** jednej spółki oraz **nie złożył oświadczenia** o skorzystaniu z prawa nabycia udziałów/akcji.

3.9. Wnioski o wyrażenie zgody na wcześniejsze zbycie lub oddanie w posiadanie innym podmiotom nieruchomości rolnych oraz decyzje administracyjne wydawane na podstawie art. 2b ust. 3 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Zgodnie z art. 2b ust. 1 ukur nabywca nieruchomości rolnej obowiązany jest prowadzić gospodarstwo rolne, w skład którego weszła nabyta nieruchomość rolna, przez okres co najmniej 5 lat od dnia nabycia przez niego tej nieruchomości, a w przypadku osoby fizycznej – prowadzić to gospodarstwo osobiście. W okresie tym nabyta nieruchomość nie może być zbyta ani oddana w posiadanie innym podmiotom (art. 2b ust. 2 ww. ustawy). Przez „oddawanie nieruchomości rolnej w posiadanie innym podmiotom” należy rozumieć przekazywanie takiej nieruchomości do faktycznego władania innym osobom na podstawie jakichkolwiek tytułów (np. w dzierżawę, użyczenie czy do użytkowania).

Ustawa jednocześnie określa przypadki, które stanowią wyjątki od powyższego, a ich zamknięty katalog został wskazany w ust. 4 art. 2b (np. gdy nieruchomości rolne zostały nabyte w wyniku dziedziczenia oraz działu spadku lub zapisu windykacyjnego). Generalnie – poza określonymi ustawą odstępstwami od ogólnej zasady – wcześniejsze zbycie lub oddanie w posiadanie innym podmiotom nieruchomości rolnej przed upływem 5 lat od jej nabycia jest możliwe jedynie po wcześniejszym uzyskaniu stosownej zgody.

Dyrektor Generalny KOWR, na wniosek nabywcy nieruchomości rolnej, może wyrazić zgodę w drodze decyzji administracyjnej na zbycie nieruchomości rolnej lub oddanie jej w posiadanie innym podmiotom przed upływem 5 lat od dnia przeniesienia własności tej nieruchomości, ale **wyłącznie w przypadkach uzasadnionych ważnym interesem**

nabywcy nieruchomości rolnej lub interesem publicznym (art. 2b ust. 3 ukur). Przed 26 czerwca 2019 r. tego rodzaju zgodę wyrażał sąd.

W 2021 r. do KOWR wpłynęły **3 653 wnioski** o wyrażenie zgody, z tego: 3 431 wniosków na wcześniejsze zbycie nieruchomości rolnych oraz 222 wnioski na oddanie nieruchomości rolnej w posiadanie innym podmiotom.

Wydano **3 309 rozstrzygnięć**, z tego: 2 023 decyzje pozytywne, 224 decyzje negatywne, 497 decyzji o umorzeniu postępowania, 565 spraw zakończono w inny sposób niż wydanie decyzji administracyjnej (np. postanowieniem o odmowie wszczęcia postępowania).

3.10. Sprawowanie nadzoru nad spełnianiem przez nabywców nieruchomości rolnych zobowiązań określonych w ustawie (art. 8a ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)

Stosownie do postanowień art. 8a ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego KOWR sprawuje nadzór m.in. nad spełnianiem przez nabywców nieruchomości rolnych:

- zobowiązania do prowadzenia działalności rolniczej na nabytej nieruchomości,
- zobowiązania do zamieszkiwania w okresie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości na terenie gminy, na obszarze której położona jest jedna z nieruchomości rolnych, która weszła w skład tworzonego lub powiększonego gospodarstwa,
- zobowiązania do rozpoczęcia realizacji inwestycji celu publicznego w terminie 12 miesięcy od dnia nabycia nieruchomości rolnej oraz zrealizowania tej inwestycji w terminie określonym we wniosku,
- obowiązku do wykorzystywania nabytej nieruchomości rolnej na cele rolnicze, jeżeli nabycie nieruchomości rolnej nastąpiło za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w formie decyzji administracyjnej wydanej na wniosek uczelni,
- obowiązku prowadzenia przez nabywcę nieruchomości rolnej gospodarstwa rolnego, w skład którego weszła nabyta nieruchomość rolna, przez okres co najmniej 5 lat od dnia nabycia przez niego tej nieruchomości, a w przypadku osoby fizycznej – prowadzenia tego gospodarstwa osobiście,
- przestrzegania zakazu zbycia nabytej nieruchomości rolnej oraz zakazu oddania jej w posiadanie innym podmiotom w okresie 5 lat od nabycia tej nieruchomości rolnej.

Obowiązek spełnienia przez nabywców warunków, o których mowa w art. 2b ust. 1 i 2 ukur, dotyczy nieruchomości rolnych nabytych po 29 kwietnia 2016 r. i od tej daty nie upłynął jeszcze okres 5 lat.

W ramach sprawowania ww. nadzoru są przeprowadzane **kontrole przez jednostki terenowe KOWR**, zgodnie z przyjętym i zatwierdzonym planem kontroli. Kontrole przeprowadzane są przez pracowników OT KOWR na podstawie imiennych upoważnień. W ramach prowadzonej kontroli osoby upoważnione do jej przeprowadzenia mają prawo wstępu na teren nieruchomości rolnych kontrolowanych podmiotów oraz prawo żądania: pisemnych lub ustnych informacji oraz okazania i udostępniania dokumentów związanych z przedmiotem kontroli. Z przebiegu kontroli sporządzany jest protokół, który przedstawia się osobie kontrolowanej. Osoba kontrolowana ma prawo wnieść do niego swoje uwagi.

Protokół kontroli podpisuje osoba kontrolowana oraz kontrolujący. W razie odmowy złożenia podpisu przez osobę kontrolowaną przeprowadzający kontrolę zamieszcza o tym wzmiankę w protokole. Jeden egzemplarz protokołu pozostawia się osobie kontrolowanej.

Za niewywiązywanie się z ww. obowiązków ustawodawca przewidział określone sankcje. W określonych ustawą przypadkach **sąd, na wniosek KOWR, może orzec o nabyciu własności danej nieruchomości rolnej przez KOWR działający na rzecz Skarbu Państwa** za zapłatą ceny odpowiadającej jej wartości rynkowej określonej stosownie do przepisów o gospodarce nieruchomościami. Sąd orzeka o nabyciu własności tej nieruchomości, chyba że ważne względy gospodarcze, społeczne lub losowe stoją temu na przeszkodzie.

W 2021 r. OT KOWR przeprowadziły **905 kontroli** w zakresie wywiązywania się przez nabywców nieruchomości rolnych z ww. zobowiązań ustawowych. W przypadku 854 kontroli (ponad 94% ogółu przeprowadzonych kontroli) nie stwierdzono uchybień (tj. ustalono, że kontrolowani nabywcy nieruchomości rolnych prawidłowo realizują zobowiązanie do zamieszkania w terminie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości na terenie gminy, w której położona jest jedna z nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa rodzinnego, oraz osobiście prowadzą gospodarstwo rolne, w skład którego weszła nabyta nieruchomość rolna, wywiązują się z zobowiązania do prowadzenia działalności rolniczej na nabytej nieruchomości rolnej i jednocześnie respektują zakaz, o którym mowa w art. 2b ust. 2 ustawy).

3.11. Uprawnienie w zakresie występowania do sądu z powództwem o stwierdzenie nieważności czynności prawnej (art. 9 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)

Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego nabycie nieruchomości rolnej, udziału we współwłasności nieruchomości rolnej, użytkownika wieczystego oraz nabycie akcji i udziałów w spółce prawa handlowego będącej właścicielem lub użytkownikiem wieczystym nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 5 ha albo nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni co najmniej 5 ha dokonane niezgodnie z przepisami ustawy jest nieważne. W szczególności nieważne jest:

- dokonanie czynności prawnej bez zawiadomienia uprawnionego do prawa pierwokupu lub bez powiadomienia KOWR, w przypadku określonym w art. 3b i art. 4 ust. 1 ukur,
- zbycie albo oddanie w posiadanie nieruchomości rolnej bez zgody Dyrektora Generalnego KOWR, o której mowa w art. 2b ust. 3 ww. ustawy,
- nabycie nieruchomości rolnej w oparciu o nieprawdziwe oświadczenia albo fałszywe lub potwierdzające nieprawdę dokumenty.

Z powództwem o stwierdzenie nieważności czynności prawnej z przyczyn, o których mowa wyżej, oprócz osób mających w tym interes prawny może wystąpić KOWR.

4. NADZÓR WŁAŚCICIELSKI NAD SPÓŁKAMI

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa sprawuje nadzór właścicielski nad spółkami m.in. na podstawie:

- art. 9 ust. 2 pkt 9 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481, z późn. zm.),
- art. 5 ust. 6 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2022 r. poz. 514),
- art. 46 ust. 5 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.),
- art. 4b ust. 2 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (Dz. U. z 2022 r. poz. 461).

Według stanu na 31 grudnia 2021 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wykonywał prawa z udziałów i akcji, sprawował nadzór właścicielski nad działalnością albo posiadał udziały **50 spółek** (z tego: **38 spółek hodowli roślin i zwierząt** oraz **12 spółek w ramach wykonywania ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego** oraz **innych ustaw**)⁴⁷.

4.1. Nadzór właścicielski nad spółkami hodowlanymi

Przejmowane do Zasobu WRSP nieruchomości po byłych państwowych przedsiębiorstwach gospodarki rolnej – przed objęciem ich procesami prywatyzacji – podlegały daleko idącej restrukturyzacji, m.in. w celu wyodrębnienia z nich jednostek gospodarczych zajmujących się działalnością hodowlaną. W części tych jednostek zlikwidowano działalność hodowlaną i przeznaczono je do prywatyzacji. Z kolei na bazie majątku tych gospodarstw, w których prowadzona była działalność hodowlana (uznana przez Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej⁴⁸ za szczególnie ważną dla postępu biologicznego w całym rolnictwie) oraz tych gospodarstwach, które charakteryzowały się dużym i trudno podzielny majątkiem (gdzie podział mógłby prowadzić do spadku efektywności ekonomicznej, np. gospodarstw rybackich i szklarniowych), tworzone były **jednoosobowe spółki Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa** (obecnie Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa). Łącznie utworzono 150 jednoosobowych spółek, w tym 104 spółki specjalizujące się w hodowli

⁴⁷ Do 15 października 2021 r. KOWR sprawował nadzór właścicielski również nad ELEWARR sp. z o.o., jednakże na podstawie art. 17 ust. 2 ustawy o KOWR zawarł umowę nieodpłatnego zbycia 100% udziałów spółki na rzecz Ministra Aktywów Państwowych.

⁴⁸ Obecnie – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

roślin (38) lub zwierząt (66) oraz 3 spółki związane z treningiem koni⁴⁹. Pozostałe (tzw. komercyjne) spółki (43) zajmowały się działalnością produkcyjną, w tym rolniczą w zakresie przetwórstwa rolnego, handlu i usług. Zgodnie z ustawą z dnia 20 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz. 64, z późn. zm.)⁵⁰ akcje i udziały w spółkach nabyte przez Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa, jako mienie Skarbu Państwa oraz pozostałe po likwidacji państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej, zostały przekazane ministrowi właściwemu do spraw Skarbu Państwa. Jednocześnie Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi określił w drodze rozporządzenia wykaz spółek hodowli roślin uprawnych oraz hodowli zwierząt gospodarskich „**o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej**”, których prawa z akcji lub udziałów wykonywała Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa, biorąc pod uwagę strategiczne znaczenie tych spółek w pracach na rzecz postępu biologicznego w rolnictwie. Zbycie udziałów w tych spółkach wymagało zgody Rady Ministrów.

Według stanu na 31 grudnia 2021 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wykonywał uprawnienia właścicielskie w stosunku do **38 spółek hodowli roślin uprawnych oraz hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej**, wyszczególnionych w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 lipca 2018 roku⁵¹.

W lutym 2021 r. nastąpiło **połączenie w trybie inkorporacji**⁵² spółek „PlantiCo – Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Zielonki” sp. z o.o. i KZD Nowy Dwór sp. z o.o.

Wykaz spółek hodowlanych nadzorowanych przez KOWR w 2021 r. zamieszczono w **aneksie nr 4**.

Ze względu na wiodący kierunek hodowli, rodzaj prowadzonych prac hodowlanych oraz zakres prowadzonej działalności wydzielono 3 grupy spółek: spółki hodowli roślin – 6 spółek, spółki hodowli koni i stada ogierów – 13 spółek, spółki hodowli zwierząt gospodarskich (bydła, trzody chlewnej, owiec) – 19 spółek.

Zadania KOWR w zakresie nadzoru właścicielskiego nad spółkami hodowlanymi polegały m.in. na:

- wykonywaniu praw z udziałów w rozumieniu ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 1526, z późn. zm.) i aktów założycielskich spółek,
- określeniu zadań i wytyczaniu kierunków działalności poszczególnym spółkom,
- analizie wyników w zakresie hodowli roślin i zwierząt gospodarskich uzyskanych w danym roku,
- analizie sytuacji ekonomiczno-finansowej spółek,
- prowadzeniu działań restrukturyzacyjnych i promocyjnych.

⁴⁹ Były to: Tory Wyścigów Konnych (w Warszawie), Centrum Wyszkozenia Jeździeckiego – Hipodrom Wola (w Poznaniu) i Hipodrom Sopot (w Sopocie).

⁵⁰ Ustawa weszła w życie 6 lutego 2003 r.

⁵¹ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 lipca 2018 r. w sprawie wykazu jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej (Dz. U. poz. 1525, z późn. zm.).

⁵² Połączenie nastąpiło w trybie art. 492 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 1526, z późn. zm.).

Wykres 19. **Spółki hodowlane, nad którymi KOWR sprawował nadzór właścicielski, wg stanu na 31 grudnia 2021 r.**

Źródło: opracowanie KOWR.

KOWR brał udział w pracach mających na celu utworzenie **Krajowej Grupy Spożywczej**⁵³. W dniu 15 października 2021 r., na podstawie art. 17 ust. 2 ustawy o KOWR, zawarł umowę nieodpłatnego zbycia 100% udziałów **ELEWARR sp. z o.o.** na rzecz Ministra Aktywów Państwowych (MAP). Z kolei Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, zgodnie z przepisami rozporządzenia z dnia 5 stycznia 2022 r.⁵⁴, **wykreślił 7 spółek nadzorowanych przez KOWR z wykazu jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych i hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej** (tj.: „DANKO” Hodowla Roślin sp. z o.o., Poznańska Hodowla Roślin sp. z o.o., Małopolska Hodowla Roślin sp. z o.o., Kutnowska Hodowla Buraka Cukrowego sp. z o.o., Pomorsko Mazurska Hodowla Ziemniaka sp. z o.o., Hodowla Zwierząt i Nasiennictwo Roślin Polanowice sp. z o.o. oraz Kombinat Rolny Kietrz sp. z o.o.), które w dniu 29 marca 2022 r. **KOWR przekazał na podstawie porozumienia do Ministerstwa Aktywów Państwowych**⁵⁵.

Spółki hodowlane odgrywają **wiodącą rolę w kreowaniu i upowszechnianiu postępu biologicznego w polskim rolnictwie**, który jest uważany za najważniejszy czynnik oddziałujący na wzrost efektywności produkcji rolniczej, zarówno z punktu widzenia wzrostu ilości, jak i jakości produktów rolnych. Spółki dysponują wartościowym materiałem genetycznym roślin i zwierząt gospodarskich. Stanowi on bazę dla osiąganego postępu

⁵³ <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/krajowa-grupa-spozywcza-coraz-blizej> (odczyt – maj 2022 r.).

⁵⁴ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 5 stycznia 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wykazu jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej (Dz. U. poz. 49).

⁵⁵ W dniu 29 marca 2022 r. KOWR zawarł na podstawie art. 5 ust. 8 i 9 ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa porozumienie w sprawie nieodpłatnego przekazania udziałów na rzecz Ministra Aktywów Państwowych.

biologicznego, który w postaci nowych odmian roślin oraz kolejnych pokoleń zwierząt hodowlanych, dostępny jest dla krajowego rolnictwa.

Nadzorowane przez KOWR spółki **hodowli roślin** oferują rolnikom najwyższej jakości materiał siewny polskich odmian: **zbóż, roślin bobowatych, ziemniaków, buraków cukrowych, buraków pastewnych, traw** oraz **warzyw i roślin ozdobnych**.

Podstawowym celem pracy hodowlanej prowadzonej w nadzorowanych przez KOWR spółkach **hodowli zwierząt** jest produkcja materiału zarodowego do doskonalenia populacji masowej zwierząt gospodarskich. Doskonalenie ras zwierząt gospodarskich prowadzone jest zgodnie z wewnętrznymi programami hodowli opracowanymi w oparciu o krajowe programy doskonalenia ras: **bydła, świń, owiec** oraz **koni**. Rola i znaczenie spółek w realizacji tych programów, ze względu na wysoki potencjał genetyczny utrzymywanych zwierząt, jest bardzo duża.

Na koniec 2021 r.⁵⁶ spółki dysponowały powierzchnią gruntów własnych wynoszącą **4,93 tys. ha** oraz dzierżawiły grunty o powierzchni **108,92 tys. ha**. Łączna nominalna wartość udziałów w spółkach, zgodnie z Krajowym Rejestrem Sądowym, wyniosła **725 386,90 tys. zł**. Łączny majątek spółek w 2021 r. (zgodnie z informacjami pochodzącymi z formularzy sprawozdawczych GUS F-01 za IV kwartał 2021 r.) wyniósł **2 371 995,52 tys. zł** i **zwiększył się o 7%** w stosunku do 2020 r., z tego majątek trwały wzrósł o 5,1%, a majątek obrotowy wzrósł o 10,8%. Jednocześnie łączna wartość zobowiązań wraz z rezerwami i rozliczeniami spadła w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego o 4,9%, z tego zobowiązania długoterminowe zmniejszyły się o 3,18%. Również zobowiązania krótkoterminowe zmniejszyły się o 7,83% (w tym kredyty krótkoterminowe spadły o 11% w stosunku do roku poprzedniego).

Łączny wynik finansowy netto za 2021 r. (wg formularzy sprawozdawczych GUS F-01 za IV kwartał 2021 r.) osiągnął wartość **109 943,25 tys. zł**. W 2021 r. suma przychodów spółek osiągnęła wartość 1 421 538,0 tys. zł, a suma kosztów – 1 311 594,8 tys. zł. Rentowność netto (zysk do przychodów) w spółkach wyniosła 7,73% i wzrosła w stosunku do 2020 r. o 3,9 pp.

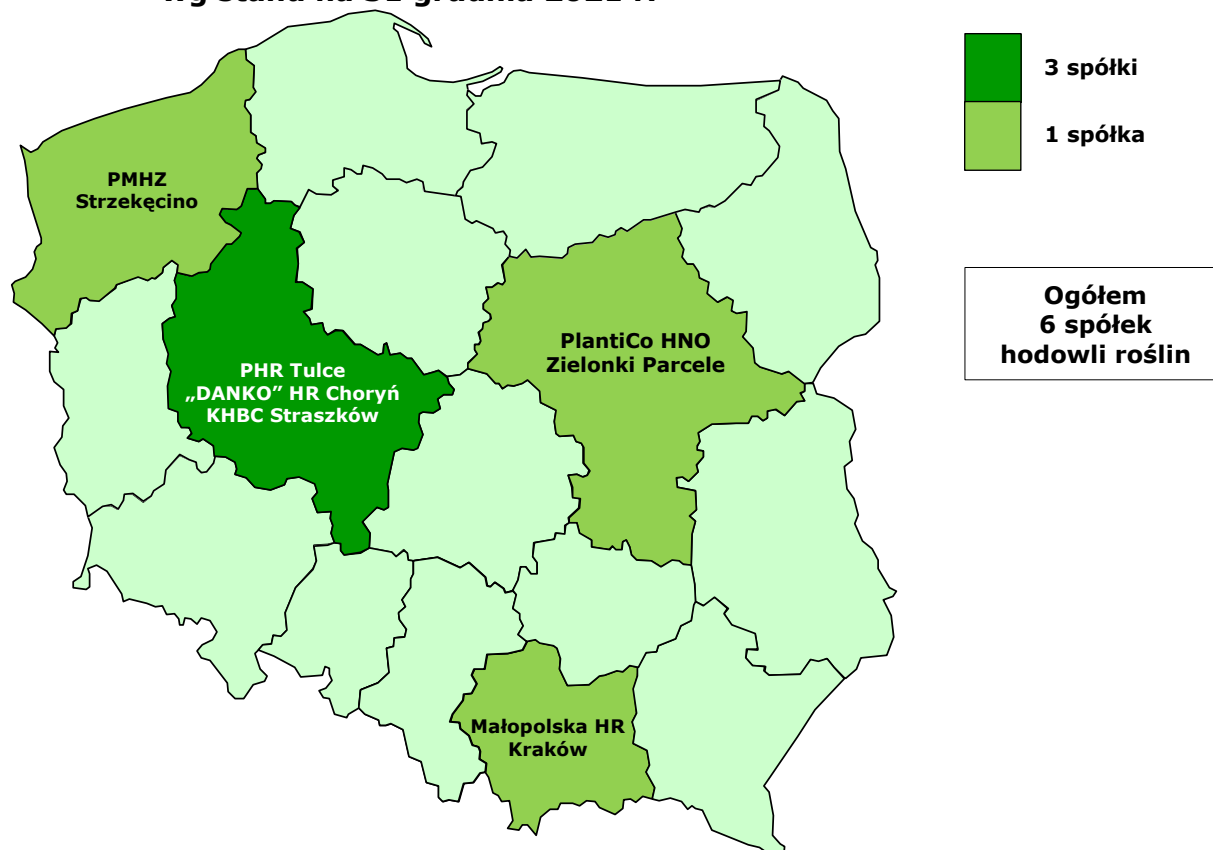

⁵⁶ Dane finansowe dotyczące spółek o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, w których prawa z udziałów wykonuje KOWR, pochodzą z formularzy sprawozdawczych GUS F-01 za IV kwartał 2021 r. Informacje ekonomiczno-finansowe spółek za rok obrotowy 2021 mogą ulec zmianie po zatwierdzeniu przez zgromadzenia wspólników wszystkich sprawozdań finansowych spółek KOWR.

4.1.1. Hodowla roślin

Wynik finansowy netto **6 spółek hodowli roślin** po IV kwartale 2021 r. ukształtował się na poziomie **13 931,07 tys. zł**. Przychody ogółem w grupie spółek hodowli roślin wyniosły 449 541,05 tys. zł, natomiast koszty ogółem osiągnęły poziom 434 397,66 tys. zł.

Wykres 20. **Spółki hodowli roślin, nad którymi KOWR sprawował nadzór właścicielski, wg stanu na 31 grudnia 2021 r.**

Źródło: dane KOWR.

W 2021 r., spośród 6 spółek hodowli roślin, w których KOWR wykonywał prawa właścicielskie, **jedna spółka prowadziła hodowlę roślin ogrodniczych**, natomiast **5 spółek – hodowlę roślin rolniczych**. **Spółki prowadziły zarówno hodowlę twórczą, jak i hodowlę zachowawczą**. W spółkach hodowli roślin ogrodniczych zgrupowany był najlepszy materiał genetyczny **warzyw i roślin ozdobnych**, natomiast w spółkach hodowli roślin rolniczych – najcenniejszy materiał genetyczny: **zbóż, roślin bobowatych, traw, buraka cukrowego, buraka pastewnego** oraz **ziemniaka**.

W 2021 r. hodowla twórcza roślin ogrodniczych prowadzona była w **11 taksonach**, a do rejestru odmian wpisano **4 nowe odmiany**. W grupie roślin rolniczych prowadzono hodowlę twórczą w **36 taksonach**, a do rejestru odmian wpisano **16 odmian**. W badaniach rejestrowych znajdowało się 187 odmian roślin rolniczych i 9 odmian roślin warzywnych.

W 2021 r. hodowla zachowawcza prowadzona była dla **32 taksonów warzyw** oraz **58 taksonów roślin rolniczych**. Hodowla zachowawcza warzyw w spółce „PlantiCo – Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Zielonki” prowadzona była łącznie dla **355 odmian**. W 2021 r. w grupie spółek prowadzących hodowlę roślin rolniczych największa skala

hodowli zachowawczej prowadzona była w „DANKO” Hodowla Roślin sp. z o.o. w Choryni (125 odmian) oraz w Małopolskiej Hodowli Roślin sp. z o.o. w Krakowie (81 odmian).

Własnością spółek było 310 odmian roślin rolniczych i 330 odmian roślin warzywnych. Spółki odgrywają dominującą rolę w hodowli roślin w Polsce – posiadają 47,7% odmian roślin rolniczych i 52,2% odmian roślin warzywnych, w których prowadzona jest hodowla oraz pochodzących z krajowej hodowli wpisanych do Rejestru Odmian. Z kolei udział odmian spółek we wszystkich odmianach wpisanych do Rejestru Odmian wynosi 32,7% (rośliny rolnicze – 22,9% i warzywne – 53,7%).

Spółki nadzorowane przez KOWR zarejestrowały 131 odmian roślin rolniczych w 35 krajach i 57 odmian roślin warzywnych w 5 krajach. Są to odmiany zarejestrowane w krajowych rejestrach odmian, których sprzedaż miała miejsce w ostatnich 5 latach. W 2021 r. zarejestrowano 15 odmian roślin rolniczych w 11 krajach oraz jedną odmianę buraka ćwikłowego w Ukrainie.

Prowadzone w spółkach kierunki hodowli roślin uprawnych są zróżnicowane w zależności od specyfiki gatunku. Głównymi priorytetami są: plonowanie, odporność na stesy biotyczne i abiotyczne, specyficzne dla gatunku cechy jakościowe oraz cenne właściwości użytkowe. W związku ze zmianami klimatycznymi coraz większego znaczenia nabiera hodowla odmian o zwiększonej tolerancji na suszę oraz o wyższym, niż dotychczas akceptowanym, poziomie zimotrwałości. Rolnictwo zrównoważone i integrowana produkcja wymaga odmian o większej polowej odporności na choroby oraz lepiej wykorzystujących składniki pokarmowe.

Koszty hodowli roślin w spółkach w 2021 r. wyniosły **44,8 mln zł**. Źródłami finansowania kosztów hodowli były: opłaty hodowlane i licencyjne, opłaty od rozmnożeń własnych w spółkach hodowli roślin rolniczych oraz inne przychody. W strukturze finansowania kosztów hodowli w 2021 r. opłaty licencyjne stanowiły 48,0% kosztów hodowli, a ich udział w porównaniu z 2020 r. zwiększył się o 0,9%. Całkowita kwota opłat hodowlanych i licencyjnych zebranych przez spółki w 2021 r. wyniosła 22,9 mln zł, w tym prawie 80% wpływów z opłat hodowlanych i licencyjnych wszystkich spółek uzyskanych za odmiany zarejestrowane zarówno w Polsce, jak i za granicą wygenerowała spółka „DANKO” Hodowla Roślin sp. z o.o. Pozostałe 52,0% kosztów hodowli spółki pokryły z innych przychodów, w tym z marży handlowej sprzedawanego materiału siewnego. Około 2,7% kosztów hodowli w spółkach hodowli roślin rolniczych sfinansowano z opłat od rozmnożeń własnych.

Produkcja nasienna była prowadzona na powierzchni **15,1 tys. ha**. Ponad 78% powierzchni upraw nasiennych przypadało na grunty użytkowane przez spółki. Pozostałe nasiona wyprodukowane były poza spółkami, w ramach kontraktacji.

W strukturze gatunkowej upraw nasiennych roślin rolniczych dominowały zboża (59,4%), strączkowe stanowiły – 16,3%, motylkowe i trawy – 10,0%, a ziemniaki – 3,1%. W strukturze gatunkowej w spółce ogrodniczej rośliny warzywne stanowiły 69,9%, rośliny rolnicze 29,2%, a ozdobne – 0,8%.

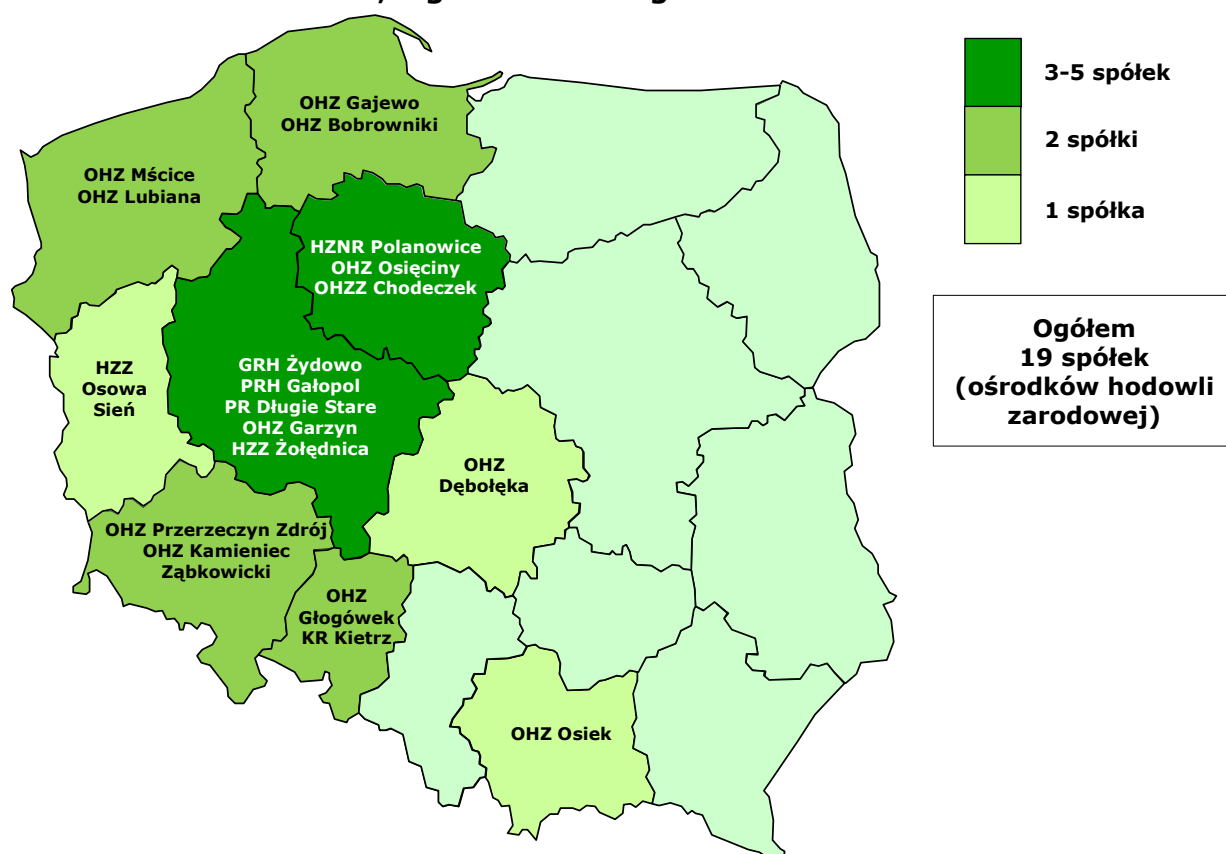
W 2021 r. wartość sprzedanego materiału siewnego wyniosła ogółem **191,9 mln zł**, z tego: w spółkach rolniczych – 149,7 mln zł, zaś w spółce ogrodniczej – 42,2 mln zł.

4.1.2. Hodowla zwierząt

Grupa **19 spółek** hodowli zwierząt, wg danych za IV kwartał 2021 r. (wykazanych w formularzach GUS F-01), wygenerowała **dodatni wynik finansowy**, który wyniósł łącznie **76 220,69 tys. zł**. Przychody ogółem w grupie spółek hodowli zwierząt gospodarskich w 2021 r. wyniosły 707 161,54 tys. zł, a koszty ogółem osiągnęły poziom 630 563,43 tys. zł.

Wykres 21. **Ośrodki hodowli zarodowej, nad którymi KOWR sprawował nadzór właścicielski, wg stanu na 31 grudnia 2021 r.**

Źródło: dane KOWR.

Hodowla bydła

W 2021 r. hodowlę bydła mlecznego prowadziły **34 spółki**, w których na koniec grudnia utrzymywano **27 561 krów**. Zmniejszona liczba spółek jest związana z połączeniem

w 2020 r. trzech spółek hodowli roślin ogrodniczych. W 2020 r. zlikwidowano hodowlę bydła mlecznego w SK Nowielice. Pomimo tych zmian w spółkach KOWR pogłowie krów zwiększyło się w stosunku do 2020 r. o 79 szt. Najwyższy udział w populacji krów posiadała rasa polska holsztyńsko-fryzyjska (26 597 szt.) w dwóch odmianach czarno-białej (HO) – 24 766 szt. i czerwono-białej (RW) – 1 831 szt. Ponadto utrzymywane były następujące rasy: simentalaska (SM) – 420 szt., jersey (JE) – 377 szt., polska czerwono-biała (ZR) – 121 szt. oraz polska czerwona (RP) – 46 szt.

Według informacji Polskiej Federacji Hodowców Bydła i Producentów Mleka (PFHBiPM) w 2021 r. ocenę mleczną w Polsce prowadzono w 17 992 oborach⁵⁷. Spośród hodowlanych krów najliczniej reprezentowana była rasa polska holsztyńsko-fryzyjska odmiany czarno-białej (HO). W 2021 r. ogółem w Polsce oceniono 785 008 krów. Przeciętna wydajność krów ocenianych w zakresie wartości użytkowej wyniosła: 8 837 kg mleka, 365 kg tłuszczu (4,13% tłuszczu w ogólnej masie mleka) i 302 kg białka (3,42% białka w ogólnej masie mleka). Według stanu na 31 grudnia 2021 r. w stadach spółek nadzorowanych przez KOWR znajdowało się 26 597 krów rasy phf (tj. o 41 krów mniej w porównaniu z poprzednim rokiem) oraz 964 krowy w pozostałych rasach mlecznych. Przeciętna wydajność mleczna krów w 2021 r. (w 34 spółkach KOWR) wyniosła 11 245 kg. W porównaniu z krajową przeciętną wydajnością mleczną była wyższa o 2 408 kg. Średnia wydajność tłuszczu ukształtowała się na poziomie 444 kg (3,95% tłuszczu w ogólnej masie mleka). W porównaniu z krajową przeciętną wydajnością tłuszczu wydajność w spółkach była wyższa o 79 kg. Przeciętna wydajność białka wyniosła 380 kg (3,38% białka w ogólnej masie mleka). W porównaniu z krajową przeciętną wydajnością białka była wyższa o 78 kg.

W 2021 r. najwyższą przeciętną wydajność mleka krów rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej uzyskały spółki: HZZ „Żołędnica” sp. z o.o. (13 326 kg), OHZ Lubiana sp. z o.o. (13 260 kg), SK w Dobrzyniewie sp. z o.o. (13 167 kg), OHZ Garzyn sp. z o.o. (12 870 kg), SK „Nowe Jankowice” sp. z o.o. (12 698 kg), OHZ Osiecinny sp. z o.o. (12 646 kg), SK Racot sp. z o.o. (12 421 kg), HZZ Osowa Sień sp. z o.o. (12 170 kg) i SK Pępowo sp. z o.o. (12 079 kg).

Poza wymienionymi spółkami, 14 kolejnych spółek przekroczyło 11 tys. kg mleka, tj.: PR-H Gałopol sp. z o.o. (11 824 kg), OHZ Dębotała sp. z o.o. (11 810 kg), KR Kietrz sp. z o.o. (11 768 kg), OHZ Osiek sp. z o.o. (11 591 kg), Poznańska HR sp. z o.o. (11 539 kg), OHZZ Chodeczek sp. z o.o. (11 536 kg), OHZ Głogówek sp. z o.o. (11 440 kg), HZiNR Polanowice sp. z o.o. (11 420 kg), HR „DANKO” sp. z o.o. (11 367 kg), GR-H Żydowo sp. z o.o. (11 354 kg), Małopolska HR sp. z o.o. (11 260 kg), OHZ Kamieniec Ząbkowicki sp. z o.o. (11 167 kg), Długie Stare sp. z o.o. (11 068 kg) oraz SK Michałów sp. z o.o. (11 022 kg).

Następnych 6 spółek uzyskało wydajność powyżej 10 tys. kg mleka, tj.: SO Starogard Gdański sp. z o.o. (10 517 kg), SK Prudnik sp. z o.o. (10 354 kg), OHZ Mścice sp. z o.o.

⁵⁷ „Ocena i hodowla bydła mlecznego. Dane za rok 2021” – PFHB.

https://pfhb.pl/fileadmin/user_upload/OCENA/publikacje/publikacje_2022/wyniki_oceny/Wyniki_oceny_za_rok_2021_PFHBiPM_Polska.pdf

(10 222 kg), SK Janów Podlaski sp. z o.o. (10 212 kg), SK Liski sp. z o.o. (10 112 kg) oraz OHZ Przerzeczyn Zdrój sp. z o.o. (10 032 kg).

Z kolei 3 spółki przekroczyły przeciętną wydajność mleka 9 tys. kg, tj.: OHZ Gajewo sp. z o.o. (9 935 kg), OHZ Bobrowniki sp. z o.o. (9 572 kg) oraz SK Iwno sp. z o.o. (9 408 kg).

Średnia rzeczywista wydajność mleka w stadach KOWR za 2021 r. wyniosła 10 569 litrów mleka i była o 96 litrów wyższa od wydajności w 2020 r. W 2021 r. najwyższą średnią rzeczywistą wydajność mleka uzyskały spółki: SK w Dobrzyniewie sp. z o.o. (12 348 litrów), OHZ Lubiana sp. z o.o. (12 209 litrów), SK „Nowe Jankowice” sp. z o.o. (12 036 litrów), HZZ „Żołędnica” sp. z o.o. (11 960 litrów), OHZ „Garzyn” sp. z o.o. (11 942 litry), SK Racot sp. z o.o. (11 827 litrów), SK Pępowo sp. z o.o. (11 727 litrów), Poznańska HR sp. z o.o. (11 456 litrów), OHZ Osiecinny sp. z o.o. (11 436 litrów), KR Kietrz sp. z o.o. (11 275 litrów), PR-H Gałopol sp. z o.o. (11 115 litrów) oraz HZZ Osowa Sień sp. z o.o. (11 039 litrów).

Poza wymienionymi spółkami, 11 następnym spółek przekroczyło 10 tys. litrów mleka, tj.: OHZZ Chodeczek sp. z o.o. (10 949 litrów), GR-H Żydowo sp. z o.o. (10 867 litrów), HZiNR Polanowice sp. z o.o. (10 854 litry), PR Długie Stare sp. z o.o. (10 842 litry), „DANKO” HR sp. z o.o. (10 838 litrów), OHZ Dębówka sp. z o.o. (10 707 litrów), OHZ Kamieniec Ząbkowicki sp. z o.o. (10 664 litry), OHZ w Osieku sp. z o.o. (10 650 litrów), OHZ Głogówek sp. z o.o. (10 637 litrów), SO Starogard Gdański sp. z o.o. (10 462 litry) oraz OHZ Przerzeczyn Zdrój sp. z o.o. (10 333 litry).

W 2021 r. globalna sprzedaż mleka wyniosła **286,24 mln litrów mleka** i była o 2,36 mln litrów wyższa niż w 2020 r. Sprzedaż stanowiła 96,18% produkcji. Sprzedane mleko było najwyższej jakości.

Istotnym wskaźnikiem charakteryzującym potencjał genetyczny stada jest liczba buhajów pozytywnie wycenionych i proponowanych do wykorzystania w sztucznym unasiennianiu. Na 31 grudnia 2021 r. spółki posiadały **344 buhaje zakwalifikowane do hodowli**. Do stacji unasienniania przekazano 33 buhaje (o 3 szt. więcej niż w 2020 r.). Spółki sprzedały 1 152 krowy, o 140 szt. więcej niż w 2020 r. Sprzedano również 1 759 jałowic cielnym, o 137 więcej niż w poprzednim roku.

Dla zwiększenia efektywności pracy hodowlanej nad doskonaleniem bydła mlecznego w spółkach jest realizowany strategiczny program hodowli bydła mlecznego rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej z 2013 r. Program uwzględnia zmiany jakie zachodzą w hodowli światowej i na rynku mleka, dlatego główny nacisk skierowany jest na poprawę cech funkcjonalnych (zdrowie i płodność), które decydują o długowieczności krów. Stada dostarczają polskim hodowcom materiał hodowlany gwarantujący jak najlepszą opłacalność prowadzonych gospodarstw, co związane jest z obniżeniem kosztów produkcji oraz jednoczesną poprawą wydajności i jakości mleka. Realizowana w spółkach strategia hodowlana zakłada optymalizację i przyspieszenie postępu genetycznego poprzez jak największe wykorzystanie selekcji genomowej oraz biotechnologii. Selekcja genomowa stwarza dużo większe możliwości dla postępu genetycznego na ścieżce żeńskiej. W ramach prac hodowlanych związanych z doskonaleniem populacji bydła rasy polskiej

holsztyńsko-fryzyjskiej spółki KOWR w 2021 r. wykonały 5 813 genotypowań. Techniki MOET w połączeniu z selekcją genomową są skutecznym narzędziem dla uzyskania zamierzonych celów w pracy hodowlanej bydła mlecznego. Ocena wartości hodowlanej materiału żeńskiego na podstawie genomu oraz stosowanie superowulacji i przenoszenia zarodków w celu lepszego wykorzystania potencjału genetycznego najwartościowszych samic przyczynia się do przyspieszenia postępu hodowlanego. W ostatnich kilku latach w spółkach prowadzony jest rozwój tej metody rozrodu. W 2021 r. w 21 spółkach poddano superowulacji i płukaniu 167 dawczyń, pozyskując ogółem 1 395 zarodków, w tym 1 139 (81,6%) przydatnych do transplantacji. Ogółem dokonano transferu 1 024 zarodków, a skuteczność przenoszenia wyniosła 58%. Procent przydatnych do transplantacji zarodków zwiększył się z 72,2 do 81,6 (tj. o 9,4 pp.). W 2021 r. po transplantacjach urodziło się 418 cieląt, o 148 mniej niż w 2020 r.

Spółki w ostatnich latach stosowały nową technologię do intensyfikacji prac hodowlanych i przyspieszenia postępu, a tym samym zwiększyły swój wpływ na hodowlę masową w kraju. W 2014 r. został zmodyfikowany polski indeks selekcyjny dla rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej „Produkcja i funkcjonalność” (PF). Indeks został dostosowany do aktualnych potrzeb hodowców. Nastąpiło zmniejszenie wagi cech produkcyjnych (z 50% do 40%) oraz pokroju (z 30% do 25%). Wzrosła natomiast waga podindeksu płodności (z 10% do 15%). Ponadto wprowadzono nową cechę – długowieczność – z 10% udziałem w indeksie. Po wielu latach oczekiwań indeks PF wprowadzono również dla krów zastępując stary indeks produkcyjny. W 2021 r. w spółkach KOWR średni indeks wyniósł 114 punktów i był wyższy w stosunku do 2020 r. o 5 pkt. Liczba krów ocenianych indeksem PF w 2021 r. wyniosła 26 680 szt., a indeksem gPF 13 949 szt. Indeks PF powyżej 120 uzyskały 7 874 krowy. Średnia 10% ocenianych krów o najwyższym indeksie PF wynosi 127 pkt., a indeksem gPF – 136 pkt.

Hodowla świń

Podstawowym założeniem programu doskonalenia ras świń w chlewniach spółek jest dostarczanie hodowli terenowej najlepszego materiału reprodukcyjnego, m.in. prowadzony jest program hybrydyzacji umożliwiający hodowcom zakup mieszańców, knurków i loszek w odpowiednich zestawach genotypowych. Według stanu na 31 grudnia 2021 r. hodowla świń prowadzona była w **3 spółkach**, w których znajdowały się **324 lochy objęte oceną**. W stadach spółek hodowane są rasy świń wykorzystywane w programie doskonalenia: wielka biała polska (wbp), polska biała zwisłoucha (pbz) oraz duroc. Wyniki hodowlane w chlewniach spółek są zbliżone do średnich krajowych. Potwierdzeniem wartości genetycznej świń jest bardzo dobra mięsność tuczników pochodzących z tych hodowli. W 2021 r. sprzedaż materiału hodowlanego z chlewni spółek wyniosła 2 818 prosiąt do dalszej hodowli. W 2021 r. ogólna liczba sprzedanych świń wyniosła 10 800 szt., w tym sprzedaż tuczników – 7 946 szt.

Hodowla owiec

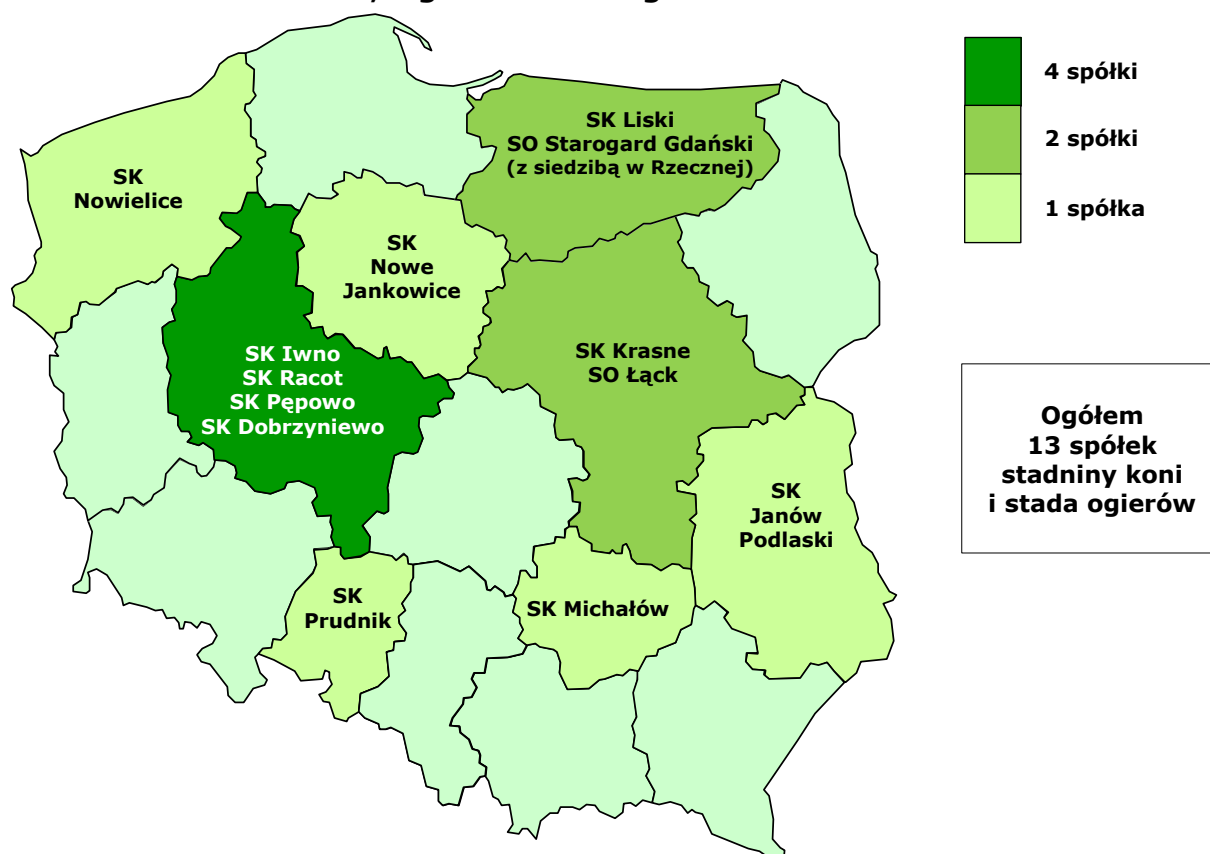
W 2021 r. hodowla owiec i produkcja owczarska prowadzona była w **4 spółkach** nadzorowanych przez KOWR. Stada owiec utrzymywano w następujących spółkach: OHZ Lubiana sp. z o.o.

(436 maciorek), HZZ „Żołędnica” sp. z o.o. (140 maciorek), OHZ „Garzyn” sp. z o.o. (161 maciorek) i GRH Żydowo sp. z o.o. (72 maciorki). **Średnia liczba matek** w 2021 r. wyniosła **809 szt.** Na 31 grudnia 2021 r. liczba matek, które co najmniej raz się wykociły, wyniosła **774 szt.** W spółkach hodowane są następujące rasy owiec: merynos polski, merynos polski w starym typie, berrichon du cher oraz suffolk. Najliczniejszą grupą są owce merynosowe – 694 matki owcze co najmniej z jednym wykotem. W 2021 r. sprzedano łącznie 28 tryków hodowlanych, 2 jarki hodowlane oraz 779 jagniąt.

4.1.3. Stadniny koni i stada ogierów

Uzyskany w 2021 r. łączny wynik finansowy netto (wg formularzy sprawozdawczych F-01 GUS) w grupie spółek hodowli koni wyniósł **19 791,49 tys. zł.** Przychody ogółem wyniosły 264 835,44 tys. zł, natomiast koszty ogółem osiągnęły poziom 244 728,71 tys. zł.

Wykres 22. **Stadniny koni i stada ogierów, nad którymi KOWR sprawował nadzór właścicielski, wg stanu na 31 grudnia 2021 r.**

Źródło: dane KOWR.

Spółki, w których nadzór właścicielski sprawuje KOWR, hodują ogółem **9 ras koni**, z tego: 7 ras koni, dla których księgi stadne prowadzi Polski Związek Hodowców Koni, oraz 2 rasy, których księgi prowadzi Polski Klub Wyścigów Konnych. W 2021 r. hodowlę koni prowadziło **13 spółek** i **7 zakładów** wchodzących organizacyjnie do innych spółek hodowlanych, których działalnością zasadniczą jest hodowla roślin lub innych zwierząt gospodarskich. Na 31 grudnia 2021 r. łączna liczba koni w spółkach hodowli roślin i zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej wynosiła **2 858 szt.**, w tym **2 385**

koni hodowlanych. Liczba klaczy elitarnych w stadninach wyniosła 990 szt. wobec 952 szt. w 2020 r.

Hodowla koni pełnej krwi angielskiej w 2021 r. prowadzona była w dwóch spółkach – SK „Iwno” sp. z o.o. oraz SK „Krasne” sp. z o.o. W 2020 r. stanowiono łącznie 69 klaczy rasy pełnej krwi angielskiej i w 2021 r. urodziły się 52 źrebięta, z których 51 odchowano.

Konie hodowli stadnin nadzorowanych przez KOWR wygrały w gonitwach krajowych łącznie kwotę 341 680,0 zł, a Stadnina Koni Iwno znalazła się na 2. miejscu pod względem sumy wygranych przez konie jednego hodowcy (wygrywając kwotę 166 275,0 zł). W gonitwach przeszkodowych i płotowych wygrano łącznie 127 100 zł. W rankingu w tej kategorii wyścigów SK Iwno zajęła VI miejsce w kraju. W 2021 r. sprzedano ogółem 47 koni pełnej krwi angielskiej, uzyskując kwotę 466 689,83 zł. Średnia cena uzyskana za 1 konia wyniosła 9 929,57 zł. Głównym „produktem” stadnin pełnej krwi są konie jednoroczne przeznaczone na wyścigi. W tej kategorii sprzedano 22 konie za 260 288,89 zł, uzyskując średnią cenę 11 831,31 zł za konia. Najlepszy wynik sprzedaży koni jednorocznych uzyskała SK Krasne sp. z o.o., sprzedając 14 koni za kwotę 184 888,89 zł (średnio 13 206,35 zł za jednego konia). Hodowla koni pełnej krwi i ceny za nie uzyskiwane są ściśle związane z funkcjonowaniem torów wyścigowych i poziomem nagród w rozgrywanych wyścigach.

W stadninach koni hodujących konie arabskie czystej krwi – tj. SK Michałów sp. z o.o., SK Janów Podlaski sp. z o.o. i Małopolska Hodowla Roślin sp. z o.o. (SO Białka) – na dzień 31 grudnia 2021 r. znajdowały się 804 konie, w tym 714 koni hodowlanych. Stadniny te posiadały 316 klaczy, 307 młodych koni i 50 koni w treningu wyścigowym. W 2021 r. urodziło się 166 źrebiąt, z których odchowano 154. Stadniny hodujące konie arabskie posiadały 41 ogierów – reproduktorów używanych do stanowienia klaczy własnych i klaczy będących własnością innych podmiotów (spoza spółek nadzorowanych przez KOWR) oraz osób prywatnych.

W 2021 r. ww. stadniny sprzedały 157 koni arabskich czystej krwi za kwotę 9 719 051,05 zł, uzyskując średnią cenę za konia 61 904,78 zł. Najwyższą średnią cenę za 1 konia uzyskała Stadnina Koni Michałów – 99 992,89 zł. Wynik sprzedaży w czasie sierpniowych aukcji w Janowie Podlaskim wyniósł 1 812 000 EUR i był wyższy niż w 2020 r. Stadnina Koni Michałów uzyskała najwyższą cenę Aukcji Pride of Poland – 450 000 EUR za klacz Emandorissa i 450 000 EUR za ogiera Equator. Łączny wynik sprzedaży koni arabskich czystej krwi w 2021 r. był nieznacznie niższy od osiągniętego w 2020 r., w którym stadniny sprzedały 216 koni za kwotę 9 822 724,40 zł, a średnia cena za konia wyniosła 45 475,57 zł.

Ogier Equator (QR Marc – Ekliptyka/Ekstern) hodowli Stadniny Koni Michałów uzyskał tytuł **Platynowego Czempiona Świata Ogierów** w czasie Czempionatu Świata Koni Arabskich w Paryżu.

Hodowla koni ras szlachejnych (tj.: małopolskiej, wielkopolskiej, polski koń sportowy oraz śląskiej) prowadzona była w 10 stadninach na bazie 366 klaczy. Stadniny te były również właścicielami 5 ogierów czołowych.

Jan Kamiński dosiadający wałacha Jard sp (Czuwaj – Jucznia/Chef Supreme xx), hodowli Stadniny Koni Rzeczna zajął indywidualnie 29. miejsce w konkurencji WKKW w czasie **Igrzysk Olimpijskich w Tokio** i był to najlepszy wynik polskiego zawodnika w jeździectwie.

Bardzo dobrym wynikiem dla stadnin koni hodujących konie ras szlchetnych zakończyły się **Mistrzostwa Polski Młodych Koni** w 4 dyscyplinach jeździeckich, rozegrane w Morawie k. Strzegomia (ujeżdżenie i WKKW) oraz w Stadzie Ogierów w Łącku (skoki przez przeszkody, powożenie zaprzęgami jednokonnymi). Na 261 koni startujących ogółem w Mistrzostwach, 31 koni (11,9%) zostało wyhodowanych w spółkach KOWR. Ogółem wręczono 40 medali, w tym 10 medali (25%) przyznano za konie wyhodowane w stadninach koni nadzorowanych przez KOWR (5 złotych, 2 srebrne, 3 brązowe medale).

Stadnina Koni „Nowe Jankowice” sp. z o.o., jako jedyna spółka nadzorowana przez KOWR, prowadziła hodowlę koni rasy polski koń zimnokrwisty. Na 31 grudnia 2021 r. stado hodowlane liczyło 75 klaczy wyselekcjonowanych pod względem rodowodowym, pokrojowym oraz użytkowym. Klacz Ifeda hodowli i własności SK Nowe Jankowice została superczempionką **XIX Ogólnopolskiego Czempionatu koni rasy polski koń zimnokrwisty**.

W 3 spółkach prowadzona była hodowla zachowawcza konika polskiego, tj. SK Dobrzyniewo sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Rolniczo-Hodowlane Gałopol sp. z o.o. (SO Sieraków) i Poznańska Hodowla Roślin sp. z o.o. Tulce (oddział Kobylniki). Łącznie stadniny te posiadały 81 klaczy rasy konik polski. Stadnina Koni Huculskich „Gładyszów”, wchodząca obecnie w skład KR Kietrz sp. z o.o., posiada bardzo dobre stado hodowlane koni rasy huculskiej. Na koniec 2021 r. liczyło ono 60 klaczy elitarnych i 15 młodych klaczy przeznaczonych do stanowienia w 2022 r. Ogier Niżnik hodowli i własności KR Kietrz/SKH Gładyszów został **czempionem 2-letnich ogierów** tej rasy w Polsce. Stadnina posiadała również 15 ogierów hodowlanych, które stanowiły klacze własne oraz udostępniane były innym podmiotom hodującym konie tej rasy.

Stada ogierów od 2007 r. nie otrzymują dopłat z Funduszu Postępu Biologicznego do utrzymania rozplodników, a w terenie zmniejsza się liczba aktywnych w rozrodzie klaczy. Wymienione czynniki powodują zmniejszenie liczby ogierów w Stadach Ogierów przeznaczonych do stanowienia klaczy prywatnych właścicieli. Na dzień 31 grudnia 2021 r. utrzymywano 217 ogierów, a w sezonie 2021 r. użyto w rozrodzie 206 ogierów. Ogiery te pokryły łącznie 2 867 klaczy (13,9 kl./1 og.). Ogólna liczba pokrytych klaczy i średnia liczba pokrytych klaczy przez jednego ogiera na przestrzeni lat 2018–2021 utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Najwyższą średnią pokryć zanotowało Stado Ogierów w Białce (wchodzące w skład MHR sp. z o.o.) oraz Stado Ogierów w Gnieźnie (wchodzące w skład spółki GR-H Żydowo sp. z o.o.). Ogółem na koniec 2021 r. spółki nadzorowane przez KOWR posiadały **283 ogiery hodowlane**, z których 217 stanowiło własność stad ogierów, a 66 ogierów było własnością stadnin koni.

4.1.4. Nadzór bezpośredni nad spółkami hodowli roślin oraz hodowli zwierząt gospodarskich

W 2021 r. **w zakresie nadzoru i wykonywania praw z posiadanych udziałów** w stosunku do 38 spółek hodowli roślin uprawnych oraz hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej **zrealizowano następujące zadania:**

- przeprowadzono analizy i zaopiniowano dla zgromadzenia wspólników biznesplanu oraz wieloletnie programy inwestycyjne spółek,
- sporządzono analizę wyników w zakresie hodowli roślin i zwierząt gospodarskich uzyskanych w 2020 r. Na tej podstawie przygotowano coroczną „Informację o stanie hodowli roślin i nasiennictwa oraz hodowli zwierząt w spółkach KOWR w 2020 r.”,
- przeprowadzono Zwyczajne Zgromadzenia Wspólników, podczas których zatwierdzono sprawozdania finansowe spółek oraz sprawozdania zarządów z działalności spółek w 2020 r.,
- przeprowadzono Nadzwyczajne Zgromadzenia Wspólników, w wyniku których podejmowano uchwały dotyczące wyrażania zgód korporacyjnych (akty założycielskie spółek oraz kodeks spółek handlowych),
- przeprowadzono 16 kontroli, z tego 2 kontrole planowe zgodnie z zatwierdzonym „Planem kontroli planowych Departamentu Nadzoru nad Spółkami na rok 2021” oraz dodatkowo 14 kontroli doraźnych. W stadninach koni i stadach ogierów przeprowadzono 29 przeglądów hodowlanych,
- przeprowadzono inkorporację 2 spółek ogrodniczych – z dniem 1 lutego 2021 r. do „PlantiCo – Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Zielonki” sp. z o.o. przyłączono kolejną spółkę, tj. KZD Nowy Dwór sp. z o.o.,
- uczestniczono w działaniach promocyjnych inicjowanych przez nadzorowane spółki, tj. w wydarzeniach związanych z hodowlą roślin i zwierząt oraz rolnictwem.

4.2. Wykonywanie praw z udziałów i akcji wobec spółek nabytych w ramach realizacji przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, ustawy o KOWR oraz ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa

W ramach wykonywania przez KOWR zadań dotyczących nabywania udziałów w **spółkach o charakterze rolnym** przed dokonaniem zakupu przeprowadzana była analiza ekonomiczna dotycząca zasadności dokonania zakupu. W 2021 r. KOWR posiadał udziały w **12 spółkach**.

KOWR jest m.in. udziałowcem założonej w 1997 r. spółki **Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna Invest Park sp. z o.o.** z siedzibą w Wałbrzychu, powstałej na podstawie rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 kwietnia 1997 r. w sprawie ustanowienia wałbrzyskiej specjalnej strefy ekonomicznej, w której posiada 18,97% udziałów. Podmiot zajmuje się zarządzaniem inwestycjami i ich prowadzeniem w podjednostkach specjalnej strefy ekonomicznej zlokalizowanej w okolicach Wałbrzycha.

W czerwcu 2020 r. KOWR założył spółkę **Terminal Intermodalny Bydgoszcz Emilianowo sp. z o.o.** z kapitałem założycielskim 2 mln zł, w której na koniec 2021 r. posiadał 88% udziałów. Spółka zajmuje się przygotowaniem i realizacją projektu dotyczącego budowy intermodalnego terminala przeładunkowego dla towarów rolno-spożywczych.

KOWR posiada również akcje w **Jurajski Agro Fresh Park S.A.** założonej w listopadzie 2020 r. (93 434 318 akcji serii A2, które stanowią 67% w kapitale zakładowym). Spółka zajmuje się tworzeniem innowatorskiego rynku rolno-spożywczego dla regionalnych producentów żywności.

Tabela 19. **Wykaz spółek, w których KOWR posiadał udziały w 2021 r.**

Lp.	Nazwa spółki	Udział KOWR
1.	Widawa sp. z o.o. z siedzibą w Biestrzykowicach	100%
2.	Vitra Trade sp. z o.o. w likwidacji z siedzibą w Częstochowie	100%
3.	Stacja Hodowli i Unasienienia Zwierząt sp. z o.o. z siedzibą w Bydgoszczy	0,014%
4.	TDM „ARRTRANS” S.A. w likwidacji z siedzibą w Łodzi	100%
5.	Gospodarstwo Agro-Turystyczne KUTY sp. z o.o. z siedzibą w Kutach	46%
6.	Wielkopolskie Centrum Hodowli i Rozrodu Zwierząt w Poznaniu z/s w Tulcach sp. z o.o.	0,068%
7.	Krajowa Spółka Cukrowa S.A. z siedzibą w Toruniu	0,33%
8.	Terminal Intermodalny Bydgoszcz Emilianowo sp. z o.o. z siedzibą w Bydgoszczy	88%
9.	Wesoła sp. z o.o. z siedzibą w Rowie	100%
10.	PPZ Trzemeszno sp. z o.o. z siedzibą w Trzemesznie	0,096%
11.	Jurajski AGRO FRESH Park S.A. z siedzibą w Kościelcu	67%
12.	Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna „INVEST-PARK” sp. z o.o. z siedzibą w Wałbrzychu	18,97%

Źródło: dane KOWR.

Do zadań KOWR w zakresie wykonywania praw z udziałów i akcji w 2021 r. należało:

- prowadzenie ewidencji udziałów i akcji spółek zakupionych na podstawie ww. ustaw,
- wykonywanie praw z udziałów i akcji w czasie zgromadzeń wspólników lub akcjonariuszy, w spółkach w których KOWR posiada całość lub większościowy pakiet udziałów,
- przeprowadzanie w spółkach kontroli doraźnych i planowych oraz ich koordynacja,
- opiniowanie i kontrolowanie programów inwestycyjnych w spółkach ze 100-procentowym lub większościowym udziałem KOWR,
- wybór biegłych rewidentów do corocznych badań spółek, w których KOWR posiada 100% lub większość udziałów,
- opiniowanie sprawozdań zarządów spółek nabytych, z pakietem 100-procentowym i większościowym pakietem udziałów w ramach wykonywania ww. ustaw,
- przygotowywanie, opiniowanie i nadzorowanie procesów restrukturyzacji w spółkach, w których KOWR posiadał wszystkie udziały lub ich większość,
- analiza procesów oraz danych ekonomicznych w nabytych spółkach,
- przygotowywanie okresowych informacji i analiz na temat sytuacji ekonomicznej spółek, których udziały zostały zakupione,
- opracowywanie projektów zmian organizacyjnych i kapitałowych w nadzorowanych spółkach.

4.3. Zagospodarowanie przejętego mienia z zastawu rejestrowego

W 2021 r. KOWR kontynuował działania mające na celu zagospodarowanie mienia ruchomego pochodzącego z zastawu rejestrowego. W styczniu 2021 r. posiadał następujące stany magazynowe przejętego mienia: 1 130 ton koncentratu jabłkowego w beczkach, 6 185,85 tony przecieru jabłkowego i 2 026 tys. litrów skażonego spirytusu etylowego. Skażony spirytus etylowy (2 026 tys. litrów o wartości 40 830 234,53 zł) przekazano Rządowej Agencji Rezerw Strategicznych (RARS). Spirytus wytworzono z części przejętego przez KOWR koncentratu jabłkowego oraz soku jabłkowego NFC, który został w całości zużyty na ten cel. Przekazany do RARS spirytus wykorzystano do produkcji środków biobójczych z przeznaczeniem do walki z epidemią COVID-19.

Pozostające na stanie KOWR pozostałe składniki ruchome zastawu rejestrowego zostały wystawione na sprzedaż w drodze publicznych przetargów pisemnych (przecier jabłkowy) i aukcji elektronicznych (koncentrat jabłkowy). Sprzedano całość posiadanego przecieru jabłkowego (tj. 6 185,84 tony za kwotę 4 546 599,02 zł) oraz 958,5 tony koncentratu jabłkowego (za kwotę 4 446 198,80 zł). Zbycie ww. towarów pozwoliło na zaoszczędzenie przez KOWR środków, jakie wydawał na opłacenie magazynów, w których towar był składowany.

Opróżnione beczki po soku NFC zostały zakwalifikowane przez KOWR jako nieprzedstawiające wartości użytkowej i przeznaczono je do utylizacji (złomowania). Uzyskano dzięki temu dodatkowy przychód w wysokości 15 769,58 zł.

W 2021 r. została także uregulowana przez KOWR kwestia bezumownego korzystania ze środków trwałych wchodzących w skład przejętego zastawu rejestrowego.

5. WSPARCIE RYNKU PRODUKTÓW PSZCZELICH

Wsparcie branży pszczelarskiej jest stosowane w Unii Europejskiej od 1997 r. jako ważny element wspólnej polityki rolnej. Dofinansowywanie przez Komisję Europejską działań państw członkowskich na rynku produktów pszczelich podyktowane jest m.in. potrzebą: rozwoju terenów wiejskich, ujednoczenia warunków produkcji i zbytu produktów pszczelich, utrzymania równowagi ekologicznej, zapobiegania rozdrobnieniu produkcji i handlu miodem oraz zwalczania inwazji pasożytów i chorób pszczół (w tym warrozy).

Do 31 grudnia 2022 r. możliwość udzielania pomocy w sektorze pszczelarskim w Unii Europejskiej przewiduje art. 55 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013⁵⁸. Działania państw członkowskich są realizowane na podstawie zatwierdzanych przez KE trzyletnich krajowych programów wsparcia pszczelarstwa⁵⁹.

Zgodnie z unijnymi zasadami współfinansowanie z budżetu UE może stanowić do 50% wydatkowanych środków⁶⁰. Refundacji podlegają całkowite lub częściowe (w zależności od kierunku wsparcia) koszty netto poniesione przez podmioty uprawnione (tj.: związki pszczelarskie, stowarzyszenia pszczelarzy, zrzeszenia pszczelarzy, spółdzielnie pszczelarskie oraz grupy i organizacje producentów rolnych w zakresie działalności pszczelarskiej) na realizację działań określonych w krajowym programie wsparcia pszczelarstwa, zatwierdzonym decyzją wykonawczą KE. Końcowymi odbiorcami wsparcia są gospodarstwa

⁵⁸ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

⁵⁹ Od 1 stycznia 2023 r. kontynuacją dotychczas realizowanych krajowych programów wsparcia pszczelarstwa w Polsce, opracowywanych na podstawie art. 55 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013, będą interwencje sektorowe dotyczące sektora pszczelarskiego, o których mowa w art. 55 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115 z dnia 2 grudnia 2021 r. ustanawiającego przepisy dotyczące wsparcia planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej (planów strategicznych WPR) i finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz uchylającego rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 i (UE) nr 1307/2013.

⁶⁰ Zgodnie z art. 55 ust. 4 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115 z dnia 2 grudnia 2021 r. ustanawiającego przepisy dotyczące wsparcia planów strategicznych, od 1 stycznia 2023 r. na realizację interwencji w sektorze pszczelarskim państwa członkowskie zapewniają co najmniej takie same kwoty finansowania jak unijna pomoc finansowa.

pasieczne posiadające weterynaryjny numer identyfikacyjny lub pasieki wpisane do rejestrów prowadzonych przez powiatowych lekarzy weterynarii.

Dofinansowaniem mogą być objęte następujące środki wsparcia: pomoc techniczna skierowana do pszczelarzy i organizacji pszczelarzy (zakup sprzętu pszczelarskiego i szkolenia), zwalczanie inwazji pasożytów i chorób pszczół, w szczególności warrozy (zakup leków), racjonalizacja sezonowego przenoszenia uli (zakup urządzeń do prowadzenia gospodarki wędrowniej), środki mające na celu wsparcie zasiedlania uli (zakup pszczół) oraz poprawa jakości produktów, aby skuteczniej pozycjonować produkty na rynku (analiza jakości miodu). W sezonie pszczelarskim 2021–2022 dofinansowaniem objęto nowy kierunek wsparcia „Współpraca z wyspecjalizowanymi podmiotami w zakresie wdrażania stosowanych programów naukowo-badawczych w dziedzinie pszczelarstwa i produktów pszczelich”. O wsparcie mogą ubiegać się jednostki naukowo-badawcze zajmujące się tematyką pszczelarską.

W zależności od zadania wsparcie wynosi od 60% poniesionych kosztów netto na zakup sprzętu i gospodarkę wędrowną do 70% na zakup pszczół oraz 90% na zakup leków. Z kolei szkolenia, wsparcie naukowo-badacze i przeprowadzanie analiz miodu mogą być refundowane w wysokości 100% poniesionych kosztów netto.

W 2021 r. mechanizm WPR „**Wsparcie rynku produktów pszczelich**” realizowany był w oparciu o „**Krajowy Program Wsparcia Pszczelarstwa w Polsce na lata 2020–2022**” zatwierdzony przez Komisję Europejską decyzją z 12 czerwca 2019 r.⁶¹ i zmieniony decyzją z 9 czerwca 2021 roku⁶².

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 7 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505, z późn. zm.) od 1 września 2017 r. mechanizm WPR „Wsparcie rynku produktów pszczelich” jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z agencji płatniczej (ARiMR).

5.1. Wsparcie rynku produktów pszczelich w sezonie pszczelarskim 2020/2021

Na działania w sektorze pszczelarskim w sezonie 2020/2021 Polska mogła ostatecznie przeznaczyć środki finansowe (po 50% z budżetu UE i krajowego) w wysokości **10 049,936 tys. EUR (45 824,693 tys. zł⁶³)**, czyli o 2 170,85 tys. EUR (9 898,43 tys. zł)

⁶¹ Decyzja wykonawcza Komisji (UE) 2019/974 z dnia 12 czerwca 2019 r. zatwierdzająca krajowe programy na rzecz poprawy produkcji i wprowadzania do obrotu produktów pszczelich, przedłożone przez państwa członkowskie na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 (notyfikowana jako dokument nr C(2019) 4177).

⁶² Decyzja wykonawcza Komisji (UE) 2021/974 z dnia 9 czerwca 2021 r. zatwierdzająca zmienione krajowe programy na rzecz poprawy produkcji i wprowadzania do obrotu produktów pszczelich, przedłożone przez państwa członkowskie na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 (notyfikowana jako dokument nr C(2021) 4021).

⁶³ Stosownie do przepisów art. 34 rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 907/2014 z dnia 11 marca 2014 r. uzupełniającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczych i innych organów zarządzania finansami, rozliczenia rachunków, zabezpieczeń oraz stosowania euro (z późn. zm.) terminem operacyjnym dla kursu walutowego jest dzień 1 stycznia roku, w którym podjęto decyzję o przyznaniu pomocy. Wobec tego przy przeliczeniach zastosowano kurs wymiany 4,5597 PLN/EUR z 31 grudnia 2020 r.

więcej niż wynikało z ww. pierwotnej decyzji KE z 12 czerwca 2019 r., zmienionej decyzją z 9 czerwca 2021 r.

W sezonie 2020/2021 złożono do KOWR **444 projekty** od **99 podmiotów uprawnionych**. Przyjęto **440 projektów** od **98 podmiotów uprawnionych**. Najwięcej projektów dotyczyło zakupu leków do zwalczania warrozy – 98 projektów (22,3% wszystkich przyjętych projektów), a następnie zakupu sprzętu pszczelarskiego – 96 projektów (21,8%) oraz zakupu pszczoł – 93 projekty (21,1%).

Po rozpatrzeniu projektów przez KOWR zawierane były umowy, a obie strony zostały zobowiązane do realizacji ich postanowień. Podpisano **434 umowy** z **97 podmiotami uprawnionymi** na kwotę 45 802,44 tys. zł. Najwięcej umów dotyczyło zakupu leków do zwalczania warrozy – 97 umów (22,4% wszystkich podpisanych umów), a następnie zakupu sprzętu pszczelarskiego – 95 umów (21,9%) i zakupu pszczoł – 92 umowy (21,2%). Do końca października 2021 r. zostały sporządzone łącznie 463 aneksy do umów.

Kolejnym etapem procesu było złożenie przez podmioty uprawnione wniosków o refundację w ramach uprzednio podpisanych umów. Termin składania wniosków upłynął 31 lipca 2021 r. (w przypadku zakupu pszczoł oraz zakupu sprzętu pszczelarskiego termin na składanie wniosków został wydłużony do 31 sierpnia 2021 r.).

Tabela 20. **Projekty przyjęte do realizacji w KOWR, podpisane i rozliczone umowy oraz kwoty wynikające z rozliczonych umów (z uwzględnieniem aneksów) w ramach realizacji mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2020/2021 (stan na 31.12.2021 r.)**

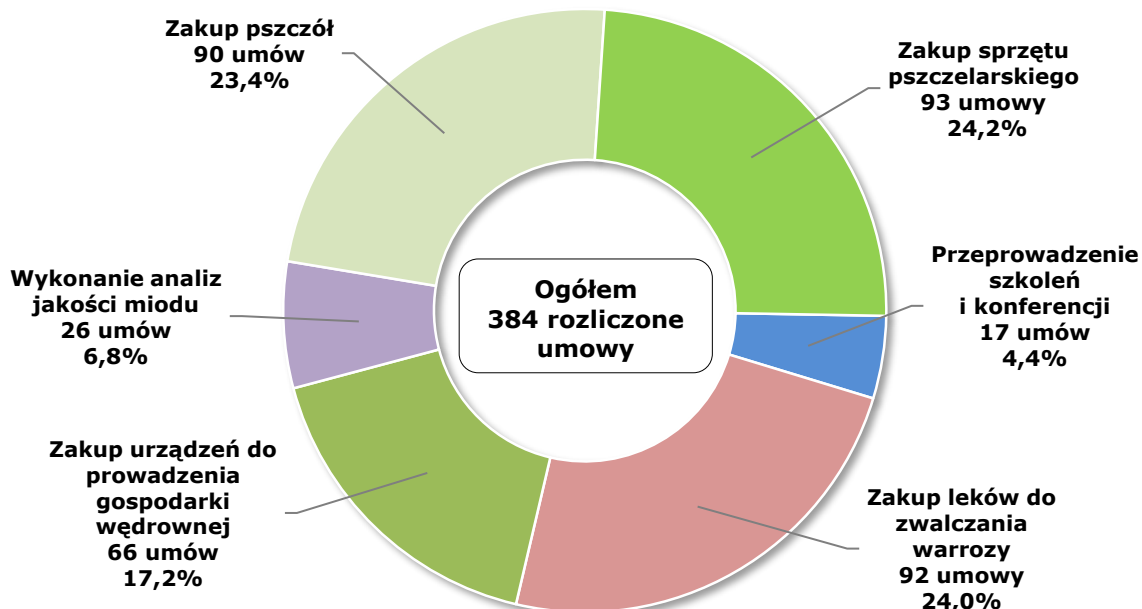
Lp.	Nazwa działania	Przyjęte projekty	Podpisane umowy	Rozliczone umowy	Kwota wynikająca z rozliczonych umów (tys. zł)
1.	Przeprowadzenie szkoleń i konferencji	44	44	17	173,88
2.	Zakup leków do zwalczania warrozy	98	97	92	12 862,77
3.	Zakup urządzeń do prowadzenia gospodarki wędrownej	73	71	66	1 459,20
4.	Wykonanie analiz jakości miodu	36	35	26	207,32
5.	Zakup pszczoł	93	92	90	6 027,14
6.	Zakup sprzętu pszczelarskiego	96	95	93	15 545,54
Ogółem		440	434	384	36 275,85

Źródło: dane KOWR.

W 2021 r. beneficjenci złożyli do KOWR **389 wniosków o refundację** za sezon 2020/2021. Do 31 grudnia 2021 r. rozliczono **384 umowy** złożone przez **96 podmiotów uprawnionych**. Najwięcej rozliczonych umów dotyczyło zakupu sprzętu pszczelarskiego – 93 umowy (24,2% wszystkich rozliczonych umów), a następnie zakupu leków do zwalczania warrozy – 92 umowy (24%) i zakupu pszczoł – 90 umów (23,4%). Za sezon 2020/2021 KOWR sporządził informacje o przyznanej kwocie refundacji i wystawił zlecenia płatności agencji płatniczej

(ARiMR) na kwotę **36 275,85 tys. zł⁶⁴**, tj. po około 18 137,925 tys. zł (po 50%) z budżetu unijnego i krajowego.

Wykres 23. **Umowy rozliczone przez KOWR w ramach mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2020/2021**

Źródło: dane KOWR.

5.2. Wsparcie rynku produktów pszczelich w sezonie pszczelarskim 2021/2022

Na działania w sektorze pszczelarskim w sezonie 2021/2022 Polska może przeznaczyć ostatecznie środki finansowe (po 50% z budżetu UE i krajowego) w wysokości blisko **10 049,936 tys. EUR (46 198,551 tys. zł⁶⁵)**, czyli o 2 178,00 tys. EUR (10 012,05 tys. zł) więcej niż wynikało z pierwotnej decyzji KE z 12 czerwca 2019 r., zmienionej decyzją z 9 czerwca 2021 r.

W warunkach udziału w mechanizmie „Wsparcie rynku produktów pszczelich na rok pszczelarski 2021–2022”, będących załącznikiem do zarządzenia Nr 92/2021 Prezesa ARiMR z dnia 3 września 2021 r., przyznano środki na **nowy kierunek wsparcia „Współpraca z wyspecjalizowanymi podmiotami w zakresie wdrażania stosowanych programów naukowo-badawczych w dziedzinie pszczelarstwa i produktów pszczelich”**. Podmiotami uprawnionymi do uzyskania wsparcia są jednostki naukowo-

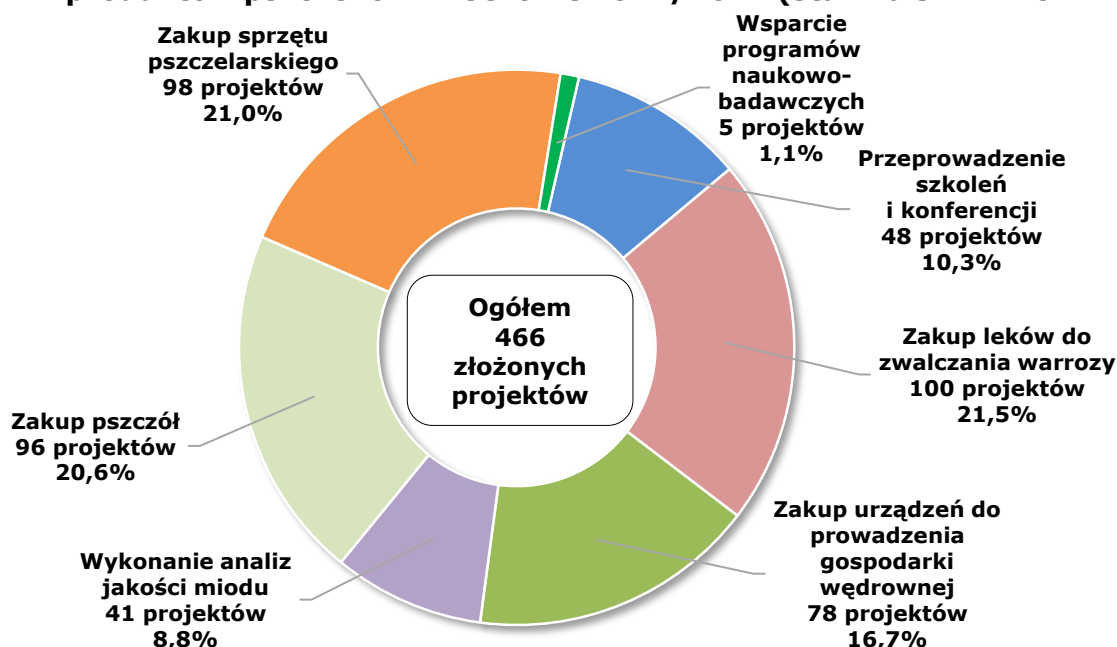
⁶⁴ Przedmiotowa kwota refundacji była wyższa niż wynikająca z podpisanych umów, gdyż zgodnie z warunkami udziału w mechanizmie „Wsparcie rynku produktów pszczelich” (będących załącznikiem do zarządzenia Nr 121/2019 Prezesa ARiMR z dnia 17 września 2019 r., z późn. zm.), w działaniu „Zakup leków do zwalczania warrozy” podmioty uprawnione mają możliwość zwiększenia środków finansowych kosztów podstawowych maksymalnie do 20% kwoty umownej.

⁶⁵ Stosownie do przepisów art. 34 rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 907/2014 z dnia 11 marca 2014 r. uzupełniającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczych i innych organów zarządzania finansami, rozliczenia rachunków, zabezpieczeń oraz stosowania euro (z późn. zm.) terminem operacyjnym dla kursu walutowego jest dzień 1 stycznia roku, w którym podjęto decyzję o przyznaniu pomocy. Wobec tego przy przeliczeniach zastosowano kurs wymiany 4,5969 PLN/EUR z 31 grudnia 2021 r.

-badawcze zajmujące się tematyką pszczelarską. Koszty podstawowe poniesione na wsparcie naukowo-badawcze będą refundowane do 100% poniesionych kosztów netto.

We wrześniu 2021 r. zostało opublikowane przez KOWR zaproszenie do składania projektów w ramach mechanizmu WPR „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2021/2022. Do KOWR złożono **466 projektów** od **105 uprawnionych podmiotów** na kwotę **60 887,88 tys. zł**, w tym 5 projektów od 5 podmiotów uprawnionych do wsparcia programów naukowo-badawczych na łączną kwotę 757,71 tys. zł. Najwięcej projektów dotyczyło zakupu leków do zwalczania warrozy – 100 projektów (21,5% wszystkich złożonych projektów), a następnie zakupu sprzętu pszczelarskiego – 98 projektów (21%) i zakupu pszczoł – 96 projektów (20,6%).

Wykres 24. **Projekty złożone do KOWR w ramach mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2021/2022 (stan na 31.12.2021 r.)**

Źródło: dane KOWR.

Po rozpatrzeniu projektów przez KOWR zawierane będą umowy. Wzorem lat ubiegłych KOWR planuje rozdysponować pomiędzy podmioty uprawnione – a finalnie pszczelarzy – całość kwoty przeznaczonej na wsparcie branży. Sezon 2021/2022 zostanie zamknięty przez KOWR do 15 października 2022 r., kiedy wszystkie wnioski o płatność zostaną rozpatrzone, a na rachunkach bankowych podmiotów uprawnionych znajdą się środki finansowe wspierające pszczelarzy.

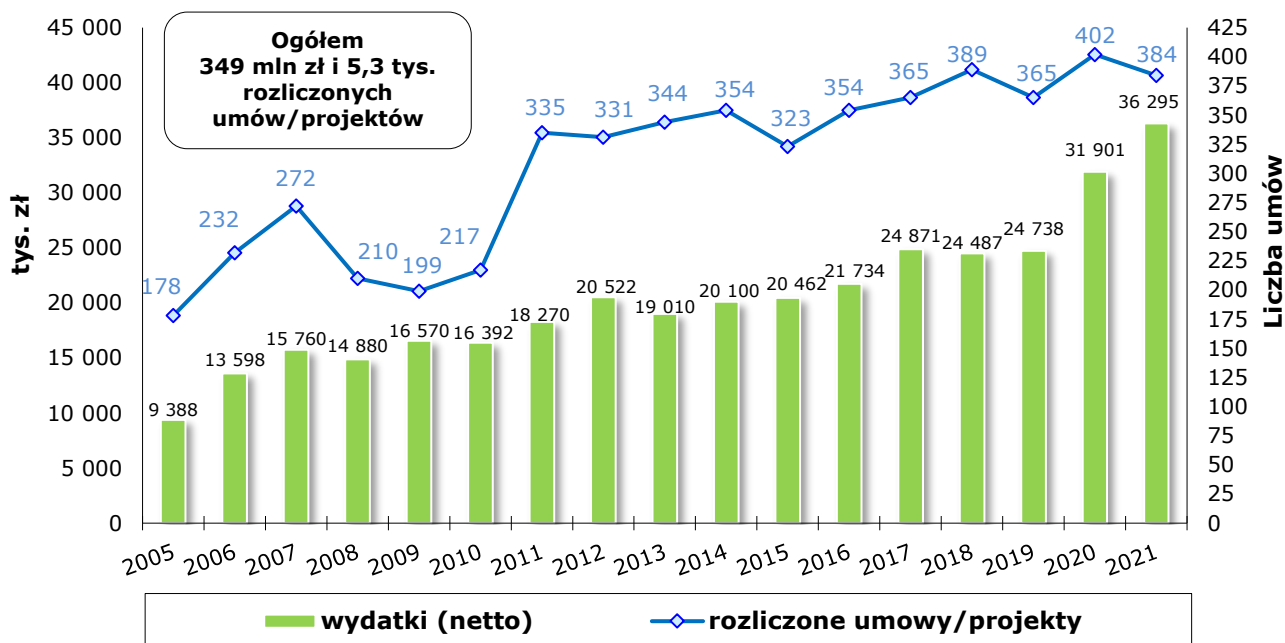
Podsumowując, w 2021 r. KOWR w ramach realizacji mechanizmu WPR „Wsparcie rynku produktów pszczelich” wystawił agencji płatniczej (ARiMR) zlecenia płatności na kwotę ogółem **36 294,61 tys. zł** (po 18 147,305 tys. zł z budżetu unijnego i z budżetu państwa), dotyczącej **sezonu pszczelarskiego 2019/2020⁶⁶ i 2020/2021**.

⁶⁶ Na podstawie zleceń płatności, wystawionych przez KOWR po pozytywnym rozpatrzeniu przez Dyrektora Generalnego KOWR odwołań od przyznanych kwot refundacji dotyczących sezonu pszczelarskiego 2019/2020, agencja płatnicza (ARiMR) w 2021 r. wypłaciła kwotę 18,76 tys. zł.

Po akcesji Polski do UE do końca 2021 r. – realizując mechanizm wsparcia rynku produktów pszczelich – **rozliczono 5,3 tys. umów/projektów**, w ramach których wydatkowano łącznie **349 mln zł**, w tym 174,5 mln zł (50%) z budżetu unijnego.

Środki przekazane branży pszczelarskiej w ostatnich 16 latach – przeznaczone na wsparcie: organizacji szkoleń, zakupu pszczół, sprzętu pszczelarskiego, leków do zwalczania warrozy i urządzeń pasiecznych, a także analiz jakości miodu – przyniosły wymierne efekty. Dla przykładu w 2020 r. liczba rodzin pszczelich zarejestrowanych w Polsce wyniosła **1,766 mln** i była o **57%** (o 643 tys.) większa niż jedenaście lat wcześniej⁶⁷.

Wykres 25. **Realizacja wsparcia rynku produktów pszczelich w latach 2005–2021***

* Stan na 31 grudnia danego roku.
Źródło: dane KOWR.

Szacuje się, że w ramach działań realizowanych przez KOWR wspieranych jest **średniorocznie ponad 40 tys. pszczelarzy**, głównie z gospodarstw rodzinnych, w których prowadzi się produkcję pasieczną, wspomaganych i reprezentowanych przez związki oraz stowarzyszenia pszczelarskie. Z uwagi na zróżnicowane zainteresowanie projektami każdy kolejny trzyletni krajowy program wsparcia pszczelarstwa w Polsce był modyfikowany i dostosowywany do potrzeb zgłaszanych przez pszczelarzy. Największe środki są wydatkowane na refundację kosztów zakupu sprzętu pszczelarskiego oraz zwalczanie inwazji pasożytów i chorób pszczół, w szczególności warrozy.

Realizowany w 2021 r. przez KOWR „Krajowy Program Wsparcia Pszczelarstwa w Polsce na lata 2020–2022” jest **szóstym zatwierdzonym przez KE programem po akcesji do UE**. Z każdym kolejnym programem wzrasta wartość środków wypłaconych beneficjentom. Obserwowana jest także tendencja wzrostowa wykorzystania dostępnych środków

⁶⁷ „Sektor pszczelarski w Polsce w 2020 roku”, dr P. Semkiw, Zakład Pszczelnictwa w Puławach.
http://www.inhort.pl/files/program_wieloletni/PW_2015_2020_IO/spr_2020/4.3_Semkiw_Sektor_pszczelarski_2020.pdf

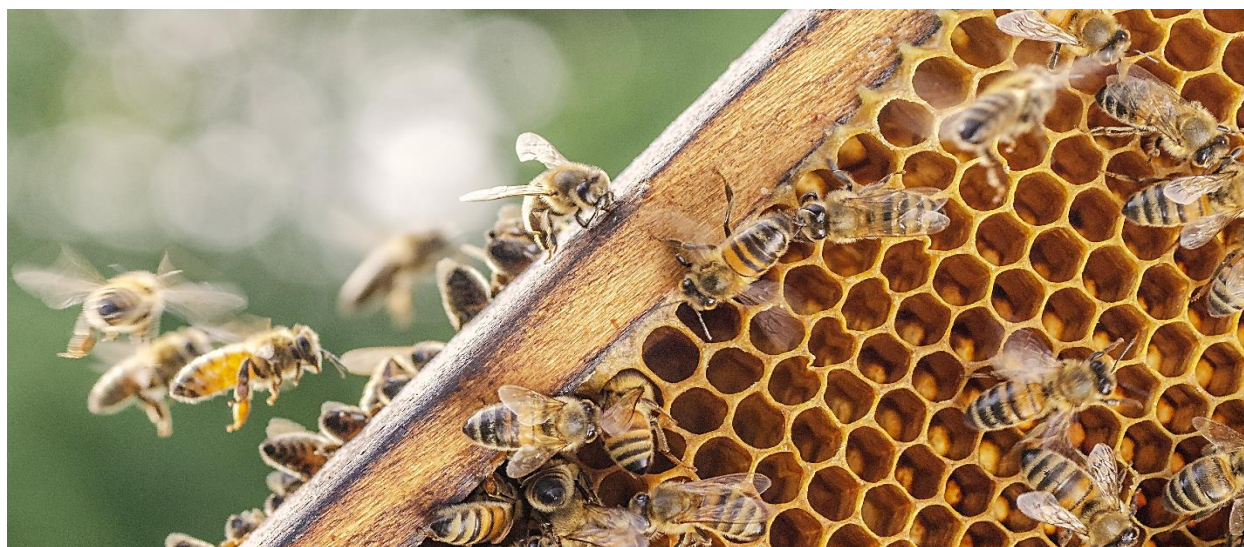
finansowych. Świadczy to m.in. o rosnącym zapotrzebowaniu na wsparcie finansowe działalności pszczelarzy.

Tabela 21. **Realizacja programów wsparcia pszczelarstwa w Polsce**

Lp.	Wyszczególnienie	Całkowity budżet programu		Wydatki	Wykorzystanie środków
		w tys. EUR	w tys. zł		w %
1.	Program 2005–2007	13 450	56 250	38 746	68,9
2.	Program 2008–2010	13 450	53 631	47 842	89,2
3.	Program 2011–2013	15 090	62 910	57 802	91,9
4.	Program 2014–2016	16 563	69 462	62 296	89,7
5.	Program 2017–2019	17 771	75 464	74 132	98,2
6.	Program 2020–2022	27 975	128 308	-	-
Ogółem		104 299	446 025	280 818	-

Źródło: dane KOWR.

Realizowane od akcesji Polski do UE krajowe programy wsparcia pszczelarstwa przyczyniły się także do: znacznego obniżenia śmiertelności rojów pszczelich dzięki dofinansowaniu zwalczania inwazji pasożytów i chorób pszczół (w tym warrozy), modernizacji bazy technicznej (poprzez zakup sprzętu pszczelarskiego) oraz do rozpowszechnienia rzetelnej wiedzy teoretycznej połączonej z praktycznymi szkoleniami pszczelarzy.

6. DZIAŁANIA INTERWENCYJNE W CELU STABILIZACJI RYNKÓW ROLNYCH

W celu przeciwdziałania niestabilnej sytuacji na rynkach rolnych w państwach członkowskich UE, w tym zapewnienia stabilizacji cen rynkowych, zgodnie z rozdziałem I rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013⁶⁸, stosowana jest **interwencja rynkowa**, w tym: **interwencja publiczna** (właściwe organy państw członkowskich skupują i przechowują zgromadzone w magazynach interwencyjnych produkty aż do momentu ich zbycia) oraz **dopłaty do prywatnego przechowywania towarów rolno-żywnościowych** (przyznawane do przechowywania produktów przez podmioty prywatne).

Interwencja publiczna i dopłaty do prywatnego przechowywania są elementem tzw. **rynkowej siatki bezpieczeństwa**, w skład której wchodzi również dodatkowe instrumenty/mechanizmy określone przepisami regulującymi postępowanie w sytuacjach kryzysowych na rynkach rolno-żywnościowych (zgodnie z art. 219–222 ww. rozporządzenia).

Zgodnie z art. 13 ww. rozporządzenia **interwencja publiczna** jest otwarta dla pszenicy zwyczajnej, masła i odtłuszczonego mleka w proszku (OMP). Dla pozostałych kwalifikujących się towarów ma charakter fakultatywny (może zostać otwarta przez Komisję – w drodze aktów wykonawczych – jeżeli wymaga tego sytuacja na rynku)⁶⁹.

Możliwość stosowania **dopłat do prywatnego przechowywania towarów rolno-żywnościowych** przewiduje art. 17 ww. rozporządzenia. Od 2014 r. dopłaty są uruchamiane przez KE na podstawie aktów wykonawczych po zaistnieniu warunków rynkowych wymaganych przepisami unijnymi (tj. uwzględniając średnie ceny rynkowe notowane w UE, progi referencyjne i koszty produkcji danych produktów lub potrzebę zareagowania we właściwym czasie na szczególnie trudną sytuację na rynku lub na zmiany sytuacji gospodarczej, które mają znaczący negatywny wpływ na marże w sektorze). Celem mechanizmu jest czasowe zmagazynowanie nadwyżki towarów, które nie trafią na rynek, co ogranicza destabilizację cen. W ramach tego mechanizmu zakłady przetwórcze bądź firmy handlowe, które zmagazynują dany towar i wprowadzą go na rynek w korzystniejszym dla sektora czasie, otrzymują dopłatę, która ma na celu zrekompensowanie kosztów przechowywania. Dopłaty do prywatnego przechowywania mogą być przyznawane w UE w odniesieniu do:

⁶⁸ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

⁶⁹ Pszenica durum, jęczmień, kukurydza, ryż niełuskany, świeża lub schłodzona wołowina i cielęcina objęte kodami CN 0201 10 00 oraz od 0201 20 20 do 0201 20 50.

masła (wyprodukowanego ze śmietanki uzyskanej bezpośrednio i wyłącznie z mleka krowiego), odtłuszczonego mleka w proszku (wyprodukowanego z mleka krowiego), serów (objętych chronioną nazwą pochodzenia lub chronionym oznaczeniem geograficznym na mocy rozporządzenia 1151/2012), wieprzowiny, świeżego lub schłodzonego mięsa z bydła w wieku ośmiu miesięcy i więcej, mięsa baraniego i koziego, cukru białego, włókna lnianego i oliwy z oliwek⁷⁰.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505, z późn. zm.) zakup oraz sprzedaż produktów zgromadzonych w magazynach interwencyjnych oraz dopłaty do prywatnego przechowywania towarów rolno-żywnościowych są od 1 września 2017 r. **zadaniami delegowanymi** do KOWR z agencji płatniczej (ARiMR).

6.1. Dopłaty do prywatnego przechowywania towarów rolno-spożywczych

W celu przeciwdziałania zakłóceniom na rynkach rolnych spowodowanych epidemią koronawirusa – w uzupełnieniu dostępnych środków interwencji rynkowej w postaci interwencji publicznej (zakupów i sprzedaży interwencyjnej) – Komisja Europejska 4 maja 2020 r. opublikowała (w tym na wniosek Polski), m.in. następujące rozporządzenia przyznające **dopłaty do prywatnego przechowywania** [zgodnie z art. 17 i art. 219 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013]:

- 1) rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) **2020/597** z dnia 30 kwietnia 2020 r. przyznające dopłaty do prywatnego przechowywania **masła** oraz ustalające z góry kwotę tych dopłat,
- 2) rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) **2020/598** z dnia 30 kwietnia 2020 r. przyznające dopłaty do prywatnego przechowywania **odtłuszczonego mleka w proszku** oraz ustalające z góry kwotę tych dopłat.

Rozporządzenia KE weszły w życie dzień po ich opublikowaniu, tj. **5 maja 2020 r.** Wnioski o zawarcie umowy na dopłaty można było składać do KOWR **od 7 maja do 30 czerwca 2020 r.** Ostateczne rozliczenie umów nastąpiło 2021 r. Realizacja wsparcia finansowego polegała na udzielaniu dopłat do prywatnego przechowywania ww. produktów na terenie Polski zgodnie z zasadami określonymi przez KE. Dopłaty były udzielane wg stawek określonych przez KE wszystkim przedsiębiorcom, którzy zawarli z KOWR umowę na dopłaty do prywatnego przechowywania i wypełnili warunki ich udzielania.

6.1.1. Dopłaty do prywatnego przechowywania masła

W styczniu 2021 r. zakończono realizację ostatniej umowy na dopłaty do prywatnego przechowywania masła zawartej przez KOWR w 2020 r. Na podstawie dokumentu

⁷⁰ Od 1 stycznia 2023 r. dopłaty do prywatnego przechowywania mogą być przyznawane w UE także w odniesieniu do oliwek stołowych, zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2117 z dnia 2 grudnia 2021 r. zmieniającym rozporządzenia (UE) nr 1308/2013 ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych, (UE) nr 1151/2012 w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych, (UE) nr 251/2014 w sprawie definicji, opisu, prezentacji, etykietowania i ochrony oznaczeń geograficznych aromatyzowanych produktów sektora wina i (UE) nr 228/2013 ustanawiające szczególne środki w dziedzinie rolnictwa na rzecz regionów najbardziej oddalonych w Unii Europejskiej.

płatniczego wystawionego przez KOWR w 2020 r. agencja płatnicza (ARiMR) wypłaciła w 2021 r. przedsiębiorcy **8,37 tys. zł.**

Ogółem w ramach realizacji mechanizmu w 2020 r. i 2021 r. wypłacono przedsiębiorcom łącznie 127,46 tys. zł dopłat do prywatnego przechowywania 431 ton masła.

6.1.2. Dopłaty do prywatnego przechowywania odtłuszczonego mleka w proszku

Na przełomie grudnia 2020 r. i stycznia 2021 r., po osiągnięciu minimalnego okresu przechowywania, cała ilość OMP (354 tony) przechowywanego w ramach wszystkich 16 umów zawartych przez KOWR w 2020 r. została wycofana z mechanizmu.

W ramach zrealizowanych umów, na podstawie dokumentów płatniczych wystawionych przez KOWR w 2020 r., agencja płatnicza (ARiMR) wypłaciła przedsiębiorcom w 2021 r. kwotę w wysokości **44,61 tys. zł.**

6.2. Interwencyjny zakup i sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku

Zgodnie z art. 12 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 zakupy interwencyjne OMP mogą być prowadzone standardowo od 1 marca do 30 września⁷¹ danego roku⁷² w ramach ustalonego przez KE ograniczenia ilościowego dla całej UE, które – według art. 3 rozporządzenia Rady (UE) nr 1370/2013⁷³ – wynosi 109 tys. ton. Zakupy OMP w ramach ww. ograniczenia mogą odbywać się po cenie interwencyjnej równej progowi referencyjnemu wynoszącemu 169,80 EUR/100 kg. Po wykorzystaniu ograniczenia ilościowego zakupy interwencyjne mogą być realizowane w drodze procedury przetargowej.

Sprzedaż OMP zakupionego w ramach interwencji jest uruchamiana rozporządzeniem KE poprzez procedurę przetargową. Istnieje również możliwość zbywania produktów zakupionych w ramach interwencji publicznej przez ich udostępnienie w zakresie programu dystrybucji żywności wśród osób najbardziej potrzebujących w UE (w Polsce – POPŻ) określonego w odpowiednim unijnym akcie prawnym.

Mechanizm WPR „Interwencyjny zakup i sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku” jest realizowany przez KOWR m.in. na podstawie art. 42 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 381).

⁷¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

⁷² Od 1 stycznia 2023 r. interwencja publiczna dla OMP standardowo będzie obejmować dłuższy okres, tj. od 1 lutego do 30 września danego roku kalendarzowego, zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2117 z dnia 2 grudnia 2021 r. zmieniającym rozporządzenia (UE) nr 1308/2013 ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych, (UE) nr 1151/2012 w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych, (UE) nr 251/2014 w sprawie definicji, opisu, prezentacji, etykietowania i ochrony oznaczeń geograficznych aromatyzowanych produktów sektora wina i (UE) nr 228/2013 ustanawiające szczególne środki w dziedzinie rolnictwa na rzecz regionów najbardziej oddalonych w Unii Europejskiej.

⁷³ Rozporządzenie Rady (UE) nr 1370/2013 z dnia 16 grudnia 2013 r. określające środki dotyczące ustalania niektórych dopłat i refundacji związanych ze wspólną organizacją rynków produktów rolnych, z późn. zm.

W 2021 r. unijni przedsiębiorcy nie oferowali w Polsce OMP do interwencyjnego zakupu. Według stanu na 31 grudnia 2021 r. KOWR nie posiadał w magazynach OMP pochodzącego z zakupu na zapasy interwencyjne.

KOWR zapewniał powierzchnię magazynową przeznaczoną na składowanie ewentualnych zapasów OMP pochodzących z zakupów interwencyjnych. W 2021 r. KOWR dysponował powierzchnią magazynową (zlokalizowaną w 6 magazynach w kraju) przeznaczoną na ewentualne przechowywanie łącznie **18,15 tys. ton** OMP pochodzącego z zakupu na zapasy interwencyjne. Jeżeli zaszłaby taka potrzeba powierzchnia magazynowa mogła zostać uzupełniona poprzez zorganizowanie dodatkowego przetargu na świadczenie usług przechowalniczych.

Zgodnie z wymogami unijnymi KOWR był zobligowany do przeprowadzania kontroli spełniania warunków autoryzacji przez zakłady produkcyjne OMP (co najmniej raz na rok) oraz magazyny (przed ogłoszeniem przetargu na wybór magazynów świadczących usługi przechowalnicze). Według stanu na 31 grudnia 2021 r. autoryzację posiadały **33 zakłady produkcyjne OMP i 27 magazynów.**

Po akcesji Polski do UE zakupiono ogółem 60,3 tys. ton odtłuszczonego mleka w proszku: w 2009 r. (20,6 tys. ton), 2015 r. (4,1 tys. ton), 2016 r. (31,7 tys. ton) oraz 2017 r. (3,9 tys. ton).

6.3. Interwencyjny zakup i sprzedaż masła

Zakupy interwencyjne masła, zgodnie z art. 12 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013, mogą być prowadzone standardowo od 1 marca do 30 września danego roku⁷⁴ w ramach ustalonego przez KE ograniczenia ilościowego dla całej UE, które – według art. 3 rozporządzenia Rady (UE) nr 1370/2013 – wynosi 50 tys. ton. Zakupy masła w ramach ww. ograniczenia mogą się odbywać po cenie interwencyjnej 221,75 EUR/100 kg, stanowiącej 90% proggu referencyjnego (wynoszącego 246,39 EUR/100 kg). Po wykorzystaniu ograniczenia ilościowego zakupy interwencyjne mogą być realizowane w drodze procedury przetargowej.

Sprzedaż masła zakupionego w ramach interwencji jest uruchamiana rozporządzeniem KE w drodze procedury przetargowej. Istnieje również możliwość zbywania produktów zakupionych w ramach interwencji publicznej przez ich udostępnienie w zakresie programu dystrybucji żywności wśród osób najbardziej potrzebujących w UE (w Polsce – POPŻ) określonego w odpowiednim unijnym akcie prawnym.

⁷⁴ Od 1 stycznia 2023 r. interwencja publiczna dla masła standardowo będzie obejmować dłuższy okres, tj. od 1 lutego do 30 września danego roku kalendarzowego, zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2117 z dnia 2 grudnia 2021 r. zmieniającym rozporządzenia (UE) nr 1308/2013 ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych, (UE) nr 1151/2012 w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych, (UE) nr 251/2014 w sprawie definicji, opisu, prezentacji, etykietowania i ochrony oznaczeń geograficznych aromatyzowanych produktów sektora wina i (UE) nr 228/2013 ustanawiające szczególne środki w dziedzinie rolnictwa na rzecz regionów najbardziej oddalonych w Unii Europejskiej.

Mechanizm WPR „Interwencyjny zakup i sprzedaż masła” jest realizowany przez KOWR m.in. na podstawie art. 42 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 381).

KOWR w 2021 r. nie posiadał w magazynach interwencyjnych masła pochodzącego z zakupu na zapasy interwencyjne UE. Unijni przedsiębiorcy nie oferowali w Polsce masła do interwencyjnego zakupu.

Zgodnie z wymogami unijnymi KOWR był zobligowany do przeprowadzania kontroli spełniania warunków autoryzacji przez zakłady produkcyjne masła (co najmniej raz na rok) oraz chłodnie (przed ogłoszeniem przetargu na wybór chłodni świadczących usługi przechowalnicze). Na podstawie zweryfikowanych raportów ze zleconych kontroli podejmowane były decyzje dotyczące utrzymania bądź cofnięcia autoryzacji. Według stanu na 31 grudnia 2021 r. autoryzację posiadały **23 zakłady produkcyjne masła i 25 chłodnie**.

Po akcesji Polski do UE zakupiono ogółem 6,5 tys. ton masła, z tego 4,6 tys. ton w latach 2005–2006 oraz 1,9 tys. ton w 2009 r.

6.4. Interwencyjny zakup i sprzedaż zbóż

Interwencja publiczna w przypadku zakupów zbóż jest dostępna od 1 listopada do 31 maja następnego roku⁷⁵. W tym okresie jest ona otwarta dla pszenicy zwyczajnej, a jeżeli wymagałaby tego sytuacja na rynku zbóż (spadek cen rynkowych poniżej ceny interwencyjnej), może zostać otwarta przez Komisję Europejską również dla pszenicy durum, jęczmienia i kukurydzy. Interwencyjny zakup pszenicy zwyczajnej może odbywać się w zakresie ograniczenia ilościowego wynoszącego 3 mln ton w roku gospodarczym, ustalonego przez KE dla wszystkich krajów członkowskich UE. W ramach tego ograniczenia zakup pszenicy zwyczajnej może być dokonywany po cenie interwencyjnej (równej progowi referencyjnemu) wynoszącej 101,31 EUR/tonę. Dla pozostałych zbóż (pszenicy durum, kukurydzy, jęczmienia) ograniczenie ilościowe zakupów interwencyjnych ustalono na poziomie zerowym. Gdyby wymagała tego sytuacja rynkowa (w szczególności spadek cen rynkowych), KE może podjąć decyzję o kontynuowaniu interwencji powyżej ograniczenia ilościowego w przypadku pszenicy zwyczajnej i/lub rozpoczęciu zakupów pszenicy durum, kukurydzy i jęczmienia w ramach procedury przetargowej.

Sprzedaż zboża zakupionego w ramach interwencji jest uruchamiana rozporządzeniem KE w drodze procedury przetargowej. Istnieje również możliwość zbywania produktów zakupionych w ramach interwencji publicznej przez ich udostępnienie w zakresie programu

⁷⁵ Od 1 stycznia 2023 r. interwencja publiczna dla pszenicy zwyczajnej standardowo będzie obejmować dłuższy okres, tj. od 1 października do 31 maja następnego roku, zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2117 z dnia 2 grudnia 2021 r. zmieniającym rozporządzenia (UE) nr 1308/2013 ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych, (UE) nr 1151/2012 w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych, (UE) nr 251/2014 w sprawie definicji, opisu, prezentacji, etykietowania i ochrony oznaczeń geograficznych aromatyzowanych produktów sektora wina i (UE) nr 228/2013 ustanawiające szczególne środki w dziedzinie rolnictwa na rzecz regionów najbardziej oddalonych w Unii Europejskiej.

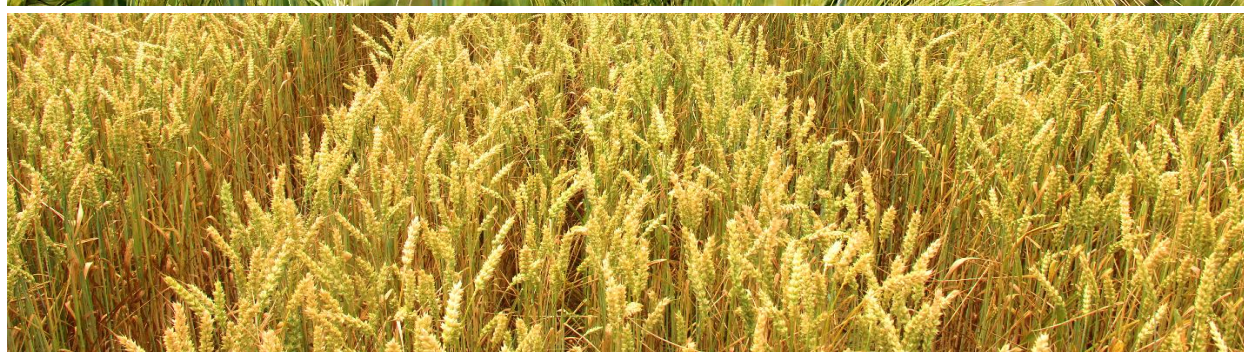
dystrybucji żywności wśród osób najbardziej potrzebujących w UE (w Polsce – POPŻ) określonego w odpowiednim unijnym akcie prawnym.

Mechanizm WPR „Interwencyjny zakup i sprzedaż zbóż” jest realizowany przez KOWR również m.in. na podstawie art. 38h i 38ha ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 185).

W 2021 r. KOWR nie posiadał w magazynach interwencyjnych zbóż pochodzących z zakupu na zapasy interwencyjne UE. Z uwagi na sytuację rynkową (poziom średniej ceny rynkowej pszenicy przekraczał poziom ceny interwencyjnej) przedsiębiorcy nie oferowali pszenicy do sprzedaży na zapasy interwencyjne UE.

W ramach usług przechowalniczych zbóż w roku gospodarczym 2021/2022 do 31 grudnia 2021 r. do OT KOWR wpłynęła jedna oferta (na **15 tys. ton**) oraz 7 deklaracji przystąpienia do mechanizmu w przypadku realizacji interwencyjnych zakupów zbóż (ogółem na **56,32 tys. ton**).

Po akcesji Polski do UE, w ramach działań interwencyjnych prowadzonych w latach 2004–2006 i 2009–2010, zakupiono ogółem 2 136,6 tys. ton zbóż, z tego: 1 297,2 tys. ton pszenicy (60,7% ogółu zakupionych zbóż), 586,5 tys. ton jęczmienia (27,5%) i 252,9 tys. ton kukurydzy (11,8%).

7. MONITOROWANIE RYNKÓW ROLNYCH I DZIAŁANIA KONTROLUJĄCE PROCESY PRODUKCJI ORAZ PRZETWÓRSTWA

7.1. Monitorowanie obowiązku zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych

Zgodnie z art. 38q ust. 1 ustawy o organizacji niektórych rynków rolnych⁷⁶ **każde dostarczenie produktów rolnych** należących do sektorów, o których mowa w art. 1 ust. 2 lit. a, lit. c wyłącznie w zakresie buraków cukrowych, lit. f, h, i, n, o, lit. p wyłącznie w zakresie mleka surowego, lit. q, r, s oraz t rozporządzenia nr 1308/2013⁷⁷, **z wyłączeniem dostaw bezpośrednich i rolniczego handlu detalicznego**⁷⁸ oraz **sprzedaży bezpośredniej**⁷⁹, przez producenta będącego rolnikiem⁸⁰, którego gospodarstwo rolne jest położone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, do pierwszego nabywcy będącego przetwórcą lub dystrybutorem, który nie zbywa tych produktów rolnych bezpośrednio konsumentom finalnym, **wymaga zawarcia umowy** spełniającej warunki określone w ww. rozporządzeniu. Warunek zawarcia pisemnej umowy jest spełniony w przypadku zawarcia umowy w formie dokumentowej albo elektronicznej.

Obowiązek zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych został wprowadzony w celu: **wyeliminowania nieuczciwych praktyk handlowych, wzmocnienia pozycji i wzrostu konkurencyjności producenta rolnego w łańcuchu dostaw żywności oraz poprawy funkcjonowania współpracy i relacji producent rolny – nabywca na rynku produktów rolnych.**

Zgodnie z art. 38q ust. 3a i art. 40j ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 185) do kompetencji dyrektorów

⁷⁶ Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 185).

⁷⁷ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

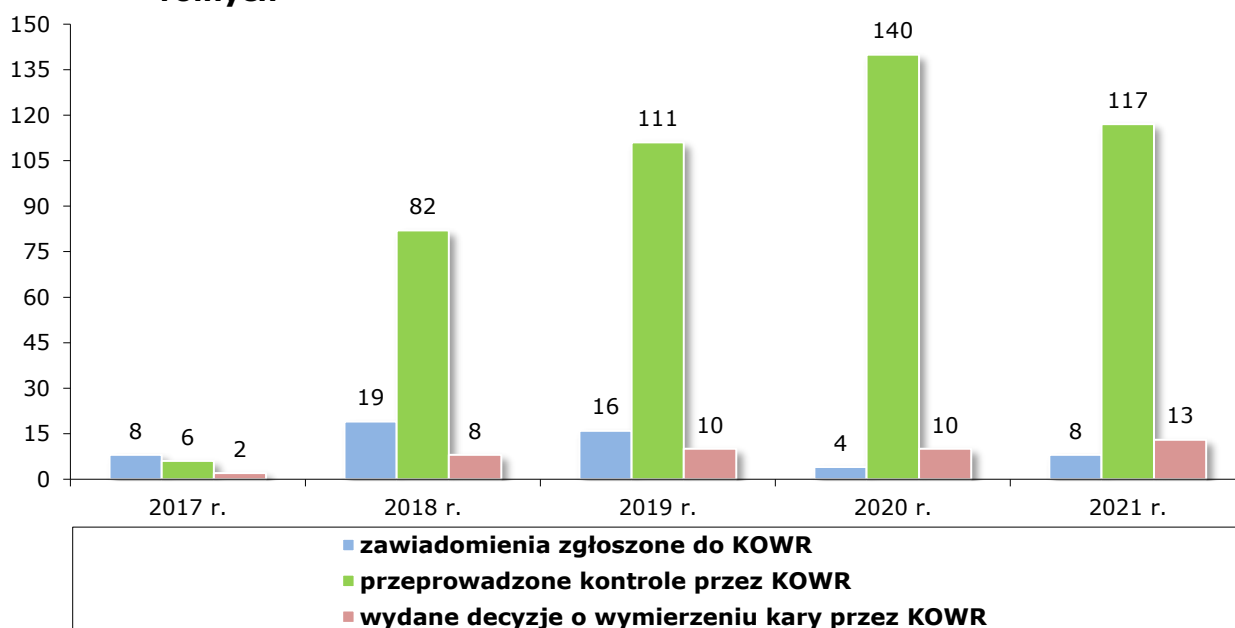
⁷⁸ W rozumieniu przepisów ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz. U. z 2020 r. poz. 2021, z późn. zm.).

⁷⁹ W rozumieniu ustawy z dnia 16 grudnia 2005 r. o produktach pochodzenia zwierzęcego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1753).

⁸⁰ W rozumieniu przepisów art. 4 pkt 1 lit. a rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1307/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego przepisy dotyczące płatności bezpośrednich dla rolników na podstawie systemów wsparcia w ramach wspólnej polityki rolnej oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 637/2008 i rozporządzenie Rady (WE) nr 73/2009, z późn. zm.

oddziałów terenowych KOWR właściwych ze względu na miejsce zamieszkania lub siedzibę nabywcy należy **przeprowadzanie kontroli sprawdzających spełnianie obowiązku zawierania umów i wymierzanie ewentualnych kar pieniężnych** za nabywanie produktów rolnych bez umowy lub na podstawie umowy niespełniającej warunków określonych w przepisach wspólnotowych i krajowych. Egzekucja nałożonych kar pieniężnych następuje w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. **Monitorowanie umów odbywa się na podstawie zawiadomienia zgłoszonego do OT KOWR oraz w oparciu o analizę rynku.**

Wykres 26. **Monitorowanie obowiązku zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych**

Źródło: dane KOWR.

W 2021 r. wpłynęło **8 zawiadomień** o podejrzeniu naruszenia przepisów dotyczących obowiązku zawierania umów. Dyrektorzy OT KOWR wydali **13 decyzji w sprawie wymierzenia kary pieniężnej** z tytułu nabycia produktów rolnych bez umowy lub na podstawie wadliwej umowy, **2 decyzje** o odstąpieniu od wymierzenia kary pieniężnej (pouczać stronę co do wymogu zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych) oraz **jedną decyzję** o umorzeniu postępowania administracyjnego w sprawie wymierzenia kary pieniężnej.

W związku z koniecznością zapewnienia prawidłowego funkcjonowania przez KOWR mechanizmu monitorowania obowiązku zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych KOWR wytypował **61 podmiotów** skupujących mleko do kontroli na miejscu. Ponadto kontynuowane były kontrole na rynku wołowiny. Ogółem w 2021 r. KOWR przeprowadził **117 kontroli** w zakresie realizacji mechanizmu.

Do Dyrektora Generalnego KOWR wpłynęło 13 odwołań od decyzji w sprawie wymierzenia kary pieniężnej za nabycie produktów rolnych bez umowy lub na podstawie wadliwej umowy. W postępowaniu odwoławczym Dyrektor Generalny KOWR wydał 13 decyzji odwoławczych.

W 2021 r. KOWR wydał ogółem **214 decyzji i innych rozstrzygnięć** w zakresie administrowania mechanizmem⁸¹.

7.2. Monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa realizuje zadania w zakresie **monitorowania krajowej uprawy tytoniu** oraz **produkcji i zbytu surowca tytoniowego**, a także **sprawuje nadzór nad tymi uprawami**. Zgodnie z art. 40ha–40hi i art. 40k–40l ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 185), KOWR jest odpowiedzialny za **prowadzenie „Rejestru producentów surowca tytoniowego”** oraz **gromadzenie danych z rynku**, m.in. dotyczących powierzchni uprawy tytoniu oraz produkcji i zbytu surowca tytoniowego. Warunkiem prowadzenia przez **producenta rolnego** działalności w zakresie uprawy tytoniu, produkcji lub zbytu surowca tytoniowego jest **uzyskanie wpisu do „Rejestru producentów surowca tytoniowego”** prowadzonego przez dyrektora OT KOWR właściwego ze względu na miejsce zamieszkania i adres albo siedzibę oraz adres producenta rolnego.

Mechanizm ma na celu m.in. wyeliminowanie dopływu surowca tytoniowego krajowej produkcji do nielegalnych wytwórni wyrobów tytoniowych nieodprowadzających podatków do budżetu państwa.

Ustawa o organizacji niektórych rynków rolnych nakłada także na **producenta surowca tytoniowego** obowiązek przekazywania **do 15 maja każdego roku** dyrektorowi OT KOWR, który wydał decyzję w sprawie wpisu do „Rejestru producentów surowca tytoniowego”, informacji dotyczących m.in.:

- powierzchni i lokalizacji uprawy poszczególnych grup odmian tytoniu,
- zawartych umów zbycia surowca tytoniowego ze wskazaniem masy surowca tytoniowego objętego umowami,
- masy wyprodukowanego surowca tytoniowego,
- masy surowca tytoniowego dostarczonego nabywcy w podziale na zawarte umowy,
- stanu magazynowego.

Zgodnie z art. 9b ust. 6 ustawy z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 143) do 30 czerwca każdego roku kalendarzowego **nabywcy surowca**

⁸¹ „**Liczba wydanych decyzji w zakresie administrowanych mechanizmów**” – liczba wydanych dokumentów finalnych (skutkujących i nieskutkujących płatnościami), którymi mogą być: decyzja pozytywna, decyzja odmowna, pozwolenie, umowa, deklaracja, wniosek, przedsięwzięcie, projekt, rozstrzygnięcie itp. Jeden z mierników stosowanych przez KOWR m.in. przy sporządzaniu planu finansowego w układzie zadaniowym.

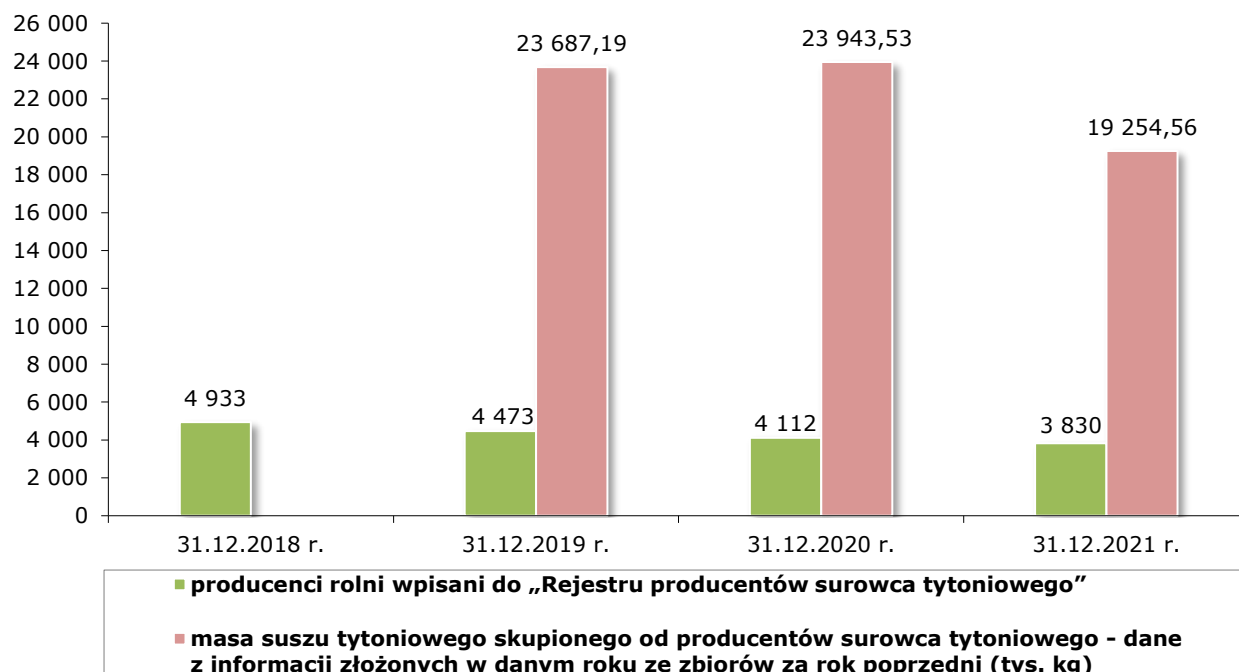
tytoniowego mają obowiązek przekazywania Dyrektorowi Generalnemu KOWR informacji o masie suszu tytoniowego pochodzącego z poprzedniego roku zbiorów skupionego od producentów surowca tytoniowego, a także wykazu tych producentów.

KOWR prowadzi również **rejestr informacji o nabyciu surowca tytoniowego** oraz weryfikuje i analizuje informacje składane przez **pośredniczące podmioty tytoniowe**. Ponadto – na wnioski urzędów celno-skarbowych, Straży Granicznej, urzędów gmin itp. – udostępnia dane znajdujące się w „Rejestrze producentów surowca tytoniowego” oraz udziela wszelkich informacji i wyjaśnień producentom surowca tytoniowego, a także innym podmiotom uczestniczącym w mechanizmie.

Na koniec grudnia 2021 r. OT KOWR rozpatrzyły około **5 tys. informacji rocznych** za rok sprawozdawczy 2020/2021 (uwzględniając korekty, aktualizacje na wniosek strony oraz aktualizacje z urzędu).

W 2021 r. wystawiono **367 poleceń kontroli u producentów surowca tytoniowego** (tj. 329 kontroli planowych, 16 kontroli uzupełniających/dodatkowych i 22 nadzory nad zniszczeniem uprawy/surowca tytoniowego). Kontrole dotyczyły roku sprawozdawczego 2020/2021. Dla 302 producentów kontrola zakończyła się wynikiem pozytywnym, a dla 65 – negatywnym.

Wykres 27. **Producenci wpisani do „Rejestru producentów surowca tytoniowego” oraz masa suszu tytoniowego skupionego od producentów surowca tytoniowego**

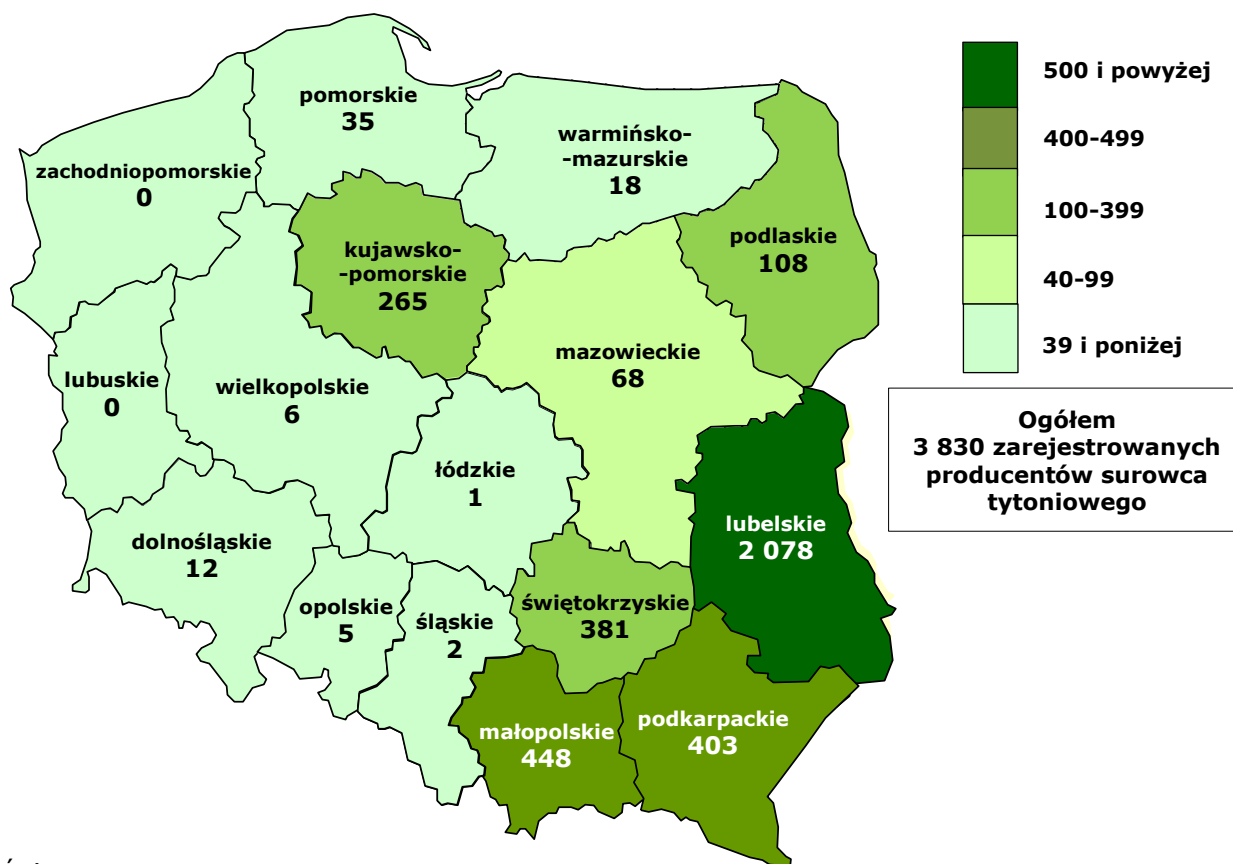
Źródło: dane KOWR.

Na dzień 31 grudnia 2021 r. w rejestrze producentów surowca tytoniowego było wpisanych **3 830 producentów tytoniu**. Do końca 2021 r. z rejestru wykreślono 1 562 producentów surowca tytoniowego (1 243 – na wniosek strony i 319 – z urzędu). Najwięcej producentów surowca tytoniowego zarejestrowano w województwie lubelskim (2 078 producentów,

54,3% ogółu zarejestrowanych), a następnie: małopolskim (448 producentów, 11,7%), podkarpackim (403 producentów, 10,5%) i świętokrzyskim (381 producentów, 9,9%).

KOWR prowadził również **rejestr informacji o nabyciu surowca tytoniowego** oraz weryfikował i analizował **informacje składane przez pośredniczące podmioty tytoniowe**. Do 31 grudnia 2021 r. wpłynęło **16 informacji** od pośredniczących podmiotów tytoniowych (w tym 2 korekty). Masa surowca tytoniowego skupionego od producentów w 2021 r. (pochodząca ze zbiorów z 2020 r.) wyniosła **19 254,56 tys. kg**.

Wykres 28. **Liczba producentów surowca tytoniowego wpisanych do rejestru KOWR (w podziale na województwa) wg stanu na 31 grudnia 2021 r.**

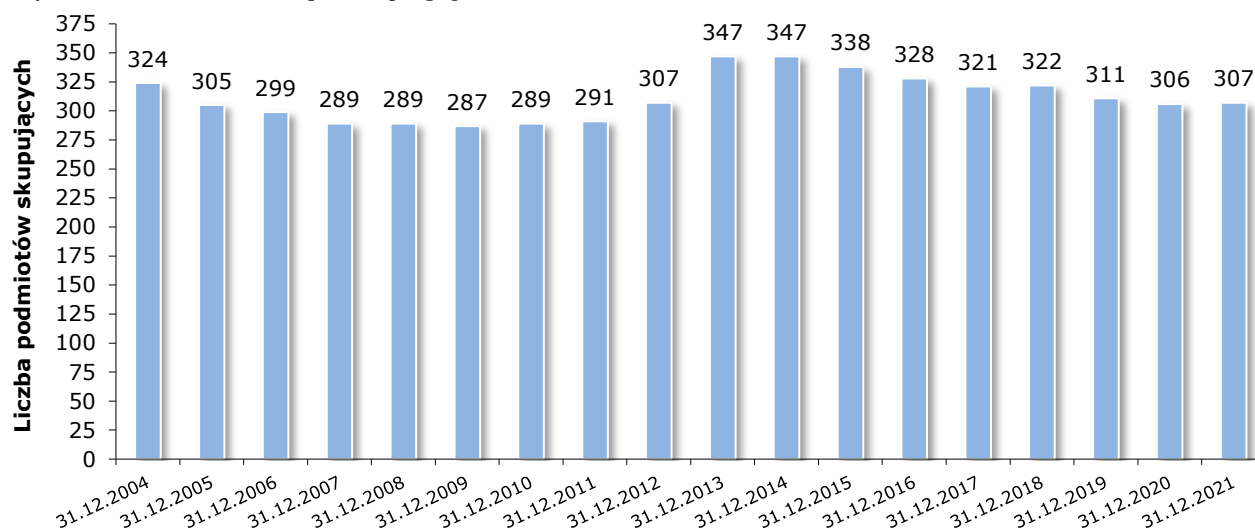
Źródło: dane KOWR.

Podsumowując, w 2021 r. w zakresie administrowania mechanizmem KOWR wydał ogółem **6 255 decyzji i innych rozstrzygnięć oraz dokumentów kończących sprawę**.

7.3. Rejestr pierwszych podmiotów skupujących i monitorowanie wielkości skupu mleka

Do zadań KOWR należy **monitorowanie skupu mleka w kraju** oraz **prowadzenie rejestru pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie**, w związku z art. 151 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 oraz zgodnie z art. 2a ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 381).

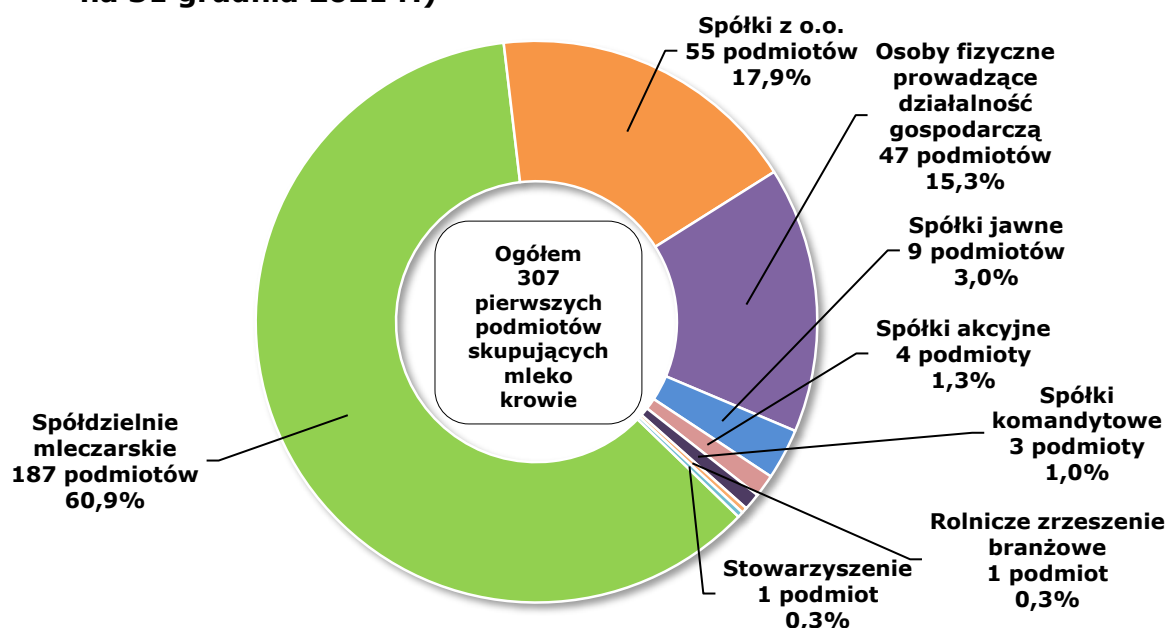
Wykres 29. **Podmioty skupujące mleko w Polsce**

Źródło: dane KOWR.

Pierwsze podmioty skupujące mleko krowie były zobowiązane do przekazywania informacji o ilości skupionego mleka w terminie do 15. dnia każdego miesiąca następującego po miesiącu, którego informacja dotyczyła, dyrektorowi OT KOWR właściwemu ze względu na miejsce zamieszkania albo siedzibę podmiotu.

Wykres 30. **Struktura pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie (wg stanu na 31 grudnia 2021 r.)**

Źródło: dane KOWR.

Dyrektor Generalny KOWR prowadził rejestr pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie oraz przekazywał do Komisji Europejskiej (za pośrednictwem systemu ISAMM⁸²) informacje (w terminie do 25. dnia każdego miesiąca za poprzedni miesiąc) o łącznej

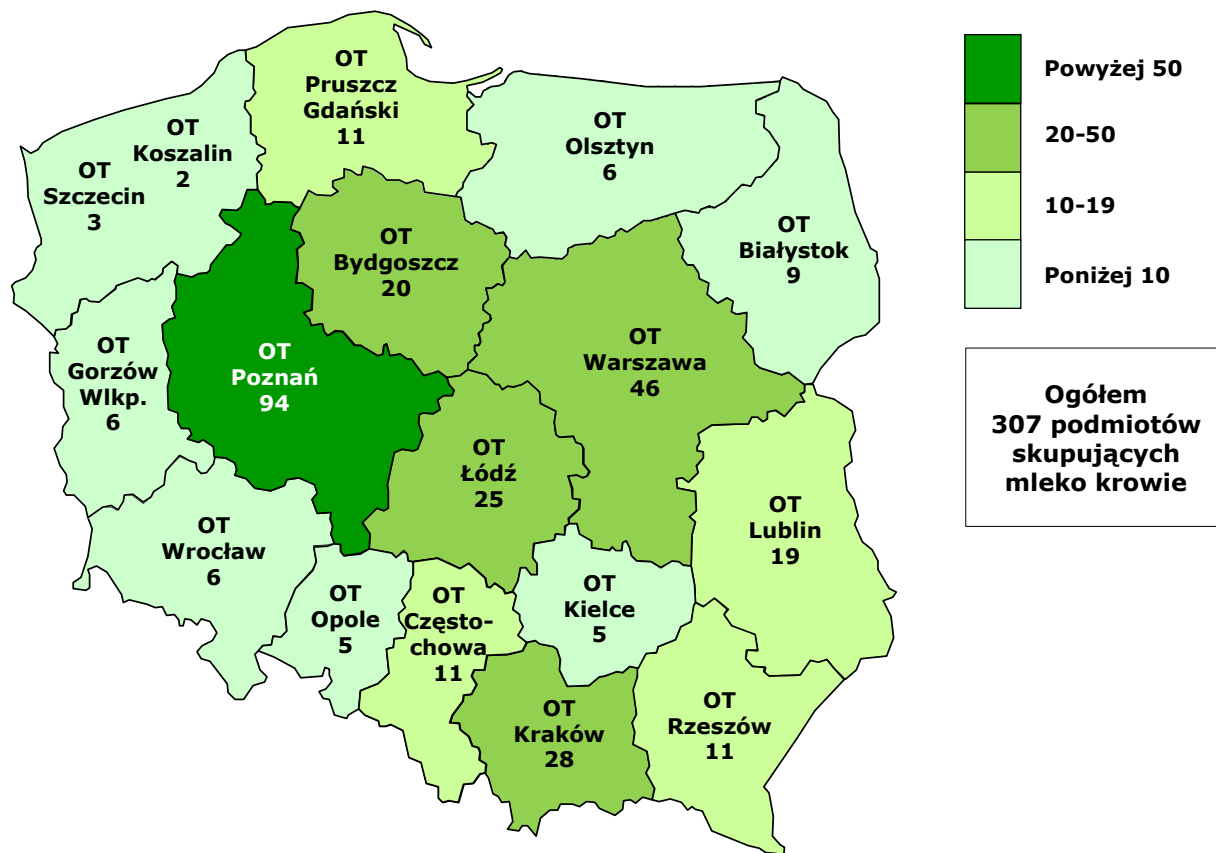
⁸² Informatyczny System Monitoringu i Zarządzania Rynkiem Rolnym opracowany przez KE w celu automatyzacji sprawozdawczości w ramach mechanizmów wspólnej polityki rolnej w państwach członkowskich Unii Europejskiej.

ilości mleka surowego, którą dostarczono do pierwszych podmiotów skupujących. Przykładowo w styczniu 2022 r. KE została poinformowana o łącznej ilości dostarczonego mleka do pierwszych podmiotów skupujących mleko surowe w grudniu 2021 r., która wyniosła **1 031 tys. ton**. W 2021 r. pierwszym podmiotom skupującym dostarczono łącznie **12 519 tys. ton** mleka surowego krowiego.

Według stanu na 31 grudnia 2021 r. do prowadzonego przez KOWR rejestru wpisanych było **307 podmiotów**, z tego: 187 spółdzielni, 55 spółek z o.o., 47 osób fizycznych prowadzących działalność w zakresie skupu mleka, 9 spółek jawnych, 4 spółki akcyjne, 3 spółki komandytowe, 1 rolnicze zrzeszenie branżowe oraz 1 stowarzyszenie. W 2021 r. Dyrektor Generalny KOWR zarejestrował **17 nowych** podmiotów skupujących oraz wykreślił z rejestru **16 podmiotów**.

Najwięcej podmiotów skupujących mleko znajdowało się w województwie wielkopolskim (94 podmioty, 30,6% ogółu zarejestrowanych), a następnie: mazowieckim (46 podmiotów, 15%), małopolskim (28 podmiotów, 9,1%) i łódzkim (25 podmiotów, 8,1%). Najmniej podmiotów miało siedzibę w województwie opolskim, świętokrzyskim i zachodniopomorskim (po 5 podmiotów, po 1,6%).

Wykres 31. **Liczba pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie wg OT KOWR (stan na 31 grudnia 2021 r.)**

Źródło: dane KOWR.

W 2021 r. KOWR przeprowadził **62 kontrole pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie**, które dotyczyły zgodności ze stanem faktycznym danych zawartych w informacjach przekazywanych dyrektorom OT KOWR o ilości mleka dostarczonego do

podmiotów skupujących. Dla 56 podmiotów (90,3%) kontrola zakończyła się wynikiem pozytywnym, a dla 6 – negatywnym. Dyrektorzy OT KOWR wydali 22 decyzje w sprawie wymierzenia kar pieniężnych skierowanych do pierwszych podmiotów skupujących mleko. Dyrektor Generalny KOWR wydał 4 decyzje odwoławcze (w jednym przypadku utrzymał w mocy zaskarżoną decyzję, w dwóch przypadkach uchylił zaskarżoną decyzję i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania oraz w jednym przypadku uchylił zaskarżoną decyzję i umorzył postępowanie), a także rozpatrzył 2 wnioski o przywrócenie terminu do złożenia informacji o zaprzestaniu wykonywania działalności w zakresie skupu mleka.

W związku z rozporządzeniem wykonawczym Komisji (UE) 2019/1746 z dnia 1 października 2019 r. zmieniającym rozporządzenie wykonawcze (UE) 2017/1185 oraz ustanawiającym zasady stosowania rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1307/2013 i (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do przekazywanych KE powiadomień o informacjach i dokumentach w 2021 r. KOWR wdrożył w życie przepisy dotyczące **szerszego zakresu monitorowania danych o surowym mleku krowim, tj.: łącznej ilości mleka (w tym ekologicznego), zawartości tłuszczu i białka** oraz odrębnie **łącznej ilości ekologicznego mleka**.

W 2021 r. w zakresie monitorowania rynku mleka KOWR wydał ogółem **4 222 decyzje, rozstrzygnięcia i inne dokumenty finalne**.

7.4. Rozliczenie roku kwotowego 2013/2014 i 2014/2015 na rynku mleka

Do zadań KOWR na rynku mleka i przetworów mlecznych należało w 2021 r. kontynuowanie działań związanych z końcowym rozliczeniem roku kwotowego 2013/2014 i 2014/2015, zgodnie z art. 54 oraz art. 59a ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.).

Opłata, którą Polska była zobowiązana uiścić za przekroczenie kwoty krajowej (za nadprodukcję mleka) w roku kwotowym 2014/2015, wyniosła ponad 161,5 mln EUR (659,8 mln zł), z tego: I rata opłaty (płatnej do 30 września 2015 r.) – 275,7 mln zł, II raty (płatnej do 30 września 2016 r.) – 193,6 mln zł, a III raty (płatnej do 30 września 2017 r.) – 190,5 mln zł.

Wpływy z tytułu wpłaty należnej opłaty KOWR niezwłocznie przekazywał na rachunek dochodów budżetu państwa. W 2021 r. w związku z rozliczeniem roku kwotowego 2014/2015 KOWR przekazał do MRiRW kwotę ponad **116,34 tys. zł.**

KOWR kontynuował proces zwrotu błędnie dokonanych wpłat na rachunki dedykowane rozliczeniu roku kwotowego oraz proces zwrotu nadpłat. W 2021 r. Dyrektorzy OT KOWR wydali łącznie 4 postanowienia w sprawie odpowiedzialności spadkobiercy za zobowiązania podatkowe płatnika w związku z uchybieniem obowiązkowi określone w ustawie, dwie decyzje o odmowie wznowienia postępowania, jedną decyzję o odmowie stwierdzenia nadpłaty oraz jedną o odmowie zwrotu środków. Natomiast Dyrektor Generalny KOWR:

- utrzymał w mocy decyzję Dyrektora OT KOWR o odmowie stwierdzenia nadpłaty,
- utrzymał w mocy dwie decyzje Dyrektora OT KOWR o odmowie wznowienia postępowania zakończonego decyzją ostateczną o odpowiedzialności płatnika w związku z uchybieniem obowiązkowi określone w ustawie,
- uchylił w całości decyzję Dyrektora OT KOWR o odmowie zwrotu środków w wysokości 364 331,59 zł i umorzył w całości postępowanie w pierwszej instancji,
- odmówił uchylecia decyzji ostatecznej o rozłożeniu należnej opłaty na nieoprocentowane raty.

W 2021 r. KOWR wydał **70 dokumentów kończących sprawę** w zakresie mechanizmu rozliczenia roku kwotowego.

7.5. Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina

Mechanizm WPR „Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina” jest realizowany przez KOWR m.in. na podstawie art. 5a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o wyrobie i rozlewie wyrobów winiarskich, obrocie tymi wyrobami i organizacji rynku wina (Dz. U. z 2020 r. poz. 1891, z późn. zm.).

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505, z późn. zm.) od 1 września 2017 r. realizacja mechanizmu WPR „Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina” jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z agencji płatniczej (ARiMR).

Producenci i przedsiębiorcy – wyrabiający wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli znajdujących się na terenie Rzeczypospolitej Polskiej przeznaczone do wprowadzenia do

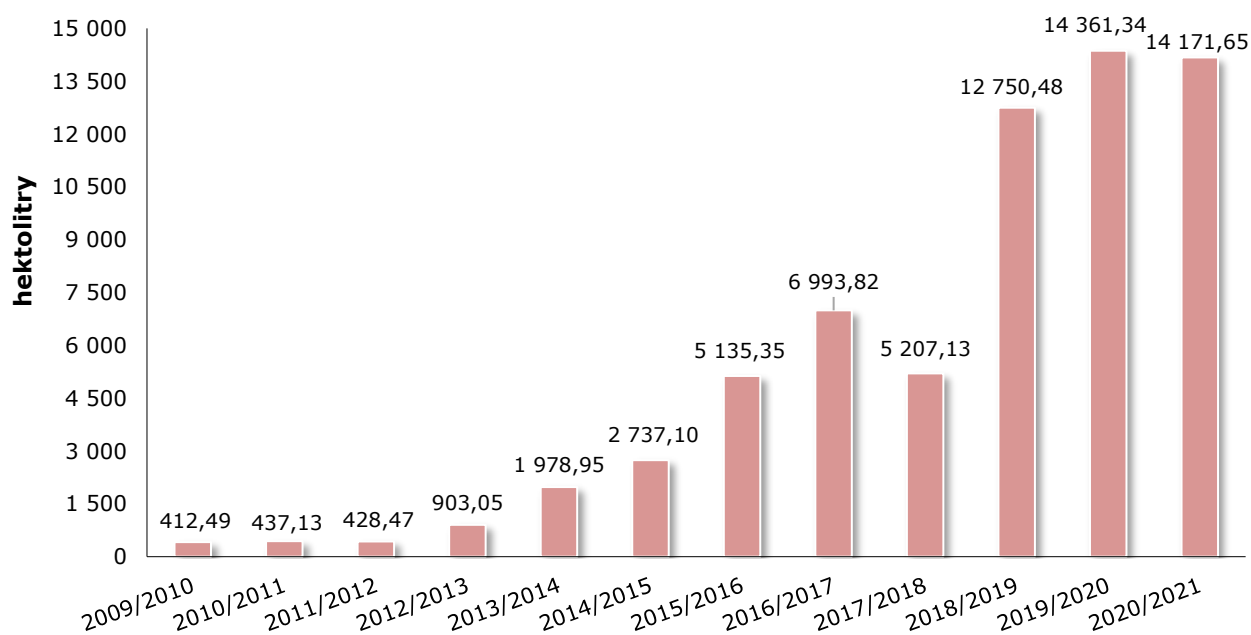
obrotu – muszą uzyskać wpis do ewidencji prowadzonej przez Dyrektora Generalnego KOWR na każdy rok gospodarczy⁸³. Podmioty te są zobowiązane do składania deklaracji o: zapasach wina na koniec poprzedniego roku gospodarczego, ilości wina wprowadzonego do obrotu, szacunkach produkcji wina, zbiorach winogron oraz produkcji wina, na podstawie których ustalana jest produkcja wina w danym roku gospodarczym.

Ponadto do złożenia deklaracji o zapasach win lub moszczów winogronowych posiadanych na 31 lipca poprzedniego roku gospodarczego zobowiązani są przedsiębiorcy posiadający zezwolenie na obrót hurtowy napojami alkoholowymi o zawartości alkoholu od 4,5% do 18% (z wyjątkiem piwa).

Rok gospodarczy 2020/2021

Na dzień 31 lipca 2021 r. (tj. ostatni dzień roku gospodarczego 2020/2021) do ewidencji prowadzonej przez Dyrektora Generalnego KOWR było wpisanych **329 producentów i przedsiębiorców** wyrabiających wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli położonych na terytorium Polski. Uprawa winorośli wg stanu na 31 lipca 2021 r. była prowadzona na powierzchni **564,34 ha**.

Wykres 32. **Produkcja wina w Polsce w roku gospodarczym**

Źródło: dane KOWR.

Podmioty wpisane do ewidencji były zobowiązane do złożenia w styczniu 2021 r. deklaracji o zbiorach winogron oraz o produkcji wina lub moszczu winogronowego. Na podstawie tych deklaracji ustalono, że produkcja wina w roku gospodarczym 2020/2021 wyniosła **14 171,65 hektolitrów**.

W 2021 r. wystawiono **124 polecenia kontroli na miejscu** (123 kontrole deklaracji oraz jedną kontrolę dodatkową) dotyczące:

⁸³ Rok gospodarczy na rynku wina trwa od 1 sierpnia danego roku do 31 lipca następnego roku kalendarzowego.

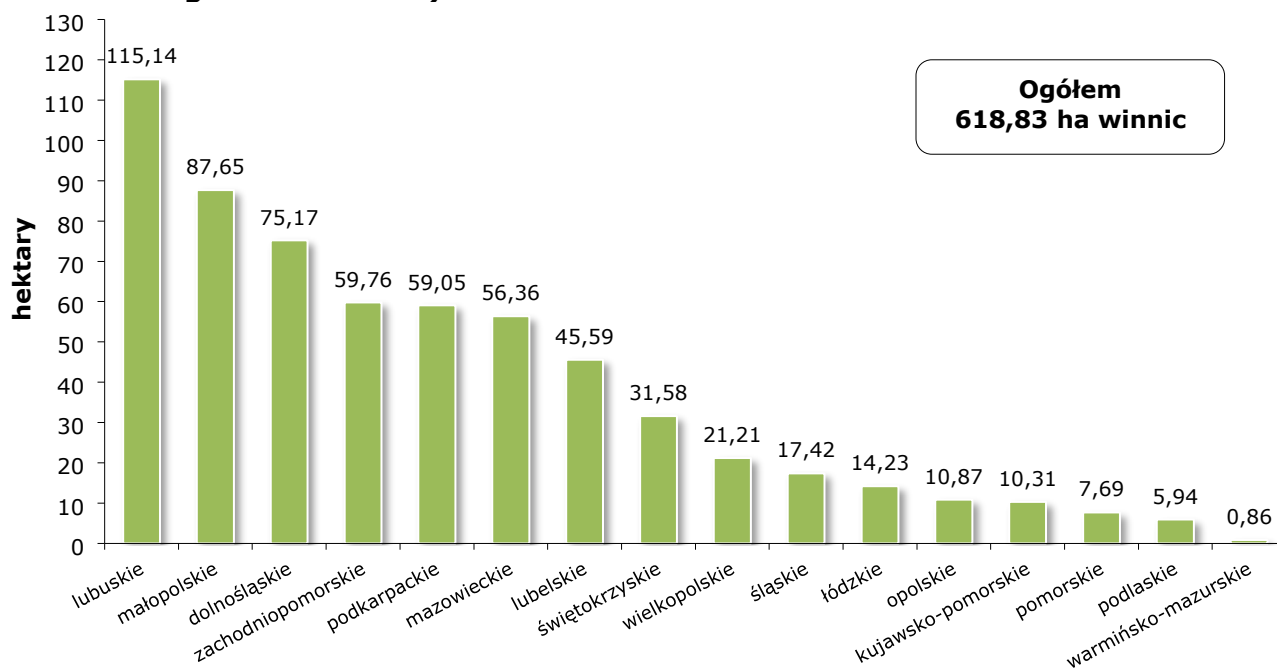
- 100 producentów i przedsiębiorców wpisanych do ewidencji mające na celu weryfikację spełniania kryteriów uzyskania wpisu do ewidencji oraz zgodności danych z deklaracji z prowadzonymi przez te podmioty rejestrami,
- 23 przedsiębiorców posiadających zezwolenie na obrót hurtowy napojami alkoholowymi o zawartości alkoholu od 4,5% do 18% (z wyjątkiem piwa), mające na celu weryfikację zgodności stanu zapasów wyrobów winiarskich posiadanych 31 lipca 2020 r.

Rok gospodarczy 2021/2022

W 2021 r. do KOWR wpływały wnioski o wpis do ewidencji na rok gospodarczy 2021/2022. Na dzień 31 grudnia 2021 r. w ewidencji prowadzonej przez Dyrektora Generalnego KOWR było zarejestrowanych **380 producentów i przedsiębiorców** wyrabiających wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli położonych na terytorium Polski przeznaczone do wprowadzenia do obrotu. Uprawa winorośli wg stanu na 31 grudnia 2021 r. była prowadzona na powierzchni **618,83 ha**.

Największą powierzchnię upraw winorośli odnotowano u producentów posiadających siedzibę w województwie lubuskim (115,14 ha, 18,6% łącznej powierzchni winnic), a następnie: małopolskim (87,65 ha, 14,2%), dolnośląskim (75,17 ha, 12,1%), zachodniopomorskim (59,76 ha, 9,7%), podkarpackim (59,05 ha, 9,5%) i mazowieckim (56,36 ha, 9,1%).

Wykres 33. **Powierzchnia uprawy winorośli według miejsca zamieszkania lub siedziby producenta w roku gospodarczym 2021/2022 (stan na 31 grudnia 2021 r.)**

Źródło: dane KOWR.

Do 31 sierpnia 2021 r. podmioty wpisane do ewidencji były zobowiązane do składania w KOWR deklaracji o zapasach win lub moszczów winogronowych wg stanu na 31 lipca 2021 r., o ilościach win wprowadzonych do obrotu w roku gospodarczym 2020/2021, o ilości usuniętych produktów ubocznych w roku gospodarczym 2020/2021, a także o szacunkach wielkości produkcji wina w roku gospodarczym. Do KOWR wpłynęło:

- **436 wniosków/korekt wniosków** złożonych przez producentów i przedsiębiorców wyrabiających wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli położonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, których weryfikacja została zakończona wydaniem:
 - 386 decyzji w sprawie wpisu do ewidencji (z tego 384 decyzji na rok 2021/2022 oraz 2 decyzji na rok 2022/2023),
 - 6 decyzji zmieniających w sprawie wpisu do ewidencji,
 - 5 decyzji w sprawie skreślenia z ewidencji,
 - 2 decyzji o umorzeniu postępowania,
 - 3 decyzji w sprawie odmowy wpisu do ewidencji,
 - 11 korekt wniosku o wpis do ewidencji na rok gospodarczy 2021/2022 i na rok gospodarczy 2020/2021, uzupełniających dane w ewidencji,
 - 3 informacji o pozostawieniu wniosku bez rozpoznania,
 - 4 postanowień o odmowie wszczęcia postępowania,
 - 1 postanowienia w sprawie sprostowania oczywistej omyłki pisarskiej,
 - 5 postanowień w sprawie przywrócenia terminu do złożenia wniosku o wpis,
 - 6 postanowień w sprawie odmowy przywrócenia terminu do złożenia wniosku o wpis;
- **2 745 deklaracji i korekt deklaracji** od:
 - producentów i przedsiębiorców wyrabiających wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli położonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wpisanych do ewidencji prowadzonej przez Dyrektora Generalnego KOWR,
 - przedsiębiorców wpisanych do rejestru prowadzonego przez MRiRW,
 - osób dostarczających winogrona lub moszcz winogronowy przedsiębiorcy wpisanemu do ewidencji,
 - przedsiębiorców posiadających zezwolenie na obrót hurtowy napojami alkoholowymi.

Ponadto 4 wnioski o wpis do ewidencji pozostały w trakcie procedowania (3 wnioski o wpis do ewidencji na rok gospodarczy 2021/2022 oraz jeden wniosek o wpis do ewidencji na rok gospodarczy 2022/2023).

W 2021 r. KOWR przekazał:

- MRiRW i GUS – dane z deklaracji w odniesieniu do poprzedniego roku gospodarczego (rozliczenie roku gospodarczego 2019/2020),
- MRiRW – zbiorcze zestawienie deklaracji o zbiorach winogron oraz produkcji wina w roku gospodarczym 2020/2021, zbiorczą informację o szacunkowej ilości wina, jaka będzie wyrobiona w roku gospodarczym 2021/2022, oraz informację o wielkości zapasów wina lub moszczu winogronowego wg stanu na 31 lipca 2021 r.,
- IJHARS i PIORIN – zbiorcze informacje zawierające dane o producentach lub przedsiębiorcach niebędących producentami wpisanych do ewidencji na rok gospodarczy 2021/2022.

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, zgodnie z zapisami ustawy o wyrobach winiarskich⁸⁴, zmieniającej m.in. przepisy ustawy o KOWR, realizuje od 2022 r. – jako zadania własne – następujące mechanizmy:

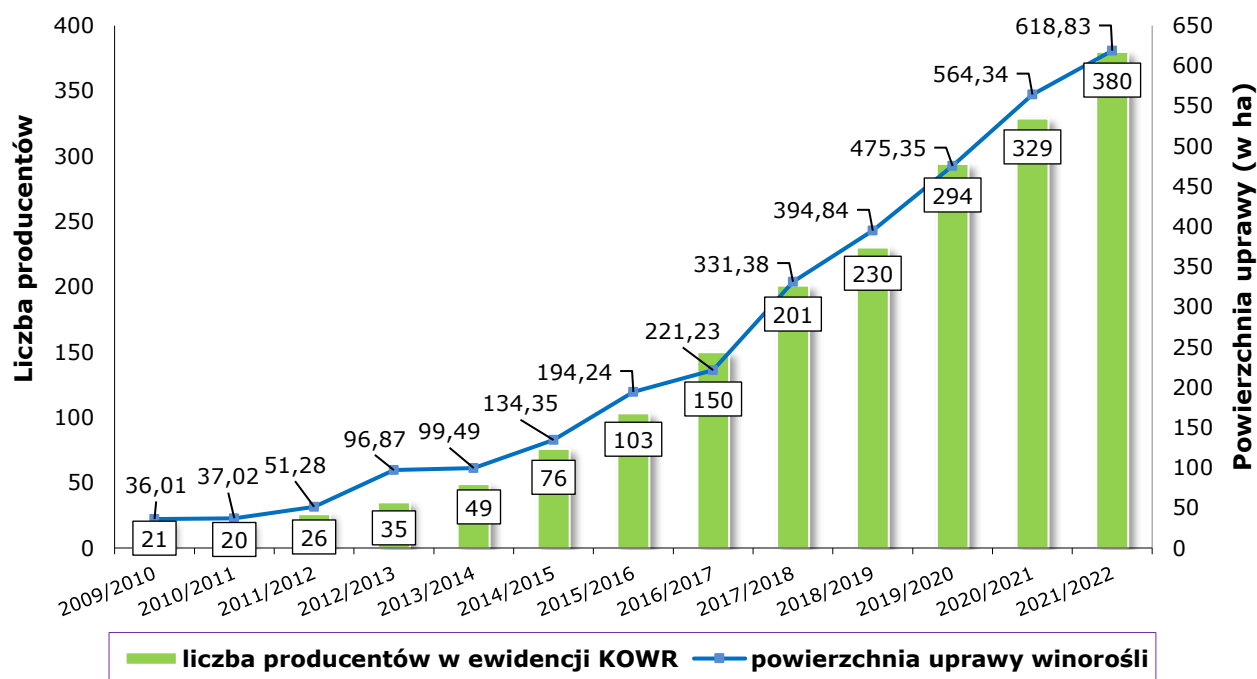
⁸⁴ Ustawa z dnia 2 grudnia 2021 r. o wyrobach winiarskich (Dz. U. z 2022 r. poz. 24).

- „Administrowanie potencjałem produkcyjnym produktów sektora wina”,
- „Prowadzenie rejestru przedsiębiorców wykonujących działalność w zakresie wyrobu lub rozlewu wyrobów winiarskich”.

W związku z tym w 2021 r. trwały prace nad przygotowaniem projektów warunków uczestnictwa w mechanizmie, formularzy oraz procedur dotyczących:

- prowadzenia rejestru przedsiębiorców wykonujących działalność w zakresie wyrobu lub rozlewu wyrobów winiarskich (obecnie rejestr ten prowadzony jest przez MRiRW),
- nadawania kodu butelkującym wina, producentom wina, importerom wina oraz dostawcom wpisanym do rejestru przedsiębiorców wykonujących działalność w zakresie wyrobu lub rozlewu wyrobów winiarskich,
- administrowania potencjałem produkcyjnym produktów sektora wina poprzez:
 - prowadzenie ewidencji winnic w celu monitorowania areału upraw winorośli,
 - prowadzenie wykazu producentów wina wyrabiających wina z winogron w oparciu o informacje składane przez producentów o zamiarze wyrobu wina w danym roku winiarskim,
 - zbierania danych statystycznych od plantatorów winorośli i producentów wina.

Wykres 34. Liczba producentów wina i powierzchnia uprawy winorośli w Polsce*

* Dla lat gospodarczych 2009/2010–2020/2021 wg stanu na 31 lipca (ostatni dzień roku winiarskiego), a dla roku gospodarczego 2021/2022 wg stanu na 31 grudnia 2021 r.
Źródło: dane KOWR.

Od kilku lat obserwowany jest dynamiczny rozwój winiarstwa w Polsce. W latach **2009–2021** liczba producentów lub przedsiębiorców niebędących producentami (zarejestrowanych w ewidencji KOWR) zwiększyła się **18-krotnie**, a powierzchnia uprawy winorośli – ponad **17-krotnie**. W tym czasie produkcja wina wzrosła **34-krotnie**.

W 2021 r. w zakresie administrowania potencjałem produkcyjnym winorośli i wina KOWR wydał **3 300 decyzji i innych rozstrzygnięć oraz dokumentów kończących sprawę**.

7.6. Monitorowanie produkcji na rynku cukru

Od 1 października 2017 r. (tj. od roku gospodarczego 2017/2018⁸⁵) w UE został zniesiony system kwotowania produkcji cukru.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505, z późn. zm.) administrowanie mechanizmem WPR „Monitorowanie produkcji na rynku cukru” w systemie bezkwotowym jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z agencji płatniczej (ARiMR). Mechanizm jest realizowany przez KOWR również na podstawie art. 30a ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 185).

Uczestnikami mechanizmu są producenci cukru i izoglukozy. W 2021 r. cukier był wytwarzany przez **4 producentów** (przerób buraków cukrowych odbywał się w **17 zakładach produkcyjnych**), z kolei izoglukozę wytwarzał **jeden producent**.

Monitorowanie produkcji cukru i izoglukozy w 2021 r. odbywało się na podstawie **sprawozdań przekazywanych do KOWR przez producentów cukru i izoglukozy za rok gospodarczy 2020/2021 oraz wyników z przeprowadzanych kontroli**. Dane przekazywane były w formie: sprawozdań miesięcznych dotyczących produkcji, stanu zapasów oraz obrotu cukrem i izoglukożą (75 sprawozdań wraz z korektami), sprawozdań rocznych (wstępnych i końcowych) z wielkości produkcji, sprawozdań z wykorzystania cukru (17 sprawozdań wraz z korektami), a także sprawozdań z wielkości produkcji i powierzchni zasiewów zakontraktowanych buraków cukrowych (10 sprawozdań wraz z korektami)⁸⁶.

Ponadto producenci cukru przekazali informacje o zawartych porozumieniach branżowych (8 informacji) oraz sprawozdania dotyczące porozumień w ramach handlu (17 sprawozdań wraz z korektami).

Producenci cukru przekazali do KOWR informacje o średnich miesięcznych cenach sprzedaży cukru i odpowiadających im ilościach sprzedanych oraz o średnich cenach sprzedaży cukru w ramach umów krótkoterminowych (67 informacji wraz z korektami), a także o średnich rocznych cenach zakupu buraków cukrowych oraz odpowiadających im ilościach (4 informacje). Na podstawie otrzymanych danych KOWR wyliczył miesięczne krajowe średnie ważone ceny sprzedaży cukru, łączne sprzedane ilości cukru oraz roczne ważone ceny zakupu buraków cukrowych, łączne ilości zakupu buraków cukrowych, a także inne wartości wymagane przez Komisję Europejską.

KOWR, na podstawie danych uzyskanych ze sprawozdań producentów cukru i izoglukozy oraz raportów z kontroli, **przekazał Komisji Europejskiej 58 następujących informacji:**

⁸⁵ Rok gospodarczy na rynku cukru trwa od 1 października danego roku do 30 września następnego roku.

⁸⁶ Z informacji złożonych do KOWR wynikało, że w roku gospodarczym 2020/2021 produkcja cukru wyniosła 1 984 tys. ton, produkcja izoglukozy – 48,71 tys. ton (ilość wydana z magazynu), powierzchnia uprawy buraków cukrowych – 252 tys. ha, a produkcja buraków cukrowych – 14,946 mln ton.

- miesięczne informacje o: stanach zapasów cukru (13 informacji wraz z korektą) i produkcji izoglukozy (13 informacji wraz z korektą),
- roczne informacje o: wstępnej produkcji cukru, ostatecznej produkcji cukru, melasy i bioetanolu, z wykorzystania cukru, o porozumieniach w ramach handlu, ostatecznej produkcji izoglukozy, produkcji buraków cukrowych wraz z korektą, stanie zapasów izoglukozy na ostatni dzień roku gospodarczego (ogółem 8 informacji),
- średnie krajowe ważone ceny sprzedaży cukru i łączne ilości sprzedanego cukru (23 informacje wraz z korektami),
- średnie krajowe ważone ceny zakupu buraków cukrowych i łączne ilości zakupionych buraków cukrowych (1 informacja).

Ponadto KOWR przygotował i przekazał:

- agencjom płatniczym w innych państwach członkowskich UE – informacje o przechowywaniu cukru przez polskich producentów w magazynach zlokalizowanych na ich terytorium (12 informacji),
- GUS – dane o powierzchni uprawy (251 856,37 ha) oraz zbiorach buraków cukrowych (14 945 934,9 tys. ton) przeznaczonych do produkcji cukru za 2020 r.

W 2021 r. w zakresie monitorowania produkcji na rynku cukru KOWR wydał ogółem **428 decyzji i innych rozstrzygnięć.**

8. MECHANIZMY W RAMACH REGULACJI HANDLU ZAGRANICZNEGO Z KRAJAMI SPOZA UNII EUROPEJSKIEJ

8.1. Działania KOWR w ramach administrowania obrotem towarowym z krajami pozaunijnymi

W Polsce od przystąpienia do Unii Europejskiej realizowane są mechanizmy WPR regulujące zgodnie z zasadami prawodawstwa unijnego handel zagraniczny towarami rolno-spożywczymi, co umożliwia przedsiębiorcom uczestniczenie w międzynarodowym obrocie tymi towarami.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505, z późn. zm.) od 1 września 2017 r. administrowanie obrotem z zagranicą towarami rolnymi w ramach wspólnej polityki rolnej oraz towarami przetworzonymi nieobjętymi załącznikiem I do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z agencji płatniczej (ARiMR).

Główne działania KOWR w 2021 r. w ramach administrowania obrotem towarowym z zagranicą dotyczyły: **weryfikowania składanych przez przedsiębiorców wniosków o wydanie pozwoleń (bez preferencji, z preferencją, w ramach kontyngentów taryfowych) na przywóz/wywóz produktów rolno-spożywczych z/do krajów trzecich, wydawania pozwoleń/wyciągów z pozwoleń i ich rozliczania**, a także **weryfikowania wpisów służb celnych w pozwoleniach** oraz **dokumentów** potwierdzających, że towar opuścił obszar celny UE w wymaganym terminie. **Weryfikowane są również dokumenty celne, transportowe i importowe z krajów trzecich**. Powyższe działania pozwalały na bieżące monitorowanie, we współpracy z agencjami płatniczymi innych państw członkowskich UE, wolumenu towarów przywożonych i wywożonych na/z terytorium Unii Europejskiej.

W ramach obsługi importu towarów rolno-spożywczych z krajów trzecich KOWR m.in. **administrował kontyngentami taryfowymi** (np. w zależności od kraju importu, jakości produktów czy ich kodów nomenklatury scalonej CN⁸⁷) oraz **przywozem preferencyjnym**.

⁸⁷ Nomenklatura scalona (ang. *Combined Nomenclature*, CN) – nomenklatura taryfowa i statystyczna unii celnej, podstawowy element wspólnej taryfy celnej Unii Europejskiej.

W przypadku kontyngentów weryfikowane były dokumenty potwierdzające, że dany przedsiębiorca zajmował się handlem zagranicznym produktami objętymi wspólną organizacją rynku w dwóch dwunastomiesięcznych okresach poprzedzających datę złożenia wniosku o pozwolenie na przywóz, a także inne dokumenty (np. pozwolenie na wywóz z kraju importu). Niezależnie od rynku wydane pozwolenia na przywóz były rozliczane, a wniesione przez przedsiębiorców zabezpieczenia – zwalniane po spełnieniu warunków zawartych w pozwoleniach. W odniesieniu do każdego kontyngentu, w ramach systemu zarządzania kontyngentami AMIS QUOTA⁸⁸, wysyłane były do Komisji Europejskiej komunikaty o liczbie złożonych wniosków o wydanie pozwolenia, liczbie wydanych, wycofanych i niewykorzystanych pozwoleń, jak również o ilości przywiezionych towarów.

W zakresie obsługi handlu z krajami spoza Unii Europejskiej KOWR w 2021 r. administrował **następującymi mechanizmami WPR:**

1. „Handel zagraniczny na rynku mleka i przetworów mlecznych”,
2. „Handel zagraniczny na rynku drobiu i jaj oraz na rynku albumin”,
3. „Handel zagraniczny na rynku cukru”,
4. „Handel zagraniczny na rynku ryżu”,
5. „Handel zagraniczny na rynku zbóż”,
6. „Handel zagraniczny na rynku wieprzowiny”,
7. „Handel zagraniczny w zakresie produktów przetworzonych non-aneks I”,
8. „Handel zagraniczny na rynku wołowiny i cielęciny”,
9. „Handel zagraniczny na rynku świeżych owoców i warzyw”,
10. „Handel zagraniczny na rynku przetworzonych owoców i warzyw”,
11. „Handel zagraniczny na rynku lnu i konopi”,
12. „Handel zagraniczny na rynku olejów i tłuszczów”,
13. „Handel zagraniczny na rynku alkoholu etylowego pochodzenia rolniczego”,
14. „Handel zagraniczny na rynku baraniny i koziny”,
15. „Handel zagraniczny na rynku wina”,
16. „Handel zagraniczny na rynku bananów”,
17. „Handel zagraniczny na rynku nasion”.

W 2021 r. KOWR w ramach **obsługi eksportu** towarów rolno-spożywczych do krajów trzecich **wydawał i rozliczał pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na wywóz bez refundacji:** ryżu, serów do Kanady (w ramach umów zawartych pomiędzy UE a Kanadą), serów do USA (w ramach niektórych kontyngentów GATT⁸⁹), mleka w proszku do Republiki Dominikańskiej (w ramach kontyngentu przewidzianego w dodatku 2 do załącznika III do umowy o partnerstwie gospodarczym pomiędzy państwami CARIFORUM⁹⁰ a Unią Europejską i jej państwami członkowskimi), a także wydawał **zaświadczenia P2** na wywóz makaronów do USA.

⁸⁸ Elektroniczny system komunikacji, który przyczynia się do lepszego zarządzania kontyngentami taryfowymi na import po preferencyjnych stawkach, zarządzanych przez Dyрекcję Generalną ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich (DG AGRI) Komisji Europejskiej.

⁸⁹ Układ Ogólny w Sprawie Taryf Celnych i Handlu (ang. *General Agreement on Tariffs and Trade*).

⁹⁰ Grupa państw Afryki, Karaibów i Pacyfiku prowadząca dialog gospodarczy z Unią Europejską.

W ramach **obsługi importu** towarów rolno-spożywczych z krajów trzecich KOWR **administrował kontyngentami taryfowymi i przywozem preferencyjnym** oraz wydawał i rozliczał **pozwolenia na przywóz bez preferencji** na rynkach: **zbóż, ryżu, cukru, olejów i tłuszczów, lnu i konopi, alkoholu etylowego pochodzenia rolniczego, świeżych owoców i warzyw, przetworzonych owoców i warzyw, mleka i przetworów mlecznych, wołowiny i cielęciny, wieprzowiny oraz drobiu, jaj i albumin**. Według stanu na 31 grudnia 2021 r. KOWR administrował **przywozem preferencyjnym na rynku ryżu i 133 kontyngentami taryfowymi na ww. rynkach**.

W 2021 r. KOWR przesłał do Komisji Europejskiej **2 417 komunikatów** w ramach systemu zarządzania kontyngentami ISAMM-TRQ. Dodatkowo za pośrednictwem Informatycznego Systemu Monitoringu i Zarządzania Rynkiem Rolnym (ISAMM), służącego do przesyłania dokumentów określonych w prawodawstwie UE w zakresie obsługi mechanizmów handlu zagranicznego WPR, przekazano do Komisji Europejskiej **970 komunikatów**.

8.2. Pozwolenia na przywóz/wywóz i kontyngenty taryfowe

W 2021 r. KOWR w ramach regulacji handlu zagranicznego **wydał** ogółem **781 pozwoleń/wyciągów z pozwoleń na przywóz/wywóz produktów rolno-spożywczych z/do krajów pozaunijnych** (z tego: **690 na przywóz i 91 na wywóz**) w ramach:

- przywozu bez preferencji – 444 pozwolenia,
- wywozu bez refundacji – 69 pozwoleń,
- kontyngentów przywozowych – 197 pozwoleń/wyciągów,
- przywozu preferencyjnego (po obniżonych stawkach celnych) – 49 pozwoleń,
- kontyngentu wywozowego – 22 pozwolenia/wyciągi.

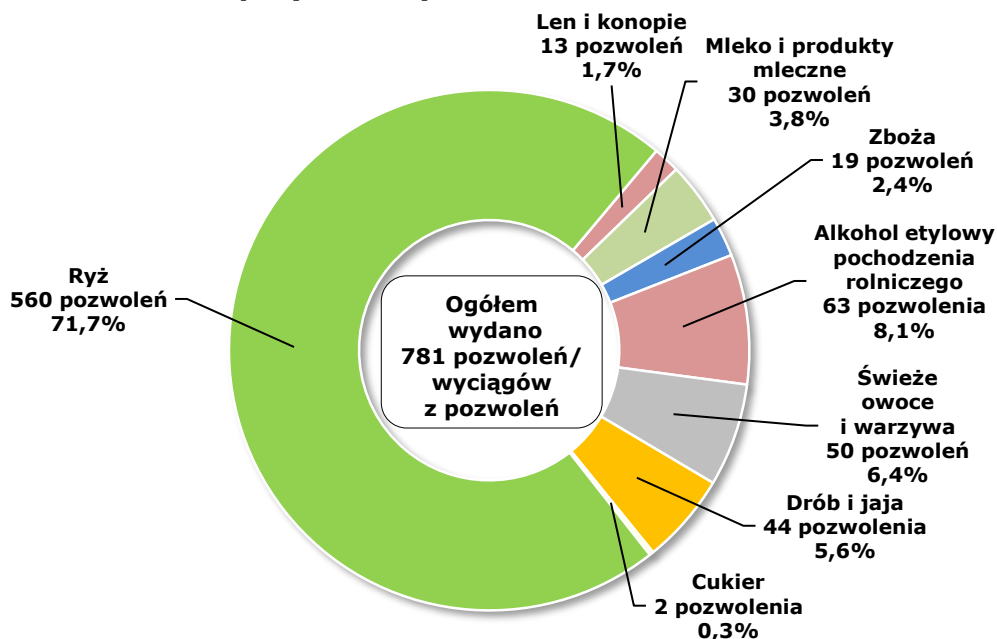
Tabela 22. **Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz i wywóz towarów wydane oraz rozliczone przez KOWR w 2021 r.**

Lp.	Rynek	Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz i wywóz produktów rolno-spożywczych					
		Na przywóz		Na wywóz		Ogółem	
		Wydane	Rozliczone	Wydane	Rozliczone	Wydane	Rozliczone
1.	Ryż	499	495	61	171	560	666
2.	Świeże owoce i warzywa	50	38	0	0	50	38
3.	Zboża	19	14	0	0	19	14
4.	Cukier	2	2	0	0	2	2
5.	Alkohol etylowy pochodzenia rolniczego	63	59	0	0	63	59
6.	Len i konopie	13	13	0	0	13	13
7.	Mleko i produkty mleczne	0	1	30	31	30	32
8.	Drób i jaja oraz albuminy	44	36	0	0	44	36
Ogółem		690	658	91	202	781	860

Źródło: dane KOWR.

Najwięcej pozwoleń/wyciągów z pozwoleń wydano na rynku ryżu – 560 pozwoleń/wyciągów (71,7% wszystkich wydanych pozwoleń/wyciągów z pozwoleń), a następnie alkoholu etylowego pochodzenia rolniczego – 63 pozwolenia (8,1%), świeżych owoców i warzyw – 50 pozwoleń (6,4%) oraz drobiu – 44 pozwolenia (5,6%).

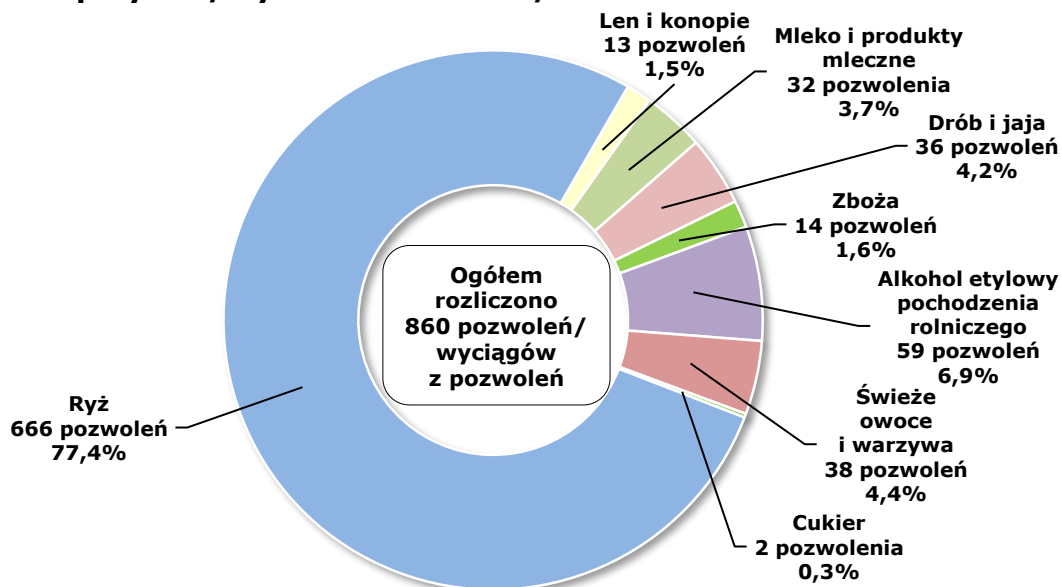
Wykres 35. **Struktura pozwoleń/wyciągów z pozwoleń wydanych przez KOWR w 2021 r. na przywóz/wywóz towarów do/z Polski**

Źródło: dane KOWR.

W 2021 r. KOWR **rozliczył** ogółem **860 pozwoleń/wyciągów z pozwoleń** na przywóz/wywóz produktów rolno-spożywczych z/do krajów pozaunijnych (z tego: 658 pozwoleń/wyciągów na przywóz i 202 pozwolenia/wyciągi na wywóz).

Wykres 36. **Struktura pozwoleń/wyciągów z pozwoleń rozliczonych ogółem w 2021 r. na przywóz/wywóz towarów do/z Polski**

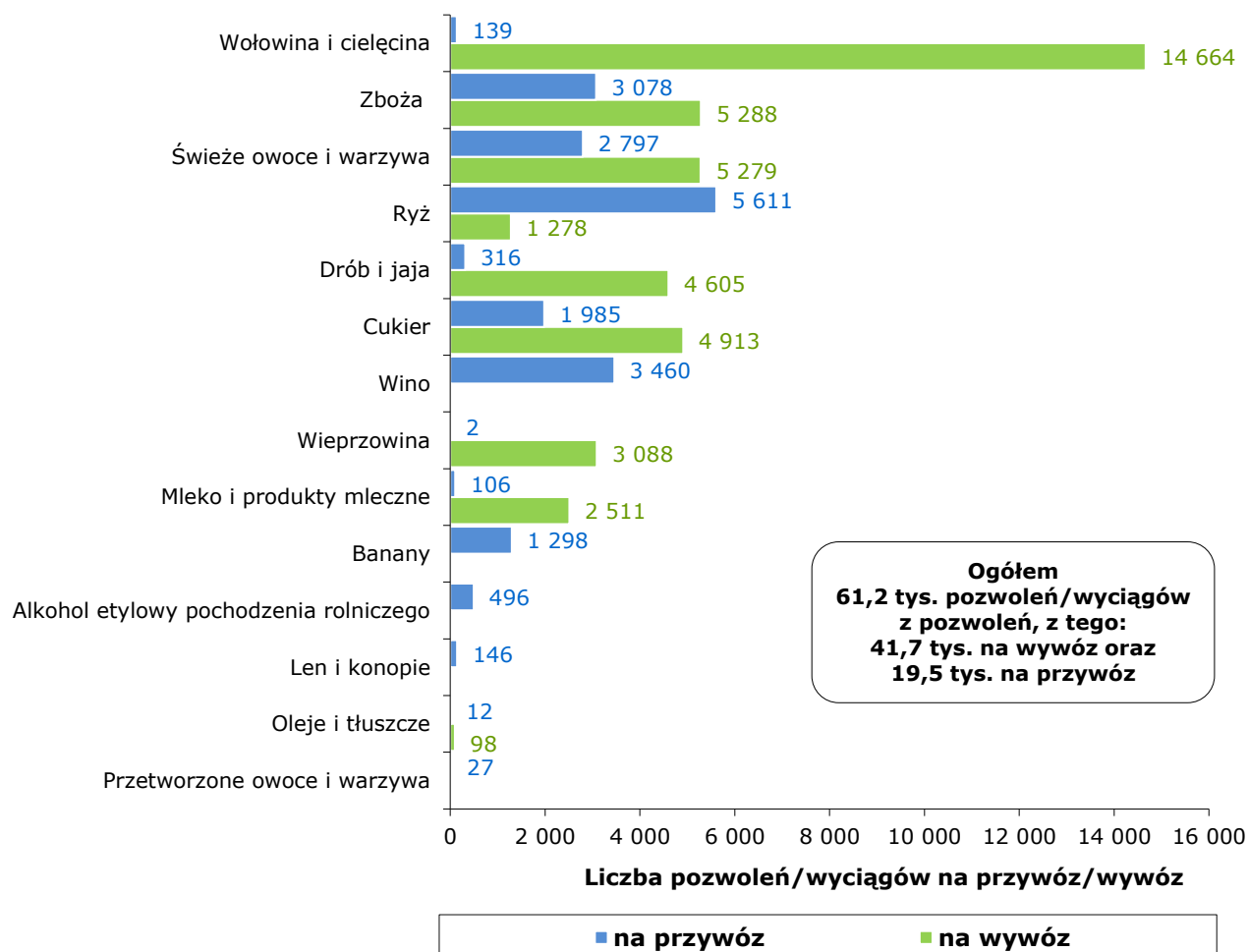
Źródło: dane KOWR.

W 2021 r. KOWR wydał również **275 zaświadczeń P2** na wywóz **827 ton** netto makaronów do Stanów Zjednoczonych.

W 2021 r., w ramach obsługi handlu zagranicznego z krajami spoza UE, KOWR wydał ogółem **1 115 decyzji (pozwoleń i innych rozstrzygnięć)**.

Ze względu na zerowy poziom stawek refundacji wywozowych KOWR nie wydawał pozwoleń na wywóz z refundacją⁹¹.

Wykres 37. **Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz/wywóz towarów z/do Polski wydane w okresie 1 maja 2004 r. – 31 grudnia 2021 r.**

Źródło: dane KOWR.

Od akcesji Polski do UE do końca 2021 r. w ramach obrotu towarowego z zagranicą wystawiono ogółem **61,2 tys. pozwoleń/wyciągów z pozwoleń** na przywóz/wywóz produktów rolno-spożywczych z/do krajów pozaunijnych, a także **3,5 tys. zaświadczeń P2** na wywóz makaronów do Stanów Zjednoczonych.

⁹¹ Po akcesji Polski do UE wspierano eksporterów produktów i towarów rolno-spożywczych do krajów pozaunijnych przez udzielanie refundacji wywozowych, które miały na celu zwiększenie konkurencyjności towarów unijnych. Refundacje pokrywały częściowo lub całkowicie różnicę pomiędzy cenami światowymi a cenami produktów w UE. Od 1 stycznia 2014 r., zgodnie z art. 196 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013, stawki refundacji wywozowych wynoszą 0 EUR. Od 1 stycznia 2023 r. art. 196 został uchylony, zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2117 z dnia 2 grudnia 2021 r. zmieniającym rozporządzenia (UE) nr 1308/2013 ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych, (UE) nr 1151/2012 w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych, (UE) nr 251/2014 w sprawie definicji, opisu, prezentacji, etykietowania i ochrony oznaczeń geograficznych aromatyzowanych produktów sektora wina i (UE) nr 228/2013 ustanawiające szczególne środki w dziedzinie rolnictwa na rzecz regionów najbardziej oddalonych w Unii Europejskiej.

9. WSPIERANIE KONSUMPCJI I PROPAGOWANIE ZDROWYCH NAWYKÓW ŻYWIENIOWYCH – REALIZACJA „PROGRAMU DLA SZKÓŁ”

Zgodnie z przepisami rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej (UE) 2016/791, zmieniającego rozporządzenie (UE) nr 1308/2013 i (UE) nr 1306/2013, od roku szkolnego 2017/2018 obowiązują nowe wspólne ramy prawne i finansowe (pod nazwą „**Program dla szkół**”)

w zakresie pomocy unijnej na rzecz dostarczania dzieciom w placówkach oświatowych świeżych i przetworzonych owoców i warzyw oraz mleka i przetworów mlecznych⁹². Program powstał z połączenia dwóch programów WPR – „Mleko w szkole” (realizowanego w Polsce w latach szkolnych 2004/2005–2016/2017) oraz „Owoce i warzywa w szkole” (realizowanego w Polsce w latach szkolnych 2009/2010–2016/2017).

W myśl art. 22 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 program pomocy ma **poprawić dystrybucję produktów rolnych i polepszyć nawyki żywieniowe dzieci**.

Celem „Programu dla szkół” jest: **trwała zmiana nawyków żywieniowych dzieci poprzez zwiększenie udziału owoców i warzyw oraz mleka i przetworów mlecznych w ich codziennej diecie oraz upowszechnianie zdrowej, zbilansowanej diety i wzrost świadomości społecznej w tym zakresie wśród dzieci i rodziców**. W ramach realizacji programu finansowane są:

- dostawy owoców i warzyw oraz mleka i produktów mlecznych,
- działania edukacyjne,
- określone koszty związane z promocją oraz oceną programu.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505, z późn. zm.) od 1 września 2017 r. administrowanie „Programem dla szkół” wspólnej polityki rolnej jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z agencji płatniczej (ARiMR). Program jest realizowany przez KOWR również

⁹² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/791 z dnia 11 maja 2016 r. zmieniające rozporządzenie (UE) nr 1308/2013 i (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do programu pomocy dotyczącej dostarczania owoców i warzyw, bananów oraz mleka w placówkach oświatowych.

m.in. na podstawie zapisów rozdziału 7d ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 185).

W 2021 r. „Program dla szkół” był realizowany także w oparciu o następujące akty prawne:

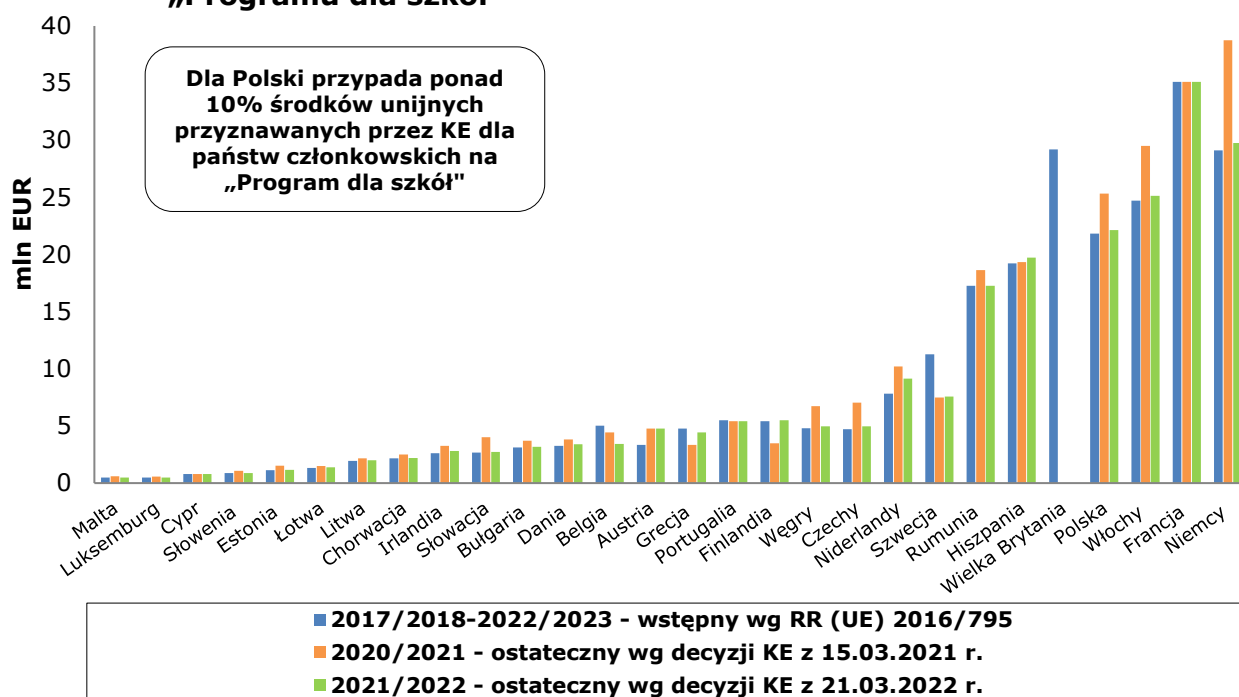
- rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.,
- rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2017/39 z dnia 3 listopada 2016 r. w sprawie zasad stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do pomocy unijnej na dostarczanie owoców i warzyw, bananów oraz mleka do placówek oświatowych, z późn. zm.,
- rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2017/40 z dnia 3 listopada 2016 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do pomocy unijnej na dostarczanie owoców i warzyw, bananów oraz mleka do placówek oświatowych oraz zmieniające rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 907/2014, z późn. zm.,
- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowego sposobu realizacji w szkołach środków towarzyszących o charakterze edukacyjnym, które służą prawidłowej realizacji programu dla szkół oraz upowszechniają wśród dzieci zdrowe nawyki żywieniowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 1302),
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 maja 2020 r. w sprawie wysokości środków finansowych przeznaczonych na wypłatę pomocy krajowej i pomocy unijnej w ramach finansowania programu dla szkół oraz wysokości stawek pomocy finansowej z tytułu realizacji działań w ramach tego programu w roku szkolnym 2020/2021 (Dz. U. poz. 960),
- rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 sierpnia 2020 r. w sprawie szczegółowego zakresu zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu dla szkół (Dz. U. z 2020 r. poz. 1511, z późn. zm.),
- rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 23 sierpnia 2021 r. w sprawie szczegółowego zakresu zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu dla szkół (Dz. U. poz. 1572, z późn. zm.),
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 maja 2021 r. w sprawie wysokości środków finansowych przeznaczonych na wypłatę pomocy krajowej i pomocy unijnej w ramach finansowania programu dla szkół oraz wysokości stawek pomocy finansowej z tytułu realizacji działań w ramach tego programu w roku szkolnym 2021/2022 (Dz. U. poz. 972, z późn. zm.).

Unijny budżet „Programu dla szkół” wynosi 250 mln EUR na rok szkolny, z tego: 150 mln EUR na komponent owocowo-warzywny i 100 mln EUR na komponent mleczny.

Wstępny roczny przydział unijnej pomocy finansowej dla Polski na okres od 1 sierpnia 2017 r. do 31 lipca 2023 r. na realizację „Programu dla szkół” wynosi **21 844,5 tys. EUR**,

z tego 11 640 tys. EUR na komponent owocowo-warzywny (6. budżet wśród krajów UE) oraz 10 204,5 tys. EUR na komponent mleczny (3. budżet wśród krajów unijnych)⁹³. Polska jest jednym z największych beneficjentów programu w UE – pod względem wstępnie przyznanego całkowitego unijnego budżetu – plasuje się na 4. miejscu, za Francją (35 114 tys. EUR), Niemcami (29 101 tys. EUR) oraz Włochami (24 715 tys. EUR).

Wykres 38. **Przydział środków unijnych dla państw członkowskich UE na realizację „Programu dla szkół”**

Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR na podstawie rozporządzenia Rady (UE) 2016/795 i decyzji wykonawczych Komisji Europejskiej.

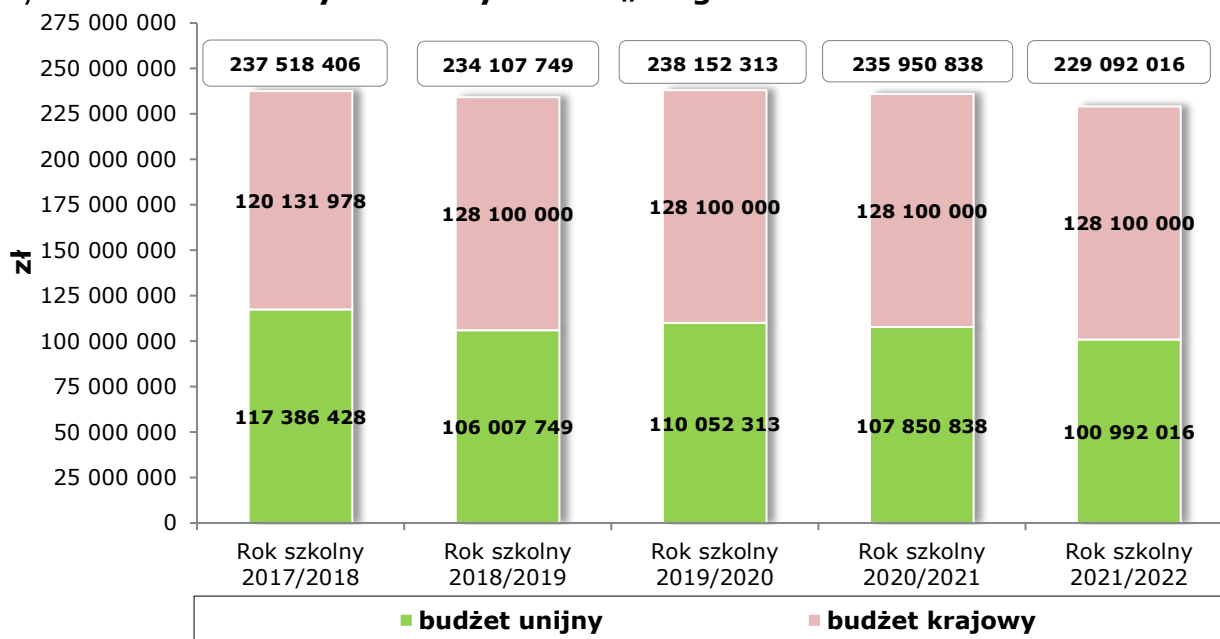
Państwa członkowskie mogą również **dokonywać płatności krajowych** na rzecz dostarczania dzieciom w placówkach oświatowych kwalifikujących się produktów, a także na rzecz związanych z tym kosztów lub działań towarzyszących o charakterze edukacyjnym. Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów **pomoc państwa** na realizację „Programu dla szkół” w **roku szkolnym 2020/2021** wynosiła **128 100 tys. zł** (58 310 tys. zł na komponent owocowo-warzywny i 69 790 tys. zł na komponent mleczny)⁹⁴. **W roku szkolnym 2021/2022** łączna **pomoc państwa** na realizację „Programu dla szkół” pozostała na tym samym poziomie (64 050 tys. zł na komponent owocowo-warzywny i 64 050 tys. zł na komponent mleczny)⁹⁵.

⁹³ Rozporządzenie Rady (UE) 2016/795 z dnia 11 kwietnia 2016 r. zmieniające rozporządzenie (UE) nr 1370/2013 określające środki dotyczące ustalania niektórych dopłat i refundacji związanych ze wspólną organizacją rynków produktów rolnych.

⁹⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 maja 2020 r. w sprawie wysokości środków finansowych przeznaczonych na wypłatę pomocy krajowej i pomocy unijnej w ramach finansowania programu dla szkół oraz wysokości stawek pomocy finansowej z tytułu realizacji działań w ramach tego programu w roku szkolnym 2020/2021 (Dz. U. poz. 960).

⁹⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 maja 2021 r. w sprawie wysokości środków finansowych przeznaczonych na wypłatę pomocy krajowej i pomocy unijnej w ramach finansowania programu dla szkół oraz wysokości stawek pomocy finansowej z tytułu realizacji działań w ramach tego programu w roku szkolnym 2021/2022 (Dz. U. poz. 972, z późn. zm.).

Wykres 39. **Ostateczny całkowity budżet „Programu dla szkół” w Polsce**

Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR na podstawie rozporządzeń Rady Ministrów.

Zgodnie z decyzją Komisji Europejskiej z 15 marca 2021 r. **ostateczny przyznany budżet na realizację programu w Polsce w roku szkolnym 2020/2021** wyniósł **25 336 tys. EUR** (107,85 mln zł)⁹⁶, z tego: 14 394 tys. EUR (61,27 mln zł) na komponent owocowo-warzywny i 10 942 tys. EUR (46,58 mln zł) na komponent mleczny⁹⁷. Pod względem przyznanego budżetu Polska uplasowała się na 4. miejscu – po Niemczech (38 741 tys. EUR), Francji (35 114 tys. EUR) i Włoszech (29 509 tys. EUR). Łączny ostateczny budżet na realizację programu w Polsce w roku szkolnym 2020/2021, po zsumowaniu przyznanego przez KE środków z budżetu unijnego oraz środków przyznanego przez Radę Ministrów z budżetu krajowego, wyniósł **235 951 tys. zł** (z tego: 119 583 tys. zł na komponent owocowo-warzywny i 116 368 tys. zł na komponent mleczny).

Zgodnie z decyzją Komisji Europejskiej z 21 marca 2022 r. **ostateczny przyznany budżet na realizację programu w Polsce w roku szkolnym 2021/2022** wyniósł **22 149 tys. EUR** (100,99 mln zł)⁹⁸, z tego: 11 944 tys. EUR (54,46 mln zł) na komponent owocowo-warzywny i 10 205 tys. EUR (46,53 mln zł) na komponent mleczny⁹⁹. Pod względem przyznanego budżetu Polska uplasowała się na 4. miejscu – po Francji (35 114 tys. EUR),

⁹⁶ Stosownie do przepisów art. 32a rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 907/2014, przy przeliczeniach walutowych zastosowano kurs wymiany 4,2568 PLN/EUR z 31 grudnia 2019 r.

⁹⁷ Decyzja wykonawcza Komisji (UE) 2021/462 z dnia 15 marca 2021 r. ustalająca ostateczny przydział pomocy unijnej państwom członkowskim na owoce i warzywa dla szkół oraz na mleko dla szkół na okres od dnia 1 sierpnia 2021 r. do dnia 31 lipca 2022 r. oraz zmieniająca decyzję wykonawczą (UE) 2020/467.

⁹⁸ Stosownie do przepisów art. 32a rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 907/2014, przy przeliczeniach walutowych zastosowano kurs wymiany 4,5597 PLN/EUR z 31 grudnia 2020 r.

⁹⁹ Decyzja wykonawcza Komisji (UE) 2022/493 z dnia 21 marca 2022 r. ustalająca ostateczny przydział pomocy unijnej państwom członkowskim na owoce i warzywa dla szkół oraz na mleko dla szkół na okres od dnia 1 sierpnia 2022 r. do 31 lipca 2023 r. oraz zmieniająca decyzję wykonawczą (UE) 2021/462.

Niemczech (29 750 tys. EUR) i Włoszech (25 129 tys. EUR). Łączny ostateczny budżet na realizację programu w Polsce w roku szkolnym 2021/2022, po zsumowaniu przyznanych przez KE środków z budżetu unijnego oraz środków przyznanych przez Radę Ministrów z budżetu krajowego, wyniósł **229 092 tys. zł** (z tego: 118 513 tys. zł na komponent owocowo-warzywny i 110 579 tys. zł na komponent mleczny).

W Polsce grupą docelową „Programu dla szkół” są dzieci, które regularnie uczęszczają do klas I–V szkół podstawowych, ogólnokształcących szkół muzycznych I stopnia oraz klas I–II ogólnokształcących szkół baletowych (zwane dalej „szkołami podstawowymi”)¹⁰⁰.

9.1. Realizacja „Programu dla szkół” w roku szkolnym 2020/2021

W roku szkolnym 2020/2021 uczniowie **bezpłatnie** otrzymywali **owoce i warzywa** oraz **soki i przeciery owocowe** – tj.: jabłka, gruszki, śliwki (w I semestrze), truskawki (w II semestrze), soki owocowe, przeciery owocowe, zagęszczone przeciery owocowe, marchewki, rzodkiewki, paprykę słodką (w I semestrze), kalarepę, pomidorki – oraz **mleko i produkty mleczne** (mleko białe, serki twarogowe, jogurty i kefir naturalne).

Realizacja „Programu dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2020/2021

Liczba porcji owoców i warzyw otrzymywanych przez jedno dziecko w ramach komponentu owocowo-warzywnego wynosiła 44, natomiast w zakresie komponentu mlecznego – 42. W każdym z 12 tygodni I semestru dzieciom miały być udostępniane co najmniej **3 porcje** owoców i warzyw oraz co najmniej **3 porcje** mleka i produktów mlecznych.

W I semestrze roku szkolnego 2020/2021 w „Programie dla szkół” uczestniczyły:

- w komponente owocowo-warzywnym – **10 342 szkoły podstawowe** oraz **1 265 tys. dzieci**, które stanowiły **73,4%** grupy docelowej dzieci w Polsce,
- w komponente mlecznym – **11 536 szkół podstawowych** oraz **1 397,7 tys. dzieci**, które stanowiły **81,1%** grupy docelowej dzieci w Polsce.

Umowy ze szkołami podpisało **79 zatwierdzonych dostawców** owoców i warzyw oraz **98** – mleka i produktów mlecznych.

Realizacja „Programu dla szkół” w II semestrze roku szkolnego 2020/2021

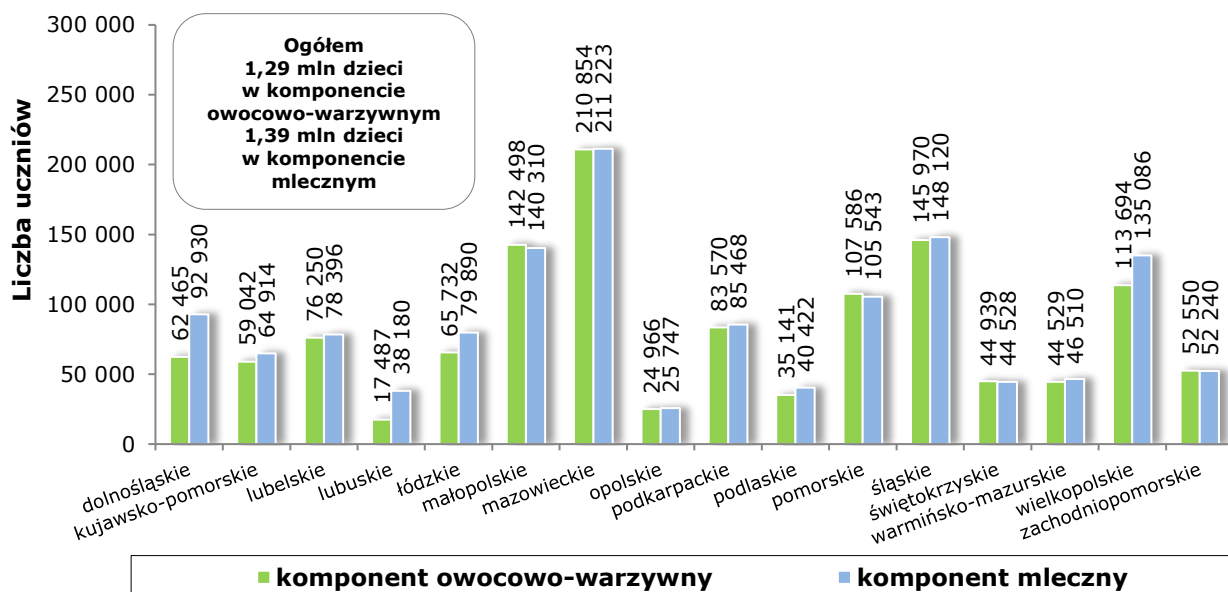
Liczba porcji owoców i warzyw otrzymywanych przez jedno dziecko w ramach komponentu owocowo-warzywnego wynosiła 44, natomiast w zakresie komponentu mlecznego – 42. W każdym z 9, 10, 11 albo 12 wybranych tygodni II semestru dzieciom miały zostać udostępnione co najmniej **3 porcje** owoców i warzyw oraz co najmniej **3 porcje** mleka i produktów mlecznych. W II semestrze roku szkolnego 2020/2021 w „Programie dla szkół” uczestniczyło:

¹⁰⁰ Zgodnie z § 2 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 23 sierpnia 2021 r. w sprawie szczegółowego zakresu zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu dla szkół (Dz. U. poz. 1572 z późn. zm.) wszystkie uprawnione szkoły uczestniczące w programie nazywamy „szkołami podstawowymi”.

- w komponencie owocowo-warzywnym – **10 601 szkół podstawowych** oraz **1 287,3 tys. dzieci**, które stanowiły **74,6%** grupy docelowej dzieci w Polsce,
- w komponencie mlecznym – **11 578 szkół podstawowych** oraz **1 389,5 tys. dzieci**, które stanowiły **80,6%** grupy docelowej dzieci w Polsce.

Umowy ze szkołami podpisało **77 zatwierdzonych dostawców** owoców i warzyw oraz **93** – mleka i produktów mlecznych.

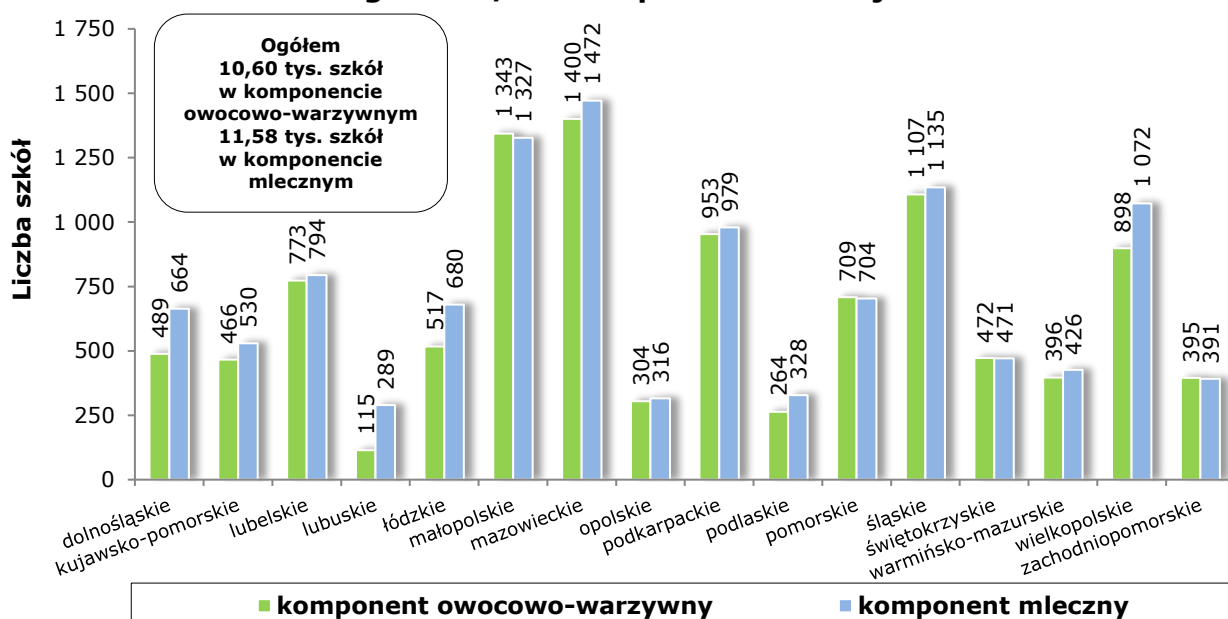
Wykres 40. Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół” w II semestrze roku szkolnego 2020/2021 w podziale na województwa

Źródło: dane KOWR.

Ogółem w roku szkolnym 2020/2021 dzieciom miało zostać udostępnione około **175 mln porcji** (z tego: 86 mln porcji owocowo-warzywnych oraz 89 mln porcji mlecznych).

Wykres 41. Liczba szkół uczestniczących w „Programie dla szkół” w II semestrze roku szkolnego 2020/2021 w podziale na województwa

Źródło: dane KOWR.

W roku szkolnym 2020/2021, w związku z **nadzwyczajną sytuacją związaną z epidemią COVID-19**, mając na względzie rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 12 stycznia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego zakresu zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu dla szkół (Dz. U. poz. 88), produkty oferowane w ramach programu mogły być udostępniane dzieciom w dwóch okresach bez względu na województwo, tj.:

- I okres udostępniania – od 28 września 2020 r. do 5 marca 2021 r.,
- II okres udostępniania – od 8 marca do 24 czerwca 2021 r.

Wprowadzono także inne uregulowania, tj. w przypadku zawieszenia stacjonarnego prowadzenia zajęć edukacyjnych na terenie szkoły biorącej udział w programie w klasach I–V uprawnionymi beneficjentami/dziećmi były również dzieci z klas VI–VIII szkół podstawowych, klas III–V ogólnokształcących szkół baletowych oraz oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych, których rodzice lub opiekunowie prawni wyrazili zgodę na udział w programie. Produkty przeznaczone do udostępnienia w ramach programu mogły być przekazywane rodzicom/opiekunom prawnym w celu przekazania dzieciom uczącym się zdalnie w domu (w sposób zgodny z obowiązującymi warunkami i wymaganiami określonymi w załączniku 1 i 2 do rozporządzenia MRiRW¹⁰¹).

Ponadto ARiMR, w porozumieniu z MRiRW, jako działania ostateczne i warunkowe, w celu przeciwdziałania zmarnowaniu żywności opracowała wytyczne dla zatwierdzonych dostawców/zatwierdzonych szkół podstawowych biorących udział w „Programie dla szkół” w roku szkolnym 2020/2021. Zgodnie z nimi dostawcy mieli możliwość rozdysponowania produktów przewidzianych na dostawy do szkół w okresie ograniczeń z powodu epidemii COVID-19 m.in.: do szpitali, policji, wojska, innych służb mundurowych, organizacji charytatywnych, domów pomocy społecznej, hospicjów, domów dziecka, a także rodzin zastępczych. Pomoc finansowa została wypłacona do **1 247 tys. kg** świeżych owoców i warzyw (jabłka, gruszki, śliwki, marchewka, rzodkiewka, papryka, pomidory, kalarepa), **65 tys. litrów** soku owocowego, **420 tys. litrów** mleka oraz **410 tys. kg** produktów mlecznych (jogurt, kefir, serek twarogowy) **przekazanych podmiotom innym niż szkoły podstawowe.**

9.2. Realizacja „Programu dla szkół” w roku szkolnym 2021/2022

W roku szkolnym 2021/2022 uczniowie **bezpłatnie** otrzymywali **owoce i warzywa** oraz **soki** – tj.: jabłka, gruszki, śliwki (w I semestrze), truskawki (w II semestrze), soki owocowe, marchewki, rzodkiewki, paprykę słodką (w I semestrze), kalarepę, pomidorki – oraz **mleko i produkty mleczne** (mleko białe, serki twarogowe, jogurty i kefiry naturalne).

¹⁰¹ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 sierpnia 2020 r. w sprawie szczegółowego zakresu zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu dla szkół (Dz. U. z 2020 r. poz. 1511, z późn zm.).

Realizacja „Programu dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2021/2022

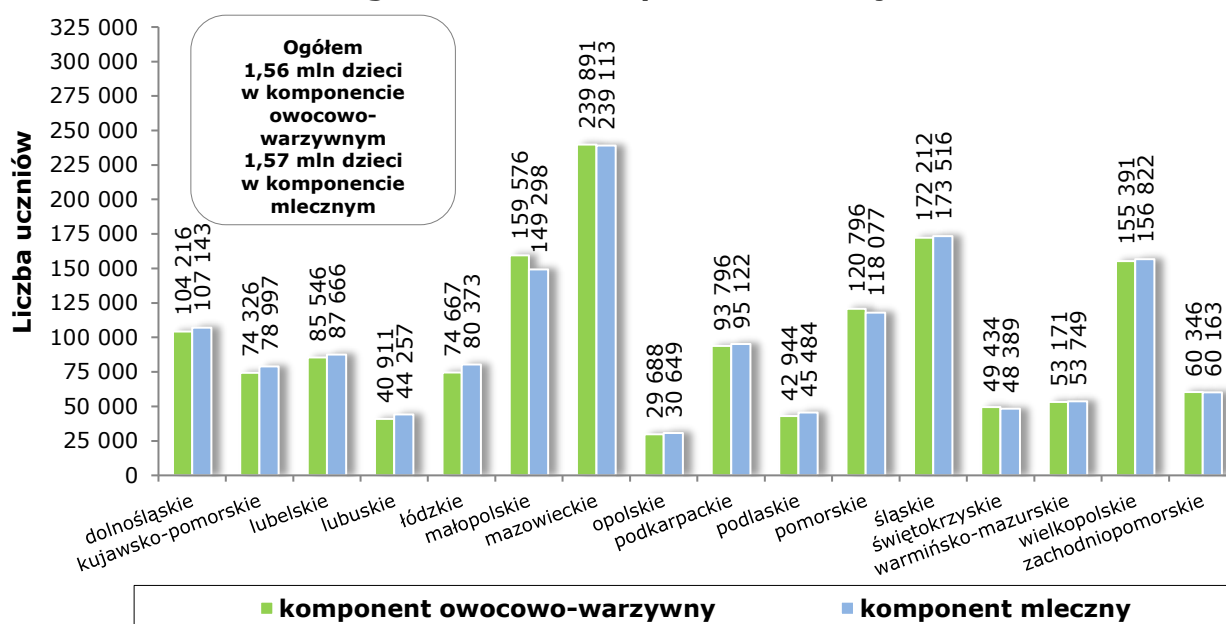
Liczba porcji owoców i warzyw otrzymywanych przez jedno dziecko w ramach komponentu owocowo-warzywnego wynosiła 38, natomiast w zakresie komponentu mlecznego – 34. W każdym z 10, 11 albo 12 wybranych tygodni I semestru dzieciom miały być udostępniane co najmniej **2 porcje** owoców i warzyw oraz co najmniej **2 porcje** mleka i produktów mlecznych.

W I semestrze roku szkolnego 2021/2022 w „Programie dla szkół” uczestniczyło:

- w komponente owocowo-warzywnym – **11 187 szkół podstawowych** oraz **1 557 tys. dzieci**, które stanowiły **83,0%** grupy docelowej dzieci w Polsce,
- w komponente mlecznym – **11 407 szkół podstawowych** oraz **1 569 tys. dzieci**, które stanowiły **83,6%** grupy docelowej dzieci w Polsce.

Umowy ze szkołami podpisało **79 zatwierdzonych dostawców** owoców i warzyw oraz **82** – mleka i produktów mlecznych.

Wykres 42. Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2021/2022 w podziale na województwa

Źródło: dane KOWR.

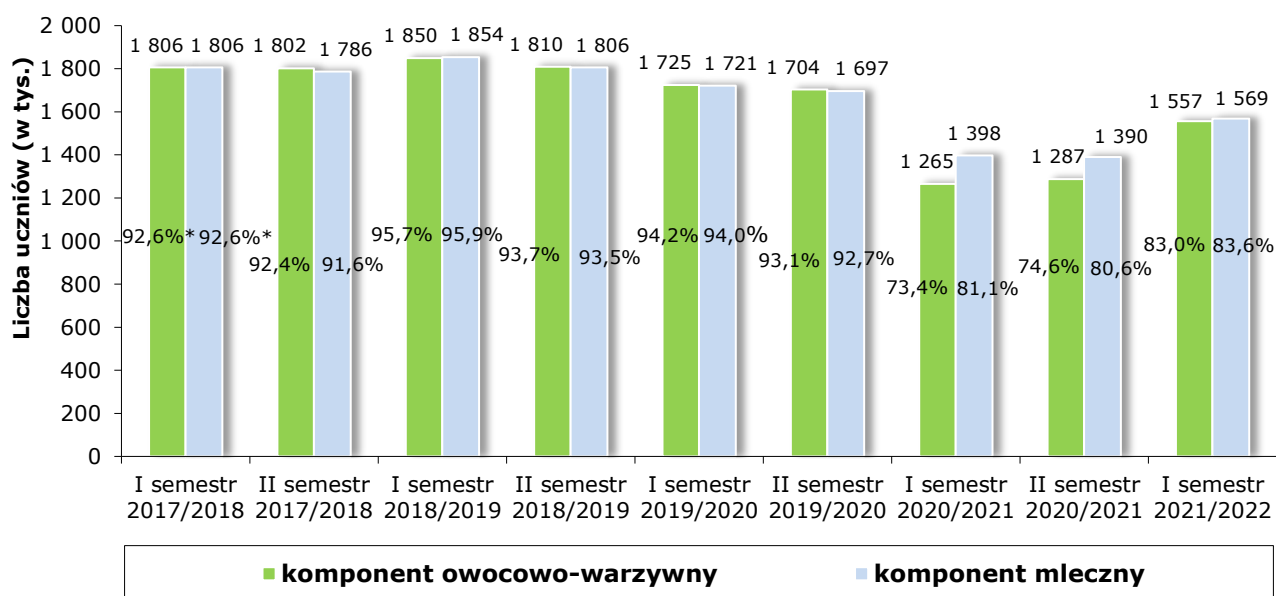
W roku szkolnym 2021/2022, w związku z **nadzwyczajną sytuacją związaną z epidemią COVID-19** – mając na względzie rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 20 grudnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego zakresu zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu dla szkół (Dz. U. poz. 2377) – produkty mogły być:

- przekazane rodzicom/opiekunom prawnym dzieci biorących udział w zajęciach zdalnie,
- udostępnione dzieciom uczęszczającym do: klas VI–VIII (w przypadku szkół podstawowych oraz ogólnokształcących szkół muzycznych I stopnia), klas III–V (w przypadku ogólnokształcących szkół baletowych) oraz oddziałów przedszkolnych (w przypadku szkół podstawowych z oddziałami przedszkolnymi).

W 2021 r. do KOWR wpłynęły **3 922 wnioski** o pomoc w ramach „Programu dla szkół”, z tego 3 240 wniosków dotyczących roku szkolnego 2020/2021 (w tym 2 wnioski w zakresie oceny programu) oraz 682 wnioski dotyczące roku szkolnego 2021/2022. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wystawił agencji płatniczej (ARiMR) zlecenia płatności i faktury na kwotę ogółem **137 258,71 tys. zł** brutto (100 854,08 tys. zł z budżetu unijnego oraz 36 404,63 tys. zł z budżetu państwa), z tego z tytułu:

- dostarczania produktów w wysokości 134 633,22 tys. zł (98 576,50 tys. zł z budżetu środków europejskich oraz 36 056,72 tys. zł z budżetu państwa),
- oceny programu – 831,48 tys. zł brutto (676,00 tys. zł z budżetu środków europejskich oraz 155,48 tys. zł z budżetu państwa – podatek VAT),
- realizacji działań promocyjnych programu – 1 794,01 tys. zł brutto (1 601,58 tys. zł z budżetu środków europejskich oraz 192,43 tys. zł z budżetu państwa – podatek VAT).

Wykres 43. **Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół”**

* Udział dzieci ze szkół podstawowych uczestniczących w „Programie dla szkół”.

Źródło: dane KOWR.

W 2021 r. KOWR wydał ogółem **4 022 decyzje, dokumenty i inne rozstrzygnięcia** w zakresie administrowania „Programem dla szkół”.

Ogółem od roku szkolnego 2017/2018 do końca I semestru roku szkolnego 2021/2022 w ramach realizacji programu dostarczono około **1 067 mln porcji owocowo-warzywnych i mlecznych** (z tego: 547 mln porcji owocowo-warzywnych i 520 mln porcji mlecznych)¹⁰².

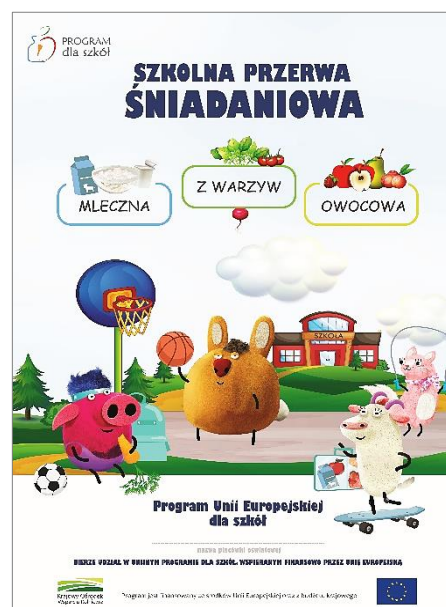
Państwa członkowskie UE, mając na celu zapewnienie skuteczności programu, są zobowiązane do organizowania obowiązkowych **działań edukacyjnych** wspierających program, które mogą obejmować:

- informowanie o zdrowych nawykach żywieniowych oraz właściwej diecie, bogatej w owoce i warzywa oraz mleko,

¹⁰² Dane wynikają z rozliczonych wniosków o pomoc, a nie podpisanych umów (ze względu na COVID-19 i zamknięcie szkół, umowy dostawców ze szkołami nie zostały zrealizowane w 100%).

- przybliżenie dzieciom tematyki związanej z rolnictwem, w tym zapoznanie ich z różnorodnymi produktami i ich pochodzeniem,
 - przeciwdziałanie marnotrawieniu żywności, w tym upowszechnianie wiedzy, jak przechowywać i przygotowywać żywność oraz jak postępować z odpadami spożywczymi i kuchennymi.
- Działania te mają być skoncentrowane na najmłodszych uczniach, ponieważ w tym okresie kształtują się nawyki żywieniowe. Katalog działań edukacyjnych, określonych w Polsce przez Ministerstwo Edukacji i Nauki, obejmuje:
- organizowanie konkursów i festynów tematycznych,
 - organizowanie warsztatów kulinarnych,
 - zakładanie i prowadzenie ogródków szkolnych w różnych formach,
 - wspólne spożywanie drugiego śniadania połączone z degustacją owoców i warzyw oraz mleka i jego przetworów (w tym produktów ekologicznych i regionalnych),
 - organizowanie wycieczek do gospodarstw rolnych, gospodarstw ogrodniczych, zakładów przetwórstwa owoców i warzyw (w tym ekologicznych), zakładów mleczarskich oraz na rynki lokalne,
 - stosowanie innych sposobów upowszechniania informacji o korzyściach płynących ze spożywania owoców i warzyw oraz mleka i jego przetworów, w szczególności przez organizowanie wystaw, przygotowywanie prezentacji oraz wydawanie gazetek¹⁰³.

Z budżetu unijnego finansowane są także **działania promocyjne** dotyczące propagowania wiedzy o „Programie dla szkół”. W 2021 r. zrealizowano szereg działań ściśle dobranych do grupy docelowej. Przygotowano materiały filmowe, tekstowe i graficzne, wyprodukowano spot promocyjny wyemitowany w kanałach ogólnopolskich stacji telewizyjnych, nawiązano współpracę z dostawcą dziennika elektronicznego oraz wykonano edukacyjne puzzle drewniane dla dzieci. Dodatkowo przeprowadzono kampanię na YouTube oraz wyprodukowano i wyemitowano słuchowiska. Wszystkie materiały promocyjne są publikowane na kanale „Program dla szkół” na YouTube oraz na stronie internetowej www.programdlaszkol.org. Komunikacja dotycząca programu oraz realizowanych działań odbywała się także poprzez profil na portalu społecznościowym Facebook.

Ponadto zaprojektowano i wydrukowano plakat informacyjny (w nakładzie 26,5 tys. egzemplarzy), który został rozdyskrebowany do szkół biorących udział w programie.

¹⁰³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowego sposobu realizacji w szkołach środków towarzyszących o charakterze edukacyjnym, które służą prawidłowej realizacji programu dla szkół oraz upowszechniają wśród dzieci zdrowe nawyki żywieniowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 1302).

10. PROMOCJA PRODUKTÓW ROLNO-SPOŻYWCZYCH

Funkcjonowanie krajowego rolnictwa i przemysłu rolno-żywnościowego na jednolitym rynku unijnym oraz rynku światowym – w warunkach postępującego procesu globalizacji, liberalizacji handlu, zaawansowanej integracji w łańcuchu dostaw żywności, zakłóceń na rynku, zmian preferencji zakupowych, jak również rosnącej konkurencji – powoduje, że bardzo istotne znaczenie mają działania promocyjne oraz informacyjne realizowane w Polsce i za granicą.

Polska żywność wysokiej jakości została zidentyfikowana w „Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)” – SOR, jako jeden z **10 sektorów strategicznych polskiej gospodarki** zapewniających zwiększenie wartości dodanej branży rolno-spożywczej i jej konkurencyjności na rynkach zagranicznych¹⁰⁴. Dodatkowo jednym z głównych obszarów koncentracji działań SOR jest **„ekspansja zagraniczna”**. **Polskie specjalności żywnościowe** zostały jedną z **12 branż eksportowych** (stanowiących ważną pozycję eksportową kraju), które mogą w przyszłości decydować o pozycji konkurencyjnej Polski na świecie.

Jednym z zadań Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa jest wspieranie rozwoju polskiego eksportu produktów rolno-spożywczych oraz promocja i zwiększanie konkurencyjności polskiej żywności w kraju i na świecie.

W **„Strategii promocji żywności Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi”**, której celem jest zwiększenie konkurencyjności polskiej żywności w kraju i na rynku światowym przez wzrost jej rozpoznawalności oraz pozytywny wizerunek, **Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa został główną instytucją wdrażającą instrumenty polityki promocji w sektorze rolno-spożywczym**, natomiast jednostką koordynującą i sprawującą nadzór nad realizacją strategii jest Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi¹⁰⁵.

Silna marka krajowych produktów żywnościowych jest budowana za granicą pod wspólnym hasłem/znakiem „Polska smakuje”/„Poland tastes good” oraz w oparciu o ogólny i wspólny przekaz, że polska żywność jest wysokiej jakości, naturalna oraz smaczna. W kraju kontynuowane są parasolowe działania informacyjno-edukacyjne pod wspólnym hasłem/znakiem „Polska smakuje”,

¹⁰⁴ <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/informacje-o-strategii-na-rzecz-odpowiedzialnego-rozwoju> (odczyt – maj 2022 r.).

¹⁰⁵ <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/strategia-promocji-zywnosci> (odczyt – maj 2022 r.).

w szczególności dotyczące znaku PRODUKT POLSKI, produkcji ekologicznej oraz unijnych certyfikatów jakości.

Wdrażanie instrumentów polityki promocji w sektorze rolno-spożywczym jest realizowane przy współpracy z: innymi instytucjami administracji publicznej i samorządowej, organizacjami i stowarzyszeniami konsumenckimi, krajowymi przedsiębiorcami, organizacjami branżowymi i międzybranżowymi skupiającymi przedsiębiorców (producentów i przetwórców), a także z polskimi placówkami zagranicznymi do spraw gospodarczych, zaangażowanymi w promocję żywności i wspierającymi eksport produktów żywnościowych oraz krajowych przedsiębiorców działających w sektorze rolno-spożywczym.

Spójna polityka promocji produktów żywnościowych, przez świadome uczestnictwo i angażowanie podmiotów działających w branży rolno-spożywczej w aktywne promowanie marki polskiej żywności pod wspólnym hasłem/znakiem graficznym (tzw. branding narodowy i obywatelski), zapewnia lepszą koordynację i synergię działań promocyjnych w sektorze rolno-spożywczym, wpływa na lepsze wykorzystanie dostępnych środków finansowych (unijnych, krajowych i branżowych) oraz koncentruje wsparcie promocji produktów spożywczych na kluczowych rynkach docelowych i odbiorcach, co może przyczyniać się do zwiększenia rozpoznawalności marki polskiej żywności (efektu skali), a także wzrostu efektywności działań.

W „**Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030**” MRiRW do celu szczegółowego nr I pn. „**Zwiększenie opłacalności produkcji rolnej i rybackiej**” przypisano m.in. następujące kierunki interwencji: „**Nowe modele organizacji produkcji i rynków, krótkie łańcuchy rynkowe i uczciwa konkurencja**” oraz „**Poszerzanie i rozwój rynków zbytu na produkty i surowce sektora rolno-spożywczego (w tym biogospodarka)**”¹⁰⁶. Wymienione kierunki interwencji wymagają realizacji oraz wsparcia w kraju i za granicą aktywnych działań promocyjnych oraz informacyjnych.

Sytuacja zagrożenia epidemicznego koronawirusem oraz towarzyszący jej *lockdown*, a także sytuacja geopolityczna związana z wojną w Ukrainie uzmysłowiły, jak bardzo ważne jest bezpieczeństwo żywnościowe (zapewniane głównie przez krajowych producentów rolnych i przemysł spożywczy) oraz nieprzerwany przepływ towarów w łańcuchu dostaw żywności „od pola do stołu”. **Szczególnie w tak trudnym czasie jak epidemia koronawirusa wielkiego znaczenia nabiera promocja produktów rolno-spożywczych za granicą oraz promocja w kraju świadomych decyzji zakupowych krajowych konsumentów, które wpływają na sytuację ekonomiczno-gospodarczą kraju.** Wsparcie eksportu oraz rosnący patriotyzm konsumencki, który znajduje odzwierciedlenie w nabywaniu rodzimych towarów, budują silną markę polskiej żywności, wspierają krajowych producentów rolnych oraz przedsiębiorstwa, zwiększają sprzedaż polskiej żywności oraz wspierają funkcjonowanie polskiej gospodarki, w tym krajowego rolnictwa i przemysłu rolno-spożywczego. Przekłada się to także m.in. na:

¹⁰⁶ <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/strategia-zrownowazonego-rozwoju-wsi-rolnictwa-i-rybactwa-2030> (odczyt – kwiecień 2021 r.).

utrzymanie i tworzenie nowych miejsc pracy, zwiększanie wpływów podatkowych do budżetu państwa i budżetów samorządowych, rozwój rodzimych przedsiębiorstw czy pozyskiwanie środków na inwestycje.

W 2021 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, zgodnie z zapisami ustawowymi, uczestniczył w realizacji działań wspierających promocję produktów rolno-spożywczych w kraju oraz za granicą, prowadząc je **w kilku obszarach**, tj. poprzez:

- 1) wsparcie realizacji branżowych i/lub międzybranżowych programów informacyjnych i/albo promocyjnych w ramach mechanizmu WPR „**Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych**”,
- 2) **wspieranie rozwoju współpracy handlowej** sektora rolno-spożywczego z zagranicą,
- 3) **realizację branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych** w zakresie projektu systemowego „Promocja gospodarki w oparciu o polskie marki produktowe Marka Polskiej Gospodarki – Brand”, finansowanego ze środków Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój (POIR),
- 4) **prowadzenie działań promocyjnych i informacyjnych** mających na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych,
- 5) **obsługę funduszy promocji produktów rolno-spożywczych**,
- 6) **wdrażanie poddziałania 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości”** w ramach działania 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020,
- 7) **wdrażanie poddziałania 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”** w ramach działania 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.

10.1. Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych (w ramach WPR)

Wspólna polityka rolna Unii Europejskiej wspiera działalność promocyjną i informacyjną prowadzoną w sektorze rolno-spożywczym. O dofinansowanie mogą się ubiegać organizacje zrzeszające producentów, przetwórców i dystrybutorów, które są reprezentatywne dla danej branży rolnej, jak również organizacje producentów lub ich zrzeszenia oraz inne organy sektora rolno-spożywczego, których celem i przedmiotem działalności są promocja produktów rolnych i informowanie o takich produktach. Podmioty te, w odpowiedzi na coroczne zaproszenie Komisji Europejskiej, zgłaszają (inicjują) do akceptacji KE oferty programów promocyjnych i/lub informacyjnych za pomocą specjalnego portalu internetowego.

Celem działań informacyjnych i promocyjnych jest zwiększanie konkurencyjności rolnictwa unijnego, a tym samym osiągnięcie stabilizacji na rynku wewnętrznym.

Działania informacyjne i promocyjne w szczególności sprzyjają: podniesieniu wiedzy konsumentów o zaletach unijnych produktów rolnych, metodach produkcji oraz systemach jakości, jak również poprawie rozpoznawalności tych produktów. Ponadto powinny

wpływać na zwiększenie spożycia unijnych produktów rolnych w UE i poza nią, a także na zwiększenie udziału tych produktów w rynku, przy zwróceniu szczególnej uwagi na rynki państw trzecich charakteryzujące się najwyższym potencjałem rozwojowym. W przypadku wystąpienia poważnych zakłóceń na rynku, utraty zaufania konsumentów lub innych szczególnych problemów działania te powinny wspierać poprawę warunków rynkowych oraz uzupełniać i wzmacniać działania realizowane przez państwa członkowskie UE. Dodatkowym celem działań informacyjnych i promocyjnych jest podkreślanie znaczenia autentyczności produktów unijnych, co poszerza wiedzę konsumentów na temat zalet produktów oryginalnych w porównaniu z imitacjami i towarami podrobionymi. Przyczynia się to znacząco – zarówno w UE, jak i w państwach trzecich – do podniesienia poziomu znajomości oznaczeń i skrótów świadczących o uczestnictwie w europejskich systemach jakości.

W 2021 r. KOWR kontynuował realizację mechanizmu WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”. Wszystkie programy promocyjne i/lub informacyjne były realizowane według zasad unijnej polityki promocji obowiązujących dla programów akceptowanych przez KE od 1 grudnia 2015 r.

Zasady dotyczące polityki informowania o unijnych produktach rolnych i rolno-spożywczych oraz promowania tych produktów, które obowiązują od 1 grudnia 2015 r., określono w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014¹⁰⁷. Główne zasady unijnej polityki promocji dotyczą:

- unijnego poziomu finansowania do 70% kosztów kwalifikowalnych realizacji programów prostych na rynku wewnętrznym UE i 80% – w przypadku programów prostych realizowanych na rynkach krajów trzecich oraz w przypadku programów, w których uczestniczy wiele państw. Jednocześnie przewidziano 85% udział UE w finansowaniu programów kryzysowych. Pozostałą część wydatków ponoszą wyłącznie organizacje inicjujące, a środki mogą pochodzić z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych;
- zniesienia współfinansowania programów ze środków budżetu krajowego;
- wprowadzenia europejskiej strategii promocji;
- wprowadzenia jednoetapowego procesu wyboru programów przez KE;
- rozszerzenia zakresu stosowania środków, tj.:
 - włączenia do grup beneficjentów wsparcia organizacji producentów lub ich zrzeszeń oraz innych organów sektora rolno-spożywczego, których celem i przedmiotem działalności są promocja i informowanie o produktach rolnych,
 - rozszerzenia zakresu promowanych produktów, w szczególności o przetworzone produkty rolne (np. chleb, makaron, czekoladę),
 - umożliwienia stosowania oświadczeń o pochodzeniu produktów i wskazywania ich marek (z pewnymi ograniczeniami);

¹⁰⁷ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014 z dnia 22 października 2014 r. w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych wdrażanych na rynku wewnętrznym i w państwach trzecich oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 3/2008, z późn. zm.

- ułatwionego zarządzania programami, w których uczestniczy wiele państw członkowskich, przygotowanymi wspólnie przez podmioty z kilku państw członkowskich UE przy wykorzystaniu punktu kompleksowej usługi w KE (za pośrednictwem Agencji Wykonawczej ds. Badań Naukowych – REA);
- wprowadzenia unijnego rocznego programu prac.

Dla programów akceptowanych przez KE po 1 grudnia 2015 r., oprócz zapisów rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014, unijnymi aktami prawnymi regulującymi zasady realizacji tego mechanizmu WPR są także rozporządzenia: delegowane Komisji (UE) 2015/1829¹⁰⁸ oraz wykonawcze Komisji (UE) 2015/1831¹⁰⁹.

Jednoroczne, dwu- lub trzyletnie programy mogą być realizowane odrębnie na rynku unijnym lub na rynkach krajów spoza UE. Programy obejmują głównie działania dotyczące: public relations, udziału w targach i misjach handlowych, organizacji spotkań biznesowych b2b¹¹⁰, akcji degustacyjnych, szkoleń, seminariów/webinariów i konferencji, funkcjonowania serwisu internetowego i mediów społecznościowych, a także produkcji i emisji reklam internetowych, telewizyjnych, radiowych, zewnętrznych (outdoor) i w prasie konsumenckiej.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 1505, z późn. zm.) od 1 września 2017 r. administrowanie mechanizmem WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych” jest **zadaniem delegowanym** do KOWR z agencji płatniczej (ARiMR).

W 2021 r. realizowano działania i/lub udzielano wsparcia organizacjom branżowym i/lub międzybranżowym w ramach prowadzonych na **3 kontynentach** następujących **7 programów informacyjnych i/lub promocyjnych**¹¹¹:

- 1) **„Europa pełna smaków – tradycja i jakość”** – 3-letniego programu promocyjnego, dotyczącego koszyka produktów, tj. mięsa wołowego, wieprzowego, drobiowego (świeżego, schłodzonego i mrożonego), owoców (w tym: jabłek, owoców z rodzaju *Vaccinium* – borówek, aronii) i warzyw oraz przetworów z tych produktów, o łącznym budżecie 4 921,94 tys. EUR (netto), skierowanego na rynki: Chin z Hongkongiem,

¹⁰⁸ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2015/1829 z dnia 23 kwietnia 2015 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014 w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych na rynku wewnętrznym i w państwach trzecich.

¹⁰⁹ Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2015/1831 z dnia 7 października 2015 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014 w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych wdrażanych na rynku wewnętrznym i w państwach trzecich.

¹¹⁰ b2b (ang. *business to business*) – transakcje/spotkania pomiędzy dwoma lub więcej podmiotami gospodarczymi, określenie relacji występujących pomiędzy przedsiębiorstwami.

¹¹¹ Wszystkie prowadzone w 2021 r. programy były zatwierdzone przez KE w oparciu o rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014 z dnia 22 października 2014 r. w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych wdrażanych na rynku wewnętrznym i w państwach trzecich oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 3/2008, z późn. zm.

- Japonii, Korei Południowej i Wietnamu. Wszystkie działania prowadzone w ramach przedmiotowego programu zostały od 1 sierpnia 2021 r. zawieszane przez organizację inicjującą na okres czterech miesięcy z powodu trwającej epidemii COVID-19 (tj. do końca listopada 2021 r.), a następnie dwukrotnie przedłużono ich zawieszenie – najpierw na okres pięciu miesięcy (tj. do końca kwietnia 2022 r.), później zaś na okres kolejnych sześciu miesięcy (tj. do końca października 2022 r.);
- 2) **„Indyk z Europy – pod skrzydłami jakości”** – 2-letniego programu promocyjnego, dotyczącego europejskiego mięsa indyczego, o łącznym budżecie 1 500 tys. EUR (brutto), skierowanego na rynki: Republiki Czeskiej, Niemiec i Polski. Działania prowadzone w ramach przedmiotowego programu zakończyły się 30 kwietnia 2021 r., a jego ostateczne rozliczenie nastąpiło 23 listopada 2021 r.;
 - 3) **„Siła smaku, witamin i kolorów – poznaj jakość jabłek z Europy”** – 2-letniego programu promocyjnego, dotyczącego europejskich jabłek, o łącznym budżecie ponad 1 849,99 tys. EUR (netto), skierowanego na rynek Zjednoczonych Emiratów Arabskich. Działania prowadzone w ramach przedmiotowego programu zakończyły się 31 marca 2021 r., a jego ostateczne rozliczenie nastąpiło 17 września 2021 r.;
 - 4) **„Drób z europejskim paszportem”** – 2-letniego programu promocyjnego, dotyczącego mięsa drobiowego, o łącznym budżecie blisko 3 010,65 tys. EUR (brutto), skierowanego na rynki Chin z Hongkongiem i Japonii. Wszystkie działania prowadzone w ramach programu zostały od 1 grudnia 2020 r. zawieszane przez organizację inicjującą na okres dwunastu miesięcy z powodu trwającej epidemii COVID-19 (tj. do końca listopada 2021 r.), a następnie dwukrotnie przedłużono ich zawieszenie – najpierw na okres czterech miesięcy (tj. do końca marca 2022 r.), później zaś na okres kolejnych ośmiu miesięcy (tj. do końca listopada 2022 r.);
 - 5) **„Bioeuropa wysokiej jakości”** – 3-letniego programu promocyjnego, dotyczącego koszyka produktów ekologicznych, o łącznym budżecie ponad 2 167,67 tys. EUR (netto), skierowanego na rynki Kanady i Stanów Zjednoczonych;
 - 6) **„Mięso o europejskiej jakości”** – 2-letniego programu promocyjnego, dotyczącego mięsa wołowego i wieprzowego (świeżego, schłodzonego i mrożonego) oraz przetworów spożywczych wytworzonych na bazie tych produktów, o łącznym budżecie blisko 2 290,62 tys. EUR (netto), skierowanego na rynki Kanady i Stanów Zjednoczonych. Program jest kontynuacją realizowanego wcześniej programu o tym samym tytule, który zakończył się w kwietniu 2020 r.;
 - 7) **„Dar polskich sadów. Jabłka z serca Europy”** – 2-letniego programu promocyjnego, dotyczącego promocji owoców (ze szczególnym uwzględnieniem jabłek), o łącznym budżecie blisko 2 881,07 tys. EUR (netto), skierowanego na rynki Tajlandii i Malezji. W dniu 31 maja 2021 r. KOWR zawarł umowę o udzielenie dotacji na realizację przedmiotowego programu. Od 1 września 2021 r., z powodu trwającej epidemii COVID-19, wszystkie działania prowadzone w ramach programu zostały jednak zawieszane przez organizację inicjującą na sześć miesięcy (tj. do końca lutego 2022 r.). W związku

z poprawą sytuacji epidemicznej na rynkach docelowych z dniem 1 marca 2022 r. program został wznowiony.

Ponadto z decyzji wykonawczej Komisji nr C(2021) 8537 final z dnia 30 listopada 2021 r.¹¹² wynika, że wśród zaakceptowanych programów prostych znajdują się **4 polskie programy**:

- 1) **„Przestaw się na eko – szukaj Euroliścia”** – 2-letni program promocyjny z budżetem 629,53 tys. EUR, złożony przez Polską Izbę Żywności Ekologicznej, dotyczący promocji koszyka produktów ekologicznych (obejmującego: zboża, sery i produkty mleczne, jaja, świeże oraz przetworzone owoce i warzywa, przetwory z warzyw, owoców i orzechów, włączając oliwki stołowe) na rynku polskim;
- 2) **„Czas na zrównoważoną produkcję owoców”** – 3-letni program promocyjny o łącznym budżecie blisko 1 893,65 tys. EUR, złożony przez Związek Sadowników Rzeczypospolitej Polskiej, dotyczący promocji owoców świeżych i suszonych na rynku Austrii, Niemiec oraz Polski;
- 3) **„Czas na jabłka z Europy”** (kontynuacja wcześniej realizowanego programu) – 3-letni program promocyjny o łącznym budżecie blisko 2 997,38 tys. EUR, złożony przez Związek Sadowników Rzeczypospolitej Polskiej, dotyczący promocji owoców świeżych i suszonych na rynku Egiptu i Jordanii;
- 4) **„Europejska wołowina na rynkach azjatyckich”** – 2-letni program promocyjny o budżecie blisko 1 243,68 tys. EUR, złożony przez Unię Producentów i Pracodawców Przemysłu Mięsnego, dotyczący promocji mięsa wołowego świeżego, schłodzonego oraz mrożonego na rynku Hongkongu i Japonii.

Łączny budżet czterech ww. polskich programów prostych wynosi blisko 6 764,24 tys. EUR, co stanowiło prawie 6% całego budżetu przeznaczanego na realizację wszystkich programów prostych, znajdujących się na liście programów zaakceptowanych przez KE. W związku z powyższym 1 marca 2022 r. zostały zawarte pomiędzy KOWR a przedmiotowymi organizacjami inicjującymi **4 umowy** o udzielenie dotacji na realizację ww. nowych programów prostych.

W 2021 r. organizacje inicjujące złożyły w KOWR łącznie **6 wniosków o płatność**, z tego: 4 wnioski o płatność okresową i 2 wnioski o wypłatę salda. W powyższym okresie nie został złożony żaden wniosek o płatność zaliczkową. Zweryfikowano i wypłacono wsparcie finansowe wnioskowane ogółem w 5 wnioskach o płatność (tj. w 3 wnioskach o płatność okresową, w tym w 1 wniosku złożonym jeszcze w 2020 r. i w 2 wnioskach o wypłatę salda), które zostały złożone do KOWR w sierpniu 2020 r. oraz w okresie kwiecień–lipiec 2021 r. Wniosek złożony jeszcze w 2020 r., ze względu na termin jego złożenia oraz konieczność kilkukrotnego uzupełnienia przez organizację inicjującą, został ostatecznie rozliczony w kwietniu 2021 r., co nie uchybia terminom określonym w wymienionych powyżej aktach prawnych. Kolejne 4 z ww. wniosków zostały rozliczone

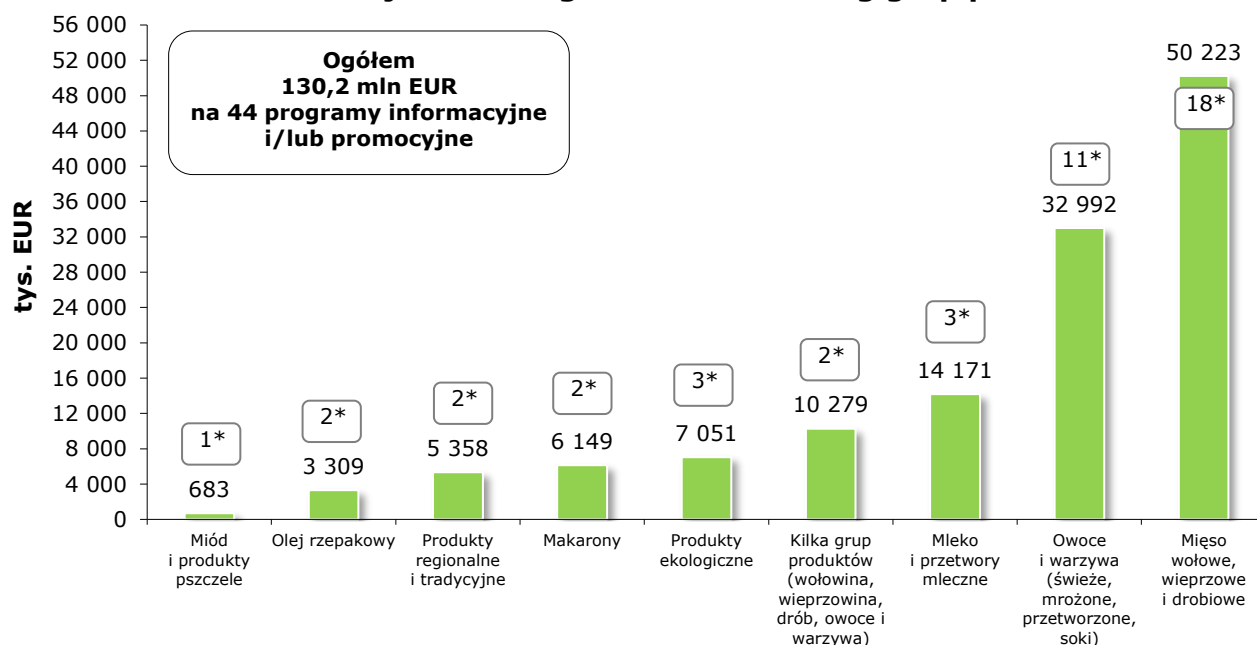
¹¹² Decyzja wykonawcza Komisji z dnia 30.11.2021 r. w sprawie wyboru programów prostych służących promocji produktów rolnych w 2021 r. zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014 [C(2021) 8537 final].

w sierpniu, wrześniu i listopadzie 2021 r. Pozostałe 2 wnioski, które zostały złożone do KOWR w czerwcu i sierpniu 2021 r., ze względu na termin ich złożenia oraz konieczność kilkukrotnego uzupełnienia przez organizacje inicjujące, zostaną ostatecznie rozliczone w 2022 r.

W 2021 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, w ramach 5 programów informacyjnych i/lub promocyjnych wystawił dla agencji płatniczej (ARiMR) dokumenty płatnicze na kwotę **14 997,51 tys. zł** (środki finansowe pochodziły z budżetu UE).

W zakresie realizacji mechanizmu WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych” KOWR w 2021 r. wydał ogółem **6 decyzji i innych rozstrzygnięć**¹¹³.

Wykres 44. **Budżety polskich programów branżowych i/lub międzybranżowych w okresie maj 2004 r. – grudzień 2021 r. wg grup produktów**

* Liczba programów informacyjnych i/lub promocyjnych zatwierdzonych przez KE oraz na które podpisano umowy.
Źródło: dane KOWR.

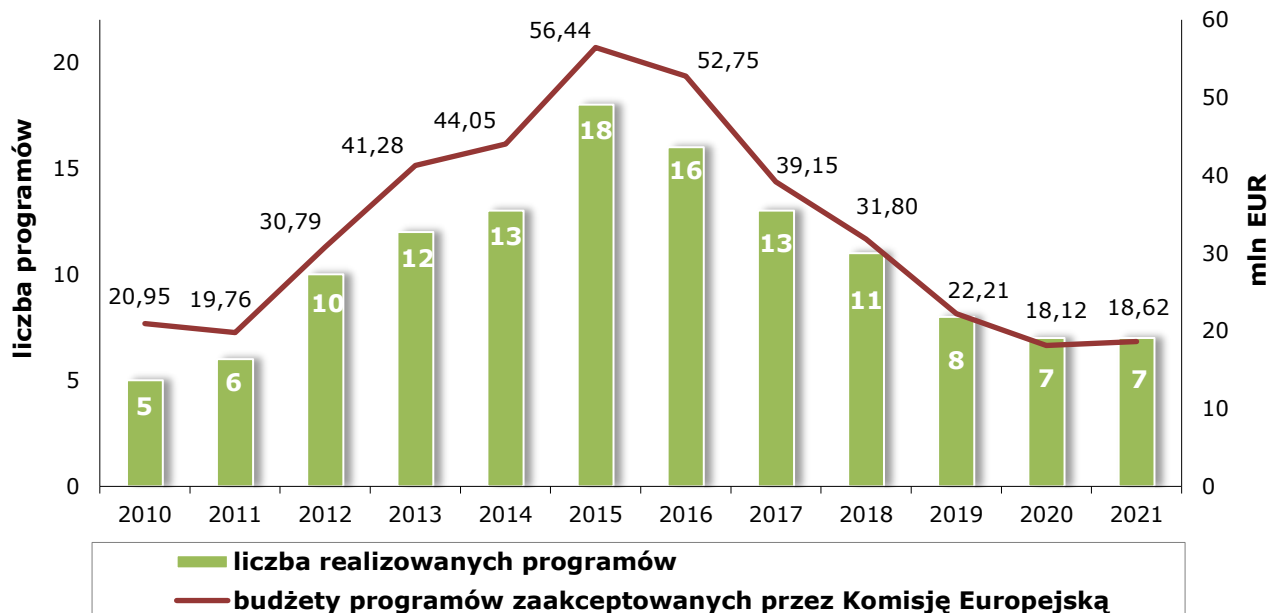
Od akcesji Polski do UE do końca 2021 r. Komisja Europejska zatwierdziła, a organizacje branżowe i/lub międzybranżowe zawarły umowy na realizację **44 polskich programów informacyjnych i/lub promocyjnych**, o łącznym budżecie **130,2 mln EUR**¹¹⁴. Najwięcej programów dotyczyło rynku mięsa czerwonego i drobiowego (18 programów, 41% wszystkich

¹¹³ „Liczba wydanych decyzji w zakresie administrowanych mechanizmów” – liczba wydanych dokumentów finalnych (skutkujących i nieskutkujących płatnościami), którymi mogą być np.: decyzja pozytywna, decyzja odmowna, pozwolenie, umowa, deklaracja, wniosek, przedsięwzięcie, projekt, rozstrzygnięcie. Jeden z mierników stosowanych przez KOWR przy sporządzaniu planu finansowego w układzie zadaniowym. Na liczbę decyzji w przedmiotowym mechanizmie WPR składają się płatności i podpisane umowy o udzielenie dotacji na realizację programu prostego.

¹¹⁴ Nie uwzględniono 4 polskich programów zaakceptowanych przez KE, ponieważ nie zawarto umów na ich realizację z beneficjentami (organizacjami zgłaszającymi programy).

programów), a następnie rynku owoców i warzyw (11 programów, 25%), mleka i przetworów mlecznych oraz produktów ekologicznych (po 3 programy, po 7%).

Wykres 45. **Liczba realizowanych polskich programów branżowych i/lub międzybranżowych w latach 2010–2021 i ich budżety ogółem**

Źródło: dane KOWR.

10.2. Wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 17 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481, z późn. zm.) KOWR prowadzi działania finansowane z budżetu krajowego mające na celu wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą poprzez **organizowanie udziału uczestników tego sektora w międzynarodowych przedsięwzięciach promocyjnych i informacyjnych.**

Potencjał produkcyjny i eksportowy polskiego sektora rolno-spożywczego jest znaczący, a polskie produkty żywnościowe skutecznie konkurują na rynkach światowych. Od lat notowany jest dodatni bilans handlowy w obrocie towarami rolno-spożywczymi. Ponieważ w Polsce są produkowane znaczne nadwyżki żywności, dalszy rozwój krajowego sektora rolno-spożywczego w dużym stopniu zależy od możliwości zwiększania wywozu. Eksport potrzebuje silnego wsparcia instytucjonalnego, aby zachować rosnący trend¹¹⁵, szczególnie w tak trudnym czasie jak epidemia koronawirusa. Zdobywanie nowych rynków zbytu – zwłaszcza spoza UE – i pozyskiwanie nowych partnerów handlowych mają kluczowe znaczenie dla możliwości dalszego rozwoju krajowych przedsiębiorstw sektora rolno-spożywczego.

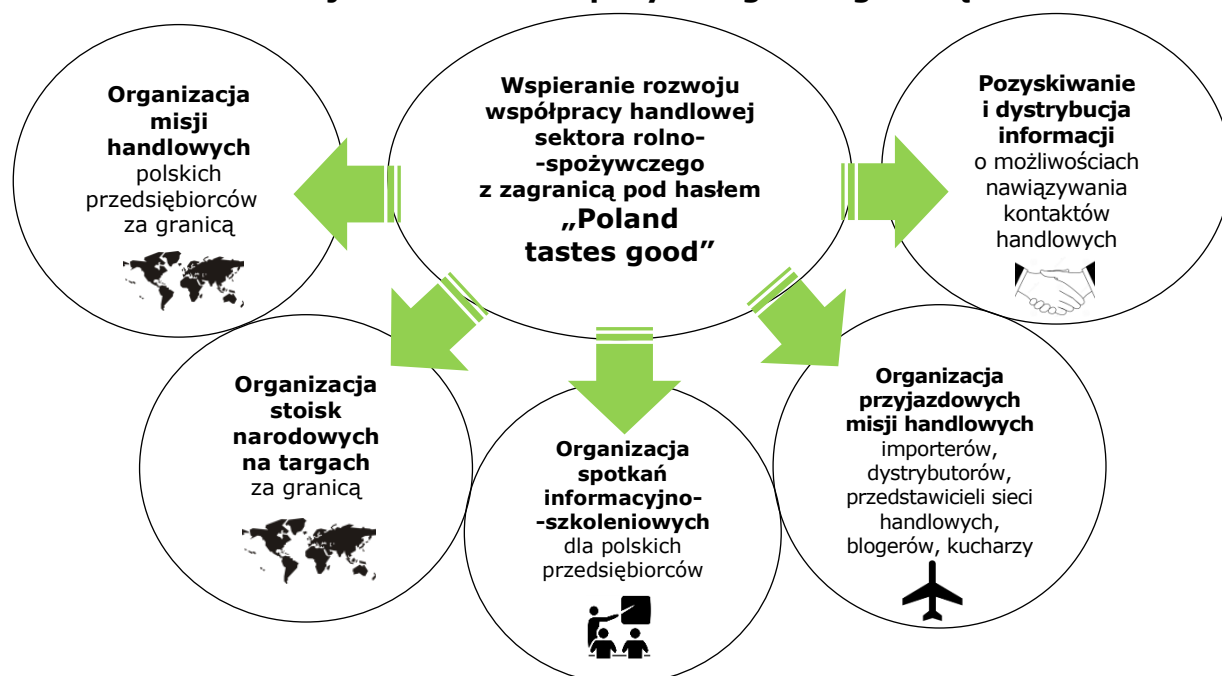
¹¹⁵ W 2021 r. sprzedaż artykułów rolno-spożywczych za granicę osiągnęła nienotowany dotąd poziom 37,4 mld EUR (171 mld zł), o 8% wyższy w porównaniu z rokiem 2020 i 7-krotnie wyższy niż w roku 2004, tj. w roku akcesji Polski do UE.

Krajowe produkty rolno-spożywcze są promowane przez KOWR pod wspólnym **hasłem „Poland tastes good”**. Dzięki temu budowana jest za granicą **silna i rozpoznawalna marka polskiej żywności**. Beneficjentami tych działań są krajowi przedsiębiorcy z sektora rolno-spożywczego, którzy korzystają przede wszystkim z organizowanych przez KOWR **wystąpień na polskich stoiskach narodowych na targach zagranicznych**, towarzyszących im **misji handlowych** oraz **spotkań biznesowych**.

W ten sposób podejmowane są działania w kierunku **zwiększania eksportu oraz umacniania pozycji, rozpoznawalności i konkurencyjności krajowych produktów rolno-spożywczych**, a także w celu **dywersyfikacji i zdobycia nowych perspektywicznych rynków zbytu** (również w państwach trzecich o największym potencjale wywozowym).

Celem KOWR jest prowadzenie działań w krajach o **dużym potencjale importowym**, na których polska żywność jest jeszcze nieobecna lub występuje w niewielkim stopniu, a także w miejscach, w których krajowa żywność jest już znana, ale wymaga dalszego wsparcia promocyjnego. Dzięki KOWR producenci żywności mogą promować swoje produkty **na największych targach branży rolno-spożywczej na świecie** na korzystniejszych warunkach, niż jeśli mieliby uczestniczyć w nich indywidualnie. Krajowi przedsiębiorcy są wspierani, począwszy od spraw związanych z wyjazdem, poprzez organizację wizyt w punktach handlowych, a skończywszy na spotkaniach biznesowych.

Wykres 46. **Główne obszary działań w zakresie wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą**

Źródło: opracowanie KOWR.

W ramach wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą są prowadzone następujące działania skierowane do krajowych producentów, przetwórców i eksporterów:

- organizacja **narodowych stoisk informacyjno-promocyjnych na zagranicznych targach i wystawach w wybranych krajach** (w czasie epidemii część wystąpień odbywała się w formie hybrydowej lub online),
- realizacja zagranicznych **misji handlowych** dla krajowych przedsiębiorców branży rolno-spożywczej (samodzielnych lub powiązanych z udziałem w targach) w wybranych państwach pozaunijnych,
- realizacja i obsługa **spotkań biznesowych b2b, tradycyjnych oraz wirtualnych (online)**, z przedstawicielami zagranicznych przedsiębiorstw, będących potencjalnymi kontrahentami dla krajowych przedsiębiorców branży rolno-spożywczej,
- realizacja i obsługa **spotkań lub webinarów informacyjno-szkoleniowych dla polskich przedsiębiorców** w kraju i za granicą w celu przedstawienia warunków prowadzenia biznesu oraz zwyczajów handlowych funkcjonujących na poszczególnych rynkach zagranicznych,
- organizacja i obsługa **pokazów kulinarnych oraz degustacji** polskich produktów żywnościowych w kraju i za granicą,
- **publikowanie informacji w krajowych i zagranicznych mediach branżowych oraz ogólnoinformacyjnych (tradycyjnych, elektronicznych i mediach społecznościowych)** promujących krajowe produkty i polski sektor rolno-spożywczy,
- **organizacja i obsługa multi- i bilateralnych spotkań, seminariów i konferencji** w kraju oraz za granicą,
- organizacja w Polsce **przyjazdowych misji handlowych** importerów, dystrybutorów i przedstawicieli sieci handlowych, które obejmują rozmowy b2b z krajowymi przedsiębiorcami oraz wizyty w zakładach produkcyjnych,
- organizacja **misji przyjazdowych dla zagranicznych dziennikarzy** mediów branżowych i **blogerów kulinarnych, lifestylowych oraz podróżniczych**,
- organizacja **misji przyjazdowych zagranicznych kucharzy i szefów kuchni** w celu promocji polskiej kuchni narodowej i polskich produktów wysokiej jakości, ekologicznych oraz tradycyjnych,
- **obsługa spotkań z przedstawicielami polskich i zagranicznych organizacji oraz mediów branżowych**, jak również z przedsiębiorcami sektora rolno-spożywczego w kraju i za granicą,
- **realizacja innych działań** mających na celu promowanie polskiej żywności i sektora rolno-spożywczego na rynkach zagranicznych w ramach patronatów oraz **współpracy z innymi instytucjami**, tj. Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwem Spraw Zagranicznych (MSZ), Ministerstwem Rozwoju i Technologii (MRiT), Polską Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP), Polską Agencją Inwestycji i Handlu S.A. (PAIH), Zagranicznymi biurami Handlowymi PAIH (ZBH PAIH) oraz polskimi placówkami dyplomatycznymi,
- **przygotowywanie opracowań i analiz** dotyczących rynków zagranicznych.

W działania promocyjne włączane są również nadzorowane przez KOWR **spółki hodowlane o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej** w celu wykorzystania ich

potencjału eksportowego. Udział w zagranicznych działaniach promocyjnych daje spółkom szansę na pozyskanie nowych rynków zbytu.

W 2021 r. KOWR zorganizował w **8 krajach** dla polskich przedsiębiorców **12 stoisk narodowych** na targach międzynarodowych, tj.:

- 1) stoisko narodowe na targach **Gulfood 2021**, które odbyły się w **Dubaju** w **ZEА** w dniach **21–25 lutego 2021 r.** Była to 26. edycja międzynarodowych targów Gulfood, jedna z pierwszych imprez wystawienniczych w Dubaju w czasie epidemii COVID-19, która odbyła się w formule „**live and in-person**”. Ta edycja targów zgromadziła ponad 2,5 tys. wystawców z 85 krajów, co należy uznać za sukces w związku z *lockdownem* wielu krajów na świecie. Polskie stoisko narodowe znajdowało się w trzech głównych pawilonach targów, tj. World Food – Sheikh Saeed (główne stoisko narodowe), Dairy Sector – Al Multaqua Hall (dwie polskie czołowe mleczarnie) i Beverages Sector – Za’abell Hall (showroom polskiego sektora). Organizatorem polskich pawilonów narodowych był KOWR, gdzie z własną ofertą (mimo sytuacji epidemicznej) obecnych było **9 firm**. Prezentowana polska oferta była zróżnicowana, od producentów tradycyjnych artykułów spożywczych (pieczywo, słodycze) do poszukiwanych przez konsumentów w regionie artykułów ekologicznych czy innowacyjnej żywności (np. słodyczy zawierających naturalne, zdrowe substytuty cukru). Na stoisku w hali ogólnej funkcjonowało stoisko informacyjne branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych zorganizowane w ramach poddziałania 3.3.2. „Promocja gospodarki w oparciu o polskie marki produktowe – Marka Polskiej Gospodarki – Go to Brand” Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój (POIR). W ramach tego stoiska każdego dnia targów odbywały się zorganizowane przez KOWR **pokazy kulinarne**, których celem była promocja polskiej kuchni i żywności oraz zaprezentowanie Polski, jako kraju tradycyjnego i jednocześnie nowoczesnego pod względem kulinarnym;
- 2) stoisko narodowe na targach **BiofachOnline 2021**, które odbyły się w dniach **17–19 lutego 2021 r.** Z uwagi na sytuację epidemiczną targi Biofach/Vivaness eSpecial, które dotychczas odbywały się stacjonarnie w **Norymberdze** w **Niemczech**, w 2021 r. odbyły się wyłącznie w **formie wirtualnej**. Na profilu KOWR utworzonym na wirtualnej platformie organizatora targów udostępniono bieżące informacje dotyczące promocji polskiego sektora rolno-spożywczego i żywności ekologicznej. Ponadto w ramach wirtualnego stoiska narodowego swoją ofertę eksportową prezentowały polskie firmy z branży spożywczej. Podczas trzydniowego wydarzenia zorganizowanych zostało 775 sesji podzielonych na kongres, prezentacje wystawców i okrągłe stoły z udziałem ponad 1,4 tys. wystawców z całego świata. W targach uczestniczyło 13,8 tys. zarejestrowanych uczestników ze 136 krajów;
- 3) stoisko narodowe na targach **Foodex Japan 2021**, które odbyły się w **Tokio** w **Japonii** w dniach **9–12 marca 2021 r.** Była to 46. edycja targów. Ze względu na sytuację epidemiczną oraz szereg wprowadzonych ograniczeń, w tym w lotniczym osobowym

ruchu międzynarodowym, KOWR zorganizował stoisko informacyjno-promocyjne o powierzchni 36 m² bez osobistego udziału polskich przedsiębiorców. Wsparcia KOWR w obsłudze polskiego stoiska podczas tegorocznej edycji targów udzielili obecni na miejscu przedstawiciele Ambasady RP oraz Zagranicznego Biura Handlowego PAIH w Tokio, którzy prezentowali polski sektor rolno-spożywczy i udostępniali informacje o ofercie produktowej. Odwiedzający targi mieli możliwość zapoznania się na polskim stoisku z ofertą **21 firm** prezentujących następujące grupy produktowe: soki i napoje, produkty ekologiczne, słodczyce, produkty śniadaniowe, makarony, mrożone warzywa i owoce, produkty mleczarskie oraz mięsne. Polska oferta eksportowa cieszyła się dużym zainteresowaniem zwiedzających i przyszłych kontrahentów;

- 4) stoisko narodowe podczas **VII edycji Międzynarodowych Targów Żywności i Napojów WorldFood Poland Virtual Expo**, które odbyły się w dniach **20–22 kwietnia 2021 r.** Główną część targów stanowiły spotkania i networking wśród uczestników realizowane za pośrednictwem **wirtualnej platformy targowej**. Podczas wydarzenia odbyły się również prelekcje, wykłady oraz panele dyskusyjne. Na polskim stoisku narodowym w ramach targowych stref WorldFood oraz EcoFood swoją ofertę zaprezentowało **15 firm** sektora rolno-spożywczego. Prelegentami podczas targów byli m.in.: przedstawiciele rządu i instytucji państwowych, eksperci i przedsiębiorcy oraz reprezentanci mediów. W konferencjach organizowanych podczas targów uczestniczyło ponad 1,5 tys. odbiorców;
- 5) stoisko narodowe na międzynarodowych targach **Anufood China**, które odbyły się w dniach **21–23 kwietnia 2021 r.** w **Shenzen** w **Chinach**. Była to 26. edycja największych międzynarodowych targów żywności i napojów w południowych Chinach. Polski pawilon funkcjonował jako stoisko informacyjne o powierzchni **72 m²** w formule **targów hybrydowych Virtual Expo Plus (stacjonarnie i on-line)**. W ramach stoiska narodowego w formule on-line obecnych było **7 firm** promujących polski sektor spożywczy, a na stanowisku KOWR oraz Konsulatu Generalnego RP w Kantonie przedstawiano ofertę produktową kilkunastu innych polskich firm w postaci próbek produktów i materiałów promocyjnych. Podczas targów prezentowano ofertę polskich eksporterów produktów rolno-spożywczych z takich branż, jak: świeże i przetworzone warzywa i owoce, soki, ciastka i słodczyce, produkty przemiału zbóż (płatki śniadaniowe, musli, makarony, kasze itp.), piwo, produkty mleczarskie, ekologiczne oraz produkty dedykowane HoReCa;
- 6) stoisko narodowe podczas targów **Sial China 2021**, które odbyły się w dniach **18–20 maja 2021 r.** w **Szanghaju** w **Chinach**. KOWR już po raz dziewiąty zorganizował stoisko promocyjno-informacyjne oraz stoisko informacyjne branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych. W ramach polskiego stoiska narodowego o powierzchni 36 m² zaprezentowano ofertę produktową ponad **20 polskich producentów żywności** w postaci próbek produktów i materiałów promocyjnych dostarczonych z Polski. Na polskim stoisku prezentowane były m.in.: soki, ciastka i słodczyce, produkty przemiału zbóż (płatki śniadaniowe, musli itp.),

alkohole, produkty mleczarskie oraz produkty z kategorii superfood. Ze względu na ograniczenia związane z epidemią podczas tegorocznej edycji targów Sial China 2021 nie uczestniczyli osobiście przedstawiciele polskich firm, a obsługę polskiego stoiska na miejscu zapewniali pracownicy Konsulatu Generalnego RP oraz Zagranicznego Biura Handlowego PAiH w Szanghaju;

- 7) stoisko narodowe podczas targów **Seoul Food & Hotel**, które odbyły się w **Seulu w Korei Południowej** w dniach **27–30 lipca 2021 r.** W trakcie 14. edycji targów polski pawilon promujący krajowy sektor spożywczy funkcjonował jako stoisko informacyjne o powierzchni **60 m²** w formule **targów hybrydowych**. Z uwagi na epidemię przedstawiciele Zagranicznego Biura Handlowego PAiH oraz Ambasady RP w Seulu udzielili wsparcia KOWR w obsłudze stoiska. Na stoisku obecnych było **8 polskich firm**, które prezentowały takie produkty jak: organiczne soki 100% NFC, napoje energetyczne, ryby i ich przetwory, sery, słodczyce (w tym proteinowe i bez dodatku cukru) oraz ekologiczne, wegańskie i bezglutenowe przekąski zbożowe. Oferta produktowa polskich firm prezentowana była w postaci próbek i materiałów promocyjnych dostarczonych z Polski w ramach spedycji zorganizowanej przez KOWR. Podczas trwania targów, za pośrednictwem dedykowanej platformy zapewnionej przez organizatora, odbyły się liczne rozmowy on-line, które stały się narzędziem służącym nawiązaniu nowych kontaktów handlowych;
- 8) stoisko narodowe podczas targów **Novi Sad International Agricultural Fair**, które odbyły się w dniach **18–24 września 2021 r.** w **Nowym Sadzie w Serbii** w tradycyjnej formie stacjonarnej. W 88. edycji największych w Europie Południowo-Wschodniej targów rolno-spożywczych KOWR uczestniczył po raz pierwszy. Na stoisku narodowym o powierzchni **100 m²** swoją ofertę eksportową prezentowało **6 polskich firm** z branży rolno-spożywczej, w tym wytwarzających: produkty z mięsa drobiowego, proszki mleczne i produkty mleczarskie, orzechy laskowe, herbaty, a także urządzenia do produkcji soków i koncentratów. Targi były doskonałą okazją do nawiązania kontaktów biznesowych przez polskich przedsiębiorców i prezentacji Polski, jako znaczącego producenta oraz eksportera produktów rolno-żywnościowych;
- 9) stoisko narodowe podczas targów **Anuga 2021**, które odbyły się w **Kolonii w Niemczech** w dniach **9–13 października 2021 r.** Były to największe targi spożywcze zorganizowane w Europie od wybuchu epidemii COVID-19. KOWR po raz piąty zorganizował na tych targach stoisko narodowe pod hasłem „Poland tastes good”. Polskie stoisko narodowe o łącznej powierzchni **312 m²** zlokalizowane było w trzech sektorach tematycznych: Anuga Fine Food, Anuga Drinks i Anuga Dairy. Na stoiskach swoją ofertę prezentowało **27 producentów** polskiej żywności oferujących m.in: krówki, toffi, produkty śniadaniowe, przekąski z kukurydzy, płyny i proszki jajeczne, jaja, fasolę, wyroby czekoladowe i wate cukrową, przetwory owocowo-warzywne, sosy, majonezy, dressingi, produkty wegańskie, wafle ryżowe i kukurydziane, przetwory rybne, napoje, soki i koncentraty owocowe, cydr, świeże i mrożone owoce i warzywa, musy owoce,

- syropy, napoje energetyczne oraz produkty mleczarskie (w tym: sery żółte, proszki i surowce mleczne);
- 10) stoisko narodowe podczas targów dedykowanych branży słodczy i przekąsek **Yummex Middle East 2021**, które odbyły się w **Dubaju** w **Zjednoczonych Emiratach Arabskich (ZEA)** w dniach **7–9 listopada 2021 r.** Była to 14. edycja targów, które są najważniejszym wydarzeniem tego rodzaju na Bliskim Wschodzie. KOWR po raz pierwszy zorganizował polskie stoisko narodowe podczas tego wydarzenia. Na stoisku o powierzchni **108 m²** swoją ofertę zaprezentowało **6 firm** oferujących szeroką gamę produktów m.in: krówki, toffi, miody (w tym miody ekologiczne), bezglutenowe i niskobiałkowe produkty piekarnicze, ciasta i ciastka, dodatki do żywności, słodczyce funkcjonalne (w tym czekoladki z witaminami, konfitury z płatków róż oraz soki i syropy owocowe). Dodatkowo została zaprezentowana oferta produktowa kolejnych czterech firm w formie showroomu, tj.: produkty instant, owoce i orzechy w czekoladzie, syropy z czarnej maliny. Oferta polskich firm cieszyła się dużym zainteresowaniem zwiedzających, a targi stanowiły doskonałą okazję do nawiązania nowych kontaktów biznesowych z potencjalnymi kontrahentami z ZEA oraz innych krajów regionu MENA (Bliski Wschód i Afryka Północna). Polskie firmy były najliczniejszą narodową grupą wystawców na targach (łącznie w targach uczestniczyło 26 polskich firm);
- 11) stoisko narodowe podczas międzynarodowych targów napojów i żywności ekologicznej **Nordic Organic Food Fair**, które odbyły się w dniach **17–18 listopada 2021 r.** w **Malmö** w **Szwecji**. Jest to najważniejsze branżowe wydarzenie targowe na rynku skandynawskim skierowane do nabywców szukających najwyższej jakości produktów organicznych. KOWR w ramach zagranicznych działań promocyjnych zorganizował po raz pierwszy na tych targach stoisko narodowe o powierzchni **90 m²**. Swoją ofertę eksportową zaprezentowało na nim **9 polskich przedsiębiorców** z branży napojów i żywności ekologicznej. Na polskim stoisku narodowym promowane były m.in.: zdrowe przekąski i mieszanki do wypieku chleba, soki NFC z jabłek i innych owoców, sok i proszek z jagody kamczackiej, świeże jabłka, owoce i warzywa, liofilizowane owoce i warzywa, warzywa pasteryzowane (pakowane próżniowo), ziemniaki, marchew, buraki, mrożone i wędzone ryby (łosoś i pstrąg) oraz konserwy rybne, miody i syropy. Dodatkowo w części informacyjnej stoiska KOWR zostały zaprezentowane próbki produktów **8 firm**. Łącznie w targach uczestniczyło 30 firm z Polski. Dwie polskie firmy obecne na stoisku KOWR zostały wybrane przez przedstawicieli sieci handlowej do grona 6 firm rokujących do współpracy;
- 12) stoisko narodowe podczas międzynarodowych targów **Food Africa Cairo 2021**, które odbyły się w dniach **12–14 grudnia 2021 r.** w **Kairze** w **Egipcie**. KOWR zorganizował po raz czwarty na tych targach stoisko narodowe o powierzchni **120 m²**. Swoją ofertę eksportową zaprezentowało na nim **10 polskich przedsiębiorców**. Na stoisku narodowym promowane były m.in.: świeże owoce i warzywa (zwłaszcza polskie jabłka), wyroby mleczarskie, jaja, słodczyce i orzechy, wyroby mięsne oraz dodatki do żywności. Dodatkowo w formie showroomu na polskim stoisku została

zaprezentowana oferta produktowa kolejnych **10 polskich firm** oferujących: słodczyce, owoce i soki, przekąski, płatki śniadaniowe i syropy z czarnej maliny. Pierwszego dnia targów odbyło się wydarzenie promujące polską ofertę pod nazwą **„Polish Food Day”** zorganizowane przez Zagraniczne Biuro Handlowe PAIH w Kairze oraz KOWR. Polscy przedsiębiorcy mieli możliwość odwiedzenia trzech sieci handlowych w Kairze w ramach zorganizowanego przez KOWR „store-check”.

Ponadto w związku z trwającym ograniczeniem możliwości dotychczasowych działań z powodu epidemii koronawirusa KOWR zaangażował się w realizację **wirtualnych wydarzeń biznesowych**.

KOWR wspólnie z Zagranicznym Biurem Handlowym PAIH w Abidżanie zorganizował w dniu **3 lutego 2021 r. webinarium dla przedstawicieli branży sadowniczej, producentów i eksporterów jabłek**, poświęcone rynkowi jabłek w **Wybrzeżu Kości Słoniowej** oraz możliwościom eksportowym dla polskich producentów jabłek na tym rynku. Kontynuacją tego wydarzenia była organizacja jednodniowego **Festiwalu Polskich Jabłek** w dniu **17 marca 2021 r.** w siedzibie lokalnej izby przemysłowo-handlowej w **Abidżanie**. Festiwal miał na celu zachęcenie miejscowych importerów i dystrybutorów do importu polskich jabłek, ponieważ jest to produkt o dużym potencjale eksportowym. Wydarzeniu towarzyszyła także promocja polskich jabłek w lokalnych mediach.

W **marcu 2021 r.**, na prośbę Ambasady RP w Helsinkach, KOWR przygotował i przekazał **prezentację oferty** blisko **60 polskich firm** zainteresowanych nawiązaniem współpracy z **Grupą Kesko** – liderem fińskiej branży handlowej i jednym z największych, pod względem przychodów, przedsiębiorstw w Finlandii.

Wspólnie z Zagranicznym Biurem Handlowym PAIH w **Dakarze (Senegal)** KOWR zorganizował **4 marca 2021 r. spotkanie online** dla przedstawicieli **branży mleczarskiej** poświęcone rynkowi mleka w Senegalii oraz możliwościom eksportowym dla polskich producentów i eksporterów mleka w proszku i innych proszków mlecznych na rynek senegalski.

W dniu **26 kwietnia 2021 r.** odbyło się **spotkanie informacyjne online** na temat **rynku jabłek** na **Tajwanie** zorganizowane przy współpracy z Zagranicznym Biurem Handlowym PAIH w Tajpej i z udziałem tajwańskich ekspertów. Podczas spotkania eksperci przedstawili tamtejszy rynek jabłek, preferencje konsumenckie, wymagania importowe, konkurencję obecną na rynku, a także różnice w kulturze prowadzenia biznesu.

W dniu **14 października 2021 r.** KOWR zorganizował **sesję pitchingową on-line** dla polskich firm branży rolno-spożywczej z **japońską firmą Itochu Corporation**. W sesji udział wzięły firmy z branży mięsnej, mleczarskiej, soków i napoi, a także produkcji pierza i puchu. Itochu Corporation jest międzynarodową firmą handlową o szerokim zasięgu geograficznym, należąca do pięciu czołowych japońskich korporacji zajmujących się handlem zagranicznym.

W dniu **8 listopada 2021 r.** KOWR zorganizował we współpracy z Zagranicznym Biurem Handlowym PAIH w **Ho Chi Minh City** w **Wietnamie wirtualną sesję matchmakingową**

dla polskich **producentów i przetwórców owoców i warzyw**, w szczególności producentów jabłek i odbiorców tych produktów po stronie wietnamskiej. W spotkaniach wzięli udział przedstawiciele **2 wietnamskich i 8 polskich firm**. Podczas indywidualnych rozmów polskie firmy przekazały stronie wietnamskiej swoją ofertę eksportową z uwzględnieniem cen produktów, warunków dostaw oraz możliwości dalszej współpracy.

W dniu **2 grudnia 2021 r.** KOWR zorganizował **webinarium pt. „Jak bezpiecznie przeprowadzić transakcje eksportowe na świecie”**. Spotkanie zostało skierowane do polskich eksporterów branży rolno-spożywczej w celu zwiększenia ich wiedzy na temat dostępnych instrumentów wspierających polski eksport, jak również zagadnień z zakresu ubezpieczeń w eksporcie. W spotkaniu wzięło udział ponad **70 przedstawicieli z 55 polskich firm**, instytucji rządowych i organizacji branżowych. Dzięki udziałowi prelegentów m.in. z Korporacji Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych S.A. oraz Banku Gospodarstwa Krajowego uczestnicy mieli okazję zapoznać się z takimi kwestiami, jak finansowanie i zabezpieczanie transakcji z zagranicznymi kontrahentami, zabezpieczanie, działanie gwarancji płatniczych i spłaty kredytu, faktoring i ubezpieczenia w eksporcie.

W dniu **9 grudnia 2021 r.** KOWR przy współpracy z Ambasadą Państwa Palestyny w Polsce zorganizował **sesję matchmakingową on-line dla polskich producentów jabłek**. W spotkaniu wzięło udział **11 przedstawicieli palestyńskich firm oraz 6 przedstawicieli firm polskich**. Po prezentacjach polskich firm odbyły się indywidualne rozmowy b2b, podczas których polskie firmy przekazały stronie palestyńskiej swoją ofertę eksportową, z wyszczególnieniem rodzajów dostępnych odmian jabłek i ich cen, warunków dostaw oraz możliwości dalszej współpracy.

KOWR w dniach **15–17 grudnia 2021 r.** zorganizował wspólnie z International Trade Council **misję handlową online do Kanady i USA**. Udział w misji obejmował organizację rozmów b2b z potencjalnymi importerami z tych krajów w formie online oraz wcześniejszą wirtualną prezentację polskich przedsiębiorców w celu dobrania odpowiednich kontrahentów. W wydarzeniu z polskiej strony wzięło udział ponad **40 firm** reprezentujących różne branże.

W 2021 r. KOWR zorganizował także następujące **webinaria szkoleniowo-informacyjne** dotyczące uwarunkowań prowadzenia działalności gospodarczej na rynkach zagranicznych skierowane do polskich eksporterów branży rolno-spożywczej:

- **„Polska żywność na rynku ZEA – szanse i wyzwania" (26–27 stycznia 2021 r.)**, we współpracy z Ambasadą RP w Abu Zabi, ZBH PAIH w Dubaju oraz Ambasadą ZEA w Warszawie,
- **„Republika Południowej Afryki – rynek rolno-spożywczy. Potencjał, możliwości, bariery" (16 lutego 2021 r.)**, we współpracy z Ambasadą RP w Pretorii oraz ZBH PAIH w Johannesburgu,
- **„Rynek rolno-spożywczy Korei Południowej – szanse dla polskich eksporterów żywności" (20 lipca 2021 r.)**, we współpracy z Ambasadą RP w Republice Korei oraz ZBH PAIH w Seulu,

- **„Dlaczego warto jeszcze w tym roku eksportować jabłka do Wietnamu?” (4 listopada 2021 r.)**, we współpracy z Ambasadą RP w Hanoi oraz ZBH PAIH w Ho Chi Minh City,
- **„Szwecja i Finlandia – możliwości eksportu polskiej żywności” (5 listopada 2021 r.)**, we współpracy z Ambasadą RP w Helsinkach oraz ZBH PAIH w Sztokholmie,
- **„Pakistan-Polska: możliwości współpracy handlowej w sektorze rolnym” (25 listopada 2021 r.)**, we współpracy z Ambasadą RP w Islamabadzie, Ambasadą Islamskiej Republiki Pakistanu w Polsce oraz Wydziałem ds. Rolnych Urzędu Rozwoju Handlu Pakistanu (TDAP),
- **I Egipsko-Polską e-Konferencję Rolno-Spożywczą (30 listopada 2021 r.)**, we współpracy z ZBH PAIH i Ambasadą RP w Kairze, egipskim Ministerstwem Rolnictwa i Rekultywacji Ziemi oraz Ambasadą Arabskiej Republiki Egiptu,
- **„Możliwości eksportu polskich jabłek na rynki wybranych krajów Azji Południowo-Wschodniej” (7 grudnia 2021 r.)**, współorganizowane przez PAIH, KOWR i MSZ (polskie ambasady w krajach docelowych),
- **„Nowe przepisy dotyczące eksportu żywności do Chin. Zarządzenia nr 248 i 249 Generalnej Administracji Celnej Chińskiej Republiki Ludowej” (10 grudnia 2021 r.)**, we współpracy z Ambasadą RP w Pekinie oraz ZBH PAIH w Szanghaju.

Ponadto opracowano i przekazano przedsiębiorcom **materiały informacyjne** dotyczące rynku **Zjednoczonych Emiratów Arabskich** oraz rynku **Japonii**.

Pod hasłem **„Poland tastes good”** KOWR realizował również **inne działania informacyjno-promocyjne** ukierunkowane na budowanie pozytywnego wizerunku polskiej żywności podczas: **międzynarodowych konferencji, uroczystości okolicznościowych, festiwali, konkursów kulinarnych** oraz **innych wydarzeń organizowanych w kraju i za granicą**.

W dniu **29 kwietnia 2021 r.** KOWR wspólnie z Biurem Polskim w Tajpej oraz Zagranicznym Biurem Handlowym PAIH w Tajpej zorganizował **promocję polskich jabłek na Tajwanie** pod nazwą **„Polish Apple Night”**. Tajwańscy goście mieli okazję spróbować wysłanych z Polski specjalnie na to wydarzenie świeżych jabłek pochodzących od firm sadowniczych z uprawnieniami eksportowymi na Tajwan. W wydarzeniu udział wzięło **50 osób** reprezentujących instytucje państwowe, firmy importowe, stowarzyszenia branżowe, sieci handlowe oraz media branżowe. W czasie wydarzenia „Polish Apple Night” jabłka promowało **5 polskich producentów**.

W dniu **19 września 2021 r.** KOWR zorganizował na Torze Wyścigów Konnych Służewiec w Warszawie promocję krajowej żywności podczas spotkania Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z przedstawicielami **korpusu dyplomatycznego** placówek zagranicznych akredytowanych w Polsce.

KOWR zaangażował się także w organizowany przez Ambasadę RP w Nowym Delhi w dniu **29 października 2021 r. wieczór promocyjny polskich jabłek i ich przetworów pod nazwą „Polish Apple Night”**. Indyjscy goście mieli okazję spróbować jabłek pochodzących od polskich firm sadowniczych. W wydarzeniu wzięli udział: importerzy jabłek,

przedstawiciele branży restauracyjnej i hotelarskiej, osoby związane z przetwórstwem żywności oraz dziennikarze. Obecni byli także przedstawiciele Departamentu Współpracy Międzynarodowej Stanów Indyjskich w MSZ Indii oraz Indyjskiego Forum Importerów Żywności (Forum of Indian Food Importers) – organizacji, która współpracuje z KOWR i z polskimi eksporterami. Atrakcją wieczoru były pokazy kulinarne polskich kucharzy, którzy zaprezentowali słodkie i wytrawne dania z wykorzystaniem jabłek. Wieczór promocyjny spotkał się z dużym zainteresowaniem delhijskiej branży spożywczej. Oferta produktowa polskich firm prezentowana była na stoiskach w postaci jabłek oraz próbek produktów i materiałów promocyjnych dostarczonych w ramach spedycji zorganizowanej przez KOWR.

W 2021 r. KOWR zorganizował zbiórkę i przesyłkę produktów żywnościowych dla **rodzinnego domu dziecka w Żytomierzu w Ukrainie** prowadzonego przez polskie Siostry ze Zgromadzenia Córek Najczystszej Serca Najświętszej Maryi Panny. Produkty zostały przekazane przez polskich przedsiębiorców uczestniczących w zagranicznych działaniach promocyjnych organizowanych przez KOWR, a w ich transporcie na Ukrainę pomogła Fundacja św. Jana Pawła II z Lublina. Łącznie udało się zebrać ponad 1,5 tony darów dzięki dobrej woli i zaangażowaniu kierownictwa oraz pracowników **11 polskich firm**. Dzięki przekazanym darom dzieci oraz opiekujące się nimi Siostry Sercanki mogły bezpiecznie przetrwać trudny czas epidemii i kwarantanny w Ukrainie.

KOWR rozpoczął w **lutym 2021 r.** działania promocyjno-informacyjne na temat polskiego sektora rolno-spożywczego i polskich specjalności żywnościowych w **chińskich mediach społecznościowych**. Projekt obejmuje działania związane z prowadzeniem dedykowanych profili na najbardziej popularnych chińskich portalach WeChat (Weixin) oraz Sina Weibo.

KOWR zajmował się także **pozyskiwaniem krajowych przedsiębiorców** dysponujących ofertą produktową poszukiwaną przez importerów żywności zgłaszających się z zapytaniami z różnych państw, w tym m.in.: ze **Stanów Zjednoczonych** oraz z **Włoch, Singapuru, Kanady, Palestyny, Algierii, Japonii, Malezji, Demokratycznej Republiki Konga** oraz **krajów Bliskiego Wschodu**.

Prowadzono także **bieżącą współpracę międzynarodową z podmiotami zagranicznymi (prywatnymi i publicznymi rangi agencji rządowych lub ministerstw, placówkami dyplomatycznymi i organizacjami z branży rolno-spożywczej), polskimi placówkami dyplomatycznymi za granicą, Polską Agencją Inwestycji i Handlu (PAIH) oraz Zagranicznymi biurami Handlowymi PAIH (ZBH PAIH)**. Regularne kontakty miały na celu m.in. rozpoznanie nowych możliwości współpracy gospodarczej w sektorze rolno-spożywczym oraz pozyskanie materiałów dotyczących uwarunkowań rynków trzecich i możliwości wymiany handlowej, które po analizie były wykorzystywane w bieżącej współpracy z krajowymi przedsiębiorcami.

KOWR, w ramach współpracy z placówkami dyplomatycznymi RP za granicą, przygotował i przekazał **materiały informacyjne na temat polskiego potencjału eksportowego oraz możliwości współpracy handlowej** do wykorzystania przez placówki w bieżącej współpracy z podmiotami lokalnymi.

Realizowana była **współpraca KOWR z mediami branżowymi**, w której ramach były publikowane i emitowane **artykuły i wywiady** poświęcone polskiemu sektorowi rolno-spożywczemu oraz działaniom KOWR na rzecz wspierania rozwoju współpracy handlowej z zagranicą. Opracowano **artykuły prasowe** promujące polską żywność, które zostały opublikowane w:

- biuletynie **ZBH PAIH w Maroku** – artykuł promujący potencjał eksportowy polskiej produkcji rolno-spożywczej,
- specjalnym dodatku do magazynu Business Times (we współpracy z **Ambasadą RP w Singapurze**) wydanym w ramach festiwalu **Poland Shiok**, tj. corocznym wydarzeniu promującym krajową ofertę handlową, turystyczną i kulinarną – artykuł na temat potencjału jakościowego i eksportowego polskiej żywności,
- wietnamskiej internetowej prasie branżowej (we współpracy z **Ambasadą RP w Hanoi w Wietnamie**) – trzy artykuły, tj.: dotyczący nowoczesnych technologii w polskim sektorze rolno-spożywczym, promujący krajowe mięso i jabłka oraz dotyczący rodzimego sektora mleczarskiego i branży słodczy,
- indyjskim magazynie „Agriculture Today” (we współpracy z **Ambasadą RP w Nowym Delhi w Indiach**) – artykuł promujący polskie jabłka i borówki,
- **polskim magazynie** „Food From Poland” – artykuł dotyczący krajowych słodczy i przekąsek opublikowany w styczniu 2022 r.

Jednym z zadań KOWR było rozpowszechnianie informacji o możliwościach nawiązywania kontaktów handlowych przez wykorzystanie **zakładki „Promocja/Współpraca międzynarodowa”** oraz **„Informacje dla eksporterów”**, a także skrzynek e-mailowych: **eksporter@kowr.gov.pl** oraz **KOWR-events@kowr.gov.pl**. Jednocześnie informacje związane z rozwojem współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą, w tym relacje z wydarzeń promocyjnych, były zamieszczane na administrowanym przez KOWR **profilu „Poland tastes good”** na portalu społecznościowym, jak również na portalu dedykowanym branżowemu programowi promocji polskich specjalności żywnościowych **www.food.trade.gov.pl**.

W 2021 r. opracowano w kilku językach **brozurę „Poland tastes good. A brief guide to Polish agri-food offer”** poświęconą polskim specjalnościom żywnościowym i kierunkom ich eksportu.

W 2021 r. uruchomiono w kilku językach także **stronę internetową „Poland tastes good”** (www.polandtastesgood.pl). Jest ona skierowana do odbiorców krajowych i zagranicznych. Na stronie w zakresie działań związanych z promocją polskiego sektora rolno-spożywczego w ramach wsparcia wymiany handlowej z zagranicą są dostępne m.in.: ogólne informacje o polskim sektorze rolno-spożywczym i hasło „Poland tastes good”, relacje z udziału resortu rolnictwa w wydarzeniach promocyjnych za granicą oraz publikacje i materiały wideo. Planowane jest uruchomienie kolejnego modułu strony zawierającego informacje o krajowych firmach sektora rolno-spożywczego. Informacje są publikowane w języku polskim, a także m.in.: angielskim, niemieckim, francuskim, hiszpańskim oraz chińskim.

Zakupiono **materiały promocyjne z logotypem „Poland tastes good”**, które będą wykorzystywane podczas zagranicznych działań promocyjnych prowadzonych przez KOWR.

Przygotowano również w pięciu językach (angielskim, niemieckim, francuskim, rosyjskim i chińskim) **animowaną prezentację „Poland tastes good”** na temat polskiego sektora rolno-spożywczego. Prezentacja w syntetyczny i atrakcyjny sposób przedstawia polski sektor spożywczy i jego potencjał eksportowy i jest dostępna na profilu KOWR w serwisie Youtube oraz na stronie internetowej www.polandtastesgood.pl, a także jest wyświetlana na polskich stoiskach narodowych na targach zagranicznych oraz podczas innych wydarzeń promocyjnych organizowanych w kraju i za granicą.

W 2021 r. KOWR wydał **65 decyzji i innych rozstrzygnięć** w zakresie wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą, w tym zrealizował **46 przedsięwzięć promocyjnych i informacyjnych**, na których organizację wyłacono z budżetu krajowego **7 005,78 tys. zł.**

W latach 2015–2021 r. na realizację **330 przedsięwzięć** wspierających rozwój współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą wyłacono ogółem **41,8 mln zł.**

10.3. Biura zagraniczne Centrali KOWR

Polska jest jednym z największych producentów żywności w UE, jednak potencjał w tej dziedzinie nie jest w pełni wykorzystany. Zdobywanie nowych rynków zbytu – zwłaszcza spoza UE – i pozyskiwanie nowych partnerów handlowych ma obecnie kluczowe znaczenie dla możliwości dalszego rozwoju polskiego rolnictwa i przemysłu spożywczego. W 2021 r. KOWR rozpoczął pracę nad projektem dotyczącym **utworzenia biur zagranicznych Centrali KOWR na kluczowych pozaunijnych rynkach zbytu dla polskich produktów rolno-spożywczych**¹¹⁶.

10.4. Branżowy program promocji polskich specjalności żywnościowych

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa jest partnerem Ministerstwa Rozwoju i Technologii w realizacji w latach 2016–2019 i 2020–2022 – na podstawie podpisanej umowy oraz zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 17 i ust. 3 oraz art. 10 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz.

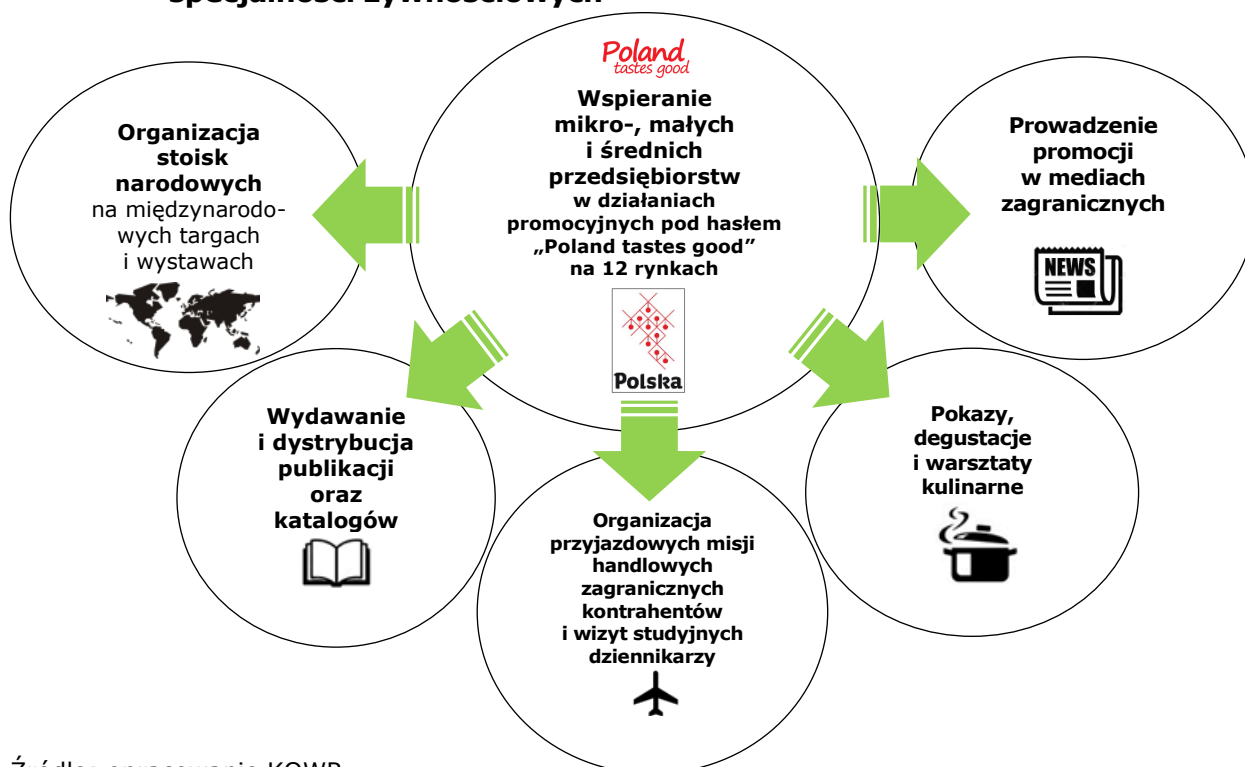
481, z późn. zm.) – **kolejnych branżowych programów promocji polskich specjalności żywnościowych w ramach poddziałania 3.3.2. „Promocja gospodarki w oparciu o polskie marki produktowe – Marka Polskiej Gospodarki – Brand”**, finansowanych

¹¹⁶ Zgodnie z treścią § 2 ust. 3 załącznika do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 kwietnia 2017 r. w sprawie nadania statutu Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2022 r. poz. 408) w poszczególnych pionach – oprócz departamentów, biur, zespołów lub samodzielnych stanowisk pracy – wydziela się także biura zagraniczne. Zgodnie z ust. 5 biura zagraniczne są komórkami organizacyjnymi Centrali prowadzonymi poza granicami kraju w celu wykonywania zadań ustawowych KOWR.

ze środków Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014–2020 (POIR)¹¹⁷ z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i z budżetu krajowego (tj. funduszy będących w dyspozycji Ministerstwa Rozwoju i Technologii).

Celem projektu jest upowszechnianie przekazu o innowacyjności i wysokiej jakości polskich produktów, kontynuacja budowania pozytywnego wizerunku Polski, a także promowanie całej branży spożywczej oraz polskiej gospodarki na rynkach zagranicznych.

Wykres 47. **Działania w zakresie realizacji branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych**

Źródło: opracowanie KOWR.

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wspierał mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa w działaniach promocyjnych prowadzonych na wybranych **8 pozaunijnych rynkach perspektywicznych** (w: **Chinach, Indiach, Wietnamie, Republice Południowej Afryki, Zjednoczonych Emiratach Arabskich, Singapurze** oraz na **Tajwanie i Białorusi**), a także w **4 krajach unijnych** (we **Francji, w Niemczech, Niderlandach i Szwecji**). **Polskie produkty rolno-spożywcze były promowane pod wspólnym hasłem „Poland tastes good”.** Propagowana jest także **Marka Polskiej Gospodarki**.

Uczestnikami branżowego programu promocji są przedsiębiorcy, którzy prowadzą działalność gospodarczą i mają siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a ich podstawowa działalność gospodarcza jest zgodna z wybranymi kodami Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD).

¹¹⁷ Jest to kontynuacja „Branżowego programu promocji branży polskich specjalności żywnościowych” realizowanego w latach 2012–2015 w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007–2013.

Działania promocyjne branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych obejmują: **organizowanie stoisk narodowych na międzynarodowych targach i wystawach, wydawanie publikacji i katalogów dystrybuowanych podczas tych imprez, prowadzenie promocji w mediach zagranicznych, przyjazdowe misje handlowe zagranicznych kontrahentów, wizyty studyjne zagranicznych dziennikarzy w kraju oraz warsztaty kulinarne dla zagranicznych dziennikarzy i blogerów.**

W ramach organizowanych narodowych stoisk informacyjnych KOWR zapewnia przedsiębiorcom:

- bezpłatne korzystanie z miejsc do odbywania spotkań z kontrahentami,
- korzystanie z obsługi stoiska informacyjnego o produktach i lokalizacji firmy,
- zaprezentowanie filmu reklamowego firmy na urządzeniach multimedialnych na stoisku,
- zorganizowanie pokazu/prezentacji oferty firmy na stoisku informacyjnym.

Budżet na realizację branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych na lata 2016–2022 wynosi ogółem 7,55 mln zł.

W 2021 r. w ramach realizacji programu KOWR zorganizował **narodowe stoiska informacyjno-promocyjne** podczas następujących wydarzeń targowo-wystawienniczych:

- **Gulfood w Dubaju w Zjednoczonych Emiratach Arabskich w dniach 21–25 lutego 2021 r.** (wraz z pokazami kulinarnymi),
- **Sial China w Szanghaju w Chinach w dniach 18–20 maja 2021 r.,**
- **Anuga w Kolonii w Niemczech w dniach 9–13 października 2021 r.**

W 2021 r. KOWR w zakresie realizacji branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych wypłacił **391,03 tys. zł** oraz wydał **4 decyzje oraz inne rozstrzygnięcia.**

10.5. Działania promocyjne i informacyjne mające na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 16 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481, z późn. zm.) KOWR prowadził działania promocyjne i informacyjne mające na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych (z wyłączeniem działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących rolnictwa i gospodarki żywnościowej realizowanych przez ministrów właściwych do spraw rolnictwa, rynków rolnych, rybołówstwa lub rozwoju wsi).

Głównym celem działań promocyjno-informacyjnych jest popularyzacja żywności wysokiej jakości wytwarzanej w ramach systemów jakości oraz oznaczeń (w tym żywności regionalnej, tradycyjnej i ekologicznej), a także zwiększenie spożycia żywności produkowanej w kraju, a przez to wzrost konkurencyjności polskich produktów rolno-spożywczych.

Większość przeprowadzonych działań została zrealizowana w oparciu o wykorzystanie **znaku graficznego „Polska smakuje”**, co było odpowiedzią na konieczność **zbudowania jednej zauważalnej dla konsumentów marki polskiej żywności**. Marki, która będzie gwarantem smaku i synonimem produktów spożywczych wysokiej jakości, a także

odpowiedzią na rosnące zapotrzebowanie społeczeństwa na żywność wytwarzaną w zgodzie ze środowiskiem naturalnym, w oparciu o tradycyjne technologie i sposoby produkcji. Dodatkowo szeroko komunikowano **hasło „Kupuj Świadomie”** mające na celu zachęcanie społeczeństwa do czytania etykiet i podejmowania świadomych decyzji zakupowych. Działania KOWR były oparte z jednej strony na **idei zintegrowanej i spójnej promocji** w ramach wyznaczonego w „Strategii promocji żywności Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi” kierunku polityki promocyjnej polskiej żywności, z drugiej strony – **na znajomości panujących trendów**, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb konsumentów oraz producentów i rolników z sektora rolno-spożywczego. W 2021 r. kładziono nacisk na znak **PRODUKT POLSKI** i certyfikat **produkcji ekologicznej**.

Wykres 48. **Obszary działań w zakresie promowania produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości**

Źródło: opracowanie KOWR.

Działania prowadzone na poziomie ogólnopolskim i regionalnym realizowane były w dwóch obszarach.

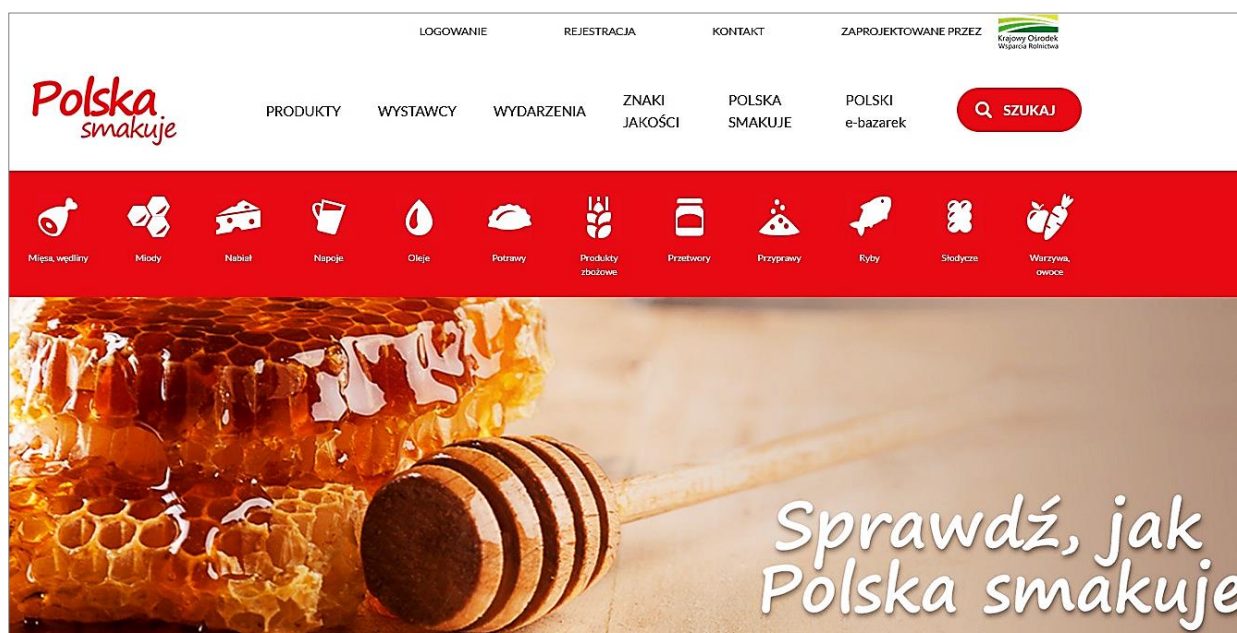
1) **Pierwszy obszar dotyczył komunikacji z beneficjentami i przedstawicielami sektora rolnego** poprzez organizowanie lub udział w **spotkaniach i konferencjach** służących podnoszeniu wiedzy i kompetencji producentów żywności oraz rolników w zakresie nowoczesnych działań promocyjnych i skutecznego dotarcia do nabywców, szczególnie w zakresie znaku **PRODUKT POLSKI**.

2) **Drugi obszar dotyczył działań skierowanych do konsumentów.** Celem tych działań było łączenie **konsumentów** poszukujących wysokojakościowych produktów rolno-spożywczych z **producentami żywności**, a także **wspieranie trendu kupowania polskiej żywności wysokiej jakości**. Szczególną uwagę zwrócono na zmianę postrzegania polskiego sektora spożywczego przez dostarczenie wiedzy o bogactwie kulinarnym wszystkich regionów Polski i rolnictwie ekologicznym jako odpowiedzi na zapotrzebowanie konsumentów na żywność wytworzoną z wysokiej jakości surowców,

posiadającą certyfikaty krajowych oraz europejskich systemów jakości, a także oznaczenia żywności. Szczególną uwagę zwrócono na certyfikat **produkcji ekologicznej** oraz znak **PRODUKT POLSKI**.

KOWR w ramach „Planu działań promocyjnych produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych na 2021 r.” wspólnie z MRiRW kontynuował realizację **ogólnopolskiej kampanii informacyjnej „Kupuj Świadomie”**, której jednym z głównych celów było budowanie rozpoznawalności znaku **PRODUKT POLSKI** zarówno wśród producentów (żeby chętniej zamieszczali to oznaczenie na opakowaniach wytwarzanych produktów rolno-spożywczych), jak i **konsumentów** – by w trakcie zakupów częściej kierowali się informacją o kraju pochodzenia żywności. Działania skierowane do obu grup odbiorców docelowych były prowadzone równoległe z wykorzystaniem różnych kanałów komunikacji (np.: telewizji, radio, gadżetów, reklam zewnętrznych), ale przy zachowaniu spójnego komunikatu.

Źródło: <https://www.polskasmakuje.pl/> (odczyt – maj 2022 r.).

W 2021 r. prowadzono także prace **usprawniające i rozwojowe** strony internetowej **www.polskasmakuje.pl**, m.in.:

- dokonano przeglądu bazy danych kart wystawców i kart produktów w zakresie: sprawdzenia uprawnień wystawców do używania nazwy logo danego systemu jakości/programu, w ramach którego wytwarzają swoje produkty, oraz sprawdzenia ważności certyfikatów/oznaczeń przypisanych do produktów,
- aktualizowano **podstronę informacyjno-promocyjną PRODUKT POLSKI** stanowiącą ważne źródło informacji dla konsumentów i producentów żywności. Na stronie internetowej www.polskasmakuje.pl stworzono zakładkę **„Polski e-bazarek”**.

Przeprowadzone działania promocyjne przyczyniły się do powiększenia zbioru wirtualnych wizytówek lokalnych producentów żywności wytwarzających swe produkty w ramach oznaczeń oraz systemów jakości. Na stronie „Polska smakuje”, wg stanu na 31 grudnia 2021 r.,

znajdowało się **959 producentów żywności i rolników** oraz **7 484 polskich produktów regionalnych, tradycyjnych, ekologicznych i z certyfikatami jakości**.

W 2021 r. KOWR promował polską żywność podczas szeregu ogólnopolskich wydarzeń, m.in.: **Cavaliady, Wdzięczni Polskiej Wsi, Forum Wizja Rozwoju, Forum Ekonomiczne w Karpaczu**. Przeprowadzono **kampanię Bożonarodzeniową pod hasłem „Polska smakuje”** oraz jeden z kluczowych projektów promujących żywność lokalną i regionalną, tj. **konkurs dla kół gospodyń wiejskich „Bitwa Regionów”** (w konkursie wzięło udział **618** kół gospodyń wiejskich z całej Polski).

Żywność ekologiczna promowana była przez KOWR podczas m.in. **„Ekopikniku”** oraz targów ekologicznych **„Beskidy Miodem Płynące – Kraina przyjazna pszczołom”**, pikniku ekologicznego **„Produkty od Polskich Rolników”**, w trakcie konkursów i konferencji

poświęconych szerzeniu wiedzy na temat **rolnictwa ekologicznego**, a także poprzez przeprowadzenie **kampanii promującej rolnictwo ekologiczne za pośrednictwem mediów ogólnopolskich i regionalnych** oraz przez **publikacje w prasie**.

W 2021 r. KOWR zrealizował **213 przedsięwzięć** w ramach ww. krajowych działań promocyjnych, na które z budżetu krajowego wydatkowano **6 905,09 tys. zł**.

Od 2012 r. do końca 2021 r. na działania promujące produkty rolne i żywnościowe – ze szczególnym uwzględnieniem certyfikowanej żywności regionalnej, tradycyjnej i ekologicznej – wypłacono **39 mln zł** i zrealizowano ponad **3,2 tys. przedsięwzięć promocyjno-informacyjnych**.

10.6. Obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 13 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481, z późn. zm.) oraz art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o funduszach promocji produktów rolno-spożywczych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1496), obsługuje **dziesięć funduszy**:

- 1) Fundusz Promocji Mleka,
- 2) Fundusz Promocji Mięsa Wieprzowego,
- 3) Fundusz Promocji Mięsa Wołowego,
- 4) Fundusz Promocji Mięsa Końskiego,
- 5) Fundusz Promocji Mięsa Owczego,
- 6) Fundusz Promocji Ziarna Zbóż i Przetworów Zbożowych,
- 7) Fundusz Promocji Owoców i Warzyw,
- 8) Fundusz Promocji Mięsa Drobiowego,
- 9) Fundusz Promocji Ryb,
- 10) Funduszu Promocji Roślin Oleistych¹¹⁸.

¹¹⁸ Wprowadzony z dniem 1 sierpnia 2019 r.

Fundusze promocji zostały utworzone w celu wspierania marketingu rolnego, wzrostu spożycia i promocji produktów rolno-spożywczych. Do zadań realizowanych w ramach funduszy należą m.in.: finansowanie i/lub współfinansowanie kampanii informacyjnych i promocyjnych (obejmujących promocję spożycia określonych produktów rolno-spożywczych oraz edukację grup docelowych, głównie młodzieży i dzieci), prowadzenie badań naukowych, badań rynkowych i prac rozwojowych w zakresie poprawy jakości produktów spożywczych oraz szkoleń dla producentów i przetwórców, a także wspieranie krajowych organizacji branżowych, w tym ich przedstawicieli biorących udział w pracach specjalistycznych stałych i roboczych komitetów organizacji międzynarodowych lub będących członkami statutowych organów tych organizacji, zajmujących się problemami danego rynku. Organizacje te mogą również finansować tzw. wkład własny kampanii promocyjnych i/lub informacyjnych współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej w formie:

- programów prostych prowadzonych w ramach delegowanego z ARiMR do KOWR mechanizmu WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”,
- programów wielonarodowych, w których uczestniczą co najmniej 2 państwa UE.

Do zadań KOWR należy wyłącznie administrowanie funduszami promocji oraz obsługa rachunków bankowych poszczególnych funduszy. Każdy fundusz jest zarządzany przez komisję zarządzającą składającą się z 9 członków (przedstawiciele przetwórców produktów rolnych właściwych dla danego funduszu, producentów oraz izb rolniczych). Do kompetencji komisji zarządzających należy:

- reprezentowanie interesów branż, których dotyczą fundusze promocji, wobec ministra właściwego do spraw rynków rolnych, innych organów administracji publicznej oraz Dyrektora Generalnego KOWR w zakresie zarządzania funduszem promocji właściwym dla danej branży,
- ustalanie zasad gospodarowania środkami finansowymi danego funduszu określających przede wszystkim szczegółowe warunki i tryb przedkładania propozycji programów oraz działań,
- opracowywanie planu finansowego funduszu,
- sporządzanie sprawozdania rzeczowego funduszu,
- uchwalanie regulaminu danej komisji,
- opracowywanie strategii promocji dla branż, których dotyczą fundusze promocji,
- przekazywanie ministrowi właściwemu do spraw rynków rolnych:
 - regulaminu danej komisji,
 - zasad gospodarowania środkami finansowymi danego funduszu i planów finansowych danego funduszu promocji w zakresie realizacji celów,
 - sprawozdania rzeczowego i sprawozdania z wykonania planu finansowego funduszy,
 - strategii promocji opracowanej dla branży.

Dyrektor Generalny Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa:

- dysponuje środkami funduszy promocji na podstawie uchwał komisji zarządzających,
- zapewnia obsługę prawną oraz techniczno-biurową funduszy promocji oraz komisji zarządzających,
- sporządza sprawozdania z wykonania planu finansowego funduszy promocji,

- odmawia realizacji uchwał komisji zarządzających niezgodnych z przepisami prawa,
- ustala w drodze decyzji administracyjnej kwoty nienależnie lub nadmiernie pobranych środków finansowych funduszy promocji udzielonych w ramach wsparcia finansowego.

Realizacja zadań przez KOWR polega również m.in. na: obsłudze deklaracji wpłat na fundusze promocji i wydawaniu decyzji w sprawie ustalenia wysokości zobowiązania dla podmiotów skupujących mleko oraz egzekwowaniu obowiązku dokonywania wpłat na fundusze promocji.

Źródłami finansowania funduszy są głównie wpłaty dokonywane przez zobowiązane podmioty z poszczególnych branż. Fundusze promocji są zasilane z wpłat naliczanych i pobieranych od podmiotów skupujących i przetwarzających produkty rolne w wysokości 0,1% wartości netto z faktur zakupu/sprzedaży, z wyłączeniem Funduszu Promocji Roślin Oleistych, gdzie obowiązuje naliczenie w wysokości 0,2%, a w przypadku Funduszu Promocji Mleka – w wysokości 0,001 zł od każdego skupionego kilograma mleka. Dodatkowym źródłem zasilania funduszy są odsetki bankowe naliczane od środków pieniężnych gromadzonych na rachunkach bieżących funduszy oraz odsetki od należności i koszty upomnień. Szczegółowy wykaz towarów, od których są naliczane wpłaty na fundusze promocji produktów rolno-spożywczych, określa rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi¹¹⁹.

W 2021 r. na rachunki funduszy wpłynęło **76 353,69 tys. zł.** Ponad **9 tys. podmiotów gospodarczych** złożyło deklaracje wpłat na fundusze promocji. Odbyły się **74 posiedzenia** komisji zarządzających. W planach finansowych na 2021 r. komisje zarządzające przyjęły do realizacji 410 zadań, z czego 51 zadań komisje wykreśliły z planów. Zostało wydanych **831 decyzji w sprawie udzielenia i wypłaty wsparcia** ze środków finansowych funduszy promocji, w wyniku których ze środków zgromadzonych na rachunkach bankowych funduszy wydatkowano ogółem **53 083,14 tys. zł.**

Tabela 23. **Wpływy na fundusze promocji produktów rolno-spożywczych w 2021 r.**

Lp.	Wyszczególnienie	Wpływy (tys. zł)
1.	Fundusz Promocji Mleka	12 684,67
2.	Fundusz Promocji Mięsa Wieprzowego	12 095,90
3.	Fundusz Promocji Mięsa Wołowego	8 004,11
4.	Fundusz Promocji Mięsa Końskiego	151,62
5.	Fundusz Promocji Mięsa Owczego	18,52
6.	Fundusz Promocji Ziarna Zbóż i Przetworów Zbożowych	10 140,66
7.	Fundusz Promocji Owoców i Warzyw	10 310,55
8.	Fundusz Promocji Mięsa Drobiowego	15 029,34
9.	Fundusz Promocji Ryb	433,84
10.	Fundusz Promocji Roślin Oleistych	7 484,48
Ogółem		76 353,69

Źródło: dane KOWR.

Do końca 2021 r. KOWR wydał **3 955 rozstrzygnięć administracyjnych** w ramach wpłat i wypłat (z tego: 831 decyzji w sprawie udzielenia i wypłaty wsparcia, 1 231 decyzji

¹¹⁹ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 lipca 2019 r. w sprawie szczegółowego wykazu towarów, od których są naliczane, pobierane, przekazywane i wpłacane wpłaty na fundusze promocji produktów rolno-spożywczych (Dz. U. poz. 1411).

w sprawie ustalenia wysokości zobowiązania podmiotów skupujących względem Funduszu Promocji Mleka za IV kwartał 2020 r. oraz I-III kwartał 2021 r., a także 1 893 inne rozstrzygnięcia administracyjne – decyzje i postanowienia). Przeprowadzono **201 kontroli**, w tym: kontrole podatkowe, kontrole na miejscu oraz kontrole księgowe. W trakcie rozpatrywania było ponad 160 wniosków o udzielenie i wypłatę wsparcia z funduszy promocji.

Tabela 24. **Wydatki z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych w 2021 r. na zrealizowane zadania***

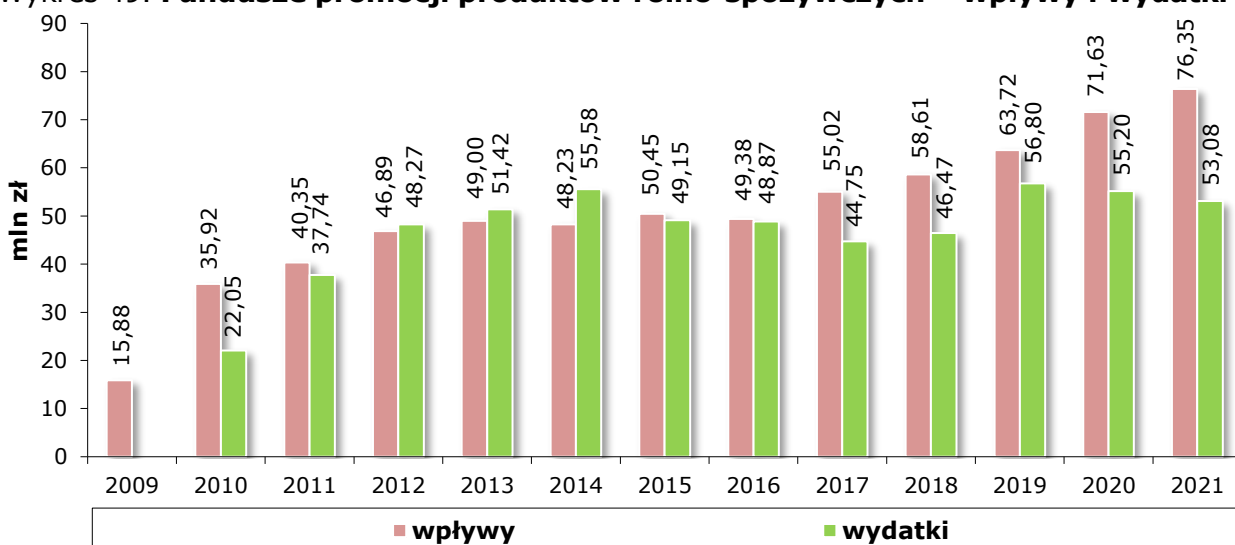
Lp.	Wyszczególnienie	Wydatki (tys. zł)
1.	Fundusz Promocji Mleka	10 195,89
2.	Fundusz Promocji Mięsa Wieprzowego	9 928,57
3.	Fundusz Promocji Mięsa Wołowego	3 495,19
4.	Fundusz Promocji Mięsa Końskiego	100,35
5.	Fundusz Promocji Mięsa Owczego	9,97
6.	Fundusz Promocji Ziarna Zbóż i Przetworów Zbożowych	2 933,16
7.	Fundusz Promocji Owoców i Warzyw	10 148,50
8.	Fundusz Promocji Mięsa Drobiowego	11 411,08
9.	Fundusz Promocji Ryb	181,80
10.	Fundusz Promocji Roślin Oleistych	4 678,63
Ogółem		53 083,14

* Wydatki nie uwzględniają kosztów związanych z obsługą funduszy promocji i z obsługą komisji zarządzających (tj. 3,5% rocznych wpływów na poszczególne fundusze promocji) oraz pozostałych kosztów niezwiązanych z bezpośrednimi działaniami określonymi w art. 2 ust. 2 ustawy o funduszach promocji produktów rolno-spożywczych.

Źródło: dane KOWR.

W 2021 r. rozpoczęto proces tworzenia planów finansowych na rok 2022. W związku z powyższym KOWR prowadził obsługę techniczno-biurową posiedzeń komisji. Do końca grudnia 2021 r. wpłynęły **502 propozycje zadań** do planów finansowych na 2022 r., które KOWR na bieżąco weryfikował pod kątem formalnoprawnym.

Wykres 49. **Fundusze promocji produktów rolno-spożywczych – wpływy i wydatki***

* Wydatki nie uwzględniają kosztów związanych z obsługą funduszy promocji i z obsługą komisji zarządzających (tj. 3,5% rocznych wpływów na poszczególne fundusze promocji) oraz pozostałych kosztów niezwiązanych z bezpośrednimi działaniami określonymi w art. 2 ust. 2 ustawy o funduszach promocji produktów rolno-spożywczych.

Źródło: dane KOWR.

Od utworzenia funduszy promocji produktów rolno-spożywczych w 2009 r. do końca 2021 r. na konta funduszy wpłynęło ponad **661 mln zł**, a ze środków zgromadzonych na rachunkach bankowych funduszy na realizację działań informacyjno-promocyjnych wydatkowano ogółem około **569 mln zł**.

10.7. Działanie 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020

Zgodnie z art. 6 ust. 3 pkt 2 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2021 r. poz. 2137, z późn. zm.) Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa był podmiotem

wdrażającym **działanie 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” delegowane z agencji płatniczej (ARiMR)**. W zakresie ww. działania realizowane były **2 poddziałania** – 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” oraz 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”.

Wspierani byli producenci rolni przystępujący do systemów jakości oraz grupy producentów realizujące inicjatywy informacyjne i promocyjne na rynku wewnętrznym w zakresie certyfikowanych produktów żywnościowych wysokiej jakości.

W 2021 r. w ramach działania „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” PROW 2014–2020 KOWR wydał łącznie **1 077 decyzji** skutkujących płatnością na kwotę ogółem **7 989,49 tys. zł** (z tego: 5 083,71 tys. zł z budżetu UE i 2 905,78 tys. zł z budżetu krajowego).

10.7.1. Poddziałanie 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości”

Poddziałanie 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” PROW 2014–2020 było realizowane na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania, wypłaty oraz zwrotu pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2019 r. poz. 449), które weszło w życie 19 sierpnia 2015 r.

Poddziałanie miało na celu zwiększenie uczestnictwa rolników w unijnych i krajowych systemach jakości. Pomoc była związana z refundacją kosztów wynikających z przystąpienia do systemu jakości, m.in. kosztów: kontroli (po której przeprowadzeniu wydaje się stosowny certyfikat), rocznej składki na rzecz grupy producentów posiadającej odpowiednią formę organizacyjną oraz zakupu specjalistycznych publikacji związanych z prowadzeniem produkcji w zakresie danego systemu jakości. Wsparcie było skierowane do rolników aktywnych zawodowo, którzy wytwarzają produkty rolne lub środki spożywcze przeznaczone do spożycia. Aby skorzystać z pomocy, należało wytwarzać produkty:

- których nazwy zostały wpisane do rejestru gwarantowanych tradycyjnych specjalności lub chronionych nazw pochodzenia i chronionych oznaczeń geograficznych¹²⁰ lub
- objęte systemami: Rolnictwa ekologicznego¹²¹, Ochrony nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych wyrobów winiarskich¹²², Integrowanej Produkcji Roślin¹²³,
- zgodnie ze specyfikacją i standardami systemów: Jakość Tradycja, Quality Meat Program (QMP), Quality Assurance for Food Products (QAFP) – „Tuszki, elementy i mięso z kurczaka, indyka i młodej polskiej gęsi owsianej”, Quality Assurance for Food Products – „Kulinarne mięso wieprzowe”, Quality Assurance for Food Products – „Wędliny”.

Wnioski o pomoc mogli składać rolnicy, którzy nie otrzymali tego rodzaju wsparcia dla tego samego systemu jakości żywności w ramach działania „Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności” PROW 2007–2013. Ponadto wnioskodawca nie mógł uzyskiwać wsparcia na dofinansowanie kosztów transakcyjnych ze środków działania „Rolnictwo ekologiczne”. Wsparcie finansowe w formie refundacji było przewidziane w okresie maksymalnie 5 lat od przystąpienia do systemu jakości.

W 2021 r. KOWR ogłosił dwa nabory wniosków o przyznanie pomocy w ramach poddziałania 3.1., tj. **siódmy nabór** z terminem składania wniosków **od 31 maja do 1 lipca 2021 r.** oraz **ósmego naboru** z terminem składania wniosków **od 29 listopada do 30 grudnia 2021 r.** Według stanu na 31 grudnia 2021 r. w ramach powyższych naborów w OT KOWR złożono ogółem **142 wnioski o przyznanie pomocy**. W ramach siódmego naboru wniosków wydano **51 decyzji o przyznaniu pomocy**, natomiast w odniesieniu do ósmego naboru wniosków decyzje te będą wydawane w 2022 r.

Do KOWR w 2021 r. w ramach poddziałania 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” beneficjenci złożyli **1 210 wniosków o płatność** na kwotę około **1 415,87 tys. zł**. Wydano ogółem **1 055 decyzji skutkujących płatnością** na kwotę ponad **1 267,61 tys. zł** (z tego: 806,58 tys. zł z budżetu środków europejskich i 461,03 tys. zł z budżetu państwa).

Ogółem w ramach **ośmiu naborów wniosków o przyznanie pomocy** (w latach 2015–2021) w zakresie poddziałania 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” w OT KOWR złożono **4 378 wniosków o przyznanie pomocy**. KOWR wydał niespełna **6,7 tys. decyzji przyznających płatność**.

10.7.2. Poddziałanie 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”

Poddziałanie 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” było wdrażane na podstawie rozporządzenia

¹²⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1151/2012 z dnia 21 listopada 2012 r. w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych, z późn. zm.

¹²¹ Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie (EWG) nr 2092/91, z późn. zm.

¹²² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

¹²³ Ustawa z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz. U. z 2020 r. poz. 2097).

Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 lipca 2016 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2019 r. poz. 2401), które weszło w życie 23 lipca 2016 r.

Poddziałanie obejmowało wsparcie operacji w zakresie informacji i promocji produktów wysokojakościowych podejmowanych przez uczestników systemów jakości, tj. przez grupy producentów składające się co najmniej z dwóch producentów, którzy wytwarzali produkty rolne lub środki spożywcze przeznaczone do spożycia przez ludzi w ramach systemów jakości, o których mowa w art. 16 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013¹²⁴. O wsparcie ubiegały się w Polsce grupy producentów wytwarzające produkty wysokiej jakości w ramach unijnych systemów jakości żywności, tj.: gwarantowanych tradycyjnych specjalności, chronionych nazw pochodzenia, chronionych oznaczeń geograficznych, rolnictwa ekologicznego, ochrony oznaczeń geograficznych napojów spirytusowych, ochrony oznaczeń geograficznych aromatyzowanych produktów sektora wina, ochrony nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych wyrobów winiarskich oraz krajowych systemów jakości żywności (tj.: „Jakość Tradycja”, „Quality Meat Program”, „Quality Assurance for Food Products” – „Tuszki, elementy i mięso z kurczaka, indyka i młodej polskiej gęsi owsianej”, „Quality Assurance for Food Products” – „Kulinarne mięso wieprzowe”, „Quality Assurance for Food Products” – „Wędliny”).

Do zadań KOWR w zakresie przedmiotowego poddziałania należały: ocena materiałów informacyjno-promocyjnych i reklamowych, rozpatrywanie wniosków o płatność, nadzór nad realizacją zawartych umów, zawieranie umów oraz aneksów do umów, przeprowadzanie kontroli, sporządzanie zleceń płatności, prognoz wydatków oraz sprawozdań z realizacji poddziałania.

W 2021 r. kontynuowano obsługę umów zawartych w ramach **pierwszego naboru wniosków o przyznanie pomocy**. KOWR przekazał do ARiMR **9 zleceń płatności** na **2 896,23 tys. zł** (z tego: 1 842,87 tys. zł z budżetu środków europejskich i 1 053,36 tys. zł z budżetu państwa). W 2021 r. zakończono obsługę wniosków w ramach pierwszego naboru.

W ramach **drugiego naboru wniosków o przyznanie pomocy** do 31 grudnia 2021 r. podpisano ogółem **45 umów o przyznaniu pomocy (czynnych)** na kwotę 58 566 tys. zł (z tego: 37 266 tys. zł z budżetu środków europejskich i 21 300 tys. zł z budżetu państwa). W 2021 r. KOWR przekazał do ARiMR **22 zlecenia płatności** na kwotę **6 721,88 tys. zł** (z tego 4 277,13 tys. zł z budżetu środków europejskich i 2 444,75 tys. zł z budżetu państwa).

W ramach **informowania o wdrażanych przez KOWR poddziałaniach PROW 2014–2020** w 2021 r. zrealizowano działania promocyjne i informacyjne mające na celu rozpowszechnianie informacji o poddziałaniu 3.1. „Wsparcie na przystępowanie

¹²⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005, z późn. zm.

do systemów jakości” w ramach PROW na lata 2014-2020. Zgodnie z zaplanowanymi działaniami informacyjno-promocyjnymi rozpowszechniano informacje o poddziałaniu 3.1. poprzez publikację 8 artykułów w prasie, której łączny nakład wyniósł około 130 tys. egzemplarzy. Emitowano również informację radiową o naborze wniosków, której zasięg wyniósł 44 GRP¹²⁵ (30 emisji). Rozpowszechnianie informacji wpłynęło pozytywnie na wzrost świadomości wśród potencjalnych wnioskodawców o istnieniu możliwości pozyskania środków na refundację poniesionych kosztów z tytułu przystąpienia do systemów jakości żywności w ramach PROW 2014–2020. Osiągnięty nakład czasopism oraz zasięg GRP zapewnił dotarcie do grupy docelowej. Poza wyżej wymienionymi działaniami komunikacyjnymi w 2021 r. KOWR realizował również inne działania informacyjne i promocyjne poprzez: stronę internetową, infolinię, punkty informacyjne w OT KOWR oraz ogłoszenia prasowe o naborach wniosków o przyznanie pomocy.

¹²⁵ Wskaźnik intensywności kampanii reklamowej.

11. WSPARCIE DZIAŁAŃ INNOWACYJNYCH I ROZWOJOWYCH W SEKTORZE ROLNO-SPOŻYWCZYM

Definicja innowacyjności określona została w „Podręczniku Oslo”¹²⁶. **Innowacja (*innovation*)** to wdrożenie nowego lub znacząco udoskonalonego produktu (wyrobu, usługi) albo procesu, nowej metody marketingowej, nowej metody organizacyjnej w praktyce gospodarczej, organizacji miejsca pracy lub stosunkach z otoczeniem.

Innowacje w sektorze rolno-spożywczym można podzielić na **4 kategorie**:

- **produktowa** – przejawia się wprowadzeniem na rynek wyrobu lub usługi, które są nowe albo istotnie ulepszone w zakresie swoich cech lub zastosowań. Innowacje produktowe w zakresie usług polegają na wprowadzeniu znaczących udoskonalień w sposobie świadczenia usług, na dodaniu nowych funkcji lub cech do istniejących usług albo na wprowadzeniu całkowicie nowych usług;
- **procesowa** – polega na wdrożeniu nowych lub istotnie ulepszonych metod produkcji, dystrybucji i wspierania działalności w zakresie wyrobów oraz usług. Do innowacji procesowych zalicza się nowe albo znacząco ulepszone metody tworzenia i świadczenia usług. Innowacje procesowe obejmują także nowe lub istotnie ulepszone techniki, urządzenia (maszyny) i oprogramowanie w działalności pomocniczej, takiej jak: zaopatrzenie, księgowość, obsługa informatyczna i prace konserwacyjne;
- **organizacyjna** – wdrożenie nowej metody organizacyjnej w przyjętych przez przedsiębiorstwo zasadach działania (w tym w zakresie zarządzania wiedzą – *knowledge management*), w organizacji miejsca pracy lub stosunkach z otoczeniem, która nie była dotychczas stosowana w danym przedsiębiorstwie. Innowacje organizacyjne muszą być wynikiem strategicznych decyzji podjętych przez właścicieli/kierownictwo. Nie zalicza się do nich fuzji i przejęć, nawet jeżeli dokonano ich po raz pierwszy;

¹²⁶ „Podręcznik Oslo” („Oslo Manual”) – podstawowe źródło informacji z zakresu gromadzenia i interpretacji danych dotyczących innowacji opracowane przez Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) oraz Europejski Urząd Statystyczny (Eurostat).

- **marketingowa** – wdrożenie nowej koncepcji lub strategii marketingowej różniącej się znacząco od metod marketingowych dotychczas stosowanych w danym przedsiębiorstwie. Innowacje marketingowe obejmują znaczące zmiany w: projekcie/konstrukcji produktów (*product design*), opakowaniu, dystrybucji produktów, promocji produktów i kształtowaniu cen.

Innowacje są postrzegane jako kluczowe źródło rozwoju gospodarczego, wzrostu konkurencyjności i wydajności. Pozwalają na rozwój i przetrwanie uczestników rynku w wymagającym oraz zmiennym otoczeniu gospodarczym. Wykorzystanie innowacji jest źródłem konkurencyjności gospodarek narodowych, w tym siłą polskiej gospodarki. Działania innowacyjne w każdym możliwym zakresie (produktów, procesów, marketingu oraz organizacji) pozwalają budować rynek oparty na wiedzy. Dzięki temu następuje transfer tego kluczowego czynnika rozwoju pomiędzy podmiotami rynku, które w ten sposób uzyskują przewagę konkurencyjną.

W związku z obserwowanymi w skali światowej i lokalnej zjawiskami – takimi jak: globalizacja gospodarki, liberalizacja handlu, wzrost konkurencji, daleko posunięta integracja w różnych ogniwach dostaw żywności, zmiany geopolityczne, czy też występowanie anomalii klimatycznych, niedoborów wody oraz chorób zwierząt, roślin i ludzi – **rośnie poziom ryzyka i skala wyzwań w odniesieniu do produkcji i handlu rolnego.** Tym samym zasadniczego znaczenia dla funkcjonowania krajowego rolnictwa i przemysłu spożywczego na jednolitym rynku unijnym oraz rynku światowym nabierają działania zmierzające do wspierania innowacyjnych rozwiązań i projektów badawczo-rozwojowych.

W ostatnich latach w polskim rolnictwie nastąpiła widoczna zmiana jakościowa pod względem poprawy efektywności produkcji oraz modernizacji zaplecza techniczno-produkcyjnego. Niemniej jednak **krajowy sektor rolny oraz przemysł spożywczy wymagają dalszych zmian w kierunku wdrażania innowacyjnych rozwiązań.**

Rolnictwo pełni i będzie pełniło ważną rolę w gospodarce narodowej, jaką jest dostarczanie produktów żywnościowych zaspokajających podstawowe potrzeby ludności. Zrównoważona polityka rolna zapewniająca bezpieczną żywność wysokiej jakości, odgrywa kluczową rolę we wzmacnianiu żywotności obszarów wiejskich oraz przyczynia się do ochrony zasobów naturalnych i krajobrazowych. Sektor rolno-spożywczy, z uwagi na swoją specyfikę, nie jest w stanie przeznaczyć wystarczającego kapitału na działania rozwojowe, inwestycje oraz innowacje. Większa powierzchnia gospodarstw zazwyczaj ułatwia wdrażanie innowacji, ponieważ niektóre nowe technologie możliwe są do zastosowania jedynie w gospodarstwach o dużej skali produkcji. W warunkach rozdrobnienia gospodarstw rolnych istotnego znaczenia nabiera **usprawnienie organizacji łańcucha żywnościowego** (w tym **tworzenie krótkich łańcuchów dostaw**).

Innowacje w różnych dziedzinach, w tym w rolnictwie i przemyśle spożywczym (dotyczące: procesów przyrodniczych, hodowli, zootechniki, biologii, technologii cyfrowych, organizacji i dziedzin związanych z produktem) mogą służyć wielofunkcyjności polskiego sektora rolno-żywnościowego. Badania naukowe i innowacje to fundament dla postępu w zakresie reagowania na wszystkie **wyzwania – gospodarcze, środowiskowe i społeczne** –

w obliczu których stoją obszary wiejskie i sektor rolnictwa w Polsce. W warunkach dużego nasycenia rynku żywnościowego, zwłaszcza produktami o niskim stopniu przetworzenia, szczególnego znaczenia nabierają innowacyjność gospodarki i działania promocyjne.

Sektor rolno-spożywczy dąży do unowocześniania całego łańcucha dostaw „od pola do stołu”, dzięki czemu jest w stanie konkurować z podmiotami spoza Europy. Kluczowymi wyzwaniem stojącymi przed polskim rolnictwem jest zwiększenie jego konkurencyjności i innowacyjności. Wymaga to efektywnego wdrażania rozwiązań innowacyjnych (w tym: technologicznych, produktowych, procesowych, organizacyjnych, marketingowych oraz w usługach) przez współpracę pomiędzy sektorem naukowo-badawczym, administracją i przedsiębiorstwami sektora rolno-spożywczego oraz wdrażanie praktycznych rozwiązań naukowych. **Badania naukowe i innowacje to fundament postępu gospodarczego, środowiskowego i społecznego, w obliczu których stoją obszary wiejskie i sektor rolno-spożywczy w Polsce.**

Realizacja polityki państwa w zakresie wdrażania innowacyjności w rolnictwie i przemyśle spożywczym jest jednym z priorytetowych zadań ujętych w **„Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)” – SOR.** W SOR wskazane zostały projekty priorytetowe stanowiące strategiczne zadania państwa. Dzięki takiemu podejściu, wraz z przewidzianym systemem monitorowania i oceny, w realizację działań zostali włączeni partnerzy społeczni i gospodarczy, społeczeństwo obywatelskie, świat nauki oraz samorządy.

Rozszerzeniem SOR jest „Plan dla wsi” Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi oparty na trzech filarach (tj. ochronie, rozwoju i wsparciu), w ramach którego m.in. wskazano do realizacji następujące działania: zdrowa polska żywność („Platforma Żywnościowa” jako kanał handlowy), monitorowanie upraw rolnych i przeciwdziałanie skutkom suszy (budowa systemu teledetekcji satelitarnej) oraz rolnictwo dla ekologii (rozwój OZE na obszarach wiejskich).

W **„Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030” (SZRWiR 2030)**, która jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki rolnej i rozwoju obszarów wiejskich państwa, zostały zaprezentowane cele, kierunki interwencji oraz działania, jakie powinny zostać podjęte w perspektywie roku 2030 **również dla rozwoju innowacji w sektorze rolno-spożywczym.** W celu szczegółowym I **„Zwiększenie opłacalności produkcji rolnej i rybackiej”** zostały wskazane następujące kierunki interwencji:

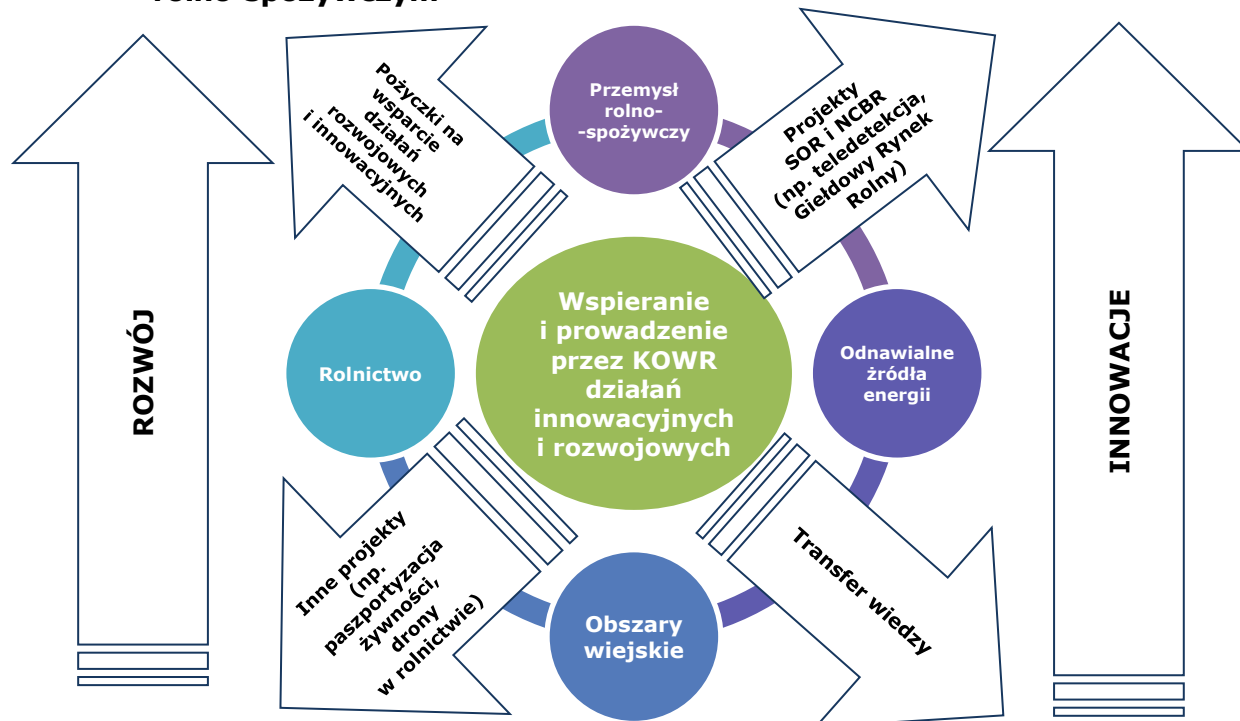
- 1) „Nowe modele organizacji produkcji i rynków, krótkie łańcuchy rynkowe i uczciwa konkurencja”,
- 2) „Jakość i bezpieczeństwo żywności”,
- 3) „Rozwój innowacji, cyfryzacji i przemysłu 4.0 w sektorze rolno-spożywczym”,
- 4) „Zarządzanie ryzykiem w sektorze rolno-spożywczym”,
- 5) „Poszerzanie i rozwój rynków zbytu na produkty i surowce sektora rolno-spożywczego (w tym biogospodarka)”.

W tym przypadku najistotniejszy jest **kierunek interwencji I.3. „Rozwój innowacji, cyfryzacji i przemysłu 4.0 w sektorze rolno-spożywczym”**, który posiada w swoim zakresie takie działania jak:

- tworzenie i wdrażanie innowacyjnych rozwiązań w rolnictwie i sektorze przetwórstwa rolno-spożywczego, rozwój innowacyjnych produktów rolnych,
- wykorzystanie ICT¹²⁷ w procesach modernizacyjnych sektora rolno-spożywczego,
- realizacja projektów badawczych (krajowych i międzynarodowych) ukierunkowanych na rozwiązania innowacyjne w sektorze rolno-spożywczym,
- wdrożenie systemu zarządzania badaniami i innowacjami w zapleczu naukowo-badawczym sektora rolno-spożywczego, które mogą być wdrażane również w innych gałęziach gospodarki,
- upowszechnianie i wdrażanie innowacji w rolnictwie i zwiększenie popytu na innowacje wśród producentów oraz przetwórców rolno-spożywczych,
- stymulowanie w krajowym rolnictwie i przemyśle rolno-spożywczym innowacyjności produktowej ukierunkowanej na zaspokojenie potrzeb wynikających z procesów demograficznych zachodzących w społeczeństwie i konieczności zapobiegania chorobom cywilizacyjnym.

Wszystkie wymienione kierunki interwencji **celu szczegółowego I SZRWiR 2030 „Zwiększenie opłacalności produkcji rolnej i rybackiej”** wymagają realizacji oraz wsparcia prorozwojowych działań i projektów innowacyjnych.

Wykres 50. **Wsparcie przez KOWR działań innowacyjnych i rozwojowych w sektorze rolno-spożywczym**

Źródło: opracowano w KOWR.

¹²⁷ Technologie informacyjno-komunikacyjne (ICT) – wszelkie działania związane z produkcją i wykorzystaniem urządzeń telekomunikacyjnych i informatycznych oraz usług im towarzyszących, a także gromadzenie, przetwarzanie i udostępnianie informacji w formie elektronicznej z wykorzystaniem technik cyfrowych i wszelkich narzędzi komunikacji elektronicznej.

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa ma za zadanie pełnić funkcje prorozwojowe, stanowiąc skuteczne zaplecze instytucjonalne do realizacji działań służących podniesieniu poziomu polskiego rolnictwa i poprawie jakości życia na obszarach wiejskich¹²⁸. Wartość dodana ma być realizowana przez wspieranie i wdrażanie innowacji w rolnictwie, które będą ukierunkowane na poprawę konkurencyjności i dochodowości gospodarstw rolnych, integrację producentów i skracanie łańcucha żywnościowego oraz bardziej sprawiedliwy podział wartości w tym łańcuchu.

W związku z powyższym zadaniem Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa jest zarówno **wsparcie, jak i prowadzenie działań innowacyjnych zorientowanych na rozwój następujących dziedzin: rolnictwo, przemysł spożywczy, odnawialne źródła energii oraz obszary wiejskie¹²⁹.**

W 2021 r. KOWR realizował następujące projekty innowacyjno-rozwojowe:

11.1. Opracowanie systemu monitorowania marnowanej żywności i efektywnego programu racjonalizacji strat i ograniczania marnotrawstwa żywności (PROM)

Celem projektu było **wzmocnienie instytucji publicznych w zakresie zarządzania polityką dotyczącą ograniczania strat i marnotrawstwa żywności** oraz **opracowanie planu przeciwdziałania stratom i marnotrawstwu żywności**. Projekt

był realizowany w ramach programu Narodowego Centrum Badań i Rozwoju „Gospostrateg” przez konsorcjum w składzie: Federacja Polskich Banków Żywności (FPBŻ) – lider projektu, Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy (IOŚ–PIB), Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego (SGGW), Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa oraz Polskie Towarzystwo Technologów Żywności (PTTŻ).

Realizacja projektu rozpoczęła się 1 września 2018 r., a zakończyła 30 listopada 2021 r. Zadaniem KOWR było **przygotowanie dokumentu pt. „Strategia racjonalizacji strat i ograniczania marnotrawstwa żywności”**, przy którego tworzeniu wykorzystano wyniki prac konsorcjantów. Opracowanie strategii rozpoczęto 1 marca 2020 r., a zakończono 30 listopada 2021 r.

W 2021 r. działania KOWR związane z realizacją projektu dotyczyły m.in.: prowadzenia prac związanych z opracowaniem „Strategii racjonalizacji strat i ograniczania marnotrawstwa żywności”. W celu wsparcia przy opracowaniu strategii, KOWR na podstawie umów zatrudnił 7 ekspertów specjalizujących się w temacie strat i marnowania żywności, którzy sporządzili wkład do dokumentu, natomiast dwa rozdziały przygotowano w KOWR. Strategia

¹²⁸ Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa KOWR realizuje zadania wynikające z polityki państwa, w szczególności w zakresie wdrażania i stosowania instrumentów wsparcia rolnictwa, aktywnej polityki rolnej oraz rozwoju obszarów wiejskich.

¹²⁹ Na mocy § 2 załącznika do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 kwietnia 2017 r. w sprawie nadania statutu Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2022 r. poz. 408) w Centrali KOWR wydzielono pion innowacji i rozwoju, który podejmuje szereg działań w celu efektywnego wdrażania innowacji w rolnictwie oraz sektorze rolno-spożywczym.

podlegała licznym konsultacjom zarówno wewnętrznym (tj. z konsorcjantami projektu PROM oraz MRiRW), jak i zewnętrznym (poprzez jej zamieszczenie na stronie internetowej KOWR oraz stronie internetowej projektu PROM). W toku przeprowadzonych szerokich konsultacji ostateczny dokument „Strategii racjonalizacji strat i ograniczania marnotrawstwa żywności” został odebrany przez Komitet Sterujący projektu PROM w dniu 30 września 2021 r. W strategii dokonano analizy sytuacji wyjściowej i sporządzono ocenę skuteczności dotychczasowych działań. Zostały także określone priorytety oraz kierunki interwencji zmierzające do ograniczania marnotrawstwa żywności w Polsce, w tym propozycje rozwiązań legislacyjnych i samoregulujących.

Realizację całego projektu PROM zakończono 30 listopada 2021 r., a w grudniu 2021 r. KOWR przekazał liderowi projektu wkład do raportu końcowego dla NCBR.

W 2021 r. na realizację projektu KOWR wydatkował ze środków Narodowego Centrum Badań i Rozwoju kwotę **172,30 tys. zł.**

11.2. System Satelitarnego Monitorowania Upraw Rolnych (S2MUR)

W 2021 r. KOWR rozpoczął realizację **Systemu Satelitarnego Monitorowania Upraw Rolnych** w Polsce, który będzie posiadał **znacznie więcej funkcjonalności** niż opracowany w 2020 r. przez KOWR na zlecenie MRiRW geoserwis, którego zadaniem było monitorowanie zjawiska suszy. Geoserwis był dostępny wyłącznie dla autoryzowanych użytkowników (tj. przedstawicieli MRiRW, urzędów wojewódzkich i ARiMR) oraz oferował takie funkcjonalności jak przegląd map warunków wzrostu upraw i oceny redukcji plonów oraz umożliwiał generowanie raportów.

System Satelitarnego Monitorowania Upraw Rolnych to **system e-usług** wykorzystujący synergię danych satelitarnych, meteorologicznych, glebowych, *in-situ* (na miejscu) i statystycznych do monitorowania upraw rolnych na działkach będących w zasobie własności rolnej Skarbu Państwa na terenie całego kraju.

Do najważniejszych przyczyn budowy systemu monitorowania upraw z wykorzystaniem nowoczesnych rozwiązań należą:

- postępujące zmiany klimatu powodujące częstsze i dłużej trwające susze na terenie Polski oraz powodujące inne zdarzenia atmosferyczne mające bezpośredni wpływ na produkcję rolną,
- dynamicznie rozwijający się sektor kosmiczny dostarczający wysokiej jakości danych przestrzennych,
- postępujący proces cyfryzacji społeczeństwa, chęć do sięgania po nowoczesne rozwiązania dostępne on-line,
- poprawa pozycji konkurencyjnej polskiego sektora rolno-spożywczego dzięki cennym informacjom dostarczanym przez system,
- wysokie koszty funkcjonowania i długotrwałość procedur systemu szacowania strat w rolnictwie.

Nadrzędnym celem projektu S2MUR jest **wspomaganie decyzji użytkowników** zarówno w czasie typowego okresu wegetacyjnego, jak i w sytuacjach nadzwyczajnych, takich jak klęski naturalne powstałe na skutek niekorzystnych zjawisk atmosferycznych. Jedną z głównych funkcjonalności jest **dostarczenie informacji o przewidywanych plonach i produkcji rolnej**. Informacje te są niezwykle istotne w kontekście **bezpieczeństwa żywnościowego kraju, cen detalicznych i gospodarki narodowej**. Do oczekiwanych korzyści z wdrożenia systemu należy:

- wzmocnienie bezpieczeństwa żywnościowego kraju,
- zmniejszenie kosztów związanych z szacowaniem szkód w rolnictwie,
- ujednoczenie metodyki szacowania strat i zwiększenie jej dokładności,
- przyspieszenie rozpatrywania wniosków.

KOWR wypracował **konceptę realizacji projektu** minimalizującą ryzyko okołoprojektowe. Opracowano również wstępną dokumentację merytoryczną i przeprowadzono rozpoznanie rynku. W celu realizacji projektu w pierwszej kolejności w 2020 r. został wybrany doradca prawny odpowiedzialny za świadczenie usługi kompleksowego doradztwa prawnego w zakresie realizacji zadań przewidzianych do wykonania w ramach projektu (umowa została zawarta 31 grudnia 2020 r.). W dniu 25 listopada 2021 r. została podpisana umowa na świadczenie usług doradcy technicznego dotycząca przygotowania postępowań o udzielenie zamówień publicznych oraz prowadzenia nadzoru nad wykonaniem przedmiotu zawartych umów. Projekt S2MUR jest komponentem programu „Geomatyka dla rolnictwa” zgłoszonego do Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO).

W 2021 r. na realizację projektu KOWR wydatkował **202,95 tys. zł**.

11.3. Paszportyzacja polskiej żywności

Projekt „Paszportyzacja polskiej żywności” przewiduje **budowę systemu informatycznego zapewniającego identyfikowanie żywności (food traceability and food authenticity)** na kluczowych etapach łańcucha dostaw „od pola do stołu”. Głównym celem projektowanego rozwiązania jest umożliwienie rejestrowania i walidowania zdarzeń w procesach produkcji oraz dystrybucji żywności, co istotnie przyczyni się do potwierdzenia autentyczności, przejrzystości i pewności informacji o jej pochodzeniu.

Wdrożenie docelowego systemu IT zapewni hodowcom/rolnikom i producentom żywności zwiększenie wiarygodności i wzrost opłacalności produkcji, a konsumentom zagwarantuje transparentną i wiarygodną informację o produkcie finalnym. Ponadto funkcjonalności systemu znacznie usprawnią realizowanie obowiązków nałożonych na instytucje publiczne odpowiedzialne za nadzór nad bezpieczeństwem i jakością żywności w Polsce.

W 2021 r. rozpoczął się pierwszy etap realizacji projektu polegający na przeprowadzeniu pilotażu na rynku wołowiny, wieprzowiny i ziemniaka. Na mocy decyzji Prezesa Rady Ministrów z 13 grudnia 2021 r., wydanej w oparciu o art. 10c ustawy z dnia 8 sierpnia

1996 r. o Radzie Ministrów (Dz. U. z 2021 r. poz. 178, z późn. zm.), zadanie to zostało powierzone Naukowej i Akademickiej Sieci Komputerowej – PIB (NASK–PIB). W efekcie 16 grudnia 2021 r. pomiędzy KOWR a NASK–PIB została zawarta umowa, której przedmiotem jest uregulowanie zasad realizacji i finansowania pilotażu projektu.

NASK–PIB w okresie od 16 grudnia 2021 r. do 15 marca 2023 r. w ramach pilotażu realizuje prace badawcze mające na celu zdobycie nowej wiedzy, przetestowanie określonych funkcjonalności i innowacyjnych rozwiązań na wybranych grupach podmiotów oraz praktyczne zbadanie i opisanie możliwości realizacji docelowego projektu „Paszportyzacja polskiej żywności”.

Zakres głównych zadań zrealizowanych w 2021 r. w ramach projektu dotyczył:

- podpisania listu intencyjnego w sprawie współpracy w zakresie realizacji projektu „Paszportyzacja polskiej żywności” pomiędzy MRiRW, GovTech Polska w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, KOWR i instytucjami administracji publicznej sprawującymi nadzór nad bezpieczeństwem i jakością żywności,
- powołania zespołu ds. realizacji projektu „Paszportyzacja polskiej żywności” zarządzeniem Dyrektora Generalnego KOWR nr 27/2021/Z z dnia 18 lutego 2021 r. i dokonania jego aktualizacji,
- zawarcia porozumienia o współpracy na rzecz realizacji oraz prowadzenia działań informacyjno-promocyjnych w ramach projektu pomiędzy MRiRW, KOWR i organizacjami branżowymi z rynku wołowiny, wieprzowiny i ziemniaka, zaangażowanymi w realizację projektu,
- przeprowadzenia wstępnych konsultacji rynkowych, w których wzięło udział 27 podmiotów (zorganizowano 11 spotkań i opracowano protokół końcowy wraz z podsumowaniem i rekomendacjami dla pilotażu projektu),
- przeprowadzenia cyklu spotkań z organizacjami branżowymi z rynku ziemniaka, wołowiny i wieprzowiny oraz GovTech Polska w celu opracowania schematów biznesowych,
- podpisania 16 grudnia 2021 r. pomiędzy KOWR a NASK–PIB umowy, której przedmiotem jest uregulowanie zasad realizacji i finansowania pilotażu projektu,
- przeprowadzenia 5 posiedzeń komitetu sterującego w ramach projektu.

11.4. Wykorzystanie dronów w rolnictwie

W 2021 r. KOWR podjął działania dotyczące wykorzystywania dronów w rolnictwie. Analizował i badał możliwości technologiczne rozwiązań wspierających uprawę i hodowlę z wykorzystaniem bezzałogowych statków powietrznych (BSP).

Rozwój technologii obserwacyjnej i konstrukcji dronów pozwala na szerokie zastosowanie bezzałogowych statków powietrznych w wielu dziedzinach życia, w szczególności tam gdzie jest utrudniony dostęp obserwacyjny i fizyczny. Obecnie BSP mają zastosowanie w celach badawczych, naukowych, transportowych, sportowych oraz reklamowych. Drony w dużej mierze są wykorzystywane do analiz geoprzestrzennych i do monitorowania zagrożeń, np. smogu czy wielkoobszarowych powodzi. KOWR badał potencjalne możliwe zastosowanie bezzałogowych statków powietrznych w rolnictwie, szczególnie w zakresie:

rolnictwa precyzyjnego i wykorzystania przy zabiegach agrotechnicznych w uprawach roślin (m.in. w zakresie nawożenia, stosowania środków ochrony, oceniania kondycji i dojrzałości roślin) oraz wykorzystania dronów do walki z rozprzestrzenianiem się wirusa afrykańskiego pomoru świń (ASF).

W 2021 r. KOWR wraz z Polską Agencją Żeglugi Powietrznej i ARiMR podpisał list intencyjny w sprawie wspólnego działania na rzecz implementacji i wykorzystania potencjału bezałogowych statków powietrznych w rolnictwie, w tym także w kontekście potrzeb i dostosowywania się do sytuacji wywołanej epidemią COVID-19. Odbyło się spotkanie z przedstawicielami świata nauki i branży BSP.

11.5. Giełdowy Rynek Rolny

Giełdowy Rynek Rolny powstał w ramach **projektu „Platforma Żywnościowa”** zawartego w „Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)” i „Planie dla wsi”. Jego celem było uruchomienie elektronicznej platformy sprzedażowej (giełdy) produktów rolno-spożywczych, pozwalającej uczestnikom rynku rolno-spożywczego na zawieranie kontraktów typu SPOT, a w dalszej perspektywie – kontraktów terminowych. Przyjęte rozwiązanie zapewnia bezpieczną i kompleksową obsługę transakcji handlowych, umożliwia koncentrację podaży krajowych towarów rolno-spożywczych poprzez tworzenie dużych jednorodnych partii towarów, a także ogranicza koszty transakcyjne i ryzyko handlowe.

Projekt był realizowany od 1 czerwca 2018 r. do 31 sierpnia 2020 r. w ramach programu „Społeczny i gospodarczy rozwój Polski w warunkach globalizujących się rynków” Narodowego Centrum Badań i Rozwoju „Gospostrateg” przez konsorcjum w składzie: Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa – lider projektu, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy (IERiGŻ-PIB) oraz Instytut Biotechnologii Przemysłu Rolno-Spożywczego (IBPRS).

Od 1 września 2020 r. handel w ramach projektu „Platforma Żywnościowa” prowadzony jest na Giełdowym Rynku Rolnym uruchomionym na Towarowej Giełdzie Energii S.A. (TGE S.A.) na podstawie udzielonej przez KOWR licencji wyłącznej. Przedmiotem obrotu na Giełdowym Rynku Rolnym w 2021 r. była **pszenica, żyto, kukurydza** oraz **rzepak**.

W 2021 r. działania KOWR związane z Giełdowym Rynkiem Rolnym dotyczyły m.in.: współpracy z TGE S.A. w celu dalszego rozwoju giełdy (w tym wprowadzania nowych produktów rolnych) oraz realizacji działań informacyjno-promocyjnych mających na celu rozpowszechnianie informacji o tym rynku.

Podsumowując, w 2021 r. w ramach wdrażania przez KOWR wyżej opisanych innowacyjnych projektów innowacyjno-rozwojowych wydatkowano **375,25 tys. zł**.

11.6. Pożyczki na wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich z przeznaczeniem środków na finansowanie działań innowacyjnych lub rozwojowych

W 2021 r. KOWR kontynuował **możliwość zaciągania pożyczek** przez rolników ze środków uzyskanych z gospodarowania mieniem Zasobu WRSP. Wnioskodawcami o pożyczkę mogli

być rolnicy indywidualni prowadzący gospodarstwa rodzinne, w których łączna powierzchnia użytków rolnych nie przekraczała 300 ha¹³⁰.

Pożyczki mogły zostać udzielone przez KOWR jako wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich, z przeznaczeniem środków **na finansowanie działań innowacyjnych lub rozwojowych związanych z produkcją roślinną, zwierzęcą, hodowlą oraz przetwórstwem rolno-spożywczym.**

W 2021 r. pozostawał do rozpatrzenia jeden **wniosek złożony w 2019 r. i 7 wniosków złożonych w 2020 r.** na kwotę ogółem **5 088 tys. zł**, z tego:

- 2 wnioski na łączną kwotę 700 tys. zł po rozpatrzeniu przez komisję ds. pożyczek zostały zwrócone do OT KOWR w celu uzupełnienia przez wnioskodawcę – żaden z nich nie przedłożył uzupełnienia, a tym samym zrezygnowano z ubiegania się o pożyczkę,
- 6 wniosków na łączną kwotę 4 388 tys. zł przez OT KOWR pozostawały bez rozpoznania (z powodu braku złożenia uzupełnienia wniosku we wskazanym terminie i rezygnacji wnioskodawcy).

Ponadto w 2021 r. do OT KOWR złożono **30 wniosków** o udzielenie pożyczki na kwotę ogółem **11 413 tys. zł**, z tego:

- 3 wnioski na łączną kwotę 621 tys. zł zostały pozytywnie rozpatrzone przez komisję ds. pożyczek, zawarto umowy i wypłacono pożyczki,
- 2 wnioski na łączną kwotę 168 tys. zł po rozpatrzeniu przez komisję ds. pożyczek zostały zwrócone z prośbą o uzupełnienie przez wnioskodawcę, żaden z nich nie przedłożył uzupełnienia, a tym samym zrezygnowano z ubiegania się o pożyczkę,
- jeden wniosek na kwotę 500 tys. zł po wstępnym rozpatrzeniu przez komisję ds. pożyczek został zwrócony z prośbą o uzupełnienie przez wnioskodawcę i wydanie opinii OT KOWR – ostatecznie OT KOWR odmówił udzielenia pożyczki,
- 2 wnioski na kwotę 592 tys. zł po rozpatrzeniu przez komisję ds. pożyczek zostały zwrócone do OT KOWR w celu uzupełnienia przez wnioskodawcę,
- 22 wnioski na łączną kwotę 9 532 tys. zł zostały przez OT KOWR pozostawione bez rozpoznania i odmowy na skutek braku złożenia uzupełnienia wniosku we wskazanym terminie i rezygnacji wnioskodawcy.

Łącznie w 2021 r. KOWR pozytywnie rozpatrzył **3 wnioski o udzielenie pożyczki** i wypłacił z tego tytułu **621 tys. zł** ze środków uzyskanych z gospodarowania mieniem Zasobu WRSP.

W 2021 r. KOWR wydał ogółem **150 decyzji, dokumentów i innych rozstrzygnięć** w zakresie udzielenia pożyczek na wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich i działań innowacyjnych.

¹³⁰ Zgodnie z art. 24 ust. 10 i 11 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2022 r. poz. 514).

12. POZOSTAŁE WSPARCIE PRODUCENTÓW ROLNYCH ORAZ INNYCH PODMIOTÓW Z SEKTORA ROLNO-SPOŻYWCZEGO

12.1. Restrukturyzacja zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne

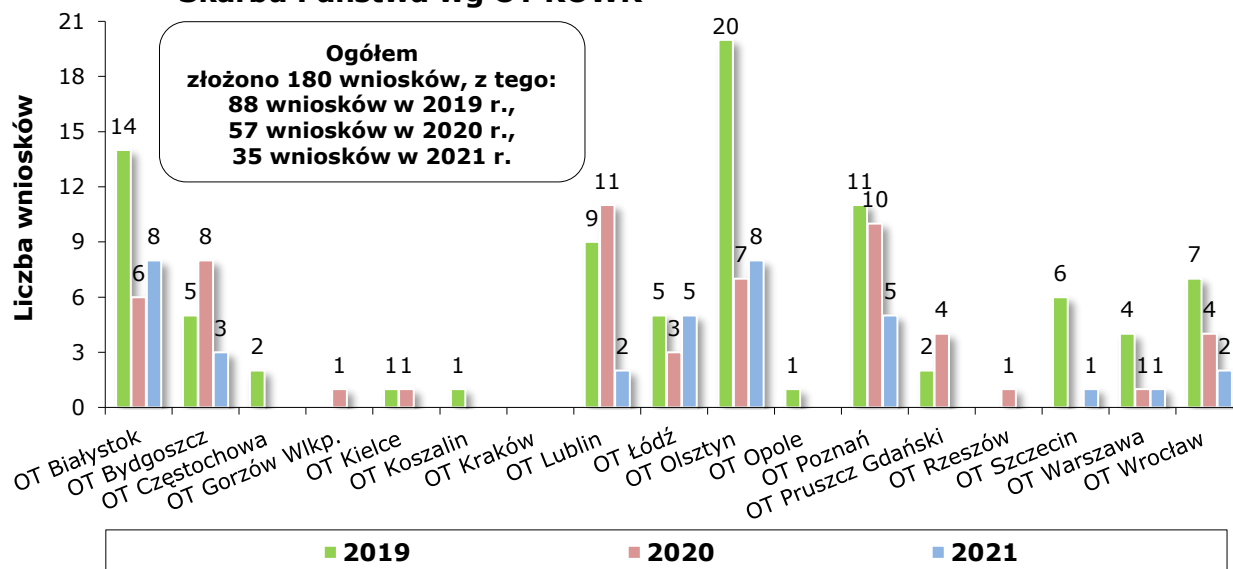
Według art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 9 listopada 2018 r. o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne (Dz. U. z 2019 r. poz. 33) przewidziano 4 formy pomocy dla zadłużonych gospodarstw rolnych, w tym **2 programy pomocy** dotyczące KOWR, tj.:

- 1) **udzielanie przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa podmiotowi prowadzącemu gospodarstwo rolne pomocy publicznej w formie gwarancji zabezpieczającej spłatę kredytu restrukturyzacyjnego** (art. 3 ust. 1 pkt 2 ww. ustawy);
- 2) **przyjęcie przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa długu podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne powstałego w związku z prowadzeniem działalności rolniczej pod warunkiem przeniesienia własności całości albo części nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa** (art. 3 ust. 1 pkt 3 ww. ustawy) – przyjęcie długu następuje za zgodą wierzycieli pod warunkiem przeniesienia przez ten podmiot własności całości albo części nieruchomości rolnej, wchodzącej w skład gospodarstwa rolnego prowadzonego przez ten podmiot, na rzecz Skarbu Państwa. Przyjęcie długu następuje na wniosek podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne. Przejęty przez KOWR dług nie może przekroczyć wartości nieruchomości rolnej, której własność jest przenoszona na rzecz Skarbu Państwa, pomniejszonej o wysokość sumy hipoteki ustanowionej na tej nieruchomości.

Celem pomocy jest rozwiązanie problemu zadłużenia gospodarstw rolnych wynikającego m.in. z powtarzających się szkód powstałych w wyniku niekorzystnych zjawisk atmosferycznych lub sytuacji kryzysowych na rynkach rolnych uniemożliwiających dalsze prowadzenie produkcji rolnej.

W 2021 r. wpłynęło do KOWR **35 wniosków dotyczących przejęcia długu** podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne powstałego w związku z prowadzeniem działalności rolniczej pod warunkiem przeniesienia własności całości albo części nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa, przy czym jeden wniosek został wycofany przez wnioskodawcę.

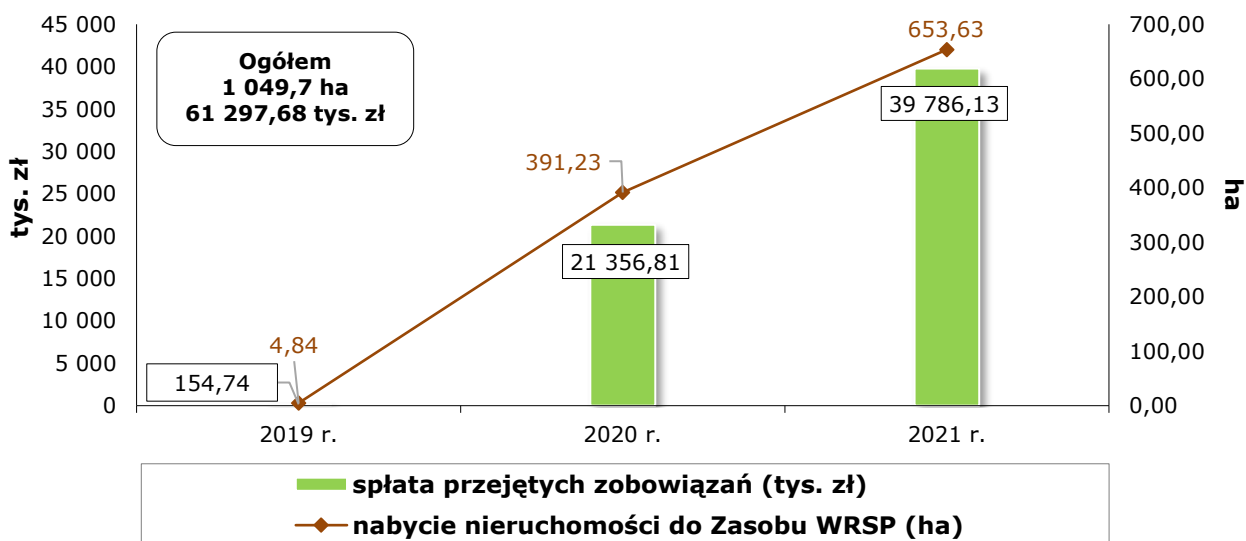
Wykres 51. **Złożone do KOWR w latach 2019–2021 wnioski o przejęcie długu w zamian za przeniesienie własności nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa wg OT KOWR**

Źródło: dane KOWR.

KOWR, rozpatrując wnioski złożone w 2021 r. oraz w latach poprzednich, wydał ogółem 38 decyzji, z tego: 27 decyzji dotyczących pozostawienia wniosku bez rozpatrzenia lub jego negatywnego rozpatrzenia (z uwagi na niespełnienie wymogów ustawowych) oraz 3 decyzje o przejęciu długu, a w 8 przypadkach zakończono procedurę przejęcia nieruchomości przejmując dług w łącznej kwocie 39 950,58 tys. Na koniec 2021 r., wg OT KOWR, w trakcie rozpatrywania pozostawało 11 wniosków o przejęcie długu w zamian za przeniesienie własności nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa.

Wykres 52. **Nabycie nieruchomości do Zasobu WRSP w ramach przejęcia długu podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne w latach 2019-2021**

Źródło: dane KOWR.

Ostatecznie w 2021 r., po uwzględnieniu dokonanych przez wierzycieli umorzeń, KOWR dokonał spłaty przejętych zobowiązań w kwocie **39 786,13 tys. zł** i nabył **653,6 ha** do Zasobu WRSP.

Tabela 25. **Zagospodarowanie nieruchomości przejętych protokolarnie do Zasobu WRSP w latach 2019–2021**

Lp.	OT KOWR	Nabywanie nieruchomości do Zasobu WRSP		Zagospodarowanie nieruchomości nabytych do Zasobu WRSP	
		Liczba umów	Powierzchnia wymieniona w aktach notarialnych (ha)	Dzierżawa dotychczasowemu właścicielowi	
				Liczba umów	Powierzchnia (ha)
1.	OT Białystok	7	207,1	7	207,1
2.	OT Lublin	1	13,5	1	13,5
3.	OT Łódź	1	7,2	1	7,2
4.	OT Olsztyn	5	740,6	5	740,6
5.	OT Poznań	2	55,4	2	55,4
6.	OT Pruszcz Gdański	2	25,8	2	25,8
Ogółem		18	1 049,7	18	1 049,7

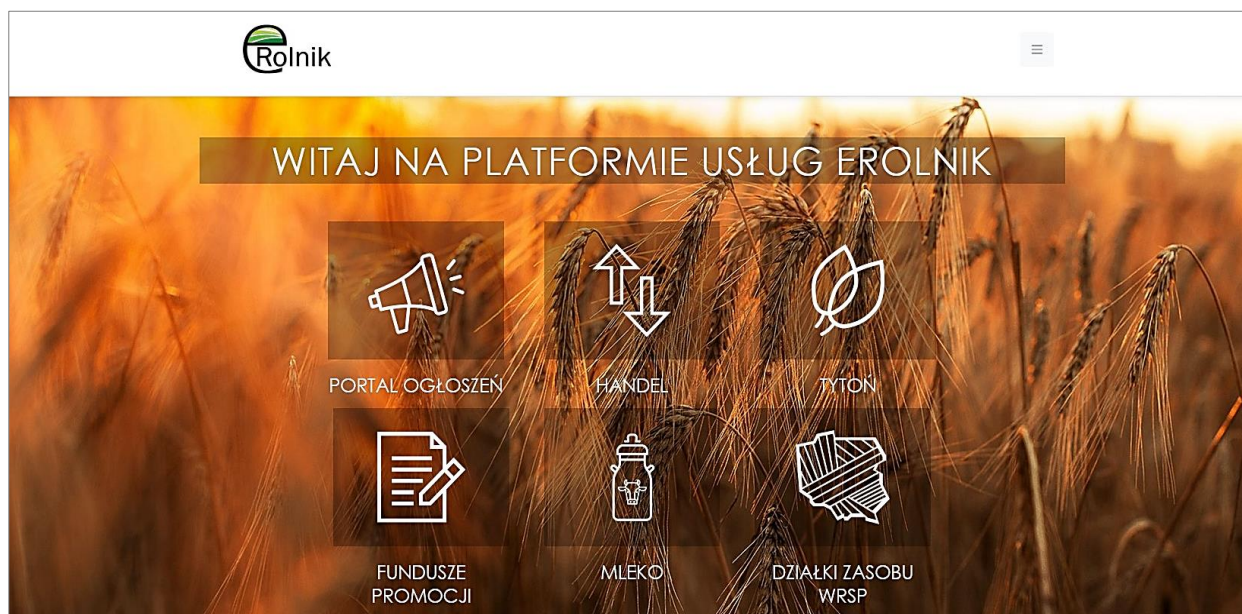
Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

Podsumowując, od 2019 r. do 31 grudnia 2021 r. KOWR przejął do Zasobu WRSP **1 049,7 ha** na podstawie **18 umów**. Wszystkie przejęte grunty zostały wydierżawione dotychczasowemu właścicielowi.

W latach 2019–2021 spłata przejętych zobowiązań wyniosła ogółem **61 297,68 tys. zł**.

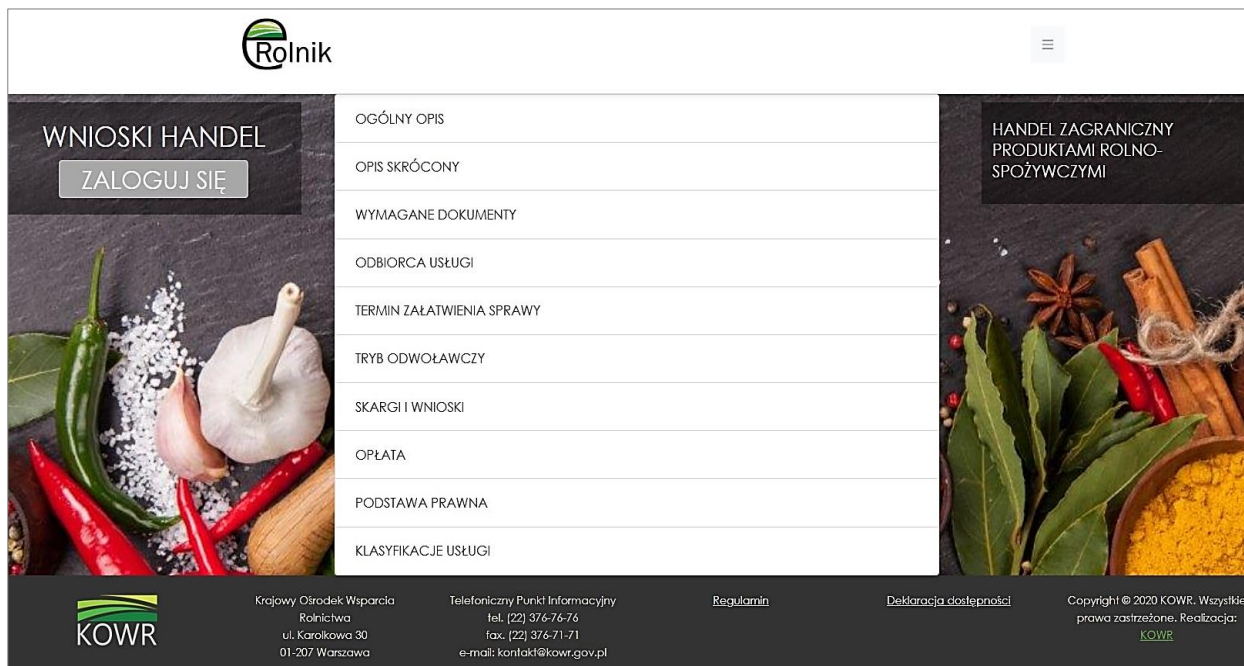
12.2. Portal eRolnik

KOWR dostarcza nowoczesne rozwiązania IT dla sektora rolnego. W tym celu m.in. rozwija **platformę eRolnik**, która upraszcza załatwianie spraw urzędowych, zapewnia miejsce wspólnej komunikacji wszystkim zainteresowanym grupom odbiorców związanym z sektorem rolno-spożywczym i oferuje funkcjonalności, których do tej pory brakowało. Na bazie platformy eRolnik, dostępnej pod adresem <https://erolnik.gov.pl>, KOWR realizuje projekt polegający na **udostępnieniu usług administracyjnych poprzez internet**.

Źródło: <https://erolnik.gov.pl/#/> (odczyt – maj 2022 r.).

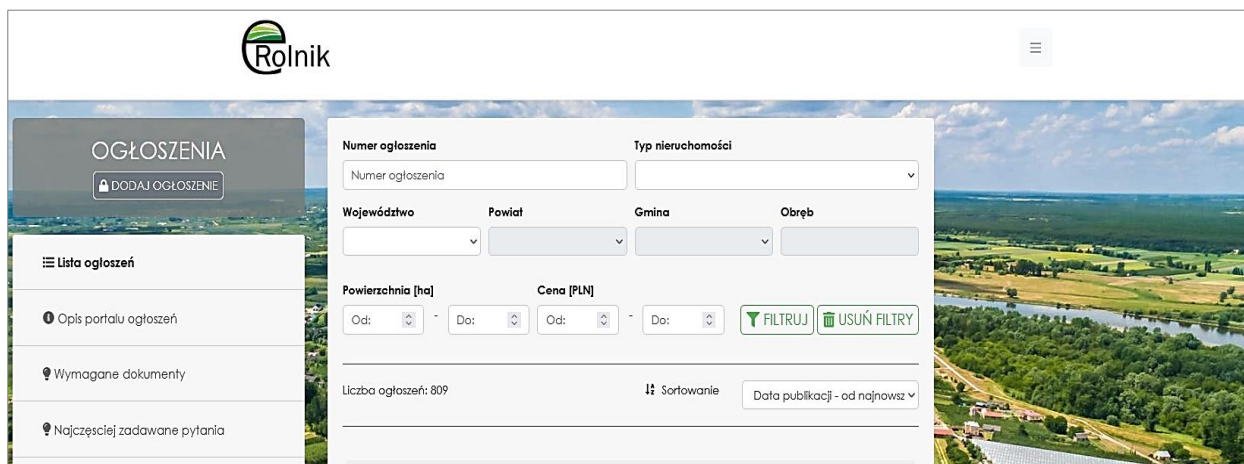
KOWR pracuje nad poszerzeniem funkcjonalności platformy. Za pośrednictwem platformy eRolnik można obsłużyć: **wnioski w ramach mechanizmów monitorowania rynku tytoniu, wina i mleka, wnioski dotyczące mechanizmów obsługi handlu zagranicznego z krajami pozaunijnymi oraz formularze dotyczące obsługi funduszy promocji produktów rolno-spożywczych.**

The screenshot shows the 'Handel' section of the eRolnik platform. On the left, there is a banner for 'WNIOSKI HANDEL' with a 'ZALOGUJ SIĘ' button. The main content area is a vertical list of menu items: OGÓLNY OPIS, OPIS SKRÓCONY, WYMAGANE DOKUMENTY, ODBIORCA USŁUGI, TERMIN ZAŁĄWIENIA SPRAWY, TRYB ODWOŁAWCZY, SKARGI I WNIOŚKI, OPŁATA, PODSTAWA PRAWNA, and KLASYFIKACJE USŁUGI. On the right, there is a banner for 'HANDEL ZAGRANICZNY PRODUKTAMI ROLNO-SPOŻYWCZYMI' with an image of spices. The footer contains contact information for KOWR, including the address (ul. Karłowicza 30, 01-207 Warszawa), phone and fax numbers, and email (kontakt@kowr.gov.pl).

Źródło: <https://erolnik.gov.pl/#/uslugi/handel> (odczyt – maj 2022 r.).

Publikowane są tam także **ogłoszenia o sprzedaży nieruchomości rolnych na rynku prywatnym i odpowiedzi na te ogłoszenia**, składane przez potencjalnych nabywców zgodnie z art. 2a ust. 4a ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.

The screenshot shows the 'Ogłoszenia' section of the eRolnik platform. It features a search and filter interface for real estate listings. The interface includes a search bar for 'Numer ogłoszenia' and a dropdown for 'Typ nieruchomości'. Below these are filters for 'Województwo', 'Powiat', 'Gmina', and 'Obręb'. There are also filters for 'Powierzchnia [ha]' and 'Cena [PLN]' with 'Od' and 'Do' input fields. A 'FILTRUJ' button is visible. On the left, there is a sidebar with 'Lista ogłoszeń' and other options. On the right, there is a large image of a rural landscape. The footer shows 'Liczba ogłoszeń: 809' and 'Sortowanie: Data publikacji - od najnowsz'.

Źródło: <https://erolnik.gov.pl/#/ogloszenia/opublikowane/lista> (odczyt – maj 2022 r.).

Na platformie eRolnik uruchomiono także **przeglądarkę nieruchomości Zasobu WRSP.**

12.3. Centralny system informatyczny katalogujący Zasób WRSP

W ramach programu rządowego „Polski Ład”, w tym „Polski Ład dla polskiej wsi”, KOWR realizuje inicjatywę strategiczną **„Więcej ziemi dla rolników”**, która zakłada udostępnienie informacji dotyczących działek będących w Zasobie WRSP. W ramach realizacji I etapu

projektu uruchomiono **przeglądarkę nieruchomości Zasobu WRSP dostępną na platformie eRolnik**. W ramach realizacji II etapu projektu „Więcej ziemi dla rolników”, na mocy podpisanego porozumienia pomiędzy KOWR a Głównym Urzędem Geodezji i Kartografii (GUGIK), powstała **wizualizacja działek będących w Zasobie WRSP w formie warstwy na mapach portalu geoportal.gov.pl**.

Źródło: <https://erolnik.gov.pl/#/dzialki> (odczyt – maj 2022 r.).

12.4. Szacowanie strat spowodowanych wystąpieniem wirusa grypy ptaków na terenie Polski

W 2021 r. w Polsce na niespotykaną dotychczas skalę wystąpiła grypa ptaków, co z kolei spowodowało konieczność wprowadzenia nakazów, zakazów i ograniczeń niezbędnych do jej zatrzymania. W związku z ponoszonymi stratami rynkowymi przez rolników utrzymujących drób z tytułu wystąpienia grypy ptaków w Polsce w latach 2019–2021 MRiRW, zgodnie z art. 220 ust. 1 lit. a rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013, podjęło prace nad sporządzeniem wniosku Polski do Komisji Europejskiej w sprawie zastosowania nadzwyczajnych środków wsparcia dla krajowego sektora drobiarskiego. Ze względu na skalę strat ich szacowanie MRiRW powierzyło KOWR, jako instytucji wiodącej, przy udziale: ARiMR, Głównego Inspektoratu Weterynarii (GIW) oraz Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowego Instytutu Badawczego (IERiGŻ–PIB).

Realizacja przez KOWR przedmiotowego zadania odbywała się w ramach powołanego zarządzeniem nr 60/2021/W Dyrektora Generalnego KOWR z 1 czerwca 2021 r. międzyinstytucjonalnego zespołu ds. sporządzenia szacunków strat w sektorze drobiarstwa w związku z wystąpieniem grypy H5N8 u drobiu na przełomie roku 2019/2020 oraz w 2021 r., w skład którego wchodzili oprócz przedstawicieli MRiRW pracownicy ww. podległych instytucji.

W ramach realizacji ustaleń przedmiotowego zespołu, KOWR poprzez oddziały terenowe, w okresie od 6 do 10 września 2021 r. przesłał **3 304 „Deklaracje strat w związku z wystąpieniem w Polsce wysoce zjadliwej grypy ptaków”** na adresy siedzib stad producentów drobiu (pozyskanych z Głównego Inspektoratu Weterynarii) prowadzących działalność nadzorowaną na obszarach zapowietrzonych lub zagrożonych, wyznaczonych w związku z wystąpieniem wysoce zjadliwej grypy ptaków.

Do końca 2021 r. do KOWR wpłynęły zwrótnie **2 323 deklaracje** złożone przez **953 producentów drobiu**. Na podstawie ww. deklaracji, zgodnie z koncepcją wypracowaną przez zespół, KOWR zagregował poziom strat rzeczowych i przekazał dane do MRiRW oraz IERiGŻ-PIB w celu dalszych prac.

Prace koncentrowały się na oszacowaniu strat w produkcji gospodarstw utrzymujących drób prowadzących działalność nadzorowaną położonych w obszarach zapowietrzonych i zagrożonych, związanych z ograniczeniami weterynaryjnymi ustanowionymi po wystąpieniu ognisk wysoce zjadliwej grypy ptaków z tytułu:

- zaburzenia cykli produkcyjnych (przestoje, ponadnormatywne przetrzymanie, przedwczesny ubój drobiu),
- obniżonej ceny sprzedaży żywca drobiowego i jaj,
- obniżonej jakości jaj reprodukcyjnych drobiu wodnego.

13. DZIAŁANIA W ZAKRESIE ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII

13.1. Wsparcie działań na rzecz odnawialnych źródeł energii, w szczególności w rolnictwie

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 10 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481, z późn. zm.) KOWR jest uprawniony do prowadzenia działań ukierunkowanych na wspieranie rozwoju odnawialnych źródeł energii, w szczególności w rolnictwie.

W 2021 r. KOWR zrealizował m.in. projekt polegający na wykonaniu **trzech filmów edukacyjnych promujących biogazownie rolnicze**. Ich celem było przedstawienie korzyści jakie może przynieść lokalnej społeczności powstanie na jej obszarze biogazowni rolniczej (tj.: dostęp do tańszej energii cieplnej, wpływ dodatkowych środków finansowych do budżetu gminy, poferment jako nawóz pod uprawę itp.). Zrealizowane filmy zostały rozpowszechnione poprzez stronę internetową oraz media społecznościowe KOWR oraz „Top Agrar Polska”, a także wyemitowane na antenie Programu 1 Telewizji Polskiej. Na ich podstawie zrealizowany został program „Magazyn rolniczy”, poświęcony tematyce biogazowni rolniczych, a także reportaż opublikowany na łamach miesięcznika „Top Agrar Polska”.

KOWR prowadził również **kampanie informacyjne** dotyczące możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii w rolnictwie podczas wydarzeń i konferencji poświęconych tematyce związanej z rolnictwem, ochroną klimatu na obszarach wiejskich oraz wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii.

W 2021 r. na ww. działania KOWR poniósł wydatki w kwocie **496,10 tys. zł** oraz sporządził ogółem **50 dokumentów** w zakresie wsparcia działań na rzecz odnawialnych źródeł energii, w szczególności w rolnictwie.

13.2. Monitorowanie rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 11 lit. b ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481, z późn. zm.) oraz art. 4, art. 12a, art. 13, art. 28k, art. 28q ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o biokomponentach i biopaliwach ciekłych (Dz. U. z 2022 r. poz. 403) do zadań KOWR w 2021 r. należało kontynuowanie działań związanych z **monitorowaniem rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych**. Dyrektor Generalny KOWR, jako organ rejestrowy wskazany w ustawie o biokomponentach i biopaliwach ciekłych, był odpowiedzialny za prowadzenie następujących rejestrów:

- **wytwórców** – przedsiębiorców wykonujących działalność gospodarczą w zakresie wytwarzania biokomponentów, a następnie rozporządzenia nimi przez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej skutkującej trwałym wyzbyciem się tych biokomponentów lub przeznaczenia ich do wytworzenia przez siebie paliw,
- **podmiotów sprowadzających** – przedsiębiorców wykonujących działalność gospodarczą w zakresie importu lub nabycia wewnątrzspółnotowego biokomponentów dokonanego samodzielnie lub za pośrednictwem innego podmiotu, a następnie rozporządzenia tymi biokomponentami przez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej skutkującej trwałym wyzbyciem się tych biokomponentów,
- **administratorów systemów certyfikacji** – przedsiębiorców, którzy posiadają tytuł prawny do dysponowania uznanym systemem certyfikacji i wykonują działalność gospodarczą w zakresie udzielania zgody na korzystanie z tego systemu,
- **jednostek certyfikujących** – przedsiębiorców, którzy działając w ramach uznanego systemu certyfikacji, mają prawo wydawania certyfikatów podmiotom certyfikowanym,
- **rolników** wytwarzających biopaliwa ciekłe na własny użytek.

Rejestr wytwórców

W rejestrze wytwórców, wg stanu na 31 grudnia 2021 r., ujętych było **23 przedsiębiorców**¹³¹. W 2021 r. wydano jedno **zaświadczenie o dokonaniu wpisu**, **4 zaświadczenia aktualizujące wpis** oraz **2 decyzje o wykreśleniu wpisu** z rejestru wytwórców.

Wytwórcy, którzy w danym kwartale wytworzyli biokomponenty, a następnie rozporządzali nimi przez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej skutkującej trwałym wyzbyciem się tych biokomponentów lub przeznaczyli je do wytworzenia paliw, byli zobowiązani do składania, w terminie 45 dni po zakończeniu kwartału, sprawozdań kwartalnych zawierających informacje dotyczące m.in. rodzajów i ilości wykorzystanych surowców oraz wytworzonych biokomponentów. Wytwórcy, którzy nie wykonywali ww. czynności, byli zobowiązani do złożenia oświadczeń o niewykonywaniu tych czynności. W 2021 r. wpłynęło łącznie **166 sprawozdań kwartalnych i oświadczeń oraz ich korekt**.

Ze sprawozdań kwartalnych złożonych przez wytwórców za 2021 r. wynikało, że:

- **6 przedsiębiorców** wytworzyło **1 003,70 tys. ton estrów metylowych** (w tym 98,49 tys. ton estrów stanowiły biokomponenty uprawniające do ich podwójnego zaliczenia do realizacji Narodowego Celu Wskaźnikowego – NCW¹³²), do produkcji których wykorzystano w szczególności oleje roślinne (89,3% ogółu surowców wykorzystanych do produkcji estrów metylowych) i zużyty olej kuchenny (10,5%),

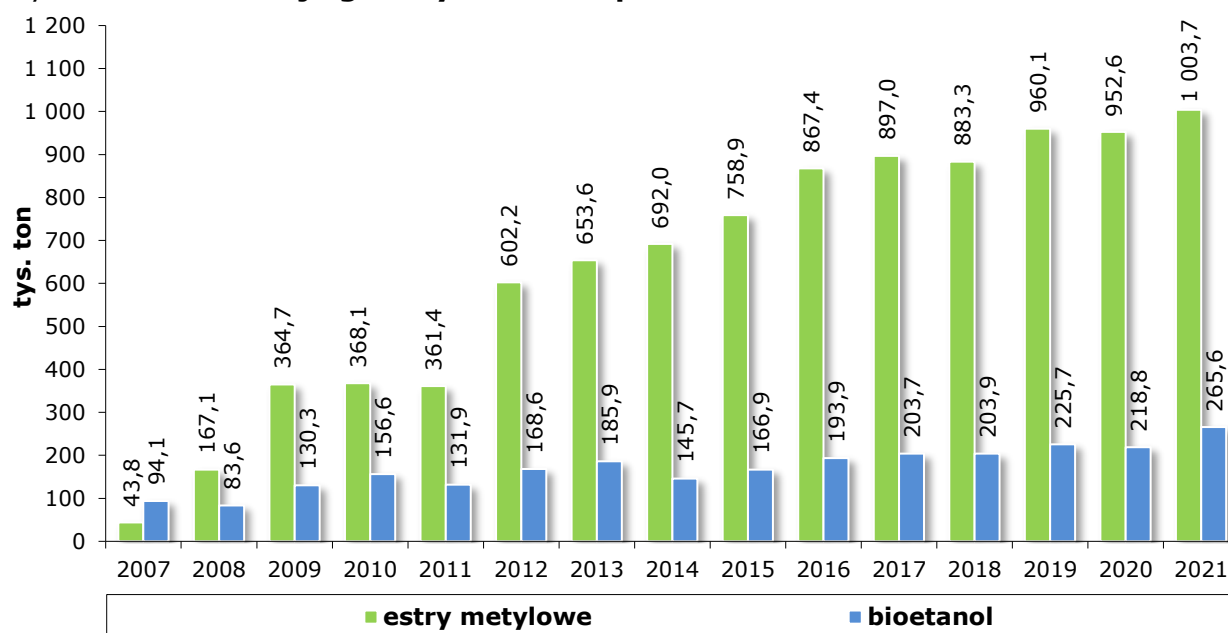
¹³¹ Z tego: 7 przedsiębiorców zostało uprawnionych do produkcji estrów metylowych, 12 – bioetanolu, 1 – estrów metylowych i bioetanolu, 1 – biowęglowodorów ciekłych, 1 – biowęglowodorów ciekłych i bio propanu-butanu oraz 1 – biowęglowodorów ciekłych i bio propanu.

¹³² Narodowy Cel Wskaźnikowy – minimalny udział innych paliw odnawialnych i biokomponentów zawartych w paliwach stosowanych we wszystkich rodzajach transportu w ogólnej ilości paliw ciekłych i biopaliw ciekłych zużywanych w ciągu roku kalendarzowego w transporcie drogowym i kolejowym, liczony według wartości opałowej.

- **9 przedsiębiorców** wytworzyło **265,63 tys. ton bioetanolu** (w tym 17,42 tys. ton bioetanolu stanowiły biokomponenty uprawniające do ich podwójnego zaliczenia do realizacji NCW), do produkcji którego wykorzystano głównie kukurydzę (55,2% ogółu wykorzystanych surowców), zawiesinę skrobi odpadowej o kodzie odpadu 02 03 80 (29,2%), pozostałości produkcyjne skrobi z przetwórstwa pszenicy (7,1%), destylaty – w tym destylaty z odpadów i pozostałości (2,8%), melasa z buraka cukrowego (2,3%) i odpady¹³³ (1,9%),
- **3 przedsiębiorców** wytworzyło **7,22 tys. ton biowęglowodorów ciekłych** (w tym 1,94 tys. ton biowęglowodorów ciekłych stanowiły biokomponenty uprawniające do ich podwójnego zaliczenia do realizacji NCW), do produkcji których wykorzystano olej roślinny (53,1% ogółu wykorzystanych surowców) oraz alkohole i destylaty odpadowe (46,9%),
- **1 przedsiębiorca** wytworzył **701,36 ton bio propan-butanu** (w tym 675,33 tony bio propan-butanu stanowiły biokomponenty uprawniające do ich podwójnego zaliczenia do realizacji NCW), do produkcji którego wykorzystano alkohol etylowy odpadowy;
- **1 przedsiębiorca** wytworzył **25,14 ton bio propanu**, do produkcji którego wykorzystano olej rzepakowy.

Wszystkie biokomponenty spełniały kryteria zrównoważonego rozwoju.

Wykres 53. **Produkcja głównych biokomponentów w Polsce**

Źródło: dane KOWR.

Od 2012 r. podmioty realizujące NCW zostały uprawnione do skorzystania z obniżenia NCW. Warunkiem skorzystania z tej preferencji było udokumentowanie wykorzystania nie mniej niż 70% biokomponentów wytworzonych przez wytwórców wykonujących działalność w zakresie wytwarzania biokomponentów z:

- surowców rolniczych pozyskiwanych z gospodarstwa rolnego położonego na obszarze co najmniej jednego z państw członkowskich Unii Europejskiej, w Republice Turcji albo

¹³³ Odpady o kodach odpadu: 02 03 04, 02 03 80, 02 04 99, 02 06 01, 02 06 99, 16 03 80 i 19 12 12.

- w państwie członkowskim Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stronie umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym na podstawie umowy kontraktacji zawartej między producentem rolnym prowadzącym to gospodarstwo a wytwórcą, przetwórcą albo pośrednikiem, lub
- biomasy pozyskiwanej na podstawie umowy dostawy zawartej między wytwórcą a pośrednikiem albo przetwórcą, lub
 - surowców rolniczych pozyskiwanych z produkcji własnej wytwórców lub biomasy otrzymanej przez wytwórców w prowadzonych przez nich procesach wytwarzania surowców rolniczych lub biomasy na cele inne niż paliwowe.

W związku z ww. preferencją wytwórcy biokomponentów zostali zobowiązani do składania w KOWR informacji o biokomponentach, które zostały wytworzone przez wytwórcę, a następnie rozporządzone przez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej skutkującej trwałym wyzbyciem się tych biokomponentów. W 2021 r. wpłynęły łącznie **122 informacje oraz ich korekty**. Dodatkowo wytwórcy oraz inne podmioty biorące udział w obrocie biokomponentami zostali zobowiązani do przekazywania nabywcom biokomponentów pisemnych informacji zawierających dane dotyczące rodzajów i ilości poszczególnych surowców, które zostały zużyte do ich wytworzenia.

W ramach administrowania rejestrem wytwórców w 2021 r. KOWR przeprowadzał szczegółowe kontrole w zakresie:

- spełniania przez wytwórcę warunków wymaganych do wykonywania działalności objętej wpisem do rejestru,
- spełniania przez wytwórcę warunków korzystania z uznanego systemu certyfikacji w ramach kryteriów zrównoważonego rozwoju,
- weryfikacji danych zawartych w sprawozdaniach kwartalnych wytwórcy,
- weryfikacji danych zawartych w informacjach o biokomponentach, które zostały wytworzone przez wytwórcę, a następnie rozporządzone poprzez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej.

W 2021 r. przeprowadzono łącznie **15 kontroli**.

Sporządzono 5 zbiorczych raportów kwartalnych dotyczących wytworzonych oraz importowanych lub nabytych wewnątrzspółnotowo biokomponentów odpowiednio za III i IV kwartał 2020 r. oraz I, II i III kwartał 2021 r. (na podstawie sprawozdań kwartalnych wytwórców, podmiotów sprowadzających oraz podmiotów realizujących NCW). Przedmiotowe raporty zostały przekazane ministrom właściwym do spraw: finansów publicznych, energii, klimatu, rynków rolnych oraz środowiska. W uzasadnionych przypadkach KOWR nakładał kary finansowe lub administracyjne na wytwórców naruszających przepisy.

Rejestr podmiotów sprowadzających

W rejestrze podmiotów sprowadzających, wg stanu na 31 grudnia 2021 r., było ujętych **30 podmiotów** prowadzących działalność gospodarczą w zakresie importu lub nabycia wewnątrzspółnotowego biokomponentów dokonanego samodzielnie lub za pośrednictwem innego podmiotu, a następnie rozporządzenia tymi biokomponentami przez dokonanie

jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej skutkującej trwałym wyzbyciem się tych biokomponentów. W 2021 r. wydano **2 zaświadczenia** o dokonaniu wpisu, jedno **zaświadczenie** aktualizujące wpis, **3 decyzje** o wykreśleniu wpisu z rejestru, 2 wnioski pozostawiono bez rozpoznania.

Podmioty sprowadzające, które w danym kwartale dokonały samodzielnie lub za pośrednictwem innego podmiotu importu lub nabycia wewnątrzspółnotowego biokomponentów, a następnie rozporządziły nimi przez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej skutkującej trwałym wyzbyciem się tych biokomponentów, były zobowiązane do składania, w terminie 45 dni po zakończeniu kwartału, sprawozdań kwartalnych zawierających informacje dotyczące m.in. rodzajów i ilości importowanych lub nabytych wewnątrzspółnotowo biokomponentów. Podmioty sprowadzające, które nie wykonywały ww. czynności, były zobowiązane do złożenia oświadczeń o niewykonywaniu tych czynności.

W 2021 r. wpłynęło łącznie **100 sprawozdań kwartalnych i oświadczeń oraz ich korekt**. Z przekazanych przez podmioty sprowadzające sprawozdań kwartalnych wynikało, że w 2021 r.:

- **5 przedsiębiorców** nabyło wewnątrzspółnotowo **17,84 tys. ton estrów metylowych** (w tym 2,17 tys. ton estrów stanowiły biokomponenty uprawniające do ich podwójnego zaliczenia do realizacji NCW),
- żaden przedsiębiorca nie dokonywał importu biokomponentów.

Ze sprawozdań kwartalnych podmiotów sprowadzających wynika, że wszystkie nabyte wewnątrzspółnotowo biokomponenty spełniały kryteria zrównoważonego rozwoju.

Do uprawnień KOWR należało także przeprowadzanie kontroli działalności gospodarczej objętej wpisem oraz nakładanie w uzasadnionych przypadkach kar finansowych lub administracyjnych na podmioty naruszające przepisy prawa.

Rejestr administratorów systemów certyfikacji

W rejestrze administratorów systemów certyfikacji, wg stanu na 31 grudnia 2021 r., było ujętych **2 przedsiębiorców** dysponujących uznanymi przez Komisję Europejską systemami certyfikacji. W 2021 r. dokonano jednego wykreślenia z rejestru.

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru administratorów systemów certyfikacji zostali zobowiązani do złożenia, w terminie do 45 dni po zakończeniu roku kalendarzowego, sprawozdań rocznych zawierających m.in. wykaz przeprowadzonych kontroli jednostek certyfikujących w ramach uznanych systemów certyfikacji. W 2021 r. wpłynęły łącznie **3 sprawozdania roczne**.

Do uprawnień KOWR należało także przeprowadzanie kontroli działalności gospodarczej objętej wpisem, przyjmowanie informacji o cofnięciu jednostce certyfikującej zgody na korzystanie z uznanego systemu certyfikacji oraz nakładanie w uzasadnionych przypadkach kar finansowych lub administracyjnych na podmioty naruszające przepisy prawa.

Rejestr jednostek certyfikujących

W rejestrze jednostek certyfikujących na 31 grudnia 2021 r. było ujętych **12 przedsiębiorców** prowadzących działalność gospodarczą w zakresie wydawania certyfikatów podmiotom

certyfikowanym. W 2021 r. wydano jedno zaświadczenie o dokonaniu wpisu oraz **dwa zaświadczenia** aktualizujące wpis w rejestrze.

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru jednostek certyfikujących byli zobowiązani do składania sprawozdań miesięcznych zawierających informacje o wydanych lub cofniętych certyfikatach podmiotom certyfikowanym. W 2021 r. do KOWR wpłynęło łącznie **168 sprawozdań oraz ich korekt**. Przedmiotowe informacje potwierdziły wydanie **684 certyfikatów**.

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru jednostek certyfikujących zostali zobowiązani do złożenia, w terminie do 45 dni po zakończeniu roku kalendarzowego, sprawozdań rocznych zawierających m.in. listę podmiotów certyfikowanych, którym jednostka certyfikująca wydała certyfikat, oraz wykaz przeprowadzonych przez jednostkę certyfikującą kontroli podmiotów certyfikowanych wraz z ich wynikami. W 2021 r. wpłynęło łącznie 16 sprawozdań rocznych oraz ich korekt.

Do uprawnień KOWR należało także przeprowadzanie kontroli działalności gospodarczej objętej wpisem oraz nakładanie w uzasadnionych przypadkach kar finansowych lub administracyjnych na podmioty naruszające przepisy prawa.

Rejestr rolników wytwarzających biopaliwa ciekłe na własny użytek

Do rejestru rolników wytwarzających biopaliwa ciekłe na własny użytek, wg stanu na 31 grudnia 2021 r., wpisane były **2 podmioty** (w tym grupa składająca się z 4 rolników). Dopuszczalny roczny limit produkcji biopaliw ustalony dla ww. podmiotów wynosił 4,7 tys. litrów estrów metylowych oraz 13 tys. litrów czystego oleju roślinnego.

Podmioty wpisane do rejestru rolników były zobowiązane do złożenia, w terminie do 45 dni po zakończeniu roku kalendarzowego, sprawozdań rocznych zawierających m.in. informacje o ilości wytworzonych i zużytych na własny użytek paliw ciekłych. Z rocznych sprawozdań złożonych przez rolników wpisanych do rejestru wynikało, że w 2021 r. wyprodukowali oni łącznie **40 litrów estrów metylowych**.

W ramach administrowania rejestrem rolników KOWR był uprawniony do przeprowadzenia kontroli rolników wpisanych do rejestru, a także nakładania w uzasadnionych przypadkach kar finansowych lub administracyjnych na rolników naruszających przepisy prawa.

Podmioty realizujące Narodowy Cel Wskaźnikowy¹³⁴

Na podstawie przepisów ustawy o biokomponentach i biopaliwach ciekłych podmioty realizujące NCW, które w danym kwartale dokonały samodzielnie lub za pośrednictwem

¹³⁴ Podmiot realizujący NCW – każdy podmiot, w tym mający siedzibę lub miejsce zamieszkania poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej – dokonujący samodzielnie lub za pośrednictwem innego podmiotu – wytwarzania, importu lub nabycia wewnątrzwspólnotowego paliw ciekłych lub biopaliw ciekłych, który:

- rozporządza nimi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej poprzez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej skutkującej trwałym wyzbyciem się paliw ciekłych lub biopaliw ciekłych lub
- zużywa je na potrzeby własne na tym terytorium, z wyłączeniem przywozu paliw ciekłych przeznaczonych do użycia podczas transportu i przywożonych w standardowych zbiornikach, o których mowa w art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym.

innego podmiotu importu lub nabycia wewnątrzspółnotowego biokomponentów, w tym biokomponentów zawartych w paliwach, lub dokonały rozporządzenia tymi biokomponentami, lub zużyły je na potrzeby własne, zostały zobowiązane do złożenia w KOWR, w terminie 45 dni od zakończenia kwartału, sprawozdań kwartalnych albo oświadczeń o niewykonywaniu ww. działalności. W 2021 r. wpłynęły łącznie **104 sprawozdania i oświadczenia oraz ich korekty**.

Z przekazanych sprawozdań kwartalnych złożonych za 2021 r. wynikało, że podmioty realizujące NCW nabyły wewnątrzspółnotowo **383,15 tys. ton biokomponentów** oraz **105,37 tys. ton biokomponentów** zawartych w paliwach.

Tabela 26. **Ilość i rodzaj nabytych wewnątrzspółnotowo biokomponentów oraz biokomponentów zawartych w paliwach w 2021 r.**

Lp.	Rodzaj biokomponentu	Ilość nabytych wewnątrzspółnotowo	
		Biokomponentów (tys. ton)	Biokomponentów zawartych w paliwach ciekłych i biopaliwach ciekłych (tys. ton)
1.	Bioetanol	27,53	45,34
2.	Estry	355,62	56,75
3.	Biowęglowodory ciekłe	0,00	3,28
4.	Bio propan-butan	0,00	0,00
Ogółem		383,15	105,37

Źródło: dane KOWR.

Z otrzymanych sprawozdań kwartalnych wynikało, że podmioty realizujące NCW w 2021 r. nie dokonały importu biokomponentów oraz biokomponentów zawartych w paliwach.

W ramach swoich kompetencji KOWR nakładał, w uzasadnionych przypadkach, kary finansowe na podmioty naruszające przepisy prawa.

Podsumowując, w 2021 r. KOWR rozpatrzył oraz wydał ogółem **1 013 decyzji, dokumentów oraz innych rozstrzygnięć** w zakresie monitorowania rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych.

13.3. Monitorowanie produkcji biopłynów

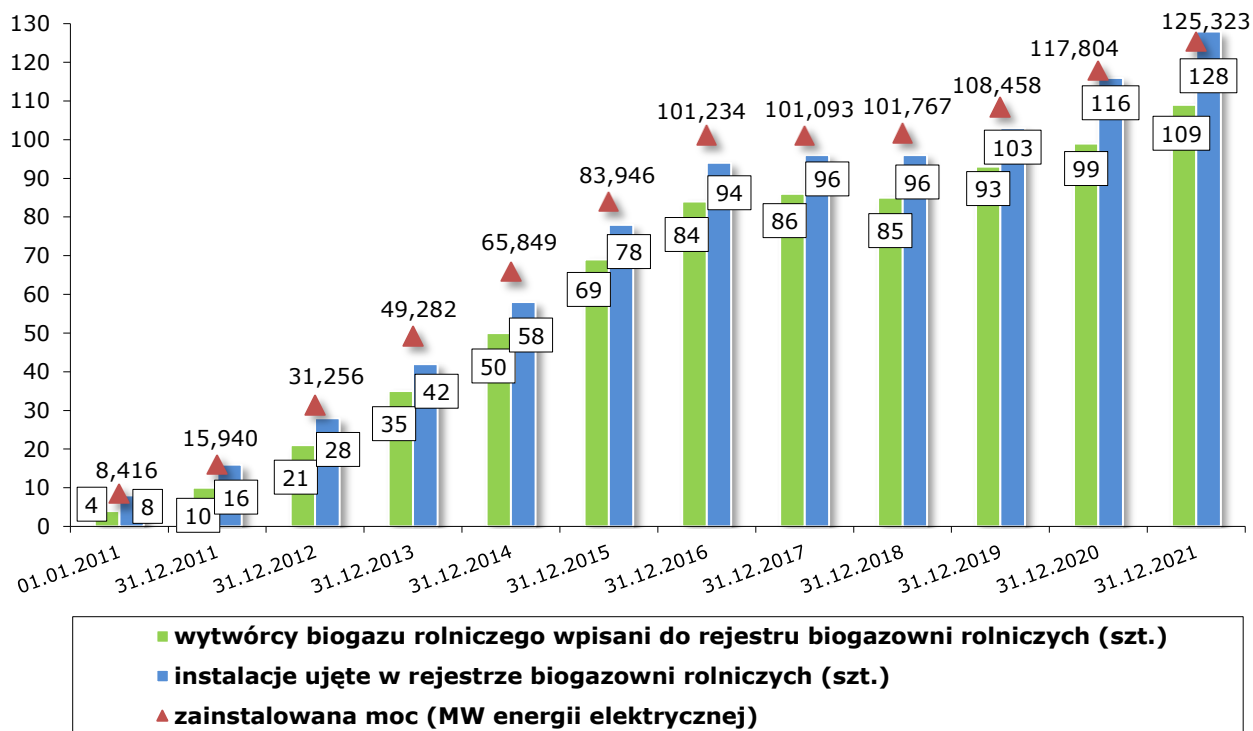
Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 11 lit. c ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 poz. 481, z późn. zm.) oraz art. 34 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2021 r. poz. 610, z późn. zm.) KOWR był odpowiedzialny za **monitorowanie produkcji biopłynów, w tym prowadzenie rejestru wytwórców biopłynów**. W 2021 r. w przedmiotowym rejestrze nie był ujęty żaden przedsiębiorca.

13.4. Monitorowanie produkcji biogazu rolniczego

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 11 lit. a ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481, z późn. zm.) oraz art. 23 i 24 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2021 r. poz. 610, z późn. zm.) w 2021 r. KOWR kontynuował działania związane z **monitorowaniem**

produkcji biogazu rolniczego. Dyrektor Generalny KOWR, jako organ rejestrowy, był odpowiedzialny za prowadzenie rejestru wytwórców biogazu rolniczego, tj. przedsiębiorców wykonujących działalność gospodarczą w zakresie wytwarzania biogazu rolniczego lub wytwarzania energii elektrycznej z biogazu rolniczego.

Wykres 54. **Liczba wytwórców biogazu rolniczego i instalacji wpisanych do rejestru wytwórców biogazu rolniczego**

Źródło: dane KOWR.

W rejestrze wytwórców biogazu rolniczego, wg stanu na 31 grudnia 2021 r., było ujętych **128 biogazowni rolniczych** należących do 109 podmiotów gospodarczych. W 2021 r. wydano: **11 zaświadczeń** o dokonaniu wpisu do rejestru, **21 zaświadczeń** aktualizujących wpis oraz **2 decyzje** o wykreśleniu wpisu z rejestru.

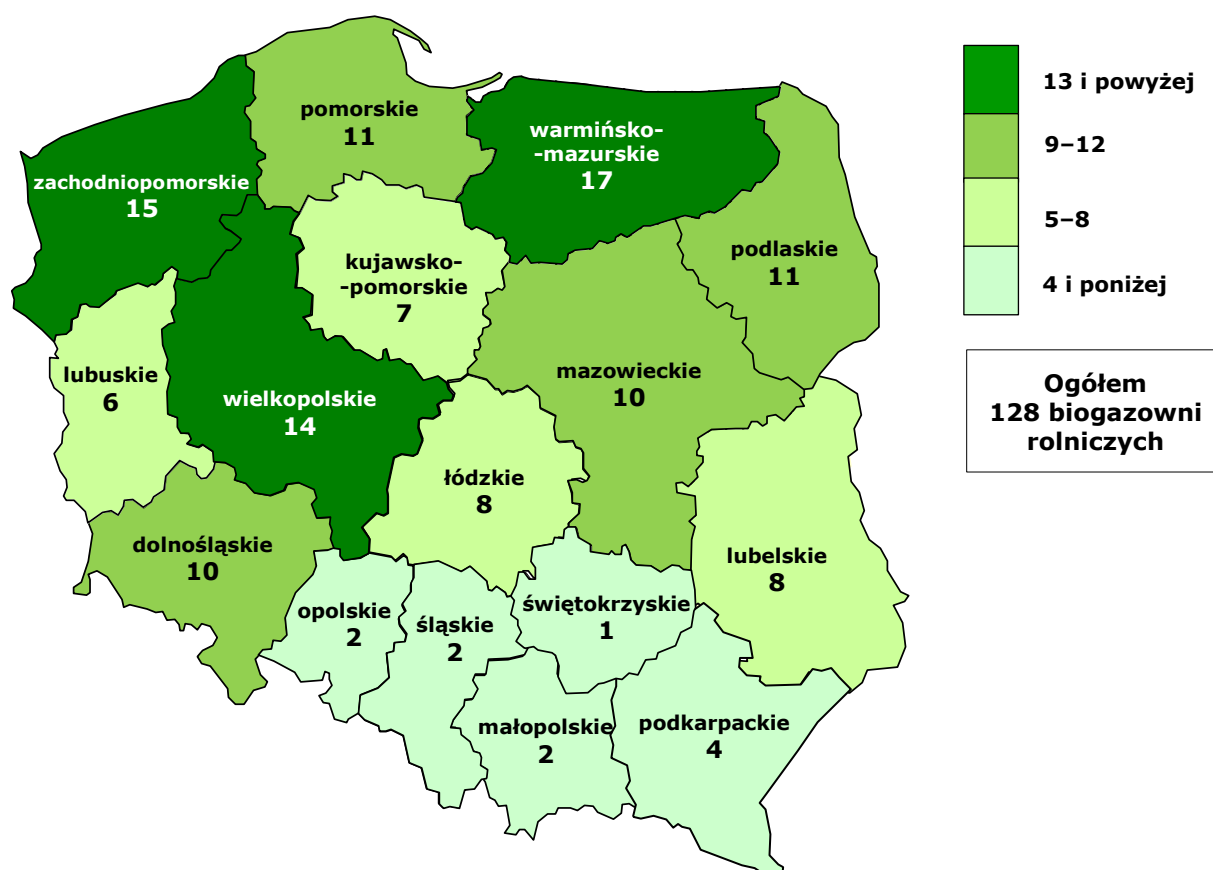
Łączna zainstalowana moc elektryczna ww. biogazowni wynosiła **125,323 MW energii elektrycznej**. Wpisani do rejestru wytwórcy biogazu rolniczego wykonywali działalność gospodarczą w zakresie wytwarzania energii elektrycznej z biogazu rolniczego oraz wytwarzania biogazu rolniczego w celu wykorzystania go w inny sposób (np. spalania w kotle gazowym lub parowym) albo sprzedaży innemu wytwórcy.

Najwięcej biogazowni rolniczych znajdowało się w województwie warmińsko-mazurskim (17 instalacji, 13,3% zarejestrowanych biogazowni rolniczych w kraju), a następnie: zachodniopomorskim (15 instalacji, 11,7%), wielkopolskim (14 instalacji, 10,9%), pomorskim i podlaskim (po 11 instalacji, po 8,6%), dolnośląskim i mazowieckim (po 10 instalacji, po 7,8%) oraz lubelskim i łódzkim (po 8 instalacji, po 6,3%).

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru wytwórców biogazu rolniczego byli zobowiązani do składania, w terminie 45 dni od dnia zakończenia kwartału, sprawozdań kwartalnych zawierających informacje dotyczące odpowiednio:

- ilości i rodzajów substratów wykorzystanych do wytworzenia biogazu rolniczego lub do wytworzenia energii elektrycznej z biogazu rolniczego,
- łącznej ilości wytworzonego biogazu rolniczego, z wyszczególnieniem ilości biogazu rolniczego wprowadzonego do sieci dystrybucyjnej gazowej, wykorzystanej do wytworzenia energii elektrycznej w układzie rozdzielonym lub kogeneracyjnym lub wykorzystanej w inny sposób,
- ilości energii elektrycznej wytworzonej z biogazu rolniczego w układzie rozdzielonym lub kogeneracyjnym,
- ilości energii elektrycznej sprzedanej, w tym ilości energii elektrycznej sprzedanej sprzedawcy zobowiązanemu, która została wytworzona z biogazu rolniczego i wprowadzona do sieci dystrybucyjnej,
- ilości produktu ubocznego powstałego w wyniku wytworzenia biogazu rolniczego,
- ilości zakupionego biogazu rolniczego i danych podmiotu, od którego został zakupiony biogaz.

Wykres 55. **Rozmieszczenie terytorialne biogazowni rolniczych wg stanu na 31 grudnia 2021 r.**

Źródło: dane KOWR.

W 2021 r. do KOWR wpłynęły **664 sprawozdania kwartalne oraz ich korekty**. Ze sprawozdań kwartalnych złożonych za 2021 r. wynikało, że do wytworzenia biogazu rolniczego zużytych zostało ponad **4,91 mln ton surowców**, w tym najwięcej wywaru pogorzelnianego (18,98% zużytych surowców ogółem), a następnie: gnojowicy (16,41%), pozostałości z owoców i warzyw (14,95%), kiszonki z kukurydzy (11,21%) oraz osadów technologicznych z przemysłu rolno-spożywczego (8,42%). **Odpady stanowiły około**

87,5% surowców zużytych do wytworzenia biogazu rolniczego, a 12,5% – uprawy celowe.

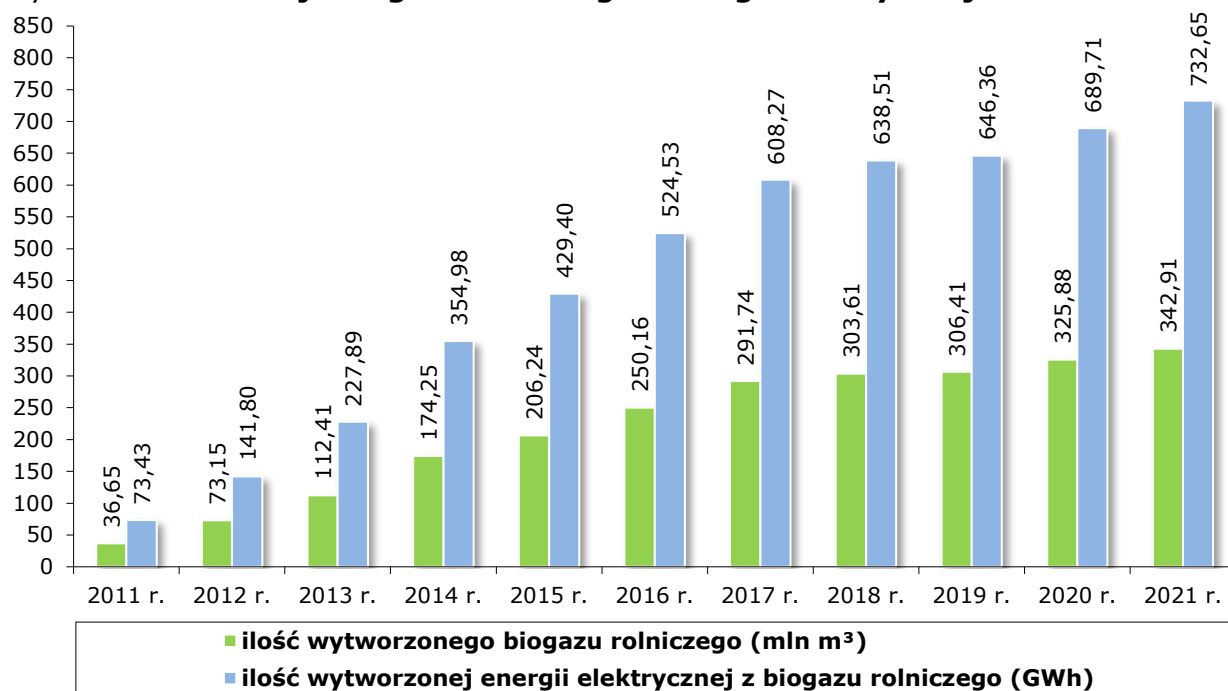
Tabela 27. **Wykaz substratów zużytych do produkcji biogazu rolniczego w 2021 r.**

Lp.	Rodzaj substratu	Ilość substratu zużytego do produkcji biogazu rolniczego (tony)
1.	Wywar pogorzelniany	932 499,379
2.	Gnojowica	805 940,074
3.	Pozostałości z owoców i warzyw	734 356,183
4.	Kiszonka z kukurydzy	550 560,341
5.	Osady technologiczne z przemysłu rolno-spożywczego	413 766,001
6.	Odpady z przetwórstwa spożywczego	402 309,019
7.	Wysłodki buraczane	205 963,870
8.	Przeterminowana żywność	146 142,113
9.	Odpady z przemysłu mleczarskiego	134 911,743
10.	Obornik	91 075,784
11.	Odpady poubojowe	86 498,929
12.	Odpadowa masa roślinna	72 747,999
13.	Owoce i warzywa	61 277,637
14.	Zboże, odpad zbożowy	48 011,762
15.	Osady z przetwórstwa produktów roślinnych	43 857,103
16.	Zielonka	32 588,010
17.	Kiszonka z traw i zbóż	30 814,175
18.	Pomiot ptasi	30 652,345
19.	Tłuszcze	27 302,151
20.	Pasza	12 422,341
21.	Słoma	9 272,034
22.	Treści żołądkowe	8 537,924
23.	Odpady z produkcji oleju roślinnego	7 261,972
24.	Odpady białkowe, tłuszczowe	5 625,060
25.	Oleje roślinne	5 003,813
26.	Osady tłuszczowe	4 873,538
27.	Szlamy białkowe, tłuszczowe	2 062,910
28.	Poferment	1 704,120
29.	Popłuczyny	1 503,120
30.	Odpady gastronomiczne	976,057
31.	Płynne resztki pszenne	945,627
32.	Gliceryna	534,945
33.	Mieszanina lecytyny i mydeł	328,670
34.	Osady drożdżowe	101,320
35.	Oleje fuzlowe	26,500
Ogółem		4 912 454,569

Źródło: dane KOWR.

Ze wskazanej powyżej ilości surowców wytwórcy biogazu rolniczego w procesie fermentacji metanowej wytworzyli łącznie **342,913 mln m³ biogazu rolniczego**, z którego wyprodukowano **732,645 GWh energii elektrycznej**.

Wykres 56. **Produkcja biogazu rolniczego i energii elektrycznej**

Źródło: dane KOWR.

W ramach administrowania rejestrem wytwórców biogazu rolniczego w 2021 r. przeprowadzono **30 kontroli** dotyczących weryfikacji spełnienia warunków wymaganych do wykonywania działalności objętej wpisem oraz danych zawartych w sprawozdaniach kwartalnych wytwórców biogazu rolniczego.

Do uprawnień KOWR należało także m.in.: sporządzenie zbiorczego raportu rocznego za 2020 r. (przekazanego ministrom właściwym do spraw: energii, rynków rolnych, klimatu, gospodarki oraz Prezesowi Urzędu Regulacji Energetyki), sporządzenie sprawozdania dotyczącego liczby i wysokości kar pieniężnych wymierzonych w 2020 r. (przekazanego ministrowi do spraw klimatu) oraz sporządzenie informacji dotyczących zmian dokonanych w rejestrze wytwórców biogazu rolniczego (przekazanych Prezesowi URE). W uzasadnionych przypadkach KOWR nakładał kary pieniężne podmiotom naruszającym przepisy prawa.

W 2021 r. KOWR rozpatrzył i wydał ogółem **1 003 decyzje, dokumenty oraz inne rozstrzygnięcia** w zakresie monitorowania produkcji biogazu rolniczego.

13.5. Ewidencja mikroinstalacji biogazu rolniczego

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 11 lit. a ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481, z późn. zm.) oraz art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2021 r. poz. 610, z późn. zm.) KOWR w 2021 r. był uprawniony do przyjmowania od operatorów systemów dystrybucyjnych elektroenergetycznych albo operatorów systemów dystrybucyjnych gazowych:

- informacji o przyłączonych do jego sieci wytwórcach energii elektrycznej z biogazu rolniczego w mikroinstalacji albo przyłączonych do jego sieci wytwórcach biogazu

- rolniczego, lokalizacji i rodzaju mikroinstalacji oraz jej zainstalowanej mocy elektrycznej albo rocznej wydajności instalacji odnawialnego źródła energii,
- informacji o zmianie ww. danych oraz odłączeniu mikroinstalacji albo instalacji odnawialnego źródła energii od jego sieci dystrybucyjnej,
 - sprawozdań półrocznych zawierających dane produkcyjne poszczególnych wytwórców dotyczące ilości energii elektrycznej albo biogazu rolniczego.

Na podstawie ww. sprawozdań KOWR w 2021 r. sporządził zbiorczy raport kwartalny za czwarty kwartał 2020 r. oraz zbiorczy raport półroczny za pierwsze półrocze 2021 r., które dotyczyły:

- wytwórców energii elektrycznej w mikroinstalacji,
- wytwórców biogazu rolniczego w mikroinstalacji biogazu rolniczego.

Raporty zostały zamieszczone na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej KOWR.

Z informacji przekazanych do 31 grudnia 2021 r. przez operatorów systemów dystrybucyjnych elektroenergetycznych wynikało, że do sieci przyłączono **32 mikroinstalacje** o łącznej zainstalowanej mocy elektrycznej wynoszącej **819,60 kW**.

W 2021 r. do KOWR wpłynęło **8 sprawozdań półrocznych** operatorów systemów dystrybucyjnych elektroenergetycznych. Ze sprawozdań tych wynikało, że łączna ilość energii elektrycznej z biogazu rolniczego wprowadzona do sieci dystrybucyjnych elektroenergetycznych przez mikroinstalacje wyniosła ponad **1,33 GWh**.

W ramach posiadanych kompetencji KOWR, w uzasadnionych przypadkach, nakładał kary finansowe na naruszających przepisy wytwórców energii elektrycznej w mikroinstalacji oraz operatorów systemów dystrybucyjnych elektroenergetycznych i gazowych.

W 2021 r. KOWR rozpatrzył i wydał ogółem **32 decyzje, dokumenty i inne rozstrzygnięcia** w zakresie prowadzenia ewidencji mikroinstalacji biogazu rolniczego.

13.6. Monitorowanie działalności spółdzielni energetycznych

Zgodnie z art. 9 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481, z późn. zm.) oraz art. 38f ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2021 r. poz. 610, z późn. zm.) KOWR był uprawniony do prowadzenia **wykazu spółdzielni energetycznych**, których przedmiotem działalności może być wytwarzanie energii elektrycznej lub ciepła, lub biogazu w instalacjach odnawialnego źródła energii stanowiących własność spółdzielni energetycznej lub jej członków. W wykazie spółdzielni energetycznych, wg stanu na 31 grudnia 2021 r., były ujęte **2 spółdzielnie energetyczne** wytwarzające energię elektryczną na potrzeby własne spółdzielni i jej członków. Łączna zainstalowana moc elektryczna wszystkich urządzeń będących w posiadaniu ww. spółdzielni wyniosła **0,033 MW**.

W 2021 r. KOWR rozpatrzył i wydał ogółem **9 decyzji, dokumentów i innych rozstrzygnięć** w zakresie monitorowania działalności spółdzielni energetycznych.

14. REALIZACJA ZADAŃ W RAMACH PROGRAMU OPERACYJNEGO POMOC ŻYWNOŚCIOWA 2014–2020

**PROGRAM OPERACYJNY
POMOC ŻYWNOŚCIOWA
2014–2020**

**UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ POMOCY
NAJBARDZIEJ POTRZEBUJĄCYM**

14.1. Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD)

Zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014¹³⁵ został ustanowiony **Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym na lata 2014–2020**, będący instrumentem polityki spójności (funduszem uzupełniającym fundusze strukturalne). Fundusz ma na celu ograniczenie skali ubóstwa w państwach członkowskich Unii Europejskiej przez wspieranie krajowych systemów świadczących pomoc osobom najbardziej potrzebującym i jest realizowany w formie krajowych programów operacyjnych. Programy operacyjne są finansowane w 85% ze środków FEAD, a w 15% – ze środków krajowych.

14.2. Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020

Z wykorzystaniem środków pochodzących z FEAD i z budżetu krajowego realizowany jest w Polsce **Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020 (POPŻ)**, przewidujący finansowanie zakupu i dystrybucji żywności wśród osób najbardziej potrzebujących wraz z działaniami towarzyszącymi oferowanymi odbiorcom pomocy żywnościowej. Budżet POPŻ na lata 2014–2020 wynosi **556,9 mln EUR**, z tego: **473,4 mln EUR** pochodzi z budżetu UE, a **83,5 mln EUR** – z budżetu krajowego.

Do systemu zarządzania POPŻ należą następujące instytucje¹³⁶:

- Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej – instytucja zarządzająca,
- Ministerstwo Finansów – instytucja certyfikująca,
- Krajowa Administracja Skarbowa – instytucja audytowa¹³⁷,
- Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa – instytucja pośrednicząca,

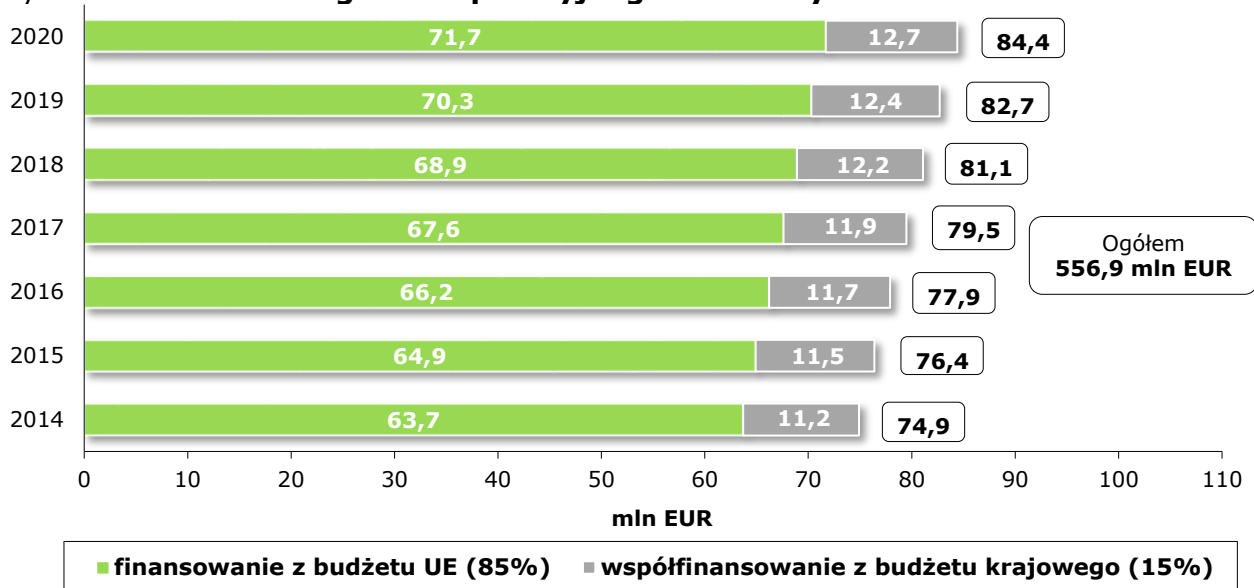
¹³⁵ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym, z późn. zm.

¹³⁶ Zgodnie z „Programem Operacyjnym Pomoc Żywnościowa 2014–2020” zatwierdzonym przez Komisję Europejską w dniu 3 grudnia 2014 r.

¹³⁷ Od 1 marca 2017 r. Szef Krajowej Administracji Skarbowej pełni funkcje instytucji audytowej w POPŻ, które uprzednio pełnił Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej.

- Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (wcześniej Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju)
 - instytucja desygnująca.

Wykres 57. **Budżet Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020**

Źródło: opracowanie KOWR na podstawie zatwierdzonego przez Komisję Europejską „Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020”.

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 20 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481, z późn. zm.) oraz art. 134b. ust. 1, 2 i 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 2268, z późn. zm.), uczestniczy w POPŻ jako **instytucja pośrednicząca i beneficjent**.

Program operacyjny wspiera na terenie całego kraju osoby i rodziny podlegające deprivacji materialnej. Program polega na udzielaniu pomocy żywnościowej osobom najbardziej potrzebującym. Pomoc kierowana jest do osób i rodzin (spełniających warunki określone w art. 7 ustawy o pomocy społecznej¹³⁸), które z powodu niskich dochodów nie mogą zapewnić sobie/rodzinie odpowiednich produktów żywnościowych/posiłków. Pomocy żywnościowej towarzyszą działania mające na celu m.in.: włączenie społeczne oraz wzmocnienie samodzielności i kompetencji w prowadzeniu gospodarstwa domowego, a także uświadamianie w zakresie zdrowego żywienia i przeciwdziałania marnowaniu żywności (tzw. działania towarzyszące).

W POPŻ uczestniczą organizacje partnerskie o zasięgu ogólnopolskim lub ponadregionalnym (OPO) wyłonione przez MRiPS w drodze konkursu. Na podstawie umowy o dofinansowanie projektu zawartej przez poszczególne OPO z instytucją pośredniczącą (KOWR) otrzymane artykuły spożywcze są dystrybuowane wśród osób najbardziej potrzebujących za pośrednictwem organizacji partnerskich regionalnych (OPR) i organizacji partnerskich lokalnych (OPL), niedziałających w celu osiągnięcia zysku. Zadaniem statutowym tych organizacji jest

¹³⁸ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 2268, z późn. zm.).

m.in. wspieranie i niesienie pomocy osobom najbardziej potrzebującym, znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej lub materialnej.

Zgodnie z art. 134b ust. 2 ww. ustawy o pomocy społecznej do **zadań KOWR** należy w szczególności:

- 1) przygotowanie i przeprowadzanie postępowań o udzielenie zamówienia publicznego na dostawę artykułów spożywczych do magazynów organizacji partnerskich,
- 2) zawieranie z organizacjami partnerskimi i rozliczanie umów o dofinansowanie projektów, które określają szczegółowe warunki dofinansowania projektów zgodnie z art. 206 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych,
- 3) realizacja wypłat dla przedsiębiorców z tytułu zakupu żywności, kosztów administracyjnych, kosztów transportu i magazynowania oraz kosztów środków towarzyszących, o których mowa w rozporządzeniu w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym,
- 4) opracowanie procedur dokonywania czynności w ramach realizacji programu operacyjnego,
- 5) przeprowadzanie kontroli u przedsiębiorców i w organizacjach partnerskich w zakresie realizacji operacji finansowanych w ramach Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym,
- 6) odzyskiwanie kwot nienależnie wypłaconych przedsiębiorcom i organizacjom partnerskim, a także nakładanie korekt finansowych w rozumieniu art. 2 pkt 12 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020,
- 7) sprawozdawczość do ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego,
- 8) realizacja działań w ramach informowania i komunikacji, o których mowa w art. 19 ust. 1 rozporządzenia w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym.

Powyższe zadania są wykonywane przez KOWR na podstawie **porozumienia o powierzeniu zadań instytucji pośredniczącej zawartego z ministrem właściwym do spraw zabezpieczenia społecznego**.

Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020 jest realizowany w ramach 8 podprogramów. W 2021 r. zakończono realizację Podprogramu 2020 i rozpoczęto działania w ramach Podprogramu 2021, na realizację którego przeznaczono kwotę powstałą z oszczędności po rozstrzygnięciu przetargów w latach 2014–2020. Podprogram 2021 kończy działania realizowane w ramach POPŻ 2014–2020 Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym.

14.2.1. Realizacja Podprogramu 2020 w ramach POPŻ 2014–2020 w 2021 r.

Zgodnie z wytycznymi instytucji zarządzającej na realizację Podprogramu 2020 przeznaczono **400 mln zł**, z tego **363,6 mln zł na zakup żywności** i **36,4 mln zł na dofinansowanie projektów 4 organizacji partnerskich** (tj. Federacji Polskich Banków Żywności, Caritas Polska, Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej i Polskiego Czerwonego Krzyża) z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków

towarzyszących¹³⁹. Do magazynów organizacji partnerskich dostarczono **21 rodzajów artykułów spożywczych**.

W okresie styczeń – maj 2021 r. KOWR kontynuował realizację zadań w ramach Podprogramu 2020. Wykonawcy dostarczyli do magazynów organizacji partnerskich łącznie **62,2 tys. ton¹⁴⁰ 21 rodzajów artykułów spożywczych** o wartości **306 mln zł**, z tego:

- w okresie styczeń – 15 wrzesień 2021 r. – **59,8 tys. ton** artykułów spożywczych (groszku z marchewką, koncentratu pomidorowego, buraczków wiórków, powideł śliwkowych, fasolki po bretońsku, musu jabłkowego, makaronu jajecznego świderki, płatków owsianych, ryżu białego, kaszy jęczmiennej, herbatników maślanych, mleka UHT, szynki drobiowej, szynki wieprzowej mielonej, pasztetu drobiowego, filetu z makreli w oleju, cukru białego, oleju rzepakowego, miodu nektarowego wielokwiatowego, kawy zbożowej rozpuszczalnej),
- w okresie styczeń – maj 2021 r. – **2,4 tys. ton** sera podpuszczkowego dojrzewającego.

W 2021 r. KOWR wypłacił wykonawcom w ramach Operacji I łącznie **307 595 tys. zł** za artykuły spożywcze dostarczone w okresie od grudnia 2020 r. do 15 września 2021 r. do magazynów organizacji partnerskich o zasięgu ogólnopolskim lub ponadregionalnym (OPO).

Do końca października 2021 r. OPO kontynuowały realizację dystrybucji żywności i działań towarzyszących, a w listopadzie oraz grudniu 2021 r. złożyły wnioski o płatność końcową. W 2021 r. KOWR wypłacił OPO łącznie blisko 30 759,45 tys. zł (Operacja II). Jednakże w związku ze stwierdzeniem nieprawidłowości na kwotę **22 tys. zł** dotyczącej zniszczenia artykułów spożywczych przekazanych OPO do dystrybucji wśród osób najbardziej potrzebujących wartość wydatków w ramach Operacji II wyniosła w sumie **30 737,45 tys. zł**, z tego 15 368,725 tys. zł z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz 15 368,725 tys. zł z tytułu kosztów środków towarzyszących.

W ramach realizacji Podprogramu 2020, ze względu na konieczność zapewnienia bezpieczeństwa pracownikom i wolontariuszom organizacji partnerskich przy realizacji dostaw i wydawania żywności, w związku z rozprzestrzenianiem się koronawirusa SARS-CoV-2, KOWR zakupił środki ochrony osobistej dla pracowników/wolontariuszy organizacji partnerskich, tj.:

- płyn do dezynfekcji rąk i powierzchni w opakowaniach 5 l w ilości 10 084 szt. o łącznej wartości blisko 190 tys. zł,
- maseczki ochronne jednorazowe medyczne w ilości 1 447 200 szt. o łącznej wartości około 94 tys. zł,
- rękawiczki ochronne jednorazowe lateksowe w ilości 2 216 650 szt. o łącznej wartości ponad 754 tys. zł.

Łączna wartość środków ochrony osobistej przekazana OPO wyniosła około **1 037,82 tys. zł**.

Ogółem w ramach realizacji Podprogramu 2020 OPO przeprowadziły dystrybucję pomocy żywnościowej za pośrednictwem **125 magazynów organizacji partnerskich regionalnych**

¹³⁹ <https://www.gov.pl/web/rodzina/popz-wytyczne-dla-podprogramow> (odczyt – maj 2022 r.).

¹⁴⁰ Przeliczając m.in. litry mleka UHT i oleju rzepakowego na kg.

(OPR) oraz ponad **2,6 tys. organizacji partnerskich lokalnych (OPL)**. Odbiorcom końcowym przekazano ogółem **62,59 tys. ton** artykułów spożywczych w postaci paczek żywnościowych i posiłków. Do magazynów organizacji partnerskich dostarczono **21 rodzajów artykułów spożywczych**. Łącznie rozdysponowano **5,6 mln paczek** oraz **1,9 mln posiłków**, a pomoc żywnościową otrzymało ogółem **1,25 mln osób**. W zakresie środków towarzyszących odbiorcom pomocy żywnościowej była oferowana możliwość uczestniczenia w działaniach mających na celu ich włączenie społeczne. OPO przeprowadziły łącznie około **10 tys. działań** w ramach środków towarzyszących, obejmując nimi ponad **150 tys. odbiorców końcowych**.

14.2.2. Realizacja Podprogramu 2021 w ramach POPŻ 2014–2020 w 2021 r.

W 2021 r. rozpoczęto realizację Podprogramu 2021. Zgodnie z wytycznymi instytucji zarządzającej na realizację Podprogramu 2021 przeznaczono **196,9 mln zł**, z tego **179 mln zł** na zakup żywności i **17,9 mln zł** na dofinansowanie projektów **5 organizacji partnerskich** (Federacji Polskich Banków Żywności, Caritas Polska, Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej, Polskiego Czerwonego Krzyża i Kościoła Starokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej) z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących. Do magazynów organizacji partnerskich planowane jest dostarczenie **11 rodzajów artykułów spożywczych**.

W ramach Podprogramu 2021 KOWR w sierpniu 2021 r. opublikował **dwa ogłoszenia o zamówieniu publicznym** na dostawy **40,4 tys. ton artykułów spożywczych** do magazynów organizacji partnerskich w ramach POPŻ 2014–2020 Podprogram 2021 (tj.: makaronu jajecznego świderki, kaszy jęczmiennej, mleka UHT, szynki drobiowej, filetu z makreli w oleju, cukru białego, groszku z marchewką, koncentratu pomidorowego, powideł śliwkowych, szynki wieprzowej mielonej, oleju rzepakowego).

W ramach dwóch rozstrzygniętych postępowań KOWR w grudniu 2021 r. zawarł **5 umów** na dostawy około **12,6 tys. ton artykułów spożywczych** (tj.: groszku z marchewką, koncentratu pomidorowego, powideł śliwkowych, szynki drobiowej i szynki wieprzowej mielonej) o wartości około **89,8 mln zł**. Realizacja dostaw artykułów spożywczych do **111 magazynów organizacji partnerskich regionalnych 5 organizacji partnerskich** rozpoczęła się w styczniu 2022 r. i będzie trwała nie później niż **do końca września 2022 r.**

W ramach Operacji II w grudniu 4 organizacje partnerskie o zasięgu ogólnopolskim lub ponadregionalnym (OPO) – tj. PKPS, Caritas Polska, PCK i Kościół Starokatolicki – podpisały umowy o dofinansowanie projektu z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących na łączną kwotę blisko **6 296 tys. zł**.

Z otrzymanych z OPO danych wynika, że do końca grudnia 2021 r. PKPS przeprowadził **123 działania** w ramach środków towarzyszących i objął nimi **551 odbiorców końcowych**.

Ogółem w 2021 r. KOWR z tytułu realizacji POPŻ (Operacji I i II) zrealizował wydatki tylko w ramach **Podprogramu 2020**. Wyplacono **338 332,45 tys. zł** (bez kosztów administracyjnych), z tego:

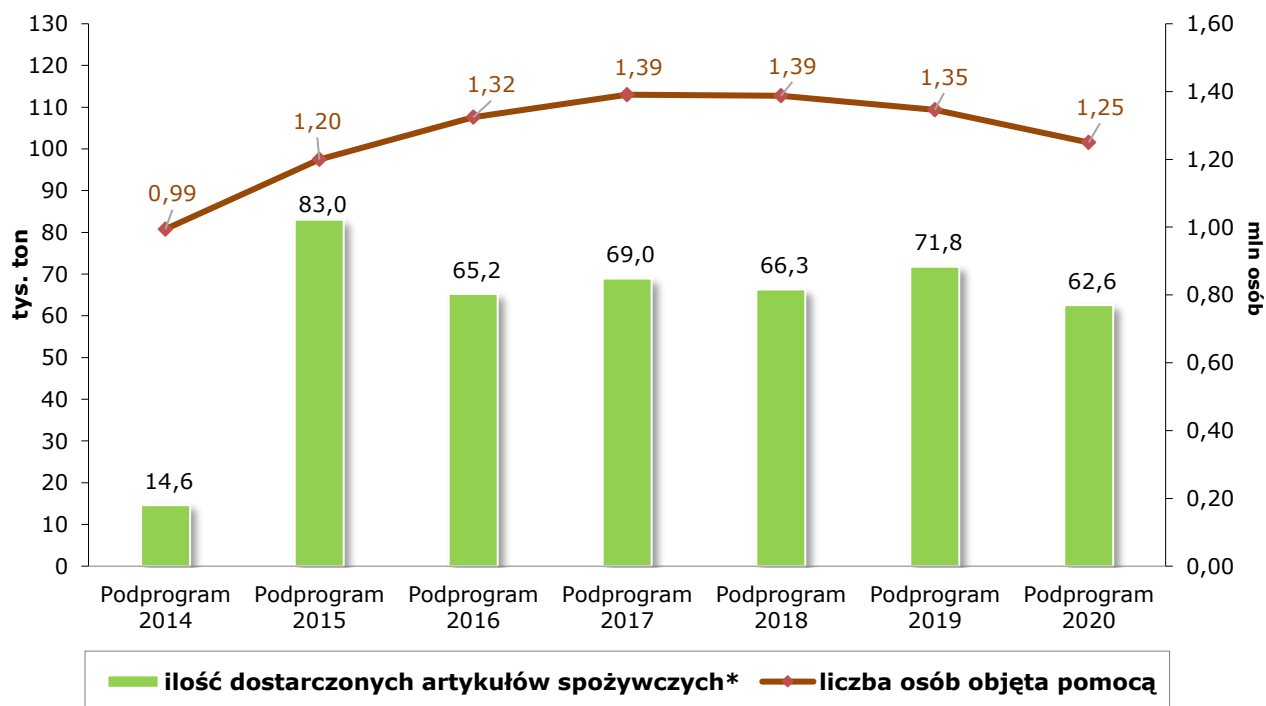
- 307 595,00 tys. zł wykonawcom za artykuły spożywcze dostarczone do magazynów organizacji partnerskich o zasięgu ogólnopolskim lub ponadregionalnym (OPO) – w ramach Operacji I,
- 30 737,45 tys. zł na rzecz OPO (tj. 15 368,725 tys. zł z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania i 15 368,725 tys. zł z tytułu kosztów środków towarzyszących) – w ramach Operacji II.

Z budżetu unijnego wyplacono 287 582,58 tys. zł (85% wydatków), a z budżetu krajowego – 50 749,87 tys. zł (15%).

Dodatkowo ze środków na pomoc techniczną (Operacja III) w ramach POPŻ 2014–2020 KOWR m.in. zakupił na rzecz pracowników i wolontariuszy OPO środki ochrony osobistej za łączną kwotę 1 037,82 tys. zł.

W ramach działań informacyjnych i promocyjnych POPŻ 2014–2020 w 2021 r. zrealizowano **projekt, druk i dystrybucję plakatów** w ramach POPŻ Podprogramu 2020 oraz 2021.

Wykres 58. **Ilość dostarczonych artykułów spożywczych i liczba osób objętych pomocą w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020**

* Przeliczając m.in. litry soku jabłkowego, mleka UHT i oleju rzepakowego na kg.

Źródło: dane KOWR.

Podsumowując, w ramach realizacji Podprogramów 2014–2020 POPŻ rozdystrybuowano ogółem **432,5 tys. ton artykułów spożywczych** (przeliczając m.in. litry mleka i oleju rzepakowego na kg) w formie **43,4 mln paczek żywnościowych** i **11,6 mln posiłków**. Pomoc żywnościowa trafiła do **8,9 mln osób**. Oprócz dystrybucji żywności organizacje partnerskie przeprowadziły **53,7 tys. działań towarzyszących** (warsztaty kulinarne,

dietetyczne i edukacji ekonomicznej, programy edukacyjne o zasadach zdrowego żywienia i przeciwdziałaniu marnotrawieniu żywności oraz inne działania) wśród około **892,6 tys. osób**.

14.3. Program Fundusze Europejskie Pomoc Żywnościowa (FEPŻ) na lata 2021–2027

Zgodnie z założeniami projektu krajowej Umowy Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021–2027 w Polsce (UP)¹⁴¹ w nowej perspektywie finansowej UE, Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD) został połączony z **Europejskim Funduszem Społecznym Plus (EFS+)**, który będzie bardziej elastyczną wersją obecnego Europejskiego Funduszu Społecznego dzięki połączeniu kilku istniejących funduszy i programów, tj.:

- Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS),
- Inicjatywy na rzecz zatrudnienia ludzi młodych (YEI),
- Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym,
- Europejskiego programu na rzecz zatrudnienia i innowacji społecznych,
- Programu działań UE w dziedzinie zdrowia.

Włączenie wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących do EFS+ umożliwi tym osobom korzystanie z lepszego powiązania pomocy materialnej i kompleksowego wsparcia socjalnego. W ramach EFS+ zostanie utrzymane ukierunkowane wsparcie dla osób najbardziej potrzebujących realizowane obecnie poprzez FEAD, obejmujące pomoc żywnościową, podstawową pomoc materialną i środki towarzyszące.

Kontynuacją POPŻ w ramach EFS+ będzie program Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową dla Najbardziej Potrzebujących 2021–2027 (nazwa skrócona: **Fundusze Europejskie Pomoc Żywnościowa 2021–2027** – FEPŻ¹⁴²). Wsparcie udostępniane w ramach programu będzie obejmowało podstawową pomoc żywnościową, a także możliwość udziału w działaniach towarzyszących na rzecz włączenia społecznego odbiorców końcowych. Ponadto w ramach programu zostanie udostępniana dodatkowa żywność pochodząca z darowizn. Szacuje się, że na ten cel będzie przeznaczony ogółem około **527,7 mln EUR**, z tego: 475 mln EUR z UE (90%, tj. 4,1% alokacji EFS+) i 52,7 mln EUR z budżetu krajowego (10%).

KOWR będzie nadal pełnił rolę instytucji pośredniczącej odpowiedzialnej w szczególności za przygotowanie i przeprowadzanie postępowań o udzielenie zamówienia publicznego na dostawę artykułów spożywczych do magazynów organizacji partnerskich, realizację wypłat dla przedsiębiorców z tytułu zakupu żywności oraz dla organizacji partnerskich z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz środków towarzyszących, a także kosztów gromadzenia, transportu, magazynowania i dystrybucji darów żywnościowych.

¹⁴¹ <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-na-lata-2021-2027/>

¹⁴² <https://www.gov.pl/web/rodzina/projekt-uchwaly-rady-ministrow-w-sprawie-przyjecia-projektu-programu-fundusze-europejskie-pomoc-zywnosciowa-2021-2027>

15. PODSUMOWANIE WYDATKÓW W RAMACH REALIZACJI MECHANIZMÓW WPR, KRAJOWYCH, POPŻ I INNYCH DZIAŁAŃ

W 2021 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa w ramach administrowania **mechanizmami krajowymi** wypłacił łącznie **54 193,10 tys. zł**. Dodatkowo z branżowych **funduszy promocji produktów rolno-spożywczych** wypłacono **53 083,14 tys. zł**.

W związku z realizacją zadań w ramach **Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 (Podprogramu 2020)** KOWR wydatkował (z FEAD i budżetu krajowego) ogółem **338 332,45 tys. zł** za dostarczone artykuły spożywcze oraz jako dofinansowanie projektów organizacji partnerskich z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących.

Z kolei w zakresie realizacji branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych (w ramach POIR) wypłacono z EFRR kwotę **391,03 tys. zł**, natomiast w ramach wsparcia działań i projektów innowacyjnych oraz rozwojowych w sektorze rolno-spożywczym – **375,25 tys. zł** (w tym z NCBR i z wpływów w ramach gospodarowania Zasobem WRSP).

Ponadto ze środków pochodzących z wpływów w ramach gospodarowania Zasobem WRSP KOWR w 2021 r. m.in. wypłacił ogółem **20 160,36 tys. zł** na bezzwrotną pomoc finansową oraz na pożyczki na wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich z przeznaczeniem środków na finansowanie działań innowacyjnych lub rozwojowych.

Tabela 28. **Wydatki Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w 2021 r. w ramach mechanizmów krajowych i innych zadań w podziale na źródła finansowania**

Lp.	Wyszczególnienie	Wydatki (tys. zł)
1.	Działania promocyjne i informacyjne mające na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych	6 905,09
2.	Wsparcie działań na rzecz odnawialnych źródeł energii, w szczególności w rolnictwie	496,10
3.	Restrukturyzacja zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne	39 786,13
4.	Wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą	7 005,78
Ogółem wydatki na realizację mechanizmów krajowych		54 193,10
1.	Wypłaty z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych (środki branżowe)*	53 083,14

Lp.	Wyszczególnienie	Wydatki (tys. zł)
2.	Wypłaty za dostarczone artykuły spożywcze, dofinansowanie projektów organizacji partnerskich z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących, a także na środki ochrony osobistej dla OPO w ramach POPŻ (ogółem Operacje I, II i III, bez kosztów administracyjnych), z tego:	338 332,45
-	z budżetu UE z FEAD (85%)	287 582,58
-	z budżetu krajowego (15%)	50 749,87
	z tego:	
-	<i>wykonawcom za artykuły spożywcze dostarczone do magazynów organizacji partnerskich o zasięgu ogólnopolskim lub ponadregionalnym (OPO) – w ramach Operacji I</i>	307 595,00
-	<i>na rzecz OPO z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania i z tytułu kosztów środków towarzyszących - w ramach Operacji II</i>	30 737,45
3.	Branżowy program promocji polskich specjalności żywnościowych (w ramach POIR), z tego:	391,03
-	z budżetu UE z EFRR	391,03
-	z budżetu krajowego	0,00
4.	Wsparcie działań rozwojowych i inwestycyjnych w zakresie innowacyjności w sektorze rolno-spożywczym (na realizację projektów innowacyjno-rozwojowych), z tego:	375,25
-	z budżetu krajowego, z tego:	172,30
	<i>Opracowanie systemu monitorowania marnowanej żywności i efektywnego programu racjonalizacji strat i ograniczania marnotrawstwa żywności - PROM (z NCBR)</i>	172,30
-	z wpływów w ramach gospodarowania Zasobem WRSP, z tego:	202,95
	<i>System Satelitarnego Monitorowania Upraw Rolnych (S2MUR)</i>	202,95
5.	Pożyczki na wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich z przeznaczeniem środków na finansowanie działań innowacyjnych lub rozwojowych, udzielane zgodnie z art. 24 ust. 10-11 ugnrSP (środki pochodzące z wpływów w ramach gospodarowania Zasobem WRSP)	621,00
6.	Bezzwrotna pomoc finansowa, udzielana zgodnie z art. 24 ust. 10-11 ugnrSP (środki pochodzące z wpływów w ramach gospodarowania Zasobem WRSP)	19 539,36
Ogółem wydatki na realizację innych zadań		412 342,23
Ogółem wydatki		466 535,33

* Wydatki nie uwzględniają kosztów związanych z obsługą funduszy promocji oraz z obsługą komisji zarządzających (tj. 3,5% rocznych wpływów na poszczególne fundusze promocji). Dane z Departamentu Rozwoju Rynku.

Źródło: dane Biura Finansowo-Księgowego KOWR.

Dodatkowo z tytułu realizacji zadań delegowanych KOWR **wystawił ARiMR** w 2021 r. **dokumenty płatnicze** na kwotę **196 593,30 tys. zł**, najwięcej w ramach realizacji „Programu dla szkół” (69,8% wartości wszystkich wystawionych dokumentów), a następnie w zakresie wsparcia rynku produktów pszczelich (18,5%).

Tabela 29. Kwoty wypłacone w 2021 r. wynikające z wystawionych ARiMR przez KOWR dokumentów płatniczych z tytułu realizacji zadań delegowanych WPR

Lp.	Wyszczególnienie	tys. zł
1.	Program dla szkół (brutto), z tego:	137 258,71
1.1.	Dostarczanie produktów	134 633,22
-	z budżetu UE zEFRG	98 576,50
-	z budżetu krajowego (w tym podatek VAT)	36 056,72
1.2.	Środki towarzyszące o charakterze edukacyjnym i ocena programu	831,48
-	z budżetu UE zEFRG	676,00
-	z budżetu krajowego (podatek VAT)	155,48
1.3.	Działania promocyjne w ramach programu	1 794,01
-	z budżetu UE zEFRG	1 601,58
-	z budżetu krajowego (podatek VAT)	192,43
2.	Wsparcie rynku produktów pszczelich, z tego:	36 294,61
-	z budżetu UE zEFRG (50%)	18 147,305
-	z budżetu krajowego (50%)	18 147,305
3.	Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych (z budżetu UE zEFRG)	14 997,51
4.	Dopłaty do prywatnego przechowywania masła	8,37
5.	Dopłaty do prywatnego przechowywania odtłuszczonego mleka w proszku	44,61
6.	Działanie 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” PROW 2014–2020	7 989,49
-	z budżetu UE zEFFROW (63,63%)	5 083,71
-	z budżetu krajowego (36,37%)	2 905,78
6.1.	Poddziałanie 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” w ramach działania „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” PROW 2014–2020	1 267,61
-	z budżetu UE zEFFROW (63,63%)	806,58
-	z budżetu krajowego (36,37%)	461,03
6.2.	Poddziałanie 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” w ramach działania „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” PROW 2014–2020	6 721,88
-	z budżetu UE zEFFROW (63,63%)	4 277,13
-	z budżetu krajowego (36,37%)	2 444,75
Ogółem, z tego:		196 593,30
-	z budżetu UE	139 135,585
-	z budżetu krajowego	57 457,715

Źródło: dane z departamentów merytorycznych KOWR.

16. GOSPODARKA FINANSOWA KRAJOWEGO OŚRODKA WSPARCIA ROLNICTWA W 2021 R.

Dochody KOWR w 2021 r. wyniosły łącznie **814 065 tys. zł**. Głównymi dochodami były środki na koszty funkcjonowania KOWR przekazywane z Zasobu WRSP, które wyniosły 452 488 tys. zł (55,6% wszystkich dochodów KOWR). Inne dochody to dotacje budżetu państwa, które wyniosły 347 063 tys. zł (42,6%), z tego na:

- realizację programu POPŻ 2014–2020 (Operacja I i II) – 338 332 tys. zł,
- realizację pomocy technicznej w ramach POPŻ 2014–2020 – 5 863 tys. zł,
- realizację pomocy technicznej PROW 2014–2020 – 2 868 tys. zł.

Wydatki KOWR w 2021 r. wyniosły łącznie **900 653 tys. zł**, w tym na:

- funkcjonowanie (dotyczące m.in.: materiałów i energii, remontów i innych usług obcych, wynagrodzeń, składek na ubezpieczenia społeczne i Fundusz Pracy oraz podatków i opłat) – 326 751 tys. zł (36,3% ogółu wydatków),
- realizację zadań (m.in. mechanizmów krajowych) – 392 526 tys. zł (43,6%),
- majątkowe – 15 714 tys. zł (1,7%).

Pozostałe wydatki w kwocie 165 662 tys. zł (18,4%) to nadwyżka środków finansowych odprowadzona do MRiRW oraz innych jednostek sektora finansów publicznych.

Wykonanie planu finansowego KOWR (w układzie memoriałowym) w 2021 r. zamieszczono w **aneksie nr 3**.

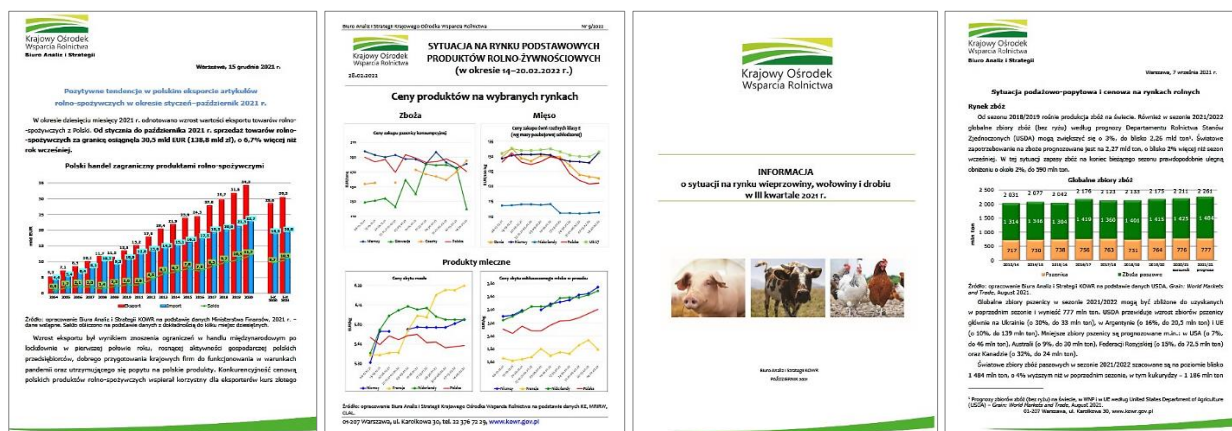

17. FUNKCJA INFORMACYJNA I TRANSFER WIEDZY

17.1. Opracowania KOWR w ramach upowszechniania informacji rynkowej

W 2021 r. działaniami realizowanymi przez KOWR w oparciu o art. 9 ust. 2 pkt 14 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481, z późn. zm.) było: **gromadzenie, analiza, przetwarzanie i udostępnianie informacji dotyczących rynków produktów rolnych i żywnościowych**. KOWR sporządzał **cykliczne i doraźne informacje oraz analizy w zakresie: zmian cen, sytuacji podaży-popytu na podstawowych rynkach rolno-żywnościowych i handlu zagranicznego towarami rolno-spożywczymi**. Część opracowań udostępniano na stronie internetowej KOWR w zakładce „Analiza” w celu dystrybucji bieżącej informacji rynkowej jak najszerzej grupie odbiorców zewnętrznych.

17.1.1. Raporty rynkowe

Raporty rynkowe są przygotowywane cyklicznie i posiadają charakter informacyjno-analityczny. W 2021 r. analitycy KOWR przygotowali w cyklu tygodniowym **51 edycji opracowania pn. „Sytuacja na rynku podstawowych produktów rolno-żywnościowych”** oraz **3 edycje raportów okresowych pn. „Informacja o sytuacji na podstawowych rynkach rolnych”** (tj. zbóż, mięsa, mleka i produktów mlecznych oraz cukru).

W **raportach tygodniowych** prezentowano bieżącą sytuację cenową na rynku zbóż, mięsa i produktów mlecznych w różnych ogniwach łańcucha żywnościowego oraz kanałach dystrybucji (skup, zbył, giełdy, targowiska). Dla porównania przedstawiano zarówno ceny w Polsce, jak i w innych krajach UE, a w przypadku zbóż i mleka – również na wybranych giełdach światowych.

W **raportach okresowych** analizowano sytuację podażowo-popytową i cenową w ujęciu średniookresowym. W raportach przedstawiano dane o wielkości skupu i poziomie cen produktów rolnych w kraju, o obrotach towarowych z zagranicą, a okresowo – szacunki zbiorów zbóż oraz stanu pogłównia zwierząt gospodarskich. Prezentowano również: relacje cen warunkujące kierunki rozwoju danej produkcji, tendencje cenowe na rynkach zagranicznych, obroty handlowe UE z krajami trzecimi oraz informacje o realizacji przez KOWR działań wspierających rynki rolno-spożywcze.

Ponadto, wzorem lat ubiegłych, na potrzeby Kierownictwa KOWR w **cyklu cotygodniowym** opracowano **52 raporty** pn. „**Informacja sygnalna o kształtowaniu się cen skupu zbóż oraz żywca wieprzowego na podstawie meldunków z OT KOWR**”. W raportach przedstawiono w ujęciu regionalnym sytuację cenową na rynku: pszenicy konsumpcyjnej i paszowej, jęczmienia paszowego, żyta konsumpcyjnego oraz żywca wieprzowego.

W celu monitoringu zbiorów zbóż w Polsce przygotowano na potrzeby Kierownictwa MRiRW **opracowania** pn. „**Informacja o przebiegu żniw w Polsce**”. W opracowaniach w ujęciu regionalnym przedstawiano informacje dotyczące zaawansowania żniw poszczególnych zbóż na terenie kraju, jakości dostarczanego do skupu ziarna oraz warunków pogodowych podczas żniw.

17.1.2. Doraźne opracowania analityczne

Analitycy KOWR w 2021 r. na potrzeby Kierownictwa KOWR oraz MRiRW przygotowali następujące kompleksowe opracowania analityczne:

- **raport „Analiza rynku zbóż z uwzględnieniem potencjału eksportowego i samowystarczalności żywnościowej”**, w którym dokonano analizy potencjału eksportowego i samowystarczalności Polski na rynku zbóż i mąki oraz obrotów handlowych zbożami przez Ukrainę, a także przedstawiono informacje o wykorzystaniu kontyngentów UE na zboża,
- **raport „Zabezpieczenie produkcji białka paszowego w Polsce i wybranych krajach regionu Trójmorza”** przedstawiający informacje o uprawie roślin białkowych w Polsce oraz w wybranych krajach regionu Trójmorza oraz ekonomiczną ocenę możliwości zastosowania krajowych źródeł białka roślinnego w produkcji pasz,
- **raporty „Sytuacja podażowo-popytowa i cenowa na rynku rzepaku”**, w których dokonano analizy sytuacji podażowo-popytowej na polskim rynku rzepaku na tle uwarunkowań globalnych i w UE,
- **raporty „Sytuacja podażowo-popytowa i cenowa na rynku cukru”**, w których dokonano analizy sytuacji podażowo-popytowej na polskim rynku cukru na tle uwarunkowań globalnych i w UE,
- **raport „Informacja o wpływie epidemii koronawirusa na sytuację na podstawowych rynkach rolno-żywnościowych”** zawierający informacje o wpływie wprowadzanych ograniczeń związanych z epidemią koronawirusa na aktualną sytuację podażowo-popytową i cenową na podstawowych rynkach rolnych,

- **raport „Tendencje na globalnym i krajowym rynku kukurydzy”**, w którym przedstawiono sytuację podażowo-popytową na krajowym i światowym rynku kukurydzy,
- **raport „Polski handel zagraniczny zbożami z uwzględnieniem obrotów handlowych w okresie lipiec-grudzień 2020 r.”** przedstawiający analizę eksportu poszczególnych gatunków zbóż podstawowych i kukurydzy w pierwszej połowie sezonu 2020/2021,
- **raporty „Sytuacja podażowo-popytowa i cenowa na rynku zbóż”**, w których dokonano analizy sytuacji podażowej na rynku UE oraz na rynkach pozaunijnych, a także przedstawiono sytuację na rynku krajowym ze szczególnym uwzględnieniem analizy samowystarczalności Polski na rynku zbóż,
- **raporty „Sytuacja podażowo-popytowa i cenowa na rynku mleka i produktów mlecznych”** prezentujące sytuację podażową na rynku światowym i Unii Europejskiej oraz zawierające informacje o krajowym rynku mleka z uwzględnieniem sytuacji cenowej i analizy samowystarczalności,
- **raport „Rynek serów w Polsce”** prezentujący przekrojowo krajowy rynek serów i twarogów na tle rynku światowego i Unii Europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem struktury gatunkowej serów podpuszczkowych dojrzewających,
- **raport „Sytuacja podażowo-popytowa i cenowa na rynku drobiu”** zawierający analizę sektora drobiarskiego w Polsce z uwzględnieniem sytuacji na rynku światowym,
- **raporty „Sytuacja podażowo-popytowa i cenowa na rynku wieprzowiny”**, w których dokonano analizy sektora trzody chlewnej w Polsce z uwzględnieniem sytuacji na rynku międzynarodowym,
- **raport „Sytuacja podażowo-popytowa i cenowa na rynku wołowiny”** zawierający analizę sektora wołowiny w Polsce z uwzględnieniem sytuacji na rynku globalnym i w UE,
- **raport „Polski handel zagraniczny produktami mięsnymi w okresie styczeń-maj 2021 r.”**, w którym przedstawiono strukturę asortymentową i geograficzną handlu zagranicznego na rynku wieprzowiny, wołowiny i drobiu,
- **opracowanie „Rynek gęsi w Polsce”**, w którym dokonano analizy sytuacji podażowo-popytowej na polskim rynku gęsiny na tle uwarunkowań globalnych i w UE,
- **raport pn. „Informacja o cenach żywności w Polsce”**, w którym przedstawiono tendencje zmian cen skupu, cen producentów i cen detalicznych żywności w Polsce. Opracowanie zawierało ponadto aktualne wskaźniki cen żywności mierzące rozmiar inflacji oraz prezentowało dynamikę cen płaconych przez gospodarstwa domowe.

W ramach realizacji zadań związanych z udostępnianiem informacji dotyczącej rynków produktów rolnych i żywnościowych przygotowano cykliczne **opracowania pn. „Sytuacja na rynkach rolnych”** do „Biuletynu Informacyjnego KOWR”, które zostały wydane oraz opublikowane w 2021 r. W artykułach przedstawiono sytuację podażowo-popytową i cenową z elementami prognozy na rynkach: zbóż, mięsa, mleka i produktów mlecznych.

17.1.3. Opracowania z zakresu polskiego handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi

W 2021 r. KOWR **monitorował i analizował wyniki handlu artykułami rolno-spożywczymi**, w tym: zmiany wolumenu, wartość oraz kierunki eksportu i importu

poszczególnych towarów lub grup towarowych. Przygotowane opracowania były wykorzystywane w pracach MRiRW, częściowo udostępniane szerokiej grupie odbiorców na stronie internetowej KOWR oraz publikowane w „Biuletynie Informacyjnym KOWR”.

W 2021 r. sporządzono m.in. kompleksowe opracowanie „**Polski eksport produktów rolno-spożywczych w 2020 r.**” oraz „**Polski eksport rolno-spożywczy w pierwszym półroczu 2021 r.**” omawiające wymianę handlową Polski poszczególnymi grupami towarów rolno-żywnościowych, a także raport „**Towarowa struktura polskiego eksportu artykułów rolno-spożywczych w okresie trzech kwartałów 2021 r.**”.

Na potrzeby komórek organizacyjnych KOWR i MRiRW przygotowano **61 doraźnych informacji** dotyczących handlu zagranicznego towarami rolno-spożywczymi Polski z wybranymi krajami UE oraz pozaunijnymi.

17.2. Upowszechnianie informacji o mechanizmach polityki rolnej

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481, z późn. zm.) jednym z działań KOWR w 2021 r. było **opracowywanie i upowszechnianie informacji związanych z realizacją mechanizmów aktywnej polityki rolnej na rynkach produktów rolnych i żywnościowych**. Upowszechnianie informacji służyło jak najlepszemu przygotowaniu beneficjentów i innych kontrahentów do wykorzystania środków unijnych i krajowych oferowanych w ramach realizowanych mechanizmów oraz do uczestnictwa w zadaniach administrowanych przez KOWR. Działania informacyjne polegały głównie na upowszechnianiu informacji o realizowanych zadaniach oraz o wymaganiach formalnych, które musieli spełniać uczestnicy mechanizmów.

W procesie informowania uczestników rynku rolno-spożywczego oraz zainteresowanych środowisk o mechanizmach i działaniach unijnej oraz krajowej polityki rolnej prowadzonych przez KOWR **wykorzystywane były różne narzędzia komunikacji**, tj.: **spotkania informacyjne na targach, wystawach i konferencjach, audycje radiowe i telewizyjne, artykuły prasowe, strony internetowe, działalność wydawnicza (w tym: broszury, plakaty, ulotki, „Biuletyn Informacyjny KOWR”)**, a także **działania z zakresu informacji i promocji w ramach „Programu dla szkół” oraz PROW 2014–2020**.

W 2021 r. – w ramach zawartych umów – wydano: **4 numery „Biuletynu Informacyjnego KOWR”**, **brozurę „Spółdzielnie energetyczne”**, **katalog „Polska hodowla odmian roślin uprawnych”** (w wersji polskiej i arabskiej) oraz **„Polska hodowla zwierząt gospodarskich”**, a także **folder omawiający Zasób WRSP**.

Folder o KOWR „Działamy w wielu obszarach” został przygotowany w językach: angielskim, niemieckim, chińskim i polskim. **Broшура „Polskie smaki i tradycje kulinarne”** została opublikowana w językach angielskim i chińskim. Wydano również **brozurę „Poland tastes good”** w wersjach językowych angielskiej, chińskiej i niemieckiej oraz **10 wersji katalogów producentów** na targi zagraniczne w językach: angielskim, niemieckim, serbskim i arabskim.

W 2021 r., na potrzeby realizacji działań promocyjnych i informacyjnych, zaktualizowano broszurę rynkową pn. **„Rynek mleka w Polsce”**, w której kompleksowo przedstawiono polski sektor mleka i produktów mlecznych.

Nakładem KOWR wydano **plakat „Program dla szkół”** (26,5 tys. egz.) oraz przeznaczoną dla rolników ulotkę **„#Szczepimy się”** (w nakładzie 866 tys. egz.).

W celu upowszechnienia informacji o mechanizmach polityki rolnej, KOWR na bieżąco prowadził obsługę informacyjną beneficjentów. **Telefoniczny Punkt Informacyjny** działający w Centrali KOWR w 2021 r. obsłużył **24,1 tys. połączeń telefonicznych**. Pytania dotyczyły głównie spraw związanych z:

- obrotem nieruchomościami rolnymi Zasobu WRSP,
- obrotem nieruchomościami na rynku prywatnym regulowanym ustawą o kształtowaniu ustroju rolnego,
- funduszami promocji produktów rolno-spożywczych,
- wsparciem rynku produktów pszczelich,
- udzielaniem pożyczek na wsparcie przedsięwzięć mających na celu rozwój obszarów wiejskich i działań innowacyjnych,
- Konkursem Grantowym „Cyfrowa Gmina – Wsparcie dzieci z rodzin pegeerowskich w rozwoju cyfrowym – Granty PPR”.

17.3. Kreowanie wizerunku KOWR i polityka informacyjna

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa prowadził działania mające na celu kreowanie obiektywnego wizerunku instytucji oraz popularyzowanie jego działalności w środkach masowego przekazu. W 2021 r. KOWR był obecny we wszystkich mediach i docierał z informacjami do szerokiej grupy odbiorców na terenie całego kraju. Informował m.in. o: gospodarowaniu Zasobem WRSP, realizacji zadań wynikających z ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, nadzorze właścicielskim nad spółkami Skarbu Państwa mającymi szczególne znaczenie dla gospodarki narodowej, działaniach interwencyjnych stabilizujących rynki rolne, wsparciu rynku produktów pszczelich, wspieraniu konsumpcji i propagowaniu zdrowych nawyków żywieniowych, promocji produktów rolno-spożywczych, wsparciu działań innowacyjnych w sektorze rolno-spożywczym, realizacji zadań w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020, współpracy międzynarodowej.

W zakresie polityki informacyjnej KOWR realizował **następujące działania**:

- udzielił 145 odpowiedzi na zapytania dziennikarzy w formie pisemnej i około 100 w formie telefonicznej,
- przygotował 40 materiałów informacyjnych dla stacji telewizyjnych i rozgłośni radiowych, w oparciu o które powstały i zostały wyemitowane audycje,
- przygotował i wysłał około 70 informacji prasowych do: redakcji gazet codziennych, tygodników, miesięczników, pism branżowych, wydawnictw okazjonalnych i portali rolnych,
- redagował i zamieszczał informacje dotyczące działań KOWR na stronie internetowej instytucji w zakładce „Aktualności” (170 artykułów) oraz „Informacje z regionów” (300 artykułów), a także w internecie i na portalach społecznościowych. Opublikowano 1,5 tys. postów informacyjnych na Facebooku, a roczny zasięg konta centrali i fanpage’ów OT KOWR wyniósł blisko 0,5 mln wyświetleń,
- koordynował aktualizację Systemu Identyfikacji Wizualnej KOWR i „Programu dla szkół”,
- przygotował 250 materiałów graficznych (reklamy, ulotki, broszury, kartki okolicznościowe itp.) dla mediów tradycyjnych oraz ponad 300 – dla mediów społecznościowych,
- utworzył nowe kanały komunikacji – we wrześniu 2021 r. reaktywowano profil KOWR na portalu LinkedIn oraz rozpoczęto komunikację na Twitterze. Od września do grudnia 2021 r. strona KOWR na portalu Twitter zyskała 95 obserwujących. W tym okresie zamieszczono 194 komunikaty/„tweety”. Strona LinkedIn jest stale obserwowana przez około 1 tys. osób. Od września 2021 r. dodano na niej 120 postów, a ich zasięg wyniósł 38,6 tys. wyświetleń.

W 2021 r. KOWR zrealizował umowy dotyczące zamieszczania i emisji materiałów informacyjnych o działalności instytucji z: **16 ogólnopolskimi i branżowymi tytułami prasowymi**, **3 portalami internetowymi** (agropolska.pl, kalendarzrolnikow.pl, terenyiwestycyjne.info) oraz **2 rozgłościami radiowymi** (Katolickie Radio Podlasie, Radio Plus Radom). Współpracowano również z **TVP S.A.** i **Telewizją Republika** przy realizacji bieżących wydarzeń z udziałem KOWR.

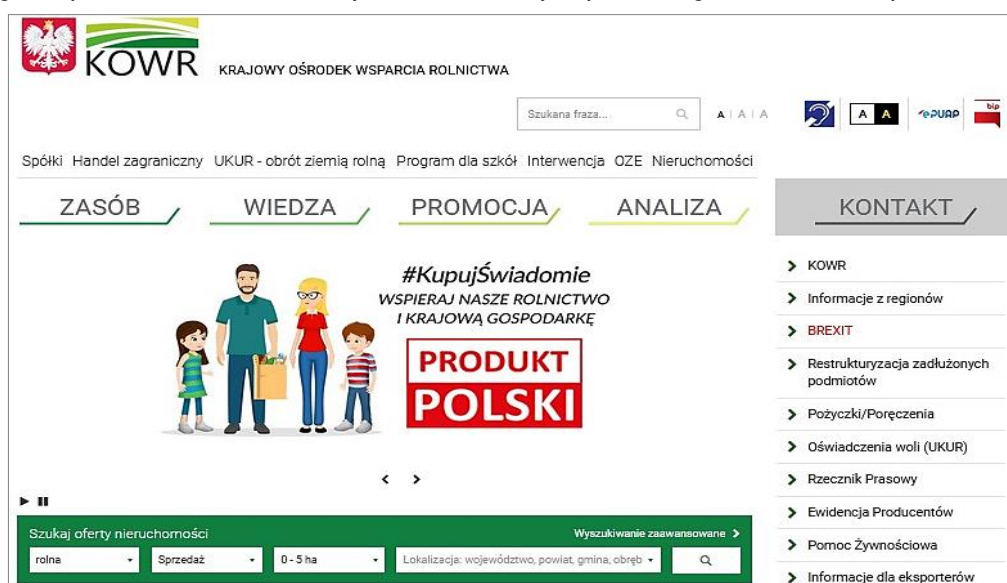
KOWR podejmował również **inne działania związane z kreowaniem wizerunku instytucji**, tj.:

- zapewniono obsługę prasową szeregu wydarzeń branżowych (targów, konferencji, pokazów i konkursów) odbywających się na terenie całego kraju, w których udział wzięli przedstawiciele Centrali KOWR, poczynając od wydarzeń o charakterze lokalnym po kluczowe wydarzenia o zasięgu ogólnopolskim (m.in. Forum Ekonomiczne w Karpaczu, Forum Wiedzy i Innowacji w Rolnictwie, Cavaliada czy targi AgroTech).
- opracowano ponad 500 projektów graficznych zaproszeń, dyplomów i grafik na potrzeby m.in. „Programu dla szkół”, konkursu kół gospodyń wiejskich „Bitwa Regionów” czy promocji odnawialnych źródeł energii.

Ponadto podjęto działania mające na celu wzmocnienie wizerunku KOWR jako pracodawcy. W tym obszarze utworzono nowy layout komunikatów rekrutacyjnych, zamieszczano informacje o rekrutacjach na mediach społecznościowych i portalach biznesowych.

W 2021 r. wyprodukowano także **8 filmów informacyjnych** z udziałem pracowników merytorycznych, którzy omawiali zadania wykonywane w swoich komórkach organizacyjnych. Materiały te były wykorzystywane do promocji zatrudnienia w KOWR celem podniesienia efektywności procesu rekrutacji (m.in. poprzez pozyskanie większej liczby właściwych aplikacji), a także w komunikacji zewnętrznej dotyczącej zadań instytucji oraz rozpoznawalności KOWR, jako agencji wykonawczej powstałej z połączenia ANR i ARR.

Dzięki współpracy z firmą zajmującą się bieżącym elektronicznym monitoringiem mediów m.in. Kierownictwo KOWR i dyrektorzy OT KOWR mieli codzienny dostęp do publikacji prasowych, internetowych i zamieszczanych w mediach społecznościowych, a także do audycji radiowych i telewizyjnych dotyczących KOWR oraz jego działalności. Z analizy ww. raportów wynika, że w 2021 r. w mediach zamieszczono lub wyemitowano około **17,5 tys. informacji dotyczących działalności KOWR**, w tym: około 600 w audycjach telewizyjnych, 400 w audycjach radiowych, 400 publikacji prasowych, ponad 12,5 tys. publikacji na portalach internetowych i około 4 tys. publikacji w mediach społecznościowych.

The screenshot shows the homepage of the Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa (KOWR). At the top left is the KOWR logo with the text 'KRAJOWY OŚRODEK WSPARCIA ROLNICTWA'. Below the logo is a search bar and navigation links for 'Spółki', 'Handel zagraniczny', 'UKUR - obrót ziemią rolną', 'Program dla szkół', 'Interwencja', 'OZE', and 'Nieruchomości'. The main navigation menu includes 'ZASÓB', 'WIEDZA', 'PROMOCJA', 'ANALIZA', and 'KONTAKT'. The central banner features an illustration of a family and the text '#KupujŚwiadomie WSPIERAJ NASZE ROLNICTWO I KRAJOWĄ GOSPODARKĘ' and 'PRODUKT POLSKI'. On the right side, there is a vertical list of menu items: 'KOWR', 'Informacje z regionów', 'BREXIT', 'Restrukturyzacja zadłużonych podmiotów', 'Pożyczki/Poręczenia', 'Oświadczenia woli (UKUR)', 'Rzecznik Prasowy', 'Ewidencja Producentów', 'Pomoc Żywnościowa', and 'Informacje dla eksporterów'. At the bottom, there is a search bar for real estate offers with filters for 'rolna', 'Sprzedaż', '0 - 5 ha', and 'Lokalizacja: województwo, powiat, gmina, obręb'.

Źródło: <https://www.kowr.gov.pl/> (odczyt – maj 2022 r.).

18. SYSTEM KONTROLI

18.1. Audyt wewnętrzny

W 2021 r. w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa realizowano **zadania i czynności audytowe** na podstawie „**Planu audytu na rok 2021**” zatwierdzonego przez Dyrektora Generalnego KOWR zgodnie z ustawą o finansach publicznych¹⁴³. Przeprowadzone **zadania audytowe zapewniające** obejmowały następujące obszary:

- dopłaty do prywatnego przechowywania produktów rolno-spożywczych,
- wsparcie działań innowacyjnych i rozwojowych w sektorze rolno-spożywczym,
- przejmowanie mienia do Zasobu WRSP,
- zamówienia publiczne,
- dostęp do informacji publicznej w trybie ustawy o dostępie do informacji publicznej bądź ustawy o ponownym wykorzystaniu informacji sektora publicznego,
- planowanie i realizacja procesu zakupów IT,
- zarządzanie oprogramowaniem i licencjami,
- przejmowanie długów podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne,
- nadzór i restrukturyzacja spółek strategicznych,
- obowiązek nabycia nieruchomości rolnych na żądanie zbywcy, zgodnie z art. 2a ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.

W zakresie audytu wewnętrznego zrealizowano również na bieżąco **34 czynności doradcze** dotyczące m.in.: koordynacji audytów zewnętrznych przeprowadzanych w KOWR, koordynacji umów delegowania zadań z ARiMR do KOWR (obszar mechanizmów WPR), Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020, opiniowania projektów aktów normatywnych wewnętrznych i zewnętrznych oraz analizy zaprojektowanych rozwiązań.

¹⁴³ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 305, z późn. zm.).

W zakresie monitorowania stopnia wdrożenia zaleceń audytowych przeprowadzono czynności monitorująco-sprawdzające w odniesieniu do zaleceń sformułowanych w ramach 14 zadań audytowych zapewniających przeprowadzonych w latach 2018–2021.

Wyniki pracy audytu wewnętrznego przedstawiano audytowanym komórkom/jednostkom organizacyjnym oraz Dyrektorowi Generalnemu KOWR w postaci sprawozdań oraz informacji z czynności sprawdzających.

Przeprowadzone audyty wewnętrzne potwierdziły spełnianie przez KOWR kryteriów akredytacji dla agencji płatniczych określonych w załączniku I do rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 907/2014¹⁴⁴, do których przestrzegania jest zobligowany na mocy umów delegowania zawartych z ARiMR¹⁴⁵.

W 2021 r. zespoły audytowe instytucji zewnętrznych przeprowadzały czynności audytowe zarówno w KOWR, jak i w agencji płatniczej (w obszarze zadań delegowanych z ARiMR do KOWR lub przejętych przez ARiMR ze zniesionej z dniem 1 września 2017 r. Agencji Rynku Rolnego), tj.:

- Komisji Europejskiej – kontrola zgodności rozliczeń na podstawie art. 52 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013. Postępowanie wyjaśniające nr INT/2021/007/PL dotyczące środków promocyjnych na podstawie rozporządzeń (UE) nr 1144/2014, 2015/1829 i 2015/1831. Działania kontrolne jednostki certyfikującej w zakresie legalności i prawidłowości zgodnie z art. 9 ust. 1 i art. 47 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 oraz art. 5-7 rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) nr 908/2014;
- Europejskiego Urzędu ds. Nadużyć Finansowych (OLAF) – sprawa OC/2020/0143/A3, śledztwo dotyczące potencjalnych nieprawidłowości i nadużyć finansowych w Dolnośląskim Oddziale Polskiego Czerwonego Krzyża w ramach realizacji Podprogramu 2016 POPŻ 2014–2020;
- Ministerstwa Finansów w obszarach:
 - weryfikacji zadeklarowanych wydatków poniesionych przez beneficjenta w ramach POPŻ 2014–2020,
 - operacji w zakresie systemu zarządzania i kontroli POPŻ 2014–2020,
 - systemu zarządzania i kontroli w zakresie kluczowych wymogów kontrolnych 1–5, 7 oraz 9–12 POPŻ 2014–2020,
 - gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu UE w ramach EFRG i EFRROW w roku finansowym kończącym się 15 października 2021 [audyt z art. 5 rozporządzenia Komisji (UE) nr 908/2014 z dnia 6 sierpnia 2014 r. ustanawiającego zasady dotyczące stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE)

¹⁴⁴ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 907/2014 z dnia 11 marca 2014 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczych i innych organów, zarządzania finansami, rozliczania rachunków, zabezpieczeń oraz stosowania euro, z późn. zm.

¹⁴⁵ Umowa zawarta 1 września 2017 r. (z późn. zm.) oraz umowa nr 17/2015_DDD_UM17 (z późn. zm.).

nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczej i innych organów, zarządzania finansami, rozliczania rachunków, przepisów dotyczących kontroli, zabezpieczeń i przejrzystości],

- gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu UE w ramach EFRG i EFRROW w roku finansowym kończącym się 15 października 2022 [audyt z art. 5 rozporządzenia Komisji (UE) nr 908/2014 z dnia 6 sierpnia 2014 r. ustanawiającego zasady dotyczące stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczej i innych organów, zarządzania finansami, rozliczania rachunków, przepisów dotyczących kontroli, zabezpieczeń i przejrzystości];
- Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa – audyt procesu weryfikacji wniosków w ramach poddziałania „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” PROW 2014–2020.

Od 1 stycznia 2010 r. obowiązują przepisy ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych wprowadzające obowiązek zapewnienia **kontroli zarządczej** w jednostkach sektora finansów publicznych. W KOWR obowiązek ten został wprowadzony zarządzeniem Dyrektora Generalnego KOWR w sprawie kontroli zarządczej w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa. Kontrolę zarządczą w KOWR stanowi ogół działań podejmowanych przez Dyrektora Generalnego KOWR, zastępców Dyrektora Generalnego, dyrektorów departamentów i biur w Centrali KOWR oraz dyrektorów OT KOWR dla zapewnienia realizacji celów i zadań w sposób zgodny z prawem, efektywny, oszczędny i terminowy.

18.2. Kontrola wewnętrzna

W 2021 r. zadania i czynności kontrolne realizowane były w oparciu o zaakceptowany przez Dyrektora Generalnego KOWR „**Plan kontroli wewnętrznej na 2021 r.**” oraz o **złożone wnioski o przeprowadzenie kontroli doraźnej**. Łącznie przeprowadzono **16 kontroli planowych w OT KOWR** w Białymstoku (1), Bydgoszczy (2), Częstochowie (1), Gorzowie Wlkp. (1), Kielcach (1), Krakowie (1), Lublinie (1), Łodzi (1), Olsztynie (1), Opolu (1), Poznaniu (1), Pruszczu Gdańskim (1), Rzeszowie (1), Szczecinie (1) i Warszawie (1) oraz **2 kontrole planowe w Centrali KOWR** (w Biurze Dyrektora Generalnego i Departamencie Nadzoru nad Spółkami).

W ramach realizacji „Planu kontroli wewnętrznej na 2021 r.” skontrolowano poniższe obszary:

- udzielanie bezzwrotnej pomocy finansowej,
- nadzór właścicielski nad realizacją obowiązków wynikających z umów dotyczących zagospodarowania mienia Zasobu WRSP,
- funkcjonowanie i organizację sekcji zamiejscowych/filii OT KOWR,
- udzielanie przez KOWR pożyczek ze środków finansowych uzyskanych z gospodarowania mieniem Zasobu WRSP,
- organizację i finansowanie szkoleń w KOWR,
- wykonanie zaleceń pokontrolnych wydanych w wyniku kontroli przeprowadzonych w 2020 r.

Przeprowadzono również 7 kontroli doraźnych w następujących obszarach:

- realizacja przez departament Centrali KOWR zadań określonych regulaminem organizacyjnym KOWR,
- dokapitalizowanie spółek, w których prawa z udziałów wykonuje KOWR, i podejmowane w związku z tym działania,
- prawidłowość postępowania w związku z przedłożeniem do sądu rejonowego wniosku o nadanie klauzuli wykonalności aktu notarialnego,
- proces wynajmu lokali mieszkalnych znajdujących się w Zasobie WRSP,
- wybór pośredników w obrocie nieruchomościami, w związku ze zbliżającym się terminem wygaśnięcia umowy najmu,
- gospodarowanie samochodami służbowymi w KOWR,
- rozdysponowanie nieruchomości znajdujących się w Zasobie WRPS położonych w OT KOWR.

18.3. Kontrole na miejscu

Zadania wykonywane przez kontrolerów Wydziałów Kontroli na Miejscu (WKM) OT KOWR są ważnym elementem w działalności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa. Wdrożony system kontroli na miejscu służy z jednej strony zapewnieniu, że środki finansowe wypłacane przez państwo członkowskie otrzymają beneficjenci, którym to wsparcie się należy, z drugiej zaś – służy weryfikacji spełniania przez beneficjentów/kontrahentów, warunków/zobowiązań wynikających z przepisów prawa w ramach zadań nałożonych na KOWR. Wyniki z przeprowadzonych kontroli na miejscu dostarczają istotnych informacji niezbędnych do prawidłowego administrowania procesami związanymi z realizacją zadań przez poszczególne jednostki organizacyjne KOWR.

Proces kontroli na miejscu rozpoczyna się przekazaniem polecenia kontroli przez komórkę merytoryczną Centrali lub OT KOWR, która jest odpowiedzialna za obsługę danego mechanizmu/działania/programu do Wydziałów Kontroli na Miejscu w OT KOWR. Wszystkie czynności kontrolne prowadzone przez kontrolerów WKM są realizowane na podstawie imiennych upoważnień do kontroli, które uprawniają kontrolerów do prowadzenia czynności kontrolnych u beneficjentów/kontrahentów. Wyniki kontroli są przekazywane w postaci raportu/protokołu z kontroli do zlecającego kontrolę w celu wydania właściwych decyzji związanych z: przyznaniem wsparcia finansowego, weryfikacji zobowiązań, przestrzegania przepisów, zawarciem umowy.

Proces przeprowadzania kontroli na miejscu realizowany przez WKM OT KOWR jest nadzorowany przez Biuro Kontroli na Miejscu (BKM), które koordynuje i monitoruje procesy związane z realizacją zadań w obszarze kontroli na miejscu¹⁴⁶. System kontroli na miejscu zapewnia wyraźny rozdział funkcji pomiędzy zlecającym kontrolę a wykonującym kontrolę, co pozwala na zachowanie niezależności kontrolerów i uniknięcia ryzyka konfliktu interesów.

¹⁴⁶ BKM powstało 20.08.2021 r. Wcześniej kompetencje w przedmiotowym zakresie posiadał Wydział Zarządzania i Monitorowania Kontroli na Miejscu w Biurze Audytu i Kontroli KOWR.

Tabela 30. **Kontrole na miejscu przeprowadzone w 2021 r. przez KOWR**

Lp.	Nazwa mechanizmu/działania/programu	Liczba kontroli
1.	Gospodarowanie Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa*	717
2.	Realizacja zadań w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020	643
3.	„Program dla szkół”	536
4.	Monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego	366
5.	Obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych	201
6.	Nadzór nad spełnieniem warunków i zobowiązań nabywców nieruchomości rolnych na podstawie art. 8a oraz w związku z art. 9 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego*	183
7.	Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina	122
8.	Monitorowanie umów na dostarczanie produktów rolnych	117
9.	Działanie 3 „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” w ramach PROW na lata 2014–2020	82
10.	Rejestr pierwszych podmiotów skupujących i monitorowanie wielkości skupu mleka	62
11.	Monitorowanie produkcji na rynku cukru	44
12.	Interwencyjny zakup i sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku	34
13.	Monitorowanie produkcji biogazu rolniczego	30
14.	Interwencyjny zakup i sprzedaż masła	24
15.	Wsparcie rynku produktów pszczelich	22
16.	Restrukturyzacja zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne	18
17.	Monitorowanie rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych	15
18.	Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych	14
19.	Handel zagraniczny	7
20.	Udzielanie przez KOWR dopłat do składek z tytułu zawarcia przez zakład ubezpieczeń umów ubezpieczenia	6
Ogółem		3 243

* Kontrole realizowane od 1.10.2021 r. Więcej informacji dotyczących nadzoru właścicielskiego nad mieniem Zasobu WRSP znajduje się w podrozdziale 2.5., a w zakresie nadzoru nad spełnieniem warunków i zobowiązań nabywców nieruchomości rolnych na podstawie art. 8a oraz w związku z art. 9 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego – w podrozdziale 3.10. i 3.11.

Źródło: dane KOWR.

Kontrole na miejscu realizowane przez KOWR w ramach obsługiwanych mechanizmów/działań/programów są wykonywane w **dwóch obszarach**:

– **kontrole własne realizowane na podstawie ustawy o KOWR oraz innych ustaw krajowych**, w tym m.in.:

- kontrole realizowane w ramach POPŻ na podstawie ustawy o pomocy społecznej (KOWR – jako instytucja pośrednicząca i beneficjent),
- kontrole w zakresie nadzoru właścicielskiego nad realizacją obowiązków wynikających z umów dotyczących zagospodarowania Zasobu WRSP (kontrole realizowane przez WKM od 1.10.2021 r.),
- kontrole w zakresie nadzoru nad spełnieniem warunków i zobowiązań nabywców nieruchomości rolnych na podstawie art. 8a oraz w związku z art. 9 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego (kontrole realizowane przez WKM od 1.10.2021 r.);

– **kontrole delegowane z ARiMR:**

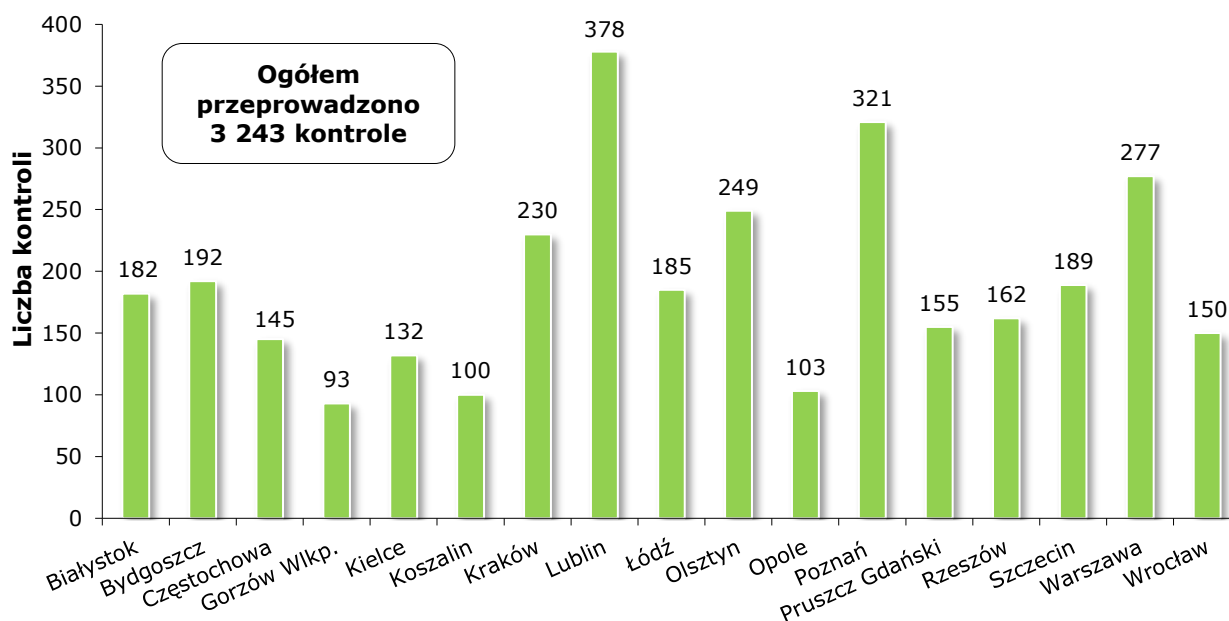
- kontrole realizowane w ramach zadań rynkowych WPR (przeprowadzane na podstawie umowy z dnia 1.09.2017 r., z późn. zm.),
- kontrole realizowane w ramach działania 3 PROW 2014–2020 (przeprowadzane na podstawie umowy 17/2015_DDD-UM17 z dnia 28.05.2015 r., z późn. zm.).

W 2021 r. kontrolerzy KOWR przeprowadzili ogółem **3 243 kontrole na miejscu**, z tego:

- 2 358 kontroli własnych (73% ogółu przeprowadzonych kontroli), w tym 643 kontrole w ramach POPŻ 2014–2020¹⁴⁷,
- 885 kontroli delegowanych (27%), w tym 82 kontrole w zakresie PROW 2014–2020¹⁴⁸.

Najwięcej kontroli dotyczyło gospodarowania Zasobem WRSP (717 kontroli; 22,1% wszystkich przeprowadzonych kontroli), a następnie: realizacji zadań w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 (643 kontrole; 19,8%), „Programu dla szkół” (536 kontroli; 16,5%), monitorowania i nadzoru nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego (366 kontroli; 11,3%), obsługi funduszy promocji produktów rolno-spożywczych (201 kontrole; 6,2%) oraz nadzoru nad spełnieniem warunków i zobowiązań nabywców nieruchomości rolnych na podstawie art. 8a oraz w związku z art. 9 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego (183 kontrole; 5,6%).

Wykres 59. **Liczba kontroli na miejscu przeprowadzonych w 2021 r. przez OT KOWR**

Źródło: dane KOWR.

¹⁴⁷ Kontrole zrealizowane na podstawie przepisów ustawy o KOWR oraz innych ustaw krajowych, w tym w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020. Dane obejmują zarówno 2 299 kontroli systemowych, jak i 59 kontroli uzupełniających/dodatkových (w tym 11 kontroli zrealizowanych w ramach POPŻ).

¹⁴⁸ Kontrole przeprowadzane w zakresie realizacji zadań wspólnej organizacji rynków rolnych, PROW 2014–2020 i promocji unijnych produktów rolnych, delegowanych na podstawie umów do KOWR przez ARiMR. Dane obejmują zarówno 824 kontrole systemowe, jak i 61 kontroli uzupełniających/dodatkových.

Liczba kontroli przeprowadzonych w 2021 r. przez poszczególne OT KOWR była zróżnicowana i zależała m.in. od: aktywności i liczby beneficjentów uczestniczących w administrowanych mechanizmach/działaniach/programach, specyfiki danego regionu oraz sytuacji rynkowej. Najwięcej kontroli przeprowadził OT KOWR w Lublinie (378 kontroli; 11,7% wszystkich zrealizowanych kontroli w kraju), a następnie OT w Poznaniu (321 kontroli; 9,9%), Warszawie (277 kontroli; 8,5%) i Olsztynie (249 kontroli; 7,7%).

18.4. Inne zagadnienia

Współpraca z organami ścigania i koordynacja kontroli zewnętrznych

W 2021 r. współpracowano z organami ścigania w zakresie **58 spraw** dotyczących postępowań wyjaśniających związanych z działaniami nadzorowanymi przez KOWR prowadzonych przez: policję, prokuraturę, sąd, Najwyższą Izbę Kontroli, MRiRW, Urząd Celno-Skarbowy, Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Centralne Biuro Antykorupcyjne.

Koordinowano również kontrole przeprowadzane w Centrali KOWR przez instytucje zewnętrzne, poprzez: udzielanie odpowiedzi i wyjaśnień kontrolującym, współpracę z komórkami organizacyjnymi w tym zakresie, koordynację składania zastrzeżeń oraz monitorowanie realizacji zaleceń pokontrolnych. Kontrole przeprowadzone przez instytucje zewnętrzne dotyczyły następujących obszarów:

- wykonanie budżetu państwa w 2020 r., wykonanie planów finansowych KOWR oraz Zasobu WRSP, a także realizacja zadań finansowanych z udziałem środków z budżetu Unii Europejskiej (NIK),
- realizacja porozumienia zawartego 17 września 2014 r. (z późn. zm.) o powierzeniu ARR zadań w ramach POPŻ 2014–2020 – Operacja I w ramach Podprogramu 2019 (MRiPS),
- spełnienie kryteriów desygnacji w zakresie zarządzania ryzykiem, zarządzania i kontroli (w szczególności obszarów dotyczących wyboru projektów do dofinansowania), kontroli zarządczej i weryfikacji wniosków o płatność POPŻ 2014–2020 (MFiPR),
- realizacja przez KOWR prawa pierwokupu i nabycia akcji w Krajowej Spółce Cukrowej S.A. (NIK),
- pomoc rolnikom poszkodowanym w wyniku suszy (NIK),
- prawidłowość realizacji projektu „Promocja gospodarki w oparciu o polskie marki produktowe – Marka Polskiej Gospodarki – Brand” (MRPiT),
- wykonywanie zadań obronnych przez KOWR (MRiRW),
- prawidłowość realizacji pomocy technicznej w ramach POPŻ 2014–2020 – Operacja III (MRiPS),
- promocja polskiej żywności za granicą (NIK),
- akta osobowe wskazanych pracowników KOWR, umowy zlecenia, dokumentacja dotycząca pracy zdalnej świadczonej przez osoby przebywające na kwarantannie lub izolacji domowej, terminowość dokonywania zgłoszeń do ubezpieczenia społecznego, listy płac, badania lekarskie, szkolenia bhp oraz ocena ryzyka zawodowego (PIP),
- prawidłowość i rzetelność obliczania składek na ubezpieczenia społeczne oraz innych składek, do których pobierania zobowiązany jest ZUS, oraz zgłaszanie do ubezpieczeń

- społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego, ustalanie uprawnień do świadczeń z ubezpieczeń społecznych i wypłacanie tych świadczeń oraz dokonywanie rozliczeń z tego tytułu, prawidłowość i terminowość opracowywania wniosków o świadczenia emerytalne i rentowe, wystawianie zaświadczeń lub zgłaszanie danych dla celów ubezpieczeń społecznych (ZUS),
- administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina (ARiMR),
 - kontrola w instytucji pośredniczącej w ramach POPŻ 2014–2020 (MF),
 - interwencyjny zakup i sprzedaż masła oraz odtłuszczonego mleka w proszku, a także wsparcie rynku produktów pszczelich (ARiMR),
 - wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych oraz „Program dla szkół” (ARiMR),
 - POPŻ 2014–2020 (Operacja II) – prawidłowość realizacji porozumienia oraz funkcja KOWR w Operacji II w zakresie sprawowania nadzoru nad realizacją zadań pod kątem obowiązków informacyjno-promocyjnych (MRiPS),
 - prawidłowość przeprowadzania czynności kontrolnych w ramach poddziałania 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” oraz poddziałania 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” PROW 2014–2020 (ARiMR).

Ponadto, w zakresie współpracy z organami ścigania i koordynacji kontroli zewnętrznych, prowadzono monitorowanie kontroli zewnętrznych w OT KOWR, m.in. przeprowadzonych przez: Najwyższą Izbę Kontroli, Archiwum Państwowe, Łódzkiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska, Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska, Komendę Powiatową Państwowej Straży Pożarnej, Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, MRiRW, a także dotyczące zadań delegowanych przeprowadzonych przez ARiMR.

Prowadzono również rejestry dotyczące działalności Centrali KOWR oraz rejestry udostępnione przez ARiMR, tworzone procedury, analizowano projekty wytycznych oraz prowadzono sprawozdawczość.

Zarządzanie informacjami o nieprawidłowościach

W 2021 r. realizowano zadania w ramach systemu kontroli wewnętrznej związane z zarządzaniem informacjami o nieprawidłowościach, w tym m.in.: współpracowano z agencją płatniczą (ARiMR) oraz służbami kontrolnymi w zakresie przeprowadzania kontroli *ex-post*, a także koordynowano przeprowadzanie przez komórki merytoryczne KOWR analizy ustaleń protokołów kontroli *ex-post*. Do KOWR wpłynęło łącznie 37 protokołów kontroli *ex-post* przeprowadzonych przez Inspekcję Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych na podstawie postanowień rozdziału III w tytule V rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013.

W ramach zadań delegowanych wspólnej polityki rolnej, KOWR realizował również działania dotyczące przekazywania do ARiMR informacji o zidentyfikowanych nieprawidłowościach/błędach oraz o pozostałych zdarzeniach wymagających raportowania.

W 2021 r. realizowano także zadania dotyczące raportowania nieprawidłowości w ramach programu POPŻ 2014–2020. Prowadzono rejestr nieprawidłowości w zakresie POPŻ oraz sprawozdawczość do Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej.

Informacja dotycząca skarg, wniosków i petycji

W 2021 r. do KOWR wpłynęło ogółem 80 skarg i wniosków, z tego w:

- Centrali KOWR rozpatrywano 59 skarg i wniosków (73,8% wszystkich skarg i wniosków)
 - 55 załatwiono we własnym zakresie, 3 przekazano według właściwości (2 do ARiMR i 1 do MRiRW), a jedna skarga pozostawała w toku na koniec roku,
- OT KOWR rozpatrywano 21 skarg i wniosków (26,2%) – 19 załatwiono we własnym zakresie, a 2 pozostawały w toku na koniec roku.

Najczęstszymi przyczynami skarg i wniosków były:

- udzielanie przez KOWR odpowiedzi zgodnych z obowiązującymi przepisami prawa, które nie satysfakcjonowały zainteresowanych,
- niezadowolenie niedoszłych nabywców i dzierżawców mienia Zasobu WRSP z rozstrzygnięcia procedur przetargowych niezgodnie z ich oczekiwaniami, a także mylnej interpretacji lub braku znajomości przepisów prawa oraz procedur obowiązujących w KOWR,
- niezadowolenie zainteresowanych w zakresie procedowania spraw, np. w ramach ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, sprzedaży nieruchomości, przetargów,
- konflikty sąsiedzkie dotyczące m.in. sposobu użytkowania nieruchomości Zasobu WRSP oraz uprawy i obrotu surowcem tytoniowym,
- niespełniający oczekiwań interesantów sposób komunikacji ze strony pracowników KOWR,
- przewlekłość prowadzonych postępowań, w tym zniecierpliwienie skarżących na wydłużający się termin realizacji zadań i procedur związany z zapobieganiem, przeciwdziałaniem oraz zwalczaniem COVID-19.

W 2021 r. do KOWR wpłynęła jedna petycja, która pozostawała w trakcie rozpatrywania, oraz jedno pismo noszące znamiona petycji, które pomimo wezwania adresata do usunięcia braków formalnych, nie zostało uzupełnione, wobec tego pozostawało w aktach sprawy OT KOWR bez dalszego rozpatrzenia.

19. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

W 2021 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa prowadził **bieżącą współpracę międzynarodową z podmiotami zagranicznymi (prywatnymi i publicznymi rangi agencji rządowych i ministerstw oraz placówkami dyplomatycznymi)**, a także **polskimi placówkami za granicą i Zagranicznymi biurami Handlowymi PAIH**. Regularne kontakty służyły m.in. pozyskiwaniu materiałów dotyczących uwarunkowań rynków trzecich i możliwości współpracy gospodarczej w sektorze rolno-spożywczym, które po analizie wykorzystywane były we współpracy z krajowymi przedsiębiorcami. Realizowana współpraca międzynarodowa miała w szczególności na celu **upowszechnianie pozytywnego wizerunku polskiego rolnictwa i promocję krajowych produktów rolno-spożywczych na rynkach zagranicznych**.

Współpraca służyła także wsparciu realizacji działań ustawowych KOWR, jak również rozwojowi instytucji przez: **wymianę wiedzy i pozyskiwanie informacji, nawiązywanie i rozwój relacji eksperckich oraz budowę wizerunku instytucji** jako kompetentnego partnera w środowisku międzynarodowym.

19.1. Organizacja wizyt delegacji zagranicznych oraz udział przedstawicieli KOWR w spotkaniach międzynarodowych

Z uwagi na trwającą epidemię COVID-19 i obowiązujące restrykcje dotyczące m.in. zasad podróżowania, w 2021 r. zostały istotnie ograniczone możliwości organizacji w tradycyjnej, bezpośredniej formie wizyt delegacji zagranicznych w KOWR oraz udziału przedstawicieli KOWR w spotkaniach o charakterze międzynarodowym.

W 2021 r. KOWR uczestniczył w **VI posiedzeniu Polsko-Ukraińskiej Grupy Roboczej ds. Współpracy w dziedzinie rolnictwa** w formule online, spotkaniach w ramach wizyty w Polsce **Ministra Rolnictwa Palestyny** oraz w spotkaniu z przedstawicielem **Ministerstwa Spraw Zagranicznych Algierii**.

Organizowano również spotkania z **przedstawicielami zagranicznych placówek dyplomatycznych w Polsce** (m.in. z Ambasador Nowej Zelandii, Ambasador Albanii, Ambasadorem Palestyny, przedstawicielami Ambasad Algierii, Pakistanu i Egiptu).

W ramach bieżącej współpracy przedstawiciele KOWR uczestniczyli w szeregu spotkań online z **przedstawicielami Ambasad RP** w Moskwie (Rosja), Kijowie (Ukraina), Pretorii (RPA), Abu Zabi (ZEA), Pekinie (Chiny), Nowym Delhi (Indie), Helsinkach (Finlandia),

Tunisie (Tunezja), Kairze (Egipt), Ammanie (Jordania), jak również z przedstawicielami ZBH PAIH (online lub w formie bezpośredniej).

19.2. Wkłady merytoryczne KOWR w związku z pracami międzyresortowych zespołów i komisji ds. współpracy z krajami trzecimi

W związku z realizowanymi przez MRiRW spotkaniami dwustronnymi w formule stacjonarnej lub online, udziałem w pracach międzyrządowych komisji ds. współpracy gospodarczej oraz grup roboczych ds. współpracy w dziedzinie rolnictwa, a także realizowanymi dwustronnymi konsultacjami gospodarczymi, w KOWR opracowywano i przekazywano wkłady do materiałów informacyjno-tezowych.

Ogółem w 2021 r. KOWR przekazał około **80 wkładów** do materiałów informacyjno-tezowych MRiRW na temat problematyki dotyczącej współpracy handlowej, w tym kwestii i postulatów zgłaszanych do KOWR przez krajowych przedsiębiorców branży rolno-spożywczej, a także na temat zagranicznych rynków rolno-spożywczych oraz prowadzonych na nich działań promocyjnych i informacyjnych.

Analizowano dokumenty przekazywane w związku z pracami Komitetu Doradczego przy DG Trade ds. Dostępu do Rynku (MAAC), w zakresie barier dla produktów sektora rolno-spożywczego. Na wniosek Ministerstwa Rozwoju i Technologii¹⁴⁹ KOWR przygotowywał również wkłady do materiałów dotyczących barier w dostępie do wybranych rynków. Opracowania obejmowały m.in. kraje Afryki, Wspólnotę Niepodległych Państw, Gruzję, Ukrainę, USA, Kanadę, Meksyk, kraje Azji Południowo-Wschodniej, Australię, Nową Zelandię, kraje basenu Morza Śródziemnego oraz Wielką Brytanię.

19.3. Udział KOWR w pracach związanych ze stanowieniem prawa Unii Europejskiej

Udział w pracach organów UE oraz w unijnym procesie decyzyjnym

W ramach udziału w procesie decyzyjnym UE Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa aktywnie uczestniczył w pracach organów przygotowawczych Komisji Europejskiej oraz Rady UE, na forum których omawiane były zagadnienia dotyczące mechanizmów WPR administrowanych przez KOWR w ramach zadań delegowanych. W 2021 r. były to m.in.:

- Komitet ds. Wspólnej Organizacji Rynków Rolnych (sekcje: produktów zwierzęcych, upraw polowych, win i alkoholi, promocji produktów rolnych oraz zagadnień horyzontalnych),
- Grupa Ekspertów ds. Rynków Rolnych w zakresie zagadnień podlegających rozporządzeniu o jednolitej wspólnej organizacji rynku (sekcje: produktów zwierzęcych, upraw polowych, win i alkoholi),
- Grupa Ekspertów ds. Horyzontalnych Zagadnień dotyczących WPR,
- Komitet ds. Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- Specjalny Komitet ds. Rolnictwa (SCA),
- Grupa Robocza ds. Zjednoczonego Królestwa,
- Grupa Robocza ds. Win i Alkoholi,
- Komitet ds. Wspólnej Polityki Rolnej (w ramach rozporządzenia o planach strategicznych).

¹⁴⁹ Wcześniej: Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii

Udział KOWR w pracach ww. organów przygotowawczych UE obejmował pozyskiwanie, analizę oraz opiniowanie projektów unijnych aktów prawnych i dokumentów roboczych w zakresie zadań delegowanych, jak również okresowy udział przedstawicieli KOWR w posiedzeniach ww. gremiów w charakterze ekspertów współpracujących.

W 2021 r. pracownicy KOWR pozyskali i poddali analizie około **1,5 tys. dokumentów roboczych** (projektów aktów prawnych, prezentacji rynkowych, instrukcji oraz sprawozdań) związanych z ponad **160 posiedzeniami** organów przygotowawczych Komisji Europejskiej i Rady UE. Przedstawiciele KOWR uczestniczyli w prawie **30 posiedzeniach**, na których omawiane były zagadnienia związane z działalnością KOWR. Prace organów przygotowawczych KE, w które zaangażowani byli eksperci KOWR, koncentrowały się na opracowywaniu i wdrażaniu przepisów delegowanych oraz wykonawczych regulujących funkcjonowanie mechanizmów wspólnej organizacji rynków rolnych (w tym m.in. zasad administrowania kontyngentami taryfowymi, wdrażania środków interwencyjnych w związku z epidemią COVID-19 oraz przekazywania powiadomień do Komisji Europejskiej). Dotyczyły one również kontynuacji prac nad reformą WPR po 2023 r. (w tym pakietu rozporządzeń dotyczących planów strategicznych, zasad finansowania i wspólnej organizacji rynków produktów rolnych) oraz kwestii dotyczących wyjścia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej.

W 2021 r. KOWR pozyskał ponad **20 not informacyjnych** Komisji Europejskiej zawierających opinię tej instytucji na temat sposobu interpretacji i stosowania wybranych przepisów prawnych UE dotyczących zasad realizacji instrumentów WPR.

Sprawozdawczość do Komisji Europejskiej przy wykorzystaniu ISAMM

Zgodnie z prawodawstwem unijnym państwa członkowskie są zobowiązane do bieżącej sprawozdawczości dotyczącej sytuacji oraz działań i mechanizmów WPR realizowanych na wybranych rynkach rolnych. Powiadomienia na temat mechanizmów WPR realizowanych w ramach zadań delegowanych z agencji płatniczej (ARiMR) są przekazywane do Komisji Europejskiej przy pomocy Informatycznego Systemu Monitoringu i Zarządzania Rynkiem Rolnym (ISAMM).

19.4. Monitorowanie regulacji prawnych UE

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa administruje niektórymi rynkowymi mechanizmami wspólnej polityki rolnej w ramach zadań delegowanych przekazanych przez agencję płatniczą. W związku z tym zostały wdrożone procedury gwarantujące, że każda zmiana w przepisach UE – istotna dla realizacji mechanizmu WPR – jest rejestrowana, a zalecenia, bazy danych i listy kontrolne są aktualizowane. W KOWR w 2021 r. na bieżąco monitorowano akty prawne UE publikowane w Dziennikach Urzędowych UE na stronie internetowej <http://eur-lex.europa.eu>. W wyniku prowadzonego monitoringu sporządzono **257 rejestrów aktów prawnych UE dotyczących zadań delegowanych KOWR**.

20. ZAGADNIENIA ORGANIZACYJNE

20.1. Systemy zarządzania w KOWR

W celu zapewnienia odpowiedniej jakości zarządzania w KOWR funkcjonuje **System Zarządzania Jakością** (oparty na wymaganiach **normy PN-EN ISO 9001:2015**), co przekłada się na efektywność działań realizowanych przez KOWR, odpowiednią rzetelność, sprawną obsługę, satysfakcję i pozytywną relację KOWR – beneficjent/ kontrahent.

System Zarządzania Jakością pozwala utrzymywać procesowe podejście do realizowanych zadań, czego efektem jest skuteczna realizacja założonych celów. Dokumentacja służąca do obsługi beneficjentów KOWR pozostaje jednolita, czytelna i jest na bieżąco dostosowywana do zmieniającego się prawa zewnętrznego.

Wdrożony w KOWR **System Zarządzania Bezpieczeństwem Informacji** (oparty na wymaganiach **normy PN-EN ISO/IEC 27001**), zgodnie z wymaganiami określonymi w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2247, z późn. zm.) gwarantuje właściwy poziom bezpieczeństwa informacji poprzez zapewnienie poufności, dostępności i integralności przetwarzanych zasobów informacyjnych, skuteczne zarządzanie ryzykiem, uwzględnienie bezpieczeństwa informacji na etapie projektowania realizacji nowych zadań, systemów informacyjnych i zabezpieczeń.

Organizacja **bezpieczeństwa informacji** zapewnia właściwy poziom **ochrony danych osobowych** i spełnienie wymagań rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólnego rozporządzenia o ochronie danych).

Udostępnianie informacji publicznej i informacji sektora publicznego pozwala realizować ustawowe prawa obywateli związane z dostępem do informacji. W 2021 r. w Centrali i OT KOWR rozpatrzono łącznie blisko **600 wniosków** o udostępnienie informacji publicznej i wniosków o ponowne wykorzystywanie informacji sektora publicznego oraz wydano 7 decyzji administracyjnych w tym zakresie.

W związku ze stanem epidemii wywołanym zakażeniami wirusem SARS-CoV-2 na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej – realizując obowiązek **zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony zdrowia** pracowników oraz innych osób (kontrahentów i beneficjentów), a także zapewniając **ciągłość realizowanych zadań** – w 2021 r. w KOWR wprowadzono i na bieżąco aktualizowano wytyczne dotyczące organizacji pracy, mając na względzie obowiązujące szczególne rozwiązania związane z zapobieganiem i przeciwdziałaniem COVID-19.

Zarządzenia Dyrektora Generalnego dotyczące działalności KOWR w 2021 r. skierowane do podmiotów zewnętrznych zamieszczono w **aneksie nr 1**.

20.2. Teleinformatyka

W 2021 r., poza bieżącym utrzymywaniem systemów informatycznych wspierających realizację statutowych zadań, zrealizowano m.in. następujące działania:

- wdrożono **system EZD** na dedykowanej do tego infrastrukturze technicznej (uruchomiono 18 instancji systemowo-sprzętowych do obsługi EZD),
- przygotowano dokumentację do uruchomienia procedury przetargowej na zakup nowoczesnego centralnego systemu informatycznego klasy ERP,
- rozpoczęto budowę systemów do obsługi nowych mechanizmów:
 - monitorowania rynku maku,
 - monitorowania rynku konopi włóknistych,
 - monitorowania rynku wina,
- zmodernizowano system finansowo-księgowy w zakresie:
 - „Rejestru Bezzwrotnej Pomocy” do obsługi procesu udzielania pomocy finansowej,
 - obsługi plików JPK,
- rozbudowano aplikację „Program dla szkół” w szczególności w zakresie:
 - implementacji wartości słownikowych,
 - przebudowy algorytmu naliczania redukcji w celu prawidłowej obsługi wniosków w roku szkolnym 2020/2021 w okresach, w których miało miejsce zdalne nauczanie z powodu COVID-19,
 - aktualizacji formularzy i decyzji generowanych w ramach systemu „Program dla szkół”,
 - wprowadzania nowego modułu „WNIOSKI 2.0” w związku ze zmianą rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowego zakresu zadań realizowanych przez KOWR związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu dla szkół w roku szkolnym 2021/2022,
 - realizacji ankiet zewnętrznych dla szkół uczestniczących w „Programie dla szkół”,
- przygotowano aplikacje w ramach POPŻ („FEAD”, „FEAD II”, „Harmonogramy dostaw”) do obsługi Podprogramu 2021 oraz przeprowadzono szkolenia dla wykonawców zewnętrznych,
- rozbudowano system wspierający mechanizm „Monitorowania i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego” w szczególności w zakresie dostosowywania procesu obsługi kontroli,
- wykonano ankiety w ramach wsparcia mechanizmów operacyjnych, w tym rozbudowano funkcjonalności systemu zarządzania treścią (CMS),
- dokonano aktualizacji Zintegrowanego Systemu Informatycznego KOWR w zakresie dostosowania do obecnie obowiązującego prawa i wewnętrznych procedur,
- rozbudowano **platformę usług eRolnik**, dzięki której uproszczono załatwianie spraw urzędowych poprzez m.in. umożliwienie składania elektronicznych wniosków do KOWR o nowe usługi, takie jak:
 - „Fundusze promocji” – usługa umożliwiająca składanie deklaracji wpłat na fundusze promocji produktów rolno-spożywczych oraz propozycji zadań do planu finansowego w wersji elektronicznej,
 - „Mleko” – usługa umożliwiająca składanie informacji miesięcznej o ilości skupionego surowego mleka krowiego,

- „Działki Zasobu WRSP” – usługa udostępniająca przegląd działek w Zasobie WRSP,
- zintegrowano platformę usług eRolnik z **serwisem geoportal.gov.pl**, dzięki której zapewniono dostęp do usług danych przestrzennych poprzez wizualizację danych o działkach Zasobu WRSP na dedykowanej warstwie uruchomionej na geoportalu,
- cyklicznie przygotowywano liczne raporty w ramach sprawozdawczości gospodarowania Zasobem WRSP,
- wdrożono narzędzie analityczne ułatwiające raportowanie w obszarze gospodarowania Zasobem WRSP,
- aktualizowano słowniki centralne Zintegrowanego Systemu Informatycznego KOWR,
- utrzymywano oraz modyfikowano systemy w ramach realizacji zadań delegowanych z ARiMR,
- uczestniczono w posiedzeniach Grupy Ekspertów do spraw horyzontalnych kwestii dotyczących WPR – *Expert Group for horizontal questions concerning the CAP*,
- wspierano użytkowników w zakresie obsługi nowych narzędzi informatycznych wdrożonych w związku z przejściem na tryb pracy zdalnej – hybrydowej, która spowodowana została epidemią COVID-19,
- wdrożono nowe rozwiązania technologiczne w celu zwiększenia bezpieczeństwa,
- administrowano lokalną siecią komputerową, serwerami i ich systemami operacyjnymi, usługami świadczonymi w sieci, systemami zabezpieczeń, systemami wykrywania nieuprawnionych działań, systemami silnego uwierzytelniania, komputerami, serwerami baz danych i serwerami aplikacji, w tym monitorowano i optymalizowano działania serwerów i aplikacji,
- wspierano merytorycznie administratorów w OT KOWR,
- monitorowano zagrożenia bezpieczeństwa sieci/aplikacji i podejmowano działania zabezpieczające w przypadku prób naruszenia bezpieczeństwa oraz wykrycia luk w bezpieczeństwie systemów informatycznych KOWR,
- współpracowano z organami odpowiedzialnymi za ochronę cyberprzestrzeni Polski (CSIRT GOV),
- realizowano zadania wynikające z wprowadzania stanów alarmowych CRP,
- współpracowano z Pełnomocnikiem ds. Ochrony Informacji Niejawnych i Inspektorem Ochrony Danych Osobowych w zakresie bezpieczeństwa informacji w systemach informatycznych KOWR.

20.3. Zarządzanie kadrami

Nabór kandydatów na wolne stanowiska pracy w KOWR był prowadzony zgodnie z ustawą z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 481, z późn. zm.) w sposób otwarty i konkurencyjny oraz odbywał się na zasadach ustalonych w regulaminie określającym zasady i tryb zatrudniania pracowników w KOWR. Informacje o wolnych stanowiskach pracy były powszechnie dostępne w siedzibach jednostek organizacyjnych prowadzących nabór i w Biuletynie Informacji Publicznej KOWR.

W 2021 r. przeprowadzono 217 procesów rekrutacyjnych. Zatrudniono 144 pracowników (z tego: 45 osób w Centrali i 99 osób w OT KOWR). Stosunek pracy został rozwiązany ze 123 pracownikami (40 osobami w Centrali i 83 osobami w OT KOWR).

Według stanu na 31 grudnia 2021 r. zatrudnienie w KOWR wynosiło 2 103 osoby, z tego: 484 pracowników w Centrali oraz 1 619 pracowników w siedemnastu OT KOWR. Kobiety stanowiły 62% pracowników, natomiast mężczyźni – 38% pracowników. Z orzeczoną niepełnosprawnością były zatrudnione 72 osoby, z tego: 17 osób z niepełnosprawnością w stopniu lekkim, 49 – z niepełnosprawnością w stopniu umiarkowanym oraz 6 osób z niepełnosprawnością w stopniu znacznym.

Proces poszerzania wiedzy i umiejętności pracowników Centrali KOWR realizowano z uwzględnieniem potrzeb organizacji. Ze środków przeznaczonych na podnoszenie kwalifikacji zrealizowano łącznie 106 szkoleń indywidualnych i grupowych, w tym w ramach POPŻ 2014–2020 oraz PROW 2014–2020. Tematyka szkoleń obejmowała zagadnienia m.in. z zakresu: prawa, finansów, podatków, informatyki, zarządzania, audytu i kontroli oraz gospodarowania nieruchomościami. Zawarto 13 umów na dokształcanie w ramach studiów wyższych i podyplomowych oraz przeprowadzono obowiązkowe szkolenia okresowe w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy.

20.4. Zamówienia publiczne

Z dniem 1 stycznia 2021 r. weszła w życie ustawa z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1129, z późn. zm.). Jednocześnie utraciła moc dotychczas obowiązująca ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych. Pracownicy komórek organizacyjnych KOWR, do zadań których należy przygotowanie i przeprowadzenie postępowań o udzielenie zamówień publicznych, byli zobowiązani do stosowania nowych uregulowań prawnych w zakresie zamówień publicznych w przypadku postępowań wszczynanych w 2021 r.

Komórki Centrali KOWR złożyły w 2021 r. łącznie **398 wniosków** o wszczęcie postępowania o udzielenie zamówienia na podstawie przepisów ustawy – Prawo zamówień publicznych oraz wniosków o udzielenie zamówienia zwolnionych ze stosowania tej ustawy na łączną wartość szacunkową wynoszącą 265 497,5 tys. zł (bez VAT). Na podstawie przepisów ustawy – Prawo zamówień publicznych wszczęto **44 postępowania** o udzielenie zamówienia o łącznej wartości szacunkowej 246 905,7 tys. zł (bez VAT).

W 2021 r. istotną grupę zamówień stanowiły zamówienia z branży IT udzielane w 25 postępowaniach prowadzonych na podstawie ustawy – Prawo zamówień publicznych, w szczególności na zapewnienie wsparcia technicznego dla sprzętu informatycznego i oprogramowania oraz na dostawy urządzeń i systemów informatycznych. Przeprowadzono również postępowanie, w wyniku którego zawarto umowę ramową na świadczenie usług informatycznych przez specjalistów IT. Zawarcie umowy ramowej umożliwia udzielanie w okresie 3 lat zamówień wykonawczych na zaawansowane usługi informatyczne, świadczone przez specjalistów IT, których zadaniem będzie wsparcie zamawiającego w procesach analizy i wytwarzania oprogramowania.

20.5. Obsługa administracyjna

W 2021 r. w ramach obsługi administracyjnej realizowano zadania mające na celu zapewnienie siedzib oraz pozostałych zasobów (urządzeń, materiałów i usług) niezbędnych do realizacji zadań statutowych KOWR. Przeprowadzono postępowania m.in. w zakresie: zakupów artykułów spożywczych, prasy, kalendarzy, materiałów eksploatacyjnych do urządzeń i serwisu urządzeń drukujących na powielarni, samochodów na potrzeby floty KOWR, usługi cateringowej, sprzedaży i dostawy materiałów biurowych do archiwizacji, usługi niszczenia dokumentacji niearchiwalnej oraz usługi sprzątanania.

Zrealizowano zadania związane z identyfikacją podmiotów uczestniczących w mechanizmach współfinansowanych i finansowanych ze środków UE w oparciu o dane z rejestru Ewidencji Producentów (EP) prowadzonego przez ARiMR z tytułu uczestnictwa KOWR w realizacji mechanizmów/zadań WPR delegowanych z agencji płatniczej. W 2021 r. w systemie elektronicznym zarejestrowano około **48,5 tys. wniosków** merytorycznych złożonych przez **13,9 tys. podmiotów**, jednocześnie dokonując weryfikacji (wpisu, aktualizacji) danych identyfikacyjnych podmiotów będących uczestnikami zarówno mechanizmów krajowych, jak i zadań delegowanych, w tym związanych i niezwiązanych z płatnościami.

KOWR kontynuował przechowywanie i prowadzenie obsługi dokumentacji własnej, a także przejętej po ANR i ARR oraz po zlikwidowanych państwowych przedsiębiorstwach gospodarki rolnej (ppgr). Ogółem w archiwach KOWR zgromadzono ponad 53 tys. mb dokumentacji, w tym ponad 2 mln akt osobowych byłych pracowników ppgr. W 2021 r. do KOWR wpłynęło ponad 16 tys. wniosków w ramach obsługi przechowywanej dokumentacji, w wyniku czego OT KOWR wystawiły ponad 16 tys. zaświadczeń, w tym: 4 tys. zaświadczeń Rp-7 do uzyskania emerytury lub renty, 2,7 tys. świadectw pracy, 1,6 tys. zaświadczeń Rp-7 do naliczenia kapitału początkowego oraz 1 tys. zaświadczeń w sprawie wyjaśnień (ZUS, osób prywatnych i innych).

Ponadto, w związku z realizacją **Konkursu Grantowego „Cyfrowa Gmina – Wsparcie dzieci z rodzin pegeerowskich w rozwoju cyfrowym – Granty PPGR”**, którego organizatorem jest m.in. Centrum Projektów Polska Cyfrowa, do KOWR w 2021 r. wpłynęło **ponad 8 tys. wniosków** (od gmin i osób fizycznych) z prośbą o potwierdzenie zatrudnienia w państwowych przedsiębiorstwach gospodarki rolnej. W odpowiedzi na te wnioski OT KOWR zweryfikowały na podstawie posiadanej dokumentacji **ponad 90 tys. osób**.

Zgodnie z regulaminem konkursu, gminy (grantobiorcy) zobowiązane były do zweryfikowania m.in. w KOWR oświadczeń w zakresie ich poprawności złożonych przez opiekunów prawnych oraz osoby pełnoletnie składające oświadczenie we własnym imieniu, w szczególności fakt, czy składający oświadczenie jest uprawniony do ubiegania się o ww. wsparcie (czy pochodzi z rodziny popegeerowskiej).

„Sprawozdanie z działalności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w 2021 roku” opracowano w Biurze Analiz i Strategii m.in. na podstawie materiałów otrzymanych z komórek organizacyjnych KOWR.

SPIS TABEL

Tabela 1.	Powierzchnia gruntów sprzedanych z Zasobu WRSP wg grup obszarowych	25
Tabela 2.	Liczba umów zawartych na sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP wg grup obszarowych	27
Tabela 3.	Nieodpłatne przekazywanie gruntów z Zasobu WRSP	32
Tabela 4.	Powierzchnia gruntów wdzierżawionych z Zasobu WRSP wg grup obszarowych..	37
Tabela 5.	Liczba umów zawartych na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP wg grup obszarowych	38
Tabela 6.	Powierzchnia gruntów Zasobu WRSP pozostających w dzierżawie wg grup obszarowych, w podziale na osoby fizyczne i prawne wg stanu na 31 grudnia 2021 r.	40
Tabela 7.	Liczba umów dzierżawy gruntów Zasobu WRSP pozostających w dzierżawie wg grup obszarowych, w podziale na osoby fizyczne i osoby prawne wg stanu na 31 grudnia 2021 r.	40
Tabela 8.	Struktura obszarowa umów dzierżawy zawartych, zakończonych i aktualnych	41
Tabela 9.	Stan zagospodarowania gruntów Zasobu WRSP od początku działalności (tj. od 1992 r.) do 31 grudnia 2021 r. (w tys. ha)	42
Tabela 10.	Gospodarka finansowa Zasobu WRSP w 2021 r.	52
Tabela 11.	Wskaźniki spłacalności należności bieżących (w %)	53
Tabela 12.	Wskaźniki windykacji należności zaległych (w %)	53
Tabela 13.	Należności zaległe wg stanu prawnego umowy	54
Tabela 14.	Wskaźniki windykacji wg okresów zapadalności należności	54
Tabela 15.	Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnej na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2021 r. wg OT KOWR	68
Tabela 16.	Decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnej na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2021 r. wg OT KOWR	69
Tabela 17.	Prawo pierwokupu nieruchomości rolnych przysługujące KOWR (zgodnie z art. 3 ust. 4 ukur) – dane dotyczące warunkowych umów sprzedaży nieruchomości rolnych w 2021 r. wg OT KOWR	72
Tabela 18.	Dane dotyczące zawiadomień w zakresie przysługującego KOWR prawa nabycia nieruchomości rolnych (zgodnie z art. 4 ust. 1 ukur) w 2021 r. wg OT KOWR	73
Tabela 19.	Wykaz spółek, w których KOWR posiadał udziały w 2021 r.	93
Tabela 20.	Projekty przyjęte do realizacji w KOWR, podpisane i rozliczone umowy oraz kwoty wynikające z rozliczonych umów (z uwzględnieniem aneksów) w ramach realizacji mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2020/2021 (stan na 31.12.2021 r.)	97
Tabela 21.	Realizacja programów wsparcia pszczelarstwa w Polsce	101
Tabela 22.	Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz i wywóz towarów wydane oraz rozliczone przez KOWR w 2021 r.	125
Tabela 23.	Wpływy na fundusze promocji produktów rolno-spożywczych w 2021 r.	165
Tabela 24.	Wydatki z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych w 2021 r. na zrealizowane zadania	166
Tabela 25.	Zagospodarowanie nieruchomości przejętych protokolarnie do Zasobu WRSP w latach 2019–2021	183
Tabela 26.	Ilość i rodzaj nabytych wewnątrzspółnotowo biokomponentów oraz biokomponentów zawartych w paliwach w 2021 r.	193
Tabela 27.	Wykaz substratów zużytych do produkcji biogazu rolniczego w 2021 r.	196
Tabela 28.	Wydatki Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w 2021 r. w ramach mechanizmów krajowych i innych zadań w podziale na źródła finansowania	206
Tabela 29.	Kwoty wypłacone w 2021 r. wynikające z wystawionych ARiMR przez KOWR dokumentów płatniczych z tytułu realizacji zadań delegowanych WPR	208
Tabela 30.	Kontrole na miejscu przeprowadzone w 2021 r. przez KOWR	221

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1.	Oddziały terenowe, filia i sekcje zamiejscowe OT KOWR	8
Wykres 2.	Zakres działań Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa	10
Wykres 3.	Odpowiedzi udzielone na pytanie „Jak ocenia Pan(i) jakość obsługi w jednostkach KOWR w 2021 r.?”	15
Wykres 4.	Grunty Skarbu Państwa przejęte do Zasobu od 1992 r. wg stanu na 31 grudnia 2021 r. w podziale na województwa (w tys. ha)	19
Wykres 5.	Średnie ceny sprzedaży gruntów rolnych z Zasobu WRSP w 2021 r. (w zł/ha)	28
Wykres 6.	Ceny gruntów rolnych uzyskiwane przez ANR/KOWR i ceny gruntów ornych w obrocie prywatnym wg GUS	29
Wykres 7.	Dzierżawa gruntów Zasobu WRSP w latach 1992–2021	36
Wykres 8.	Średnia wysokość czynszu dzierżawnego uzyskanego w 2021 r. (dt pszenicy/ha) w poszczególnych województwach	39
Wykres 9.	Grunty pozostające w Zasobie WRSP wg stanu na 31 grudnia 2021 r. (w ha)...	43
Wykres 10.	Powierzchnia Zasobu WRSP (stan na 31 grudnia 2021 r.)	43
Wykres 11.	Rozdysponowanie gruntów Zasobu WRSP w latach 1992–2021	44
Wykres 12.	Rozdysponowanie mieszkań Zasobu WRSP wg stanu na 31 grudnia 2021 r. (w tys.) ...	45
Wykres 13.	Sprzedaż mieszkań z Zasobu WRSP w latach 1992–2021	46
Wykres 14.	Grunty Zasobu WRSP pozostające do rozdysponowania oraz szacunkowa ocena możliwości ich zagospodarowania według kierunków (stan na 31 grudnia 2021 r.)	47
Wykres 15.	Wnioski i decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych wydane na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2021 r. wg OT KOWR	65
Wykres 16.	Decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych, wydane w 2021 r. na podstawie art. 2a ust. 4 ukur	66
Wykres 17.	Powierzchnia wynikająca z wniosków i wydanych decyzji administracyjnych na nabycie nieruchomości rolnych na podstawie art. 2a ust. 4 ukur w 2021 r. wg OT KOWR	66
Wykres 18.	Decyzje administracyjne na nabycie nieruchomości rolnych wydane na podstawie art. 2a ust. 4 ukur oraz powierzchnia wynikająca z wydanych decyzji administracyjnych w latach 2017–2021	67
Wykres 19.	Spółki hodowlane, nad którymi KOWR sprawował nadzór właścicielski, wg stanu na 31 grudnia 2021 r.	81
Wykres 20.	Spółki hodowli roślin, nad którymi KOWR sprawował nadzór właścicielski, wg stanu na 31 grudnia 2021 r.	83
Wykres 21.	Ośrodki hodowli zarodkowej, nad którymi KOWR sprawował nadzór właścicielski, wg stanu na 31 grudnia 2021 r.	85
Wykres 22.	Stadniny koni i stada ogierów, nad którymi KOWR sprawował nadzór właścicielski, wg stanu na 31 grudnia 2021 r.	89
Wykres 23.	Umowy rozliczone przez KOWR w ramach mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2020/2021	98
Wykres 24.	Projekty złożone do KOWR w ramach mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2021/2022 (stan na 31.12.2021 r.)	99
Wykres 25.	Realizacja wsparcia rynku produktów pszczelich w latach 2005–2021	100
Wykres 26.	Monitorowanie obowiązku zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych ...	109
Wykres 27.	Producenci wpisani do „Rejestru producentów surowca tytoniowego” oraz masa suszu tytoniowego skupionego od producentów surowca tytoniowego ..	111
Wykres 28.	Liczba producentów surowca tytoniowego wpisanych do rejestru KOWR (w podziale na województwa) wg stanu na 31 grudnia 2021 r.	112
Wykres 29.	Podmioty skupujące mleko w Polsce	113

Wykres 30.	Struktura pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie (wg stanu na 31 grudnia 2021 r.)	113
Wykres 31.	Liczba pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie wg OT KOWR (stan na 31 grudnia 2021 r.)	114
Wykres 32.	Produkcja wina w Polsce w roku gospodarczym	117
Wykres 33.	Powierzchnia uprawy winorośli według miejsca zamieszkania lub siedziby producenta w roku gospodarczym 2021/2022 (stan na 31 grudnia 2021 r.) ...	118
Wykres 34.	Liczba producentów wina i powierzchnia uprawy winorośli w Polsce	120
Wykres 35.	Struktura pozwoleń/wyciągów z pozwoleń wydanych przez KOWR w 2021 r. na przywóz/wywóz towarów do/z Polski	126
Wykres 36.	Struktura pozwoleń/wyciągów z pozwoleń rozliczonych ogółem w 2021 r. na przywóz/wywóz towarów do/z Polski	126
Wykres 37.	Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz/wywóz towarów z/do Polski wydane w okresie 1 maja 2004 r. – 31 grudnia 2021 r.	127
Wykres 38.	Przydział środków unijnych dla państw członkowskich UE na realizację „Programu dla szkół”.....	130
Wykres 39.	Ostateczny całkowity budżet „Programu dla szkół” w Polsce	131
Wykres 40.	Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół” w II semestrze roku szkolnego 2020/2021 w podziale na województwa	133
Wykres 41.	Liczba szkół uczestniczących w „Programie dla szkół” w II semestrze roku szkolnego 2020/2021 w podziale na województwa	133
Wykres 42.	Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2021/2022 w podziale na województwa	135
Wykres 43.	Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół”.....	136
Wykres 44.	Budżety polskich programów branżowych i/lub międzybranżowych w okresie maj 2004 r. – grudzień 2021 r. wg grup produktów	145
Wykres 45.	Liczba wspieranych polskich programów branżowych i/lub międzybranżowych w latach 2010–2021 i ich budżety ogółem	146
Wykres 46.	Główne obszary działań w zakresie wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą	147
Wykres 47.	Działania w zakresie realizacji branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych	159
Wykres 48.	Obszary działań w zakresie promowania produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości	161
Wykres 49.	Fundusze promocji produktów rolno-spożywczych – wpływy i wydatki	166
Wykres 50.	Wsparcie przez KOWR działań innowacyjnych i rozwojowych w sektorze rolno-spożywczym	174
Wykres 51.	Złożone do KOWR w latach 2019–2021 wnioski o przejęcie długu w zamian za przeniesienie własności nieruchomości rolnej na rzecz Skarbu Państwa wg OT KOWR	182
Wykres 52.	Nabycie nieruchomości do Zasobu WRSP w ramach przejęcia długu podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne w latach 2019–2021	182
Wykres 53.	Produkcja głównych biokomponentów w Polsce	189
Wykres 54.	Liczba wytwórców biogazu rolniczego i instalacji wpisanych do rejestru wytwórców biogazu rolniczego	194
Wykres 55.	Rozmieszczenie terytorialne biogazowni rolniczych wg stanu na 31 grudnia 2021 r.	195
Wykres 56.	Produkcja biogazu rolniczego i energii elektrycznej	197
Wykres 57.	Budżet Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020	200
Wykres 58.	Ilość dostarczonych artykułów spożywczych i liczba osób objętych pomocą w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020	204
Wykres 59.	Liczba kontroli na miejscu przeprowadzonych w 2021 r. przez OT KOWR	222

ANEKSY

1. Zarządzenia Dyrektora Generalnego dotyczące działalności KOWR w 2021 r. skierowane do podmiotów zewnętrznych
2. Tabele dotyczące gospodarowania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa
3. Wykonanie planu finansowego KOWR w 2021 r. (układ memoriałowy)
4. Wykaz jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, w których prawa z udziałów albo akcji wykonywał w 2021 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa
5. Dane kontaktowe jednostek organizacyjnych Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Zarządzenia Dyrektora Generalnego dotyczące działalności KOWR w 2021 r. skierowane do podmiotów zewnętrznych

1. Zarządzenie nr 10/2021/Z zmieniające Zarządzenie nr 133/2020/Z w sprawie wprowadzenia warunków udziału w „Programie dla szkół” w roku szkolnym 2020/2021.
2. Zarządzenie nr 22/2021/Z zmieniające Zarządzenie nr 133/2020/Z w sprawie wprowadzenia warunków udziału w „Programie dla szkół” w roku szkolnym 2020/2021.
3. Zarządzenie Nr 27/2021/Z w sprawie powołania zespołu do spraw realizacji projektu „Paszportyzacja Polskiej Żywności” (zm. zarządzeniami 31/2021/Z, 46/2021/Z i 150/2021/Z).
4. Zarządzenie nr 28/2021/Z w sprawie przeprowadzenia naboru uzupełniającego do składu Rad Społecznych działających przy oddziałach terenowych KOWR.
5. Zarządzenie nr 31/2021/Z zmieniające zarządzenie nr 27/2021/Z w sprawie powołania zespołu do spraw realizacji projektu „Paszportyzacja Polskiej Żywności”.
6. Zarządzenie nr 37/2021/Z zmieniające Zarządzenie nr 92/2020/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków monitorowania zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych”.
7. Zarządzenie nr 41/2021/Z w sprawie wznowienia działania Rad Społecznych działających przy oddziałach terenowych oraz Dyrektorze Generalnym KOWR (zm. zarządzenie 21/2018/Z).
8. Zarządzenie nr 46/2021/Z zmieniające Zarządzenie nr 27/2021/Z w sprawie powołania zespołu do spraw realizacji projektu „Paszportyzacja Polskiej Żywności”.
9. Zarządzenie nr 49/2021/Z zmieniające Zarządzenie nr 102/2021/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków monitorowania i nadzoru nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego”.
10. Zarządzenie nr 58/2021/Z zmieniające Zarządzenie nr 148/2020/Z w sprawie wprowadzenia dokumentacji dotyczącej dofinansowania z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 – Podprogram 2020.
11. Zarządzenie nr 59/2021/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków zamieszczenia danych w wykazie spółdzielni energetycznych”.
12. Zarządzenie nr 67/2021/Z w sprawie określenia stawek opłat za wykonanie badań w tym badań odwoławczych w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020.
13. Zarządzenie nr 71/2021/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków zamieszczenia danych w wykazie spółdzielni energetycznych”.
14. Zarządzenie nr 72/2021/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biogazu rolniczego oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”.
15. Zarządzenie nr 73/2021/Z w sprawie wprowadzenia warunków udziału w mechanizmie „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”.
16. Zarządzenie nr 79/2021/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biopłynów oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”.
17. Zarządzenie nr 95/2021/Z w sprawie wprowadzenia warunków udziału w „Programie dla szkół” w roku szkolnym 2021/2022.
18. Zarządzenie nr 105/2021/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru administratorów systemów certyfikacji oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”.

19. Zarządzenie nr 106/2021/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru jednostek certyfikujących oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”.
20. Zarządzenie nr 107/2021/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru podmiotów sprowadzających biokomponenty oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”.
21. Zarządzenie nr 117/2021/Z w sprawie wprowadzenia „Warunków uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biogazu rolniczego oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem”.
22. Zarządzenie nr 120/2021/Z w sprawie wprowadzenia dokumentacji dotyczącej dofinansowania z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 – Podprogram 2021.
23. Zarządzenie nr 124/2021/Z w sprawie wprowadzenia wzorów formularzy do stosowania przez operatorów systemu dystrybucyjnego elektroenergetycznego oraz operatorów systemu dystrybucyjnego gazowego.
24. Zarządzenie nr 130/2021/Z w sprawie wprowadzenia „Regulaminu Serwisu Polska Smakuje”.
25. Zarządzenie nr 136/2021/Z w sprawie wprowadzenia „Zasad i warunków przy udzielaniu przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa pożyczek ze środków finansowych uzyskanych z gospodarowania mieniem Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa”.
26. Zarządzenie nr 137/2021/Z uchylające Zarządzenie nr 85/2019/Z w sprawie wprowadzenia „Regulaminu pracy Komisji ds. pożyczek”.
27. Zarządzenie nr 139/2021/Z w sprawie określenia stawek opłat za wykonanie badań w tym badań odwoławczych w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020.
28. Zarządzenie nr 150/2021/Z zmieniające zarządzenie nr 27/2021/Z w sprawie powołania zespołu do spraw realizacji projektu „Paszportyzacja Polskiej Żywności”.

Tabele dotyczące gospodarowania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa

- I. Powierzchnia gruntów przejętych do Zasobu WRSP (w ha)
- II. Niektóre dane o przetargach ogółem na nieruchomości Zasobu WRSP w 2021 r.
- III. Informacja o przetargach ograniczonych, w tym pisemnych ofert na sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP w 2021 r.
- IV. Informacja o przetargach ograniczonych, w tym pisemnych ofert na dzierżawę nieruchomości Zasobu WRSP w 2021 r.
- V. Sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP (w ha)
- VI. Grunty sprzedane z Zasobu WRSP w 2021 r. wg grup obszarowych (w ha)
- VII. Liczba umów zawartych na sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP w 2021 r. wg grup obszarowych
- VIII. Ceny sprzedaży gruntów Zasobu WRSP w 2021 r. wg grup obszarowych (w zł/ha)
- IX. Grunty sprzedane z Zasobu WRSP Zabuzanom (w ha)
- X. Grunty wydzierżawione z Zasobu WRSP w 2021 r. wg województw (w ha)
- XI. Liczba umów zawartych na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP w 2021 r. wg województw
- XII. Czynnosc za grunty wydzierżawione z Zasobu WRSP w 2021 r. wg województw (w dt pszenicy/ha)
- XIII. Grunty Zasobu WRSP w dzierżawie – stan na 31.12.2021 r. wg województw (w ha)
- XIV. Liczba umów na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP – stan na 31.12.2021 r. wg województw
- XV. Zagospodarowanie gruntów Zasobu WRSP – stan na 31.12.2021 r. wg jednostek organizacyjnych (w ha)
- XVI. Zagospodarowanie gruntów Zasobu WRSP – stan na 31.12.2021 r. wg województw (w ha)
- XVII. Grunty Zasobu WRSP pozostające do rozdysponowania oraz szacunkowa ocena możliwości ich zagospodarowania według kierunków – stan na 31.12.2021 r. (w ha)
- XVIII. Zagospodarowanie obiektów rolno-przemysłowych, usługowych i zabytków Zasobu WRSP – stan na 31.12.2021 r.
- XIX. Liczba mieszkań przejętych do Zasobu WRSP i ich rozdysponowanie – stan na 31.12.2021 r.
- XX. Wykonanie planu finansowego Zasobu WRSP w 2021 r. (układ memoriałowy)
- XXI. Wpływy Zasobu WRSP w 2021 r. (w tys. zł)
- XXII. Wydatki Zasobu WRSP w 2021 r. (w tys. zł)

I. Powierzchnia gruntów przejętych do Zasobu WRSP (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Przejęto do Zasobu WRSP do 31.12.2021 r.	W tym z ukur* w 2021 r.
1.	OT Białystok	340 910	184
2.	OT Bydgoszcz	260 736	-
3.	OT Częstochowa	33 461	-
4.	OT Gorzów Wlkp.	352 349	83
5.	OT Kielce	9 868	110
6.	OT Koszalin	330 259	93
7.	OT Kraków	11 330	54
8.	OT Lublin	187 892	129
9.	OT Łódź	95 820	11
10.	OT Olsztyn	600 530	488
11.	OT Opole	238 741	2
12.	OT Poznań	461 292	-
13.	OT Pruszcz Gdański	428 862	100
14.	OT Rzeszów	195 014	143
15.	OT Szczecin	470 655	196
16.	OT Warszawa	240 265	350
17.	OT Wrocław	496 817	318
Ogółem		4 754 802	2 262

* Powierzchnia przejęta protokołami zdawczo-odbiorczymi w trybie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego (ukur). Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone. Źródło: dane KOWR.

II. Niektóre dane o przetargach ogółem na nieruchomości Zasobu WRSP w 2021 r.

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Liczba przeprowadzonych przetargów ogółem				Powierzchnia nieruchomości Zasobu WRSP zaofertowana w przetargach ogółem			
		Ogółem		W tym rozstrzygniętych		Ogółem		W tym rozstrzygniętych	
		Na sprzedaż	Na dzierżawę	Na sprzedaż	Na dzierżawę	Na sprzedaż	Na dzierżawę	Na sprzedaż	Na dzierżawę
1.	OT Białystok	366	136	143	125	270	342	137	323
2.	OT Bydgoszcz	387	179	181	154	144	832	60	937
3.	OT Częstochowa	217	140	109	113	212	872	93	785
4.	OT Gorzów Wlkp.	2 839	141	763	137	1 992	1 444	517	1 424
5.	OT Kielce	1 414	95	293	50	503	225	101	139
6.	OT Koszalin	2 933	217	419	141	2 365	1 941	373	1 299
7.	OT Kraków	273	230	154	143	149	590	73	289
8.	OT Lublin	629	1 446	192	681	534	2 413	142	1 382
9.	OT Łódź	1 714	9	270	8	592	97	89	95
10.	OT Olsztyn	1 964	322	762	268	1 304	3 936	471	3 813
11.	OT Opole	616	263	270	236	407	2 050	168	2 005
12.	OT Poznań	689	369	268	354	1 094	5 377	166	5 294
13.	OT Pruszcz Gdański	825	207	287	192	509	2 739	199	2 683
14.	OT Rzeszów	2 755	368	538	261	717	967	169	803
15.	OT Szczecin	2 216	215	546	197	2 026	2 862	359	2 767
16.	OT Warszawa	1 300	47	311	46	646	553	152	547
17.	OT Wrocław	1 468	995	417	553	1 197	7 618	220	3 904
Ogółem		22 605	5 379	5 923	3 659	14 662	34 859	3 488	28 489

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości w ha podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

III. Informacja o przetargach ograniczonych, w tym pisemnych ofert na sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP w 2021 r.

Lp.	Województwo	Przeprowadzone przetargi ograniczone na sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP				Rozstrzygnięte przetargi ograniczone na sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP				Przeprowadzone przetargi ograniczone ofert pisemnych				Rozstrzygnięte przetargi ograniczone ofert pisemnych			
		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne	
		Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)
1.	Dolnośląskie	54	80	44	65	28	42	18	26	-	-	-	-	-	-	-	-
2.	Kujawsko-pomorskie	3	3	3	3	2	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
3.	Lubelskie	134	187	134	187	18	24	18	24	-	-	-	-	-	-	-	-
4.	Lubuskie	125	247	125	247	58	108	58	108	-	-	-	-	-	-	-	-
5.	Łódzkie	12	15	12	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6.	Małopolskie	9	13	9	13	4	5	4	5	-	-	-	-	-	-	-	-
7.	Mazowieckie	27	33	27	33	3	4	3	4	-	-	-	-	-	-	-	-
8.	Opolskie	454	238	454	238	129	147	129	147	-	-	-	-	-	-	-	-
9.	Podkarpackie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10.	Podlaskie	28	102	28	102	9	75	9	75	-	-	-	-	-	-	-	-
11.	Pomorskie	27	56	27	56	14	30	14	30	-	-	-	-	-	-	-	-
12.	Śląskie	27	38	27	38	14	20	14	20	-	-	-	-	-	-	-	-
13.	Świętokrzyskie	31	42	31	42	4	5	4	5	-	-	-	-	-	-	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	65	177	65	177	23	59	23	59	-	-	-	-	-	-	-	-
15.	Wielkopolskie	45	250	45	250	20	54	20	54	-	-	-	-	-	-	-	-
16.	Zachodniopomorskie	139	370	139	370	27	77	27	77	-	-	-	-	-	-	-	-
Ogółem		1 180	1 850	1 170	1 834	353	650	343	635	-	-	-	-	-	-	-	-

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

IV. Informacja o przetargach ograniczonych, w tym pisemnych ofert na dzierżawę nieruchomości Zasobu WRSP w 2021 r.

Lp.	Województwo	Przeprowadzone przetargi ograniczone na dzierżawę nieruchomości Zasobu WRSP				Rozstrzygnięte przetargi ograniczone na dzierżawę nieruchomości Zasobu WRSP				Przeprowadzone przetargi ograniczone ofert pisemnych				Rozstrzygnięte przetargi ograniczone ofert pisemnych			
		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne	
		Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)
1.	Dolnośląskie	480	5 314	480	5 314	319	3 391	319	3 391	207	3 167	207	3 167	31	505	31	505
2.	Kujawsko-pomorskie	104	841	104	841	105	874	105	874	41	434	41	434	47	478	47	478
3.	Lubelskie	436	1 425	436	1 425	267	1 124	267	1 124	-	-	-	-	-	-	-	-
4.	Lubuskie	117	1 313	117	1 313	117	1 313	117	1 313	20	195	20	195	20	195	20	195
5.	Łódzkie	4	78	4	78	4	78	4	78	-	-	-	-	-	-	-	-
6.	Małopolskie	74	470	74	470	38	199	38	199	-	-	-	-	-	-	-	-
7.	Mazowieckie	39	535	39	535	38	528	38	528	-	-	-	-	-	-	-	-
8.	Opolskie	209	2 010	209	2 010	144	1 937	144	1 937	4	46	4	46	4	46	4	46
9.	Podkarpackie	98	685	98	685	80	656	80	656	-	-	-	-	-	-	-	-
10.	Podlaskie	91	306	91	306	83	292	83	292	-	-	-	-	-	-	-	-
11.	Pomorskie	137	1 930	137	1 930	135	1 751	135	1 751	1	16	1	16	1	16	1	16
12.	Śląskie	79	845	79	845	69	752	69	752	2	16	2	16	-	-	-	-
13.	Świętokrzyskie	47	153	47	153	24	69	24	69	-	-	-	-	-	-	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	228	3 275	228	3 275	213	3 224	213	3 224	17	245	17	245	17	245	17	245
15.	Wielkopolskie	329	5 093	329	5 093	317	5 011	317	5 011	122	1 798	122	1 798	118	1 745	118	1 745
16.	Zachodniopomorskie	353	4 515	353	4 515	291	3 857	291	3 857	105	1 819	105	1 819	80	1 474	80	1 474
Ogółem		2 825	28 789	2 825	28 789	2 244	25 057	2 244	25 057	519	7 736	519	7 736	318	4 703	318	4 703

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

V. Sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP* (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Sprzedano ogółem do 31.12.2021 r.	W tym w 2021 r.
1.	OT Białystok	210 702	184
2.	OT Bydgoszcz	132 609	363
3.	OT Częstochowa	384	205
4.	OT Gorzów Wlkp.	217 661	562
5.	OT Kielce	618	93
6.	OT Koszalin	185 762	345
7.	OT Kraków	312	105
8.	OT Lublin	134 694	198
9.	OT Łódź	74 514	126
10.	OT Olsztyn	358 364	660
11.	OT Opole	161 367	247
12.	OT Poznań	233 501	333
13.	OT Pruszcz Gdański	279 207	231
14.	OT Rzeszów	141 632	160
15.	OT Szczecin	249 376	441
16.	OT Warszawa	84 787	288
17.	OT Wrocław	260 508	333
Ogółem		2 725 998	4 872

* Dotyczy sprzedaży i odpłatnego przekazania nieruchomości: odpłatnego przekazania gruntów (z urządzeniami, obiektami i sieciami) niezbędnych dla prowadzenia działalności przez określone jednostki na rzecz tych jednostek, odpłatnego przekształcenia prawa użytkowania wieczystego przysługującego osobom fizycznym w prawo własności, odpłatnego przekazania na rzecz samoistnego posiadacza gruntu, który w dobrej wierze wznosił na powierzchni budynek, odpłatnego przekazania na rzecz jednostek samorządowych. Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone. Źródło: dane KOWR.

VI. Grunty sprzedane z Zasobu WRSP w 2021 r.* wg grup obszarowych (w ha)

Lp.	Województwo	Powierzchnia gruntów sprzedanych (w ha)					
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej				
			do 2,00	2,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	230	118	9	103	-	-
2.	Kujawsko-pomorskie	319	58	21	240	-	-
3.	Lubelskie	188	188	-	-	-	-
4.	Lubuskie	325	247	44	35	-	-
5.	Łódzkie	110	90	20	-	-	-
6.	Małopolskie	70	41	2	26	-	-
7.	Mazowieckie	215	86	41	88	-	-
8.	Opolskie	143	88	-	55	-	-
9.	Podkarpackie	135	133	2	-	-	-
10.	Podlaskie	183	106	14	63	-	-
11.	Pomorskie	123	84	25	14	-	-
12.	Śląskie	55	42	13	-	-	-
13.	Świętokrzyskie	80	74	6	-	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	453	231	25	196	-	-
15.	Wielkopolskie	284	112	16	155	-	-
16.	Zachodniopomorskie	654	368	48	238	-	-
Ogółem		3 566	2 067	285	1 214	-	-

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami), a także grunty nierolne. Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone. Źródło: dane KOWR.

VII. Liczba umów zawartych na sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP* w 2021 r. wg grup obszarowych

Lp.	Województwo	Liczba umów					
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej				
			do 2,00	2,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	261	251	3	7	-	-
2.	Kujawsko-pomorskie	140	130	4	6	-	-
3.	Lubelskie	223	223	-	-	-	-
4.	Lubuskie	405	394	9	2	-	-
5.	Łódzkie	184	176	8	-	-	-
6.	Małopolskie	82	79	1	2	-	-
7.	Mazowieckie	178	164	12	2	-	-
8.	Opolskie	149	147	-	2	-	-
9.	Podkarpackie	464	463	1	-	-	-
10.	Podlaskie	165	160	4	1	-	-
11.	Pomorskie	158	153	4	1	-	-
12.	Śląskie	58	53	5	-	-	-
13.	Świętokrzyskie	128	126	2	-	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	403	389	6	8	-	-
15.	Wielkopolskie	158	150	3	5	-	-
16.	Zachodniopomorskie	730	707	15	8	-	-
Ogółem		3 886	3 765	77	44	-	-

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami) oraz grunty nierolne.
Źródło: dane KOWR.

VIII. Ceny sprzedaży gruntów Zasobu WRSP w 2021 r.* wg grup obszarowych (w zł/ha)

Lp.	Województwo	Ceny gruntów sprzedanych (w zł/ha)					
		Średnio	W tym w grupie obszarowej				
			do 2,00	2,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	57 157	66 676	39 018	47 801	-	-
2.	Kujawsko-pomorskie	42 232	57 278	41 532	38 676	-	-
3.	Lubelskie	20 277	20 277	-	-	-	-
4.	Lubuskie	39 004	41 276	31 621	32 180	-	-
5.	Łódzkie	25 119	27 847	12 737	-	-	-
6.	Małopolskie	36 463	39 448	18 437	33 181	-	-
7.	Mazowieckie	30 692	27 861	12 263	41 960	-	-
8.	Opolskie	35 286	41 691	-	25 125	-	-
9.	Podkarpackie	51 352	51 067	69 987	-	-	-
10.	Podlaskie	33 432	45 562	31 413	13 403	-	-
11.	Pomorskie	34 028	38 587	23 206	26 051	-	-
12.	Śląskie	31 416	33 171	25 617	-	-	-
13.	Świętokrzyskie	27 904	28 811	15 996	-	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	53 206	51 676	52 372	55 114	-	-
15.	Wielkopolskie	52 389	40 357	88 285	57 321	-	-
16.	Zachodniopomorskie	44 309	58 313	30 963	25 308	-	-
Ogółem		41 836	44 380	32 287	39 748	-	-

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami) oraz grunty nierolne.
Źródło: dane KOWR.

IX. Grunty sprzedane z Zasobu WRSP Zabużanom (w ha)*

Lp.	Jednostka organizacyjna ANR/KOWR	Liczba przetargów, w których uczestniczyły osoby z uprawnieniami zabużańskimi		Liczba przetargów wygranych przez osoby z uprawnieniami zabużańskimi		Liczba umów podpisanych z Zabużanami		Powierzchnia nieruchomości sprzedana zabużanom na własność lub współwłasność (w ha)		Cena nieruchomości nabytych przez zabużan na własność lub współwłasność w przetargach (w tys. zł)		Kwota zapłacona przez zabużan uprawnieniami (w tys. zł)	
		W 2021 r.	Stan na 31-12-2021	W 2021 r.	Stan na 31-12-2021	W 2021 r.	Stan na 31-12-2021	W 2021 r.	Stan na 31-12-2021	W 2021 r.	Stan na 31-12-2021	W 2021 r.	Stan na 31-12-2021
1.	OT Białystok	-	6	-	6	-	6	-	51,69	-	281	-	252
2.	OT Bydgoszcz	-	3	-	2	-	2	-	23,99	-	195	-	170
3.	OT Częstochowa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.	OT Gorzów Wlkp.	-	48	-	38	-	22	-	73,11	-	1 200	-	987
5.	OT Kielce	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6.	OT Koszalin	-	201	-	173	-	56	-	846,49	-	16 428	-	15 905
7.	OT Kraków	-	-	-	-	1	2	0,51	2,13	11	22 411	10	22 410
8.	OT Lublin	-	6	-	5	-	4	-	14,91	-	96	-	76
9.	OT Łódź	-	88	-	88	-	21	-	103,36	-	1 207	-	1 179
10.	OT Olsztyn	-	208	-	183	-	121	-	1 374,92	-	15 655	-	13 019
11.	OT Opole	-	120	-	117	-	71	-	177,02	-	3 475	-	2 809
12.	OT Poznań	-	57	-	57	-	40	-	101,87	-	2 201	-	2 047
13.	OT Pruszcz Gdański	-	83	-	78	-	40	-	602,40	-	7 645	-	7 641
14.	OT Rzeszów	-	168	-	166	-	38	-	289,19	-	2 883	-	2 606
15.	OT Szczecin	-	342	-	340	-	104	-	843,56	-	15 889	-	15 138
16.	OT Warszawa	-	161	-	145	-	532	-	168,72	-	2 251	-	2 111
17.	OT Wrocław	-	330	-	330	-	178	-	822,09	-	10 907	-	10 827
Ogółem		-	1 821	-	1 728	1	1 237	0,51	5 495,45	11	102 724	10	97 177

* Różnice w porównaniu z poprzednim sprawozdaniem wynikają z dokonanych korekt lat ubiegłych oraz z dokonanych zaokrągleń.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

X. Grunty wydzierżawione z Zasobu WRSP w 2021 r.* wg województw (w ha)

Lp.	Województwo	Powierzchnia gruntów wydzierżawionych (w ha)					
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej				
			do 1,00	1,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	7 601	67	1 302	5 740	492	-
2.	Kujawsko-pomorskie	1 719	23	620	1 077	-	-
3.	Lubelskie	1 458	110	562	459	326	-
4.	Lubuskie	1 270	7	355	808	101	-
5.	Łódzkie	92	1	65	27	-	-
6.	Małopolskie	559	48	148	362	-	-
7.	Mazowieckie	807	2	65	487	253	-
8.	Opolskie	2 017	45	213	1 759	-	-
9.	Podkarpackie	705	67	227	411	-	-
10.	Podlaskie	534	19	237	278	-	-
11.	Pomorskie	2 344	3	277	2 064	-	-
12.	Śląskie	892	14	203	675	-	-
13.	Świętokrzyskie	136	5	61	70	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	5 466	5	696	3 629	1 137	-
15.	Wielkopolskie	6 024	4	830	3 716	1 164	310
16.	Zachodniopomorskie	4 130	11	920	3 199	-	-
Ogółem		35 756	432	6 780	24 761	3 473	310

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami) oraz grunty nierolne. Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone. Źródło: dane KOWR.

XI. Liczba umów zawartych na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP w 2021 r. wg województw*

Lp.	Województwo	Liczba umów					
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej				
			do 1,00	1,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	758	136	336	281	5	-
2.	Kujawsko-pomorskie	246	59	103	84	-	-
3.	Lubelskie	440	209	207	22	2	-
4.	Lubuskie	132	10	78	43	1	-
5.	Łódzkie	16	1	14	1	-	-
6.	Małopolskie	158	94	52	12	-	-
7.	Mazowieckie	44	5	19	19	1	-
8.	Opolskie	220	86	67	67	-	-
9.	Podkarpackie	231	144	59	28	-	-
10.	Podlaskie	146	37	95	14	-	-
11.	Pomorskie	170	8	58	104	-	-
12.	Śląskie	110	29	56	25	-	-
13.	Świętokrzyskie	32	9	21	2	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	308	10	153	141	4	-
15.	Wielkopolskie	371	8	130	224	8	1
16.	Zachodniopomorskie	368	22	216	130	-	-
Ogółem		3 750	867	1 664	1 197	21	1

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami) oraz grunty nierolne.
Źródło: dane KOWR.

XII. Czynnosc za grunty wydzierzawione z Zasobu WRSP w 2021 r.* wg wojewodztw (w dt pszenicy/ha)

Lp.	Wojewodztwo	Czynosc za grunty wydzierzawione (w dt pszenicy/ha)					
		Średnio	W tym w grupie obszarowej				
			do 1,00	1,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	12,2	13,9	9,4	12,8	11,1	-
2.	Kujawsko-pomorskie	15,4	22,2	10,5	18,1	-	-
3.	Lubelskie	11,9	8,0	6,9	10,3	24,4	-
4.	Lubuskie	10,6	12,8	7,8	12,2	7,0	-
5.	Łódzkie	17,4	5,6	12,4	29,6	-	-
6.	Małopolskie	19,3	10,1	15,7	22,1	-	-
7.	Mazowieckie	22,4	10,1	16,0	30,8	8,1	-
8.	Opolskie	16,0	8,9	8,6	17,0	-	-
9.	Podkarpackie	15,5	9,8	13,9	17,3	-	-
10.	Podlaskie	10,7	8,7	11,7	10,1	-	-
11.	Pomorskie	14,0	7,1	7,7	14,9	-	-
12.	Śląskie	18,3	5,2	12,2	20,3	-	-
13.	Świętokrzyskie	6,8	7,2	7,9	5,7	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	12,4	17,8	7,7	15,3	6,1	-
15.	Wielkopolskie	16,1	27,9	14,5	15,6	17,5	20,7
16.	Zachodniopomorskie	8,0	13,3	8,2	7,9	-	-
Ogółem		13,3	10,7	9,9	14,3	12,5	20,7

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami) oraz grunty nierolne.
Źródło: dane KOWR.

XIII. Grunty Zasobu WRSP w dzierżawie – stan na 31.12.2021 r. wg województw (w ha)

Lp.	Województwo	Powierzchnia gruntów w dzierżawie (w ha)											
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej										
			do 1,00	1,01 - 1,99	2,00 - 4,99	5,00 - 9,99	10,00 - 19,99	20,00 - 49,99	50,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00- 499,99	500,00 - 999,99	1000,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	152 979	1 220	1 898	5 813	7 432	21 835	19 936	13 828	29 254	22 423	10 946	18 394
2.	Kujawsko-pomorskie	67 052	602	833	2 473	4 474	8 443	5 279	3 910	12 050	11 119	1 743	16 126
3.	Lubelskie	24 647	1 781	2 239	3 826	1 968	1 390	1 734	1 661	3 212	3 900	1 366	1 572
4.	Lubuskie	73 928	439	870	3 714	5 188	9 439	15 655	8 397	13 151	5 925	3 972	7 177
5.	Łódzkie	12 739	49	126	349	384	1 059	996	724	3 440	2 205	976	2 431
6.	Małopolskie	7 927	314	314	467	426	506	333	1 008	1 295	494	900	1 870
7.	Mazowieckie	17 414	209	418	782	983	1 472	2 291	2 160	5 051	1 135	2 563	350
8.	Opolskie	57 925	622	546	1 041	1 215	2 878	3 260	1 227	7 627	5 709	7 470	26 330
9.	Podkarpackie	16 186	549	450	808	1 096	1 756	2 379	2 572	5 198	395	524	459
10.	Podlaskie	23 177	724	1 457	3 560	3 732	2 639	2 455	1 815	4 053	1 834	908	-
11.	Pomorskie	73 268	142	466	2 174	3 361	7 575	11 093	5 917	12 671	14 977	10 514	4 379
12.	Śląskie	22 336	439	675	1 458	1 403	1 985	2 604	2 428	4 632	2 228	-	4 484
13.	Świętokrzyskie	5 207	82	189	482	348	542	705	374	1 573	397	514	-
14.	Warmińsko-mazurskie	129 083	418	1 204	4 811	7 833	13 040	29 027	14 307	24 258	15 025	5 743	13 419
15.	Wielkopolskie	162 173	295	567	2 310	7 080	22 201	12 895	9 047	23 864	20 641	14 953	48 320
16.	Zachodniopomorskie	215 964	671	1 499	7 571	11 616	36 250	56 811	20 996	33 869	16 032	11 674	18 975
Ogółem		1 062 006	8 556	13 751	41 638	58 540	133 008	167 453	90 369	185 197	124 441	74 766	164 285

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XIV. Liczba umów na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP – stan na 31.12.2021 r. wg województw

Lp.	Województwo	Liczba umów dzierżawy											
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej										
			do 1,00	1,01 - 1,99	2,00 - 4,99	5,00 - 9,99	10,00 - 19,99	20,00 - 49,99	50,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00- 499,99	500,00 - 999,99	1000,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	9 503	2 654	1 324	1 842	1 033	1 510	696	197	161	59	16	11
2.	Kujawsko-pomorskie	4 283	1 339	584	772	610	633	179	56	71	29	3	7
3.	Lubelskie	6 925	3 550	1 590	1 283	292	100	54	23	19	11	2	1
4.	Lubuskie	4 940	1 002	605	1 182	727	654	549	122	75	16	5	3
5.	Łódzkie	500	99	87	111	55	78	34	10	18	6	1	1
6.	Małopolskie	1 178	666	226	153	60	35	12	13	8	1	2	2
7.	Mazowieckie	1 347	416	291	258	136	105	70	32	31	4	4	-
8.	Opolskie	2 604	1 322	377	336	166	197	114	17	42	15	12	6
9.	Podkarpackie	2 169	1 163	321	262	152	129	75	36	29	1	1	-
10.	Podlaskie	4 344	1 313	1 023	1 154	516	201	81	25	25	4	2	-
11.	Pomorskie	2 963	388	327	671	462	517	382	87	71	40	15	3
12.	Śląskie	2 328	874	485	474	199	145	81	34	27	6	-	3
13.	Świętokrzyskie	575	158	131	157	50	40	24	5	9	1	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	6 479	800	816	1 472	1 105	911	974	212	134	40	9	6
15.	Wielkopolskie	5 070	644	396	698	943	1 585	439	132	134	53	23	23
16.	Zachodniopomorskie	11 352	1 418	1 032	2 292	1 610	2 466	1 966	300	198	43	17	10
Ogółem		66 560	17 806	9 615	13 117	8 116	9 306	5 730	1 301	1 052	329	112	76

Źródło: dane KOWR.

XV. Zagospodarowanie gruntów Zasobu WRSP – stan na 31.12.2021 r. wg jednostek organizacyjnych (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Przejęte do Zasobu WRSP od początku działalności	Grunty rozdysponowane trwale								Grunty pozostające w Zasobie WRSP							
			Sprzedane ogółem	Przekazane nieodpłatnie				Pod wodami przekazane do RZGW lub Marszałka Wojew.	Wniesione jako aport do spółek	Rozdysponowane trwale w pozostałych formach	Ogółem	Z tego						
				Jednostkom samorządu terytorialnego	Lasom Państwowym	Kościelnym osobom prawnym	Innym podmiotom					W dzierżawie	W wieczyst. użytkow.	W trwałym zarządzie	W administrowaniu produk.	W innym zagospodarowaniu*	Pozostaje do rozdysponowania	Obce grunty w Zasobie**
1.	OT Białystok	340 910	210 702	4 292	11 757	2 079	4 541	69 730	52	6 803	30 955	22 601	1 471	32	-	429	5 986	436
2.	OT Bydgoszcz	260 736	132 609	3 358	9 045	15 292	5 398	22 882	303	1 586	70 264	56 316	3 308	1 571	-	374	4 574	4 121
3.	OT Częstochowa	33 461	384	45	1	2	115	510	217	13	32 176	19 986	2 160	70	-	139	9 605	216
4.	OT Gorzów Wlkp.	352 349	217 661	5 068	12 881	3 963	8 562	12 910	2	428	90 874	69 047	1 450	801	-	1 807	16 055	1 714
5.	OT Kielce	9 868	618	11	-	-	30	-	-	14	9 195	4 463	16	162	-	2	4 466	87
6.	OT Koszalin	330 259	185 762	2 951	18 273	2 825	1 619	24 772	133	376	93 547	80 463	1 480	287	-	1 021	9 386	910
7.	OT Kraków	11 330	312	12	-	-	6	0	-	40	10 960	5 128	3 031	26	-	1	2 669	105
8.	OT Lublin	187 892	134 694	2 324	3 364	4 428	5 323	1 242	-	3 061	33 455	22 053	978	1 220	-	215	8 989	-
9.	OT Łódź	95 820	74 514	2 329	1 242	53	1 551	382	211	1 109	14 428	8 832	1 651	19	-	-	3 658	268
10.	OT Olsztyn	600 530	358 364	5 759	23 549	7 100	3 241	49 642	507	5 464	146 905	124 337	4 418	1 583	-	1 165	14 735	668
11.	OT Opole	238 741	161 367	4 991	4 778	10 583	3 135	85	115	1 376	52 312	44 031	1 703	206	-	64	6 256	51
12.	OT Poznań	461 292	233 501	5 593	9 858	16 103	11 647	5 457	3 317	4 932	170 884	129 508	9 019	435	-	756	14 566	16 599
13.	OT Pruszcz Gdański	428 862	279 207	6 370	13 607	7 635	2 420	31 924	267	981	86 449	68 410	4 700	447	-	477	9 877	2 537
14.	OT Rzeszów	195 014	141 632	4 424	11 148	2 095	7 519	25	79	2 177	25 915	15 726	2 235	1 984	-	298	5 650	21
15.	OT Szczecin	470 655	249 376	3 656	17 922	4 932	2 570	21 123	156	1 740	169 180	125 362	5 028	7 503	-	1 063	26 170	4 054
16.	OT Warszawa	240 265	84 787	3 429	1 953	2 168	3 757	32	9 760	2 417	131 962	121 161	3 647	442	-	12	6 600	100
17.	OT Wrocław	496 817	260 508	5 201	15 858	11 080	4 903	60	9 597	4 493	185 116	144 581	6 266	894	-	2 941	29 512	922
Ogółem		4 754 802	2 725 998	59 813	155 237	90 337	66 338	240 776	24 716	37 011	1 354 577	1 062 006	52 559	17 683	-	10 765	178 755	32 809

* W dożywotnim użytkowaniu, w bezumownym użytkowaniu i w użyczeniu.

** Grunty pod wodami płynącymi, pozostające w ewidencji Zasobu, dla których prawa rybackiego użytkowania przeszły z dniem 1 stycznia 2006 r. do RZGW, grunty należące do uczelni publicznych, grunty należące do jednostek samorządowych.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XVI. Zagospodarowanie gruntów Zasobu WRSP – stan na 31.12.2021 r. wg województw (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Przejęte do Zasobu WRSP od początku działalności	Grunty rozdysponowane trwale								Grunty pozostające w Zasobie WRSP							
			Sprzedane ogółem	Przekazane nieodpłatnie				Pod wodami przekazane do RZGW lub Marszałka Wojew.	Wniesione jako aport do spółek	rozdysponowane trwale w pozostałych formach	Ogółem	Z tego						
				Jednostkom samorządu terytorialnego	Lasom Państwowym	Kościelnym osobom prawnym	Innym podmiotom					W dzierżawie	W wieczyst. użytkow.	W trwałym zarządzie	W administrowaniu produk.	W innym zagospodarowaniu*	Pozostaje do rozdysponowania	Obce grunty w Zasobie**
1.	Dolnośląskie	509 612	263 131	5 468	15 879	11 081	5 453	61	10 564	4 493	193 481	152 979	6 266	894	-	2 941	29 479	922
2.	Kujawsko-pomorskie	275 867	134 021	3 399	9 139	15 505	5 415	24 471	1 198	1 588	81 132	67 053	3 293	1 571	-	374	4 556	4 284
3.	Lubelskie	189 980	133 904	2 333	3 403	4 441	5 324	1 243	213	3 061	36 057	24 647	978	1 221	-	215	8 997	-
4.	Lubuskie	355 146	217 015	5 008	13 264	4 020	8 570	10 730	352	428	95 759	73 928	1 450	801	-	1 807	16 059	1 714
5.	Łódzkie	79 907	56 149	1 620	923	10	1 257	1	505	1 107	18 335	12 739	1 651	19	-	0	3 658	268
6.	Małopolskie	39 396	19 121	1 628	872	1 322	1 444	5	569	674	13 760	7 927	3 031	26	-	2	2 669	105
7.	Mazowieckie	119 172	79 293	3 342	1 653	674	2 674	389	635	2 375	28 137	17 414	3 647	419	-	11	6 585	60
8.	Opolskie	181 891	104 119	2 106	3 436	3 621	1 047	82	627	649	66 206	57 925	1 703	206	-	64	6 256	51
9.	Podkarpackie	154 701	104 902	2 885	10 947	2 054	6 100	8	258	1 172	26 375	16 186	2 235	1 984	-	298	5 650	21
10.	Podlaskie	129 010	66 268	2 264	7 673	834	4 017	11 055	113	5 255	31 530	23 177	1 471	32	-	429	5 986	436
11.	Pomorskie	432 128	279 706	6 424	13 689	7 819	2 419	28 884	1 041	977	91 168	73 268	4 715	447	-	477	9 869	2 391
12.	Śląskie	87 144	41 707	1 548	660	6 012	1 220	514	423	535	34 526	22 336	2 160	70	-	139	9 605	216
13.	Świętokrzyskie	50 705	37 407	1 403	195	42	1 025	13	56	625	9 939	5 207	16	162	-	2	4 466	87
14.	Warmińsko-mazurskie	826 508	509 915	7 821	27 671	8 384	4 063	108 246	1 748	7 018	151 642	129 083	4 418	1 583	-	1 165	14 743	651
15.	Wielkopolskie	501 353	236 123	5 781	10 072	16 349	12 069	6 886	5 470	4 937	203 666	162 172	9 019	458	-	756	14 623	16 639
16.	Zachodniopomorskie	822 281	443 217	6 781	35 764	8 168	4 241	48 188	943	2 116	272 864	215 964	6 507	7 790	-	2 084	35 555	4 964
Ogółem		4 754 802	2 725 998	59 813	155 237	90 337	66 338	240 776	24 716	37 011	1 354 577	1 062 006	52 559	17 683	-	10 765	178 755	32 809

* W dożywotnim użytkowaniu, w bezumownym użytkowaniu i w użyczeniu.

** Grunty pod wodami płynącymi, pozostające w ewidencji Zasobu, dla których prawa rybackiego użytkowania przeszły z dniem 1 stycznia 2006 r. do RZGW, grunty należące do uczelni publicznych, grunty należące do jednostek samorządowych.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XVII. Grunty Zasobu WRSP pozostające do rozdysponowania oraz szacunkowa ocena możliwości ich zagospodarowania według kierunków – stan na 31.12.2021 r. (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Powierzchnia pozostająca do rozdysponow. ogółem	Możliwe kierunki zagospodarowania gruntów do rozdysponowania					Pozostałe grunty*
			Na cele rolnicze		Na cele nierolnicze			
			Ogółem	W tym wieloletnie odłogi	Pod zalesienia	Pod budownictwo i działalność usługową	Na inne cele (rekreacja, ochrona przyrody itp.)	
1.	OT Białystok	5 986	5 911	-	-	6	1	68
2.	OT Bydgoszcz	4 574	2 807	-	125	153	154	1 335
3.	OT Częstochowa	9 605	8 095	1 000	500	199	33	778
4.	OT Gorzów	16 055	11 221	2 092	680	818	2 710	626
5.	OT Kielce	4 466	3 426			316	16	708
6.	OT Koszalin	9 386	4 939	-	1 071	1 353	1 378	645
7.	OT Kraków	2 669	2 350	-	27	54	3	235
8.	OT Lublin	8 989	7 390	5 448	74	203	88	1 234
9.	OT Łódź	3 658	3 108	230	200	150	100	100
10.	OT Olsztyn	14 735	13 174	406	273	204	999	84
11.	OT Opole	6 256	5 401	190	245	135	40	435
12.	OT Poznań	14 566	10 196	2 039	306	1 550	184	2 331
13.	OT Pruszcz Gdański	9 877	8 296	279	637	96	2	846
14.	OT Rzeszów	5 650	5 200		15	30	5	400
15.	OT Szczecin	26 170	21 365	13 442	981	89	59	3 676
16.	OT Warszawa	6 600	3 869	953	1 365	411	499	456
17.	OT Wrocław	29 512	15 067	3 830	6 970	1 000	2 200	4 275
Ogółem		178 755	131 815	29 909	13 469	6 767	8 471	18 232

* Grunty, co do których nie zdefiniowano szczegółowych kierunków przeznaczenia.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XVIII. Zagospodarowanie obiektów rolno-przemysłowych, usługowych i zabytków Zasobu WRSP – stan na 31.12.2021 r.

Wyszczególnienie	Przejęto do Zasobu wg protokółów zdawczo-odbiorczych	Stan ewidencyjny na 31.12.2021 r. obiektów przejętych do Zasobu*	Rozdysponowano do 31.12.2021 r.				Obiekty w Zasobie WRSP według stanu na 31.12.2021 r.			
			Ogółem	Z tego			Ogółem	Z tego		
				Sprzedano	Wniesiono do jednoosob. spółek	Rozdysponow. w innych formach		Przekazane		Do rozdysponow.
								W dzierżawę	W zarząd i wieczyste użytkowanie	
Gorzelnie, winiarnie, browary	858	839	685	616	51	18	154	124	3	27
Masarnie i rzeźnie	213	213	169	152	14	3	44	41	-	3
Mleczarnie	12	11	7	1	2	4	4	4	-	-
Przetwórnice owoców i warzyw	15	15	12	7	2	3	3	2	-	1
Młyny i kaszarnie	31	36	30	22	4	4	6	6	-	-
Suszarnie zbóż i zielonek	898	881	634	583	40	11	247	238	-	9
Mieszalnie pasz	717	615	468	388	66	14	147	142	-	5
Cegielnie	10	8	8	7	-	1	-	-	-	-
Tartaki	67	61	57	51	1	5	4	3	-	1
Chłodnie	75	63	49	44	4	1	14	13	-	1
Hotele i zajazdy	107	88	85	57	21	7	3	1	-	2
Restauracje i bary	40	34	33	28	2	3	1	-	-	1
Sklepy	415	366	363	303	43	17	3	3	-	-
Obiekty socjalne, kulturalne i sportowe	672	751	724	214	176	334	27	22	3	2
Zespoły dworskie i pałacowo-parkowe	2 136	2 383	1 991	1 500	132	359	392	283	7	102

* W Zasobie WRSP dokonuje się weryfikacji przejętych obiektów, a w miarę potrzeby - zmiany ich kwalifikacji, przeznaczenia lub funkcji. Przejęte zespoły dworskie i pałacowo-parkowe podlegają przeglądom przy udziale wojewódzkich służb konserwacji zabytków, w wyniku których weryfikowany jest m.in. status i zakres rzeczowy obiektów tworzących „zespół”, jak również wprowadzane są do ewidencji nowe zespoły dworskie i pałacowo-parkowe, uznane przez służbę ochrony zabytków za obiekty zabytkowe.

Źródło: dane KOWR.

XIX. Liczba mieszkań przejętych do Zasobu WRSP i ich rozdysponowanie – stan na 31.12.2021 r.

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Przejęte do Zasobu		Sprzedano		Przekazano nieodpłatnie						Zlikwidowano		Pozostaje w Zasobie na 31.12.2021 r.
						Ogółem		W tym						
		Stan na 31.12.2021 r.	W 2021 r.	Stan na 31.12.2021 r.	W 2021 r.	Stan na 31.12.2021 r.	W 2021 r.	Samorządom	Spółdzielniom mieszkaniowym	Stan na 31.12.2021 r.	W 2021 r.	Stan na 31.12.2021 r.	W 2021 r.	
1.	OT Białystok	14 254	-	13 555	-	441	-	135	-	282	-	87	-	23
2.	OT Bydgoszcz	25 297	8	22 961	23	1 451	4	310	3	1 036	-	296	8	589
3.	OT Częstochowa	-	-	10	8	3	3	-	-	-	-	3	3	239
4.	OT Gorzów Wlkp.	21 540	-	19 256	-	2 036	-	1 555	-	471	-	238	-	10
5.	OT Kielce	13	4	16	6	9	1	7	-	-	-	1	1	21
6.	OT Koszalin	21 436	-	20 508	5	761	-	697	-	56	-	125	-	44
7.	OT Kraków	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	31
8.	OT Lublin	9 073	4	8 563	2	455	-	262	-	188	-	37	-	18
9.	OT Łódź	7 890	-	7 171	4	468	-	344	-	45	-	10	-	165
10.	OT Olsztyn	35 443	8	32 682	29	2 055	3	2 028	3	4	-	186	6	668
11.	OT Opole	25 305	1	23 113	4	1 315	-	618	-	620	-	518	-	104
12.	OT Poznań	49 671	-	45 602	37	1 599	-	590	-	765	-	619	-	1 851
13.	OT Pruszcz Gdański	34 656	-	32 960	15	1 323	4	1 293	4	14	-	98	-	275
14.	OT Rzeszów	9 501	1	9 215	-	124	1	92	-	9	-	84	-	9
15.	OT Szczecin	31 355	-	29 264	4	1 886	7	1 187	5	685	-	110	-	93
16.	OT Warszawa	10 917	2	8 438	11	2 028	2	230	1	28	-	24	2	503
17.	OT Wrocław	41 100	1	35 333	27	2 588	-	2 167	-	276	-	1 982	21	1 197
Ogółem		337 451	29	308 651	175	18 542	25	11 515	16	4 479	-	4 418	41	5 840

Źródło: dane KOWR.

XX. Wykonanie planu finansowego Zasobu WRSP w 2021 r. (układ memoriałowy)

Lp.	Wyszczególnienie	2021 r.		
		Plan*	Wykonanie**	4:3
		w tys. zł.		w %
1.	2.	3.	4.	5.
I.	Przychody ogółem	1 382 850	1 749 166	126%
1.	z tego przychody ze sprzedaży mienia Zasobu	578 341	751 413	130%
2.	przychody z odpłatnego korzystania z mienia Zasobu	583 390	777 878	133%
3.	przychody finansowe	198 000	173 839	88%
3.1.	w tym odsetki	159 438	119 124	75%
3.2.	dywidendy	0	4	
3.3.	inne	38 562	54 711	142%
4.	inne przychody z gospodarowania mieniem Zasobu	23 119	46 036	199%
II.	Koszty ogółem	1 411 588	1 634 326	116%
1.	Zasilenie Funduszu Rekompensacyjnego	391 900	652 493	166%
2.	Środki na koszty funkcjonowania KOWR	452 488	452 488	100%
3.	Koszty gospodarowania mieniem Zasobu	567 200	529 345	93%
3.1.	z tego: amortyzacja	42 000	37 990	90%
3.2.	materiały i energia	4 200	2 283	54%
3.3.	usługi obce	98 000	66 595	68%
3.4.	bezzwrotna pomoc finansowa	28 000	19 569	70%
3.5.	podatki i opłaty	40 000	34 582	86%
3.6.	pozostałe koszty	355 000	368 326	104%
3.7.	płatności odsetkowe wynikające z zaciągniętych zobowiązań	0	0	
III.	Wynik (I-II)	-28 738	114 840	-400%
IV.	OBOWIĄZKOWE OBCIĄŻENIA WYNIKU FINANSOWEGO	120 889	594 955	492%
1.	Nadwyżka środków finansowych	120 889	594 955	492%
V.	LIMITY PORĘCZEŃ I GWARANCJI	20 000	0	0%
VI.	ŚRODKI NA WYDATKI MAJĄTKOWE (realizacja ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)	220 000	112 441	51%

* Plan finansowy Zasobu WRSP na 2021 r. zamieszczony w załączniku nr 11 do ustawy budżetowej na rok 2021, uwzględniający zmiany zatwierdzone przez MRiRW.

** Dane na podstawie sprawozdania budżetowego za rok obrotowy 2021.

Źródło: dane KOWR.

XXI. Wpływy Zasobu WRSP w 2021 r. (w tys. zł)

Lp.	OT KOWR	Wpływy Zasobu WRSP ogółem*				
		Ogółem	z tego:			w tym: odsetki od środków na rachunkach bankowych
			Ze sprzedaży mienia Zasobu WRSP	Z odpłatnego korzystania z mienia Zasobu WRSP	Inne działalności w zakresie gospodarowania i rozporządzania mieniem Zasobu WRSP	
1.	OT Białystok	23 616	15 543	7 732	341	2
2.	OT Bydgoszcz	128 574	85 712	42 326	536	6
3.	OT Częstochowa	231 636	215 970	14 059	1 607	2
4.	OT Gorzów Wlkp.	202 529	172 502	27 843	2 184	12
5.	OT Kielce	10 205	7 605	2 468	132	1
6.	OT Koszalin	94 231	64 554	29 102	575	4
7.	OT Kraków	27 851	23 477	4 267	107	1
8.	OT Lublin	33 176	23 070	9 984	122	2
9.	OT Łódź	33 263	24 983	8 082	198	1
10.	OT Olsztyn	241 160	183 147	56 864	1 149	11
11.	OT Opole	100 432	73 865	26 242	325	3
12.	OT Poznań	217 182	132 854	82 990	1 338	7
13.	OT Pruszcz Gdański	171 243	134 168	36 658	417	6
14.	OT Rzeszów	34 505	24 721	9 433	351	2
15.	OT Szczecin	200 262	138 379	61 568	315	9
16.	OT Warszawa	151 447	85 249	63 988	2 210	5
17.	OT Wrocław	229 774	140 718	86 309	2 747	14
18.	Centrala KOWR	12 199	8 992	0	3 207	1 772
Ogółem		2 143 285	1 555 509	569 915	17 861	1 860

* Dane na podstawie sprawozdania budżetowego za rok obrotowy 2021.

Źródło: dane KOWR.

XXII. Wydatki Zasobu WRSP w 2021 r. (w tys. zł)

Lp.	OT KOWR	Wydatki Zasobu WRSP ogółem*								
		Ogółem	przekazy zewnętrzne**	środki na koszty funkcjonowania KOWR	wydatki w zakresie gospodarowania mieniem Zasobu WRSP	z tego:				
						inwestycje i remonty	bezzwrotna pomoc finansowa	utrzymanie mienia niezagospodarowanego	wydatki związane z rozdysponowaniem mienia	pozostałe wydatki
1.	OT Białystok	12 723	0	7 383	5 340	4 511	0	343	216	270
2.	OT Bydgoszcz	8 305	0	2 477	5 828	2 968	740	1 093	491	536
3.	OT Częstochowa	5 240	0	1 573	3 667	486	0	1 594	264	1 323
4.	OT Gorzów Wlkp.	11 261	0	1 923	9 338	3 552	815	3 453	1 206	312
5.	OT Kielce	6 446	0	1 601	4 845	3 995	175	252	380	43
6.	OT Koszalin	25 207	0	10 828	14 379	4 333	698	4 391	1 183	3 774
7.	OT Kraków	4 446	0	1 705	2 741	1 659	0	522	247	313
8.	OT Lublin	12 618	0	7 327	5 291	3 671	334	751	355	180
9.	OT Łódź	4 885	0	2 074	2 811	1 192	372	319	234	694
10.	OT Olsztyn	107 014	0	31 488	75 526	58 177	8 224	5 673	2 216	1 236
11.	OT Opole	6 681	0	1 714	4 967	614	829	1 884	614	1 026
12.	OT Poznań	26 861	0	5 773	21 088	9 194	0	5 662	911	5 321
13.	OT Pruszcz Gdański	15 755	0	3 187	12 568	5 854	1 284	2 226	603	2 601
14.	OT Rzeszów	10 809	0	1 997	8 812	6 452	227	943	471	719
15.	OT Szczecin	18 611	0	3 009	15 602	5 968	661	5 871	1 514	1 588
16.	OT Warszawa	23 562	0	3 013	20 549	15 010	349	1 162	511	3 517
17.	OT Wrocław	39 676	0	4 328	35 348	20 023	839	9 245	1 426	3 815
18.	Centrala KOWR	1 020 276	523 736	361 088	135 452	5 721	3 992	0	24	125 715
Ogółem		1 360 376	523 736	452 488	384 152	153 380	19 539	45 384	12 866	152 983

* Dane na podstawie sprawozdania budżetowego za rok obrotowy 2021.

** W tym wydatki z tytułu wpłat na Fundusz Rekompensacyjny (270 027 tys. zł) oraz na Fundusz Składkowego Ubezpieczenia Społecznego Rolników (65 000 tys. zł).

Źródło: dane KOWR.

Wykonanie planu finansowego KOWR w 2021 r. (układ memoriałowy)

Poz.	Wyszczególnienie	2021		
		Plan*	Wykonanie**	4:3
		tys. zł	tys. zł	%
1	2	3	4	5
I	STAN NA POCZĄTEK ROKU			
1	Środki obrotowe, w tym:	173 788	175 182	101%
1.1	Środki pieniężne	173 780	170 113	98%
1.2	Należności krótkoterminowe:	0	2 702	
1.2.1	z tytułu udzielonych pożyczek			
1.2.2	od jednostek sektora finansów publicznych			
1.3	Zapasy	8	184	2300%
2	Należności długoterminowe:	1 932	2 008	104%
2.1	z tytułu udzielonych pożyczek			
2.2	od jednostek sektora finansów publicznych			
3	Zobowiązania:	57 433	172 712	301%
3.1	z tytułu zaciągniętych pożyczek i kredytów			
3.2	wymagalne			
II	PRZYCHODY OGÓŁEM	819 577	821 455	100%
1	Przychody z prowadzonej działalności, z tego:	13 051	14 869	114%
1.1	Pozostałe	13 051	14 869	114%
2	Dotacje i subwencje z budżetu państwa	350 515	347 063	99%
3	Środki otrzymane z Unii Europejskiej			
4	Środki od innych jednostek sektora finansów publicznych	187	16	9%
5	Pozostałe przychody, w tym:	455 824	459 507	101%
5.1	Odsetki (np. z tytułu udzielonych pożyczek), w tym:	43	380	884%
5.1.1	Odsetki od depozytów u Ministra Finansów lub z tytułu skarbowych papierów wartościowych	39	86	221%
5.2	Środki otrzymane od jednostek spoza sektora finansów publicznych			
5.3	Równowartość odpisów amortyzacyjnych	1 015	732	72%
5.4	Środki na koszty funkcjonowania KOWR	452 488	452 488	100%
5.5	Pozostałe	2 278	5 907	259%
III	KOSZTY OGÓŁEM	788 828	738 911	94%
1	Koszty funkcjonowania	381 434	343 694	90%
1.1	Amortyzacja	15 800	9 644	61%
1.2	Materiały i energia	15 136	11 250	74%
1.3	Usługi obce	69 588	62 982	91%
1.4	Wynagrodzenia, z tego:	203 825	195 733	96%
1.4.1	osobowe	199 856	193 439	97%
1.4.2	bezosobowe	3 969	2 294	58%
1.4.3	pozostałe			
1.5	Świadczenia na rzecz osób fizycznych	5 000	1 406	28%
1.6	Składki, z tego na:	44 041	37 207	84%
1.6.1	ubezpieczenie społeczne	34 962	32 357	93%
1.6.2	Fundusz Pracy oraz Fundusz Solidarnościowy	4 984	3 837	77%
1.6.3	Fundusz Emerytur Pomostowych			
1.6.4	Pozostałe	4 095	1 013	25%
1.7	Płatności odsetkowe wynikające z zaciągniętych zobowiązań			
1.8	Podatki i opłaty, w tym:	2 155	1 998	93%
1.8.1	podatek akcyzowy			
1.8.2	podatek od towarów i usług (VAT)	316	72	23%
1.8.3	opłaty na rzecz budżetów jednostek samorządu terytorialnego	256	111	43%
1.8.4	podatki stanowiące źródło dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego	492	459	93%
1.8.5	opłaty na rzecz budżetu państwa	1	0	0%
1.9	Pozostałe koszty funkcjonowania	25 889	23 474	91%
2	Koszty realizacji zadań, w tym:	405 318	394 246	97%
2.1	środki przekazane innym podmiotom			
3	Pozostałe koszty, w tym:	2 076	971	47%
3.1	Środki na wydatki majątkowe			
3.2	Pozostałe	2 076	971	47%
IV	WYNIK BRUTTO (II-III)	30 749	82 544	268%
V	OBOWIĄZKOWE OBCIĄŻENIA WYNIKU FINANSOWEGO	23 015	79 805	
1	Podatek dochodowy od osób prawnych			
2	Pozostałe obciążenia wyniku finansowego, w tym:	23 015	79 805	
2.1	Wpłata do budżetu państwa (np. z zysku, nadwyżki środków finansowych)	23 015	79 805	
VI	WYNIK NETTO (IV-V)	7 734	2 739	35%
VII	DOTACJE I SUBWENCJE Z BUDŻETU PAŃSTWA			
1	Dotacje i subwencje ogółem, z tego:	350 515	347 063	99%
1.1	- podmiotowa			
1.2	- przedmiotowa			
1.3	- celowa			
1.4	- celowa na finansowanie projektów z udziałem środków UE - bieżące	350 515	347 063	99%
1.4.1	w tym: na współfinansowanie	53 048	52 672	99%
1.5	- celowa na finansowanie projektów z udziałem środków UE - majątkowe			
1.5.1	w tym: na współfinansowanie			
1.6	- subwencje			
1.7	- na inwestycje i zakupy inwestycyjne			
VIII	ŚRODKI NA WYDATKI MAJĄTKOWE	16 861	15 714	93%
IX	ŚRODKI PRZYZNANE INNYM PODMIOTOM			
X	STAN NA KONIEC ROKU:			
1	Środki obrotowe, w tym:	47 300	92 557	196%
1.1	Środki pieniężne	47 291	83 524	177%
1.2	Należności krótkoterminowe:		5 818	
1.2.1.	z tytułu udzielonych pożyczek			
1.2.2.	od jednostek sektora finansów publicznych			
1.3	Zapasy	9	294	3267%
2	Należności długoterminowe:	71	122	172%
2.1	z tytułu udzielonych pożyczek			
2.2	od jednostek sektora finansów publicznych			
3	Zobowiązania:	55 910	88 304	158%
3.1	z tytułu zaciągniętych pożyczek i kredytów			
3.2	wymagalne			

* Plan finansowy KOWR na 2021 r. zamieszczony w załączniku nr 11 do ustawy budżetowej na rok 2021, uwzględniający zmiany zatwierdzone przez MRiRW.

** Dane na podstawie sprawozdania budżetowego za rok obrotowy 2021.

Źródło: dane KOWR.

Wykaz jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, w których prawa z udziałów albo akcji wykonywał w 2021 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa¹⁵⁰

I. Spółki hodowli roślin uprawnych¹⁵¹:

- 1) **„DANKO” Hodowla Roślin sp. z o.o.**, Choryń 27, 64-000 Kościan,
- 2) **Poznańska Hodowla Roślin sp. z o.o.**, ul. Kasztanowa 5, 63-004 Tulce,
- 3) **Małopolska Hodowla Roślin sp. z o.o.**, ul. Zbożowa 4, 30-002 Kraków,
- 4) **Kutnowska Hodowla Buraka Cukrowego sp. z o.o.**, Straszaków 12, 62-650 Kłodawa,
- 5) **Pomorsko Mazurska Hodowla Ziemiaka sp. z o.o.**, Strzeżęcino 11, 76-024 Świeszyno,
- 6) **„Plantico – Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Zielonki” sp. z o.o.**, ul. Parkowa 1A, Zielonki Parcele, 05-082 Stare Babice.

II. Spółki hodowli zwierząt gospodarskich:

- 7) **Ośrodek Hodowli Zarodowej Osięciny sp. z o.o.**, ul. Włocławska 2, 88-220 Osięciny,
- 8) **Ośrodek Hodowli Zarodowej „Głogówek” sp. z o.o.**, ul. Fabryczna 2 lok. B, 48-250 Głogówek,
- 9) **Hodowla Zwierząt Zarodowych Osowa Sień sp. z o.o.**, Przyczyna Górna 1, 67-400 Wschowa,
- 10) **Ośrodek Hodowli Zarodowej „Gajewo” sp. z o.o.**, Kałdowo 2, 82-200 Malbork,
- 11) **„Mścice” Ośrodek Hodowli Zarodowej sp. z o.o.**, ul. Koszalińska 85, 76-031 Mścice,
- 12) **Hodowla Zarodowa Zwierząt „Żołędnica” sp. z o.o.**, Żołędnica 41, 63-911 Rawicz,
- 13) **Ośrodek Hodowli Zarodowej w Kamieńcu Ząbkowickim sp. z o.o.**, pl. Kościelny 1, 57-230 Kamieniec Ząbkowicki,
- 14) **Ośrodek Hodowli Zarodowej Dębołęka sp. z o.o.**, Dębołęka 72, 98-275 Brzeźnio,
- 15) **Hodowla Zwierząt i Nasiennictwo Roślin Polanowice sp. z o.o.**, Polanowice, 88-150 Kruszwica,
- 16) **Ośrodek Hodowli Zarodowej „Garzyn” sp. z o.o.**, ul. Leszczyńska 34, Garzyn, 64-120 Krzemieniewo,

¹⁵⁰ Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 lipca 2018 r. w sprawie wykazu jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej (Dz. U. poz. 1525 z późn. zm.).

¹⁵¹ Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 5 stycznia 2022 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie wykazu jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej (Dz. U. poz. 49) w styczniu 2022 r. podkreślonych 7 spółek hodowli roślin i zwierząt (tj.: „DANKO” Hodowla Roślin sp. z o.o., Poznańska Hodowla Roślin sp. z o.o., Małopolska Hodowla Roślin sp. z o.o., Kutnowska Hodowla Buraka Cukrowego sp. z o.o., Pomorsko Mazurska Hodowla Ziemiaka sp. z o.o., Hodowla Zwierząt i Nasiennictwo Roślin Polanowice sp. z o.o., Kombinat Rolny Kietrz sp. z o.o.) zostało wykreślonych z listy spółek strategicznych. W dniu 29 marca 2022 r., na bazie porozumienia w sprawie nieodpłatnego przekazania udziałów pomiędzy Ministerstwem Aktywów Państwowych i KOWR, 7 ww. spółek zostało przekazanych do MAP.

- 17) **Ośrodek Hodowli Zarodowej w Osieku sp. z o.o.**, ul. Zamkowa 3, 32-608 Osiek,
- 18) **Ośrodek Hodowli Zarodowej Lubiana sp. z o.o.**, Lubiana 8, 73-260 Pełczyce,
- 19) **Ośrodek Hodowli Zwierząt Zarodowych sp. z o.o.**, Chodeczek, 87-860 Chodecz,
- 20) **Ośrodek Hodowli Zarodowej Bobrowniki sp. z o.o.**, Bobrowniki 6A, 76-231 Damnica,
- 21) **Gospodarstwo Rolno-Hodowlane Żydowo sp. z o.o.**, ul. Kościuszki 41, 62-241 Żydowo,
- 22) **Ośrodek Hodowli Zarodowej „Przerzeczyn Zdrój” sp. z o.o.**, Gilów 120A, 58-230 Niemcza,
- 23) **Kombinat Rolny Kietrz sp. z o.o.**, ul. Zatorze 2, 48-130 Kietrz,
- 24) **„Przedsiębiorstwo Rolniczo-Hodowlane Gałopol” sp. z o.o.**, ul. Wierzbowa 10, Gałowo, 64-500 Szamotuły,
- 25) **Przedsiębiorstwo Rolne Długie Stare sp. z o.o.**, ul. Wiosenna 5, Długie Stare, 64-100 Leszno,
- 26) **„Stadnina Koni Janów Podlaski” sp. z o.o.**, Wygoda 3, 21-505 Janów Podlaski,
- 27) **Stadnina Koni Michałów sp. z o.o.**, 28-411 Michałów,
- 28) **Stadnina Koni „Racot” sp. z o.o.**, ul. Dworcowa 5, Racot, 64-000 Kościan,
- 29) **Stadnina Koni „Krasne” sp. z o.o.**, ul. Mickiewicza 36, 06-408 Krasne,
- 30) **Stadnina Koni Liski sp. z o.o.**, Liski 19 lok. 1, 11-210 Sępólno,
- 31) **Stado Ogierów Starogard Gdański sp. z o.o.**, Rzeczna, 14-400 Pasłęk,
- 32) **Stadnina Koni „Nowe Jankowice” sp. z o.o.**, Nowe Jankowice 17, 86-320 Łasin,
- 33) **Stadnina Koni w Dobrzyniewie sp. z o.o.**, Dobrzyniewo 23, 89-311 Falmierowo,
- 34) **Stadnina Koni „Pępowo” sp. z o.o.**, Gogolewo 71, 63-840 Krobia,
- 35) **Stadnina Koni „Iwno” sp. z o.o.**, ul. Park Mielżyńskich 1 lok. 1, Iwno, 62-025 Kostrzyn,
- 36) **Stadnina Koni Prudnik sp. z o.o.**, ul. Poniatowskiego 3A, 48-200 Prudnik,
- 37) **Stadnina Koni Nowielice sp. z o.o.**, Nowielice, 72-320 Trzebiatów,
- 38) **Stado Ogierów w Łącku sp. z o.o.**, ul. Płocka 12 lok. 1, 09-520 Łąck.

**Dane kontaktowe jednostek organizacyjnych
Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa**

Centrala Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa

ul. Karolkowa 30
01-207 Warszawa

Telefoniczny Punkt Informacyjny

(22) 376 76 76
www.kowr.gov.pl
kontakt@kowr.gov.pl

Oddziały terenowe i filia KOWR

OT w Białymstoku ul. Komatantów 4 15-102 Białystok (85) 664 31 50	OT w Bydgoszczy ul. Hetmańska 38 85-039 Bydgoszcz (52) 525 08 01	OT w Gorzowie Wlkp. ul. Myśliborska 32 66-400 Gorzów Wlkp. (95) 714 61 00
OT w Krakowie ul. Zbożowa 4 30-002 Kraków (12) 314 99 00	OT w Lublinie ul. Karłowicza 4 20-027 Lublin (81) 532 21 12	OT w Łodzi ul. Północna 27/29 91-420 Łódź (42) 636 53 26
OT w Poznaniu ul. Fredry 12 61-701 Poznań (61) 856 06 01	OT w Pruszczu Gdańskim ul. Powstańców Warszawy 28 83-000 Pruszcz Gdański (58) 342 96 00	OT w Rzeszowie ul. Asnyka 7 35-001 Rzeszów (17) 853 78 00
Filia w Zielonej Górze ul. Kręta 5 65-770 Zielona Góra (68) 506 52 40	OT w Kielcach ul. Piaskowa 18 25-323 Kielce (41) 343 31 90	OT w Koszalinie ul. Partyzantów 15a 75-411 Koszalin (94) 347 31 00
OT w Częstochowie ul. Jana III Sobieskiego 7 42-200 Częstochowa (34) 378 20 36	OT w Olsztynie ul. Głowackiego 6 10-448 Olsztyn (89) 524 88 01	OT w Opolu ul. 1-go Maja 6 45-068 Opole (77) 400 09 39
OT w Szczecinie ul. Bronowicka 41 71-012 Szczecin (91) 814 42 00	OT w Warszawie Plac Bankowy 2 00-095 Warszawa (22) 635 10 00	OT we Wrocławiu ul. Mińska 60 54-610 Wrocław (71) 356 39 19

Polska
smakuje

www.polskasmakuje.pl

www.produktpolski.gov.pl

Krajowy Ośrodek
Wsparcia Rolnictwa

ul. Karolkowa 30,
01-207 Warszawa
www.kowr.gov.pl

© KOWR maj 2022 r.

